

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIFÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU
HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN
TAHLİLİ

BARIŞ CAN
130121018

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. FAHAMEDDİN BAŞAR

İSTANBUL 2018

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIFÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU
HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN
TAHLİLİ

BARIŞ CAN
130121018

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. FAHAMEDDİN BAŞAR

İSTANBUL 2018

TEZ ONAY SAYFASI

FSMVÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih yüksek lisans programı 130121018 numaralı öğrencisi Barış Can'ın ilgili yönetmeliklerin belirlediği tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Hakkında Yapılan Çalışmaların Tahlili**” başlıklı tezi aşağıda imzaları olan jüri tarafından **21.06.2018** tarihinde oybirliği ile kabul edilmiştir.



Prof. Dr. Fahameddin Başar

(Jüri Başkanı-Tez Danışmanı)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi



Prof. Dr. Abdülkadir Özcan

(Jüri Üyesi)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi



Prof. Dr. Haşim Şahin

(Jüri Üyesi)

Sakarya Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Barış CAN

İmza

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN TAHLİLİ

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin büyük bir kalabalığı teşkil etmeyen nüfusla Anadolu'nun kuzey batı uçlarında başlayan tarihsel serüveni her zaman tarih araştırmacılarının ilgisini çekmiştir. Altı asır gibi büyük bir zaman diliminde tarih sahnesindeki varlığını sürdürebilen Osmanlı Devleti'nin kuruluşu nasıl vuku bulmuştur? Osmanlı Devleti'nin kurulmasına zemin hazırlayan sebepler nelerdir? Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve hızlı bir şekilde genişlemesine hangi unsurlar etkili olmuştur veya bu devleti kuranlar etnik olarak hangi kökene mensuplardır?

19. asrın sonları ve 20. yüzyılın başlarında tarih araştırmacılarının ilgisini ve merakını çeken Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesi, ilk olarak Herbert Adam Gibbons tarafından hazırlanan eser ile tartışılmaya başlanmış ve 21. yüzyılda halen daha sonuçlandırılmamıştır. Mesele genel itibari ile temel üzerine oturtulabilmiş, bu noktaya gelene kadar ise birçok araştırmacının bu konu hakkında bir görüş ortaya koymasını sağlamıştır. Çalışmamızdaki temel esas yerli ve yabancı literatürde kuruluşu tartışılan Osmanlı Devleti'nin bu ilk dönemi hakkında verilen görüşlerden belli başlı olanları değerlendirerek bu çalışmamızda özet halinde toplamaya çalışmaktır. Dünya tarihinin ikinci Roma'sı olarak gösterilen Osmanlı Devleti altı asırlık hayatını kuruluş evresinde yapmış olduğu uygulamalar sayesinde kazanmıştır. Dönem kaynaklarının çelişkili bilgiler içerdiği bu dönem ile alakalı yapılan çalışmaların hazırlanması ve bir görüş ortaya konulabilmesi oldukça fazla emek isteyen bir süreçtir.

Anahtar Kelimeler

Gazi, Osmanlı, Kuruluş Araştırmaları, Osman Gazi, Soykütüğü

ANALYSIS OF THE STUDIES ON THE ESTABLISHMENT OF THE OTTOMAN STATE

ABSTRACT

The start of Ottoman State occurs to a small population of in the North-western Anatolian area. This fact always caught the interest of researchers. On which fundamentals was the Ottoman State built which existed for six centuries? Which were the reasons for the start of the establishment of the Ottoman State? Which the elements helped the Ottoman State to establish and grow in such a short time or from which ethnic group were the Ottomans arisen?

In the end of the 19th century and beginning of the 20th century history researchers started building up the interest in the Ottoman State, whereas the discussions. In the study you can find the evaluation and a summary of chosen works about the foundation and establishment of the Ottoman State. Known as the second Rome, the Ottoman State was able to be in power for six centuries thanks to the strong built base while its foundation. As resources from the Ottoman State are contradictory it is difficult to finalize the discussion and make a conclusion.

Keywords

Ghazi, Ottoman State, Establishment, Establishment Surveys, Osman Ghazi,
Geneology,

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu son bir asırda, tarih araştırmalarının hep merak edilen ve ilgi uyandıran bir tartışma konusu haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesi hakkında yerli ve yabancı birçok araştırmacı gerçek sonuca ulaşabilmek adına uzun çalışmalar yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesini bu denli önemli kılan iki ana başlık vardır: Birincisi devleti kuranların hangi millete ve boya bağlı oldukları hakkındaki tartışmalar, ikincisi de altı asır boyunca üç kıtada hüküm sürmüş bir devletin başarılarındaki sırrın kuruluş döneminde uygulamış olduğu yöntem ve politikalarıdır. Bu iki ana başlık çerçevesinde ilk olarak Herbert Adam Gibbons'un başlattığı ve ardından ona M. Fuad Köprülü'nün cevap olarak yazdığı nazariyeyle tartışma halini alan konu günümüzde de tartışmalı vaziyetini korumaktadır.

Yaklaşık bir asır boyunca devam eden Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesi tartışmalarında hâlâ kesin bir sonuç çıkarılabilmiş değildir. Yapılan araştırmalarda büyük yanlış çıkarımların yapıldığı ve bunların büyük bir kısmının batılı araştırmacılar tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu yanlışlıkların sebebi ise meseleyi basit bir şekilde ele almaları ve salt tarihî bilgiyle açıklamaya çalışmalarıdır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş hadisesi incelenirken aynı zamanda Türk kültürünün ve dönem şartlarının çok iyi tahlil edilmesi gerekmektedir. Hiç şüphesiz bir çalışmanın baştan sona yanlış olduğunu kabul etmek doğru değildir. Araştırmalarda çıkartılan bir doğru yargı bile meselenin aydınlanması için büyük bir katkı sağlamış olacaktır. Günümüzde özellikle Türk akademisyenler birçok noktada meseleyi temellendirmişlerdir. Meselenin açıklığa kavuşturulmamış konuları ile ilgili araştırmalar devam edecektir.

Çalışma konumuzun belirlenmesinde, tezde izlenilecek planının oluşturulmasında, çalışmamızın her safhasında bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, tez yazım aşamasında sabır ve itina ile desteğini hiç esirgemeyen değerli Hocam Prof. Dr. Fahameddin BAŞAR'a en kalbi duygularla teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Tez yazım sürecinde sürekli yanımda olan desteğini asla esirgemeyen Seda AYDOĞDU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Barış CAN

İstanbul 2018



İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	ix
KAYNAKLAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
1. OSMANLI DEVLETİ’NİN KURULUŞUNDAN ÖNCE ANADOLU.....	7
1.1. Osmanlı Devleti’nden Önce Anadolu’da Genel Durum.....	7
1.2. Diyâr-ı Rum’da Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi.....	13
1.3. Türkiye Selçuklu Devleti’nden Sonra Kurulan Anadolu Beylikleri (Tavâif-i Mülûk).....	36
1.3.1. Karamanoğulları Beyliği.....	37
1.3.2. Germiyoğulları Beyliği.....	40
1.3.3. Menteşeoğulları Beyliği.....	42
1.3.4. Karesioğulları Beyliği.....	44
1.3.5. Aydınoğulları Beyliği.....	45
1.3.6. Candaroğulları Beyliği.....	47
İKİNCİ BÖLÜM	50
2. KAYI KABİLESİNİN ANADOLU COĞRAFYASINA GÖÇLERİ VE OSMANLI DEVLETİ’NİN KURULUŞU.....	50
2.1. Kayı Boyu ve Osmanlılar’ın Menşei Hakkında.....	50
2.2. Osmanlıların Göç Yolları ve Bizans Sınırına Yerleşmeleri.....	55
2.3. Ertuğrul Gazi ve Kayılar.....	59
2.4. Osman Gazi ve Devletin Kuruluşu.....	64
2.5. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundaki Âmiller.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	77
3. KRONİKLERDEKİ BİLGİLERE GÖRE OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU.....	77
3.1. Âşıkpaşazâde, Neşrî, Oruç Beğ ve Hadidî'ye Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.....	77
3.2. Yazıcızâde Ali, Ahmedî, Enverî ve Nişancı Mehmed Paşa'ya Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.....	87
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	99
4. MODERN TARİHÇİLERİN OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU HAKKINDAKİ ÇALIŞMALAR.....	99
4.1. Herbert Adam Gibbons'a Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.....	100
4.2. Mehmed Fuad Köprülü'ye Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Gibbons'un Nazariyesinin Tahlili.....	112
4.3. Zeki Velidi Togan ve J. Marquart'ın "Kay Kabilesi" Hakkında Nazariyelerinin Değerlendirilmesi.....	118
4.4. Paul Wittek'in "Gaza" Teorisi Üzerine Değerlendirmesi ve "Süleyman Şah Meselesi".....	128
4.5. İsmail Hami Danişmend ve Adnan Erzi'nin Osman Gâzi'nin Soy Kütüğü Hakkındaki Değerlendirmeleri.....	136
4.6. Paul Lindner'in "Ortaçağlar Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar" Adlı Çalışmasının Değerlendirilmesi.....	143
4.7. Colin İmber'in "Dönem Anadolu'sunun Kargaşa Şartlarının Bir Oluşumu" Üzerine Değerlendirmesi.....	157
4.8. Feridun Emecen'in "İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri" Adlı Çalışmasının Değerlendirilmesi.....	166
4.9. Halil İnalçık'ın "1302 Bapheus Zaferi" Esası Üzerine Bir Değerlendirmesi.....	174

4.10. Cemal Kafadar'ın "İki Cihan Aresinde" Adlı Çalışmasının Değerlendirilmesi.....	187
4.11. Heath W. Lowry'nin "Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı" Adlı Çalışmasının Değerlendirilmesi.....	198
SONUÇ	206
BİBLİYOGRAFYA	209



KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
A. Ü.	: Ankara Üniversitesi
BİSAV	: Bilim Sanat Vakfı
bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
OTAM	: Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
sy.	: Sayı
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı Diyanet İslâm Ansiklopedisi
TDVY	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
Yay.	: Yayınları
YKY	: Yapı Kredi Yayınları

y.t.y : Yayın Tarihi Yok

yuk. : Yukarıda

y.y.y. : Yayın Yeri Yok



KAYNAKLAR

1. Osmanlı Kaynakları

Yahşi Fakih Menâkıb-ı Âl-i Osmân

Metni elimizde olmasa da Âşıkpaşazâde'nin yararlandığını söylediği Yahşi Fakih mevcut bilgiler doğrultusunda, ilk Osmanlı tarihini kaleme alan kişidir. Orhan Gâzi'nin imamı İshak Fakih'in oğludur. Âşıkpaşazâde'nin verdiği bilgilere göre 1413 tarihinde Geyve'de yaşamaktadır. Buraya nereden geldiği ve ne kadar süredir bu bölgede olduğu hakkında bilgi yoktur. Yahşi Fakih'in **Menâkıb-ı Âl-i Osmân** adında kaleme aldığı eseri günümüze ulaşmasa da Âşıkpaşazâde'nin Çelebi Mehmed'in seferine katılırken rahatsızlanarak Geyve'deki evinde misafir olduğu bilinmektedir. Bu misafirligi esnasında Yahşi Fakih'in eserini incelemiş ve kendi devrinden önceki meseleleri bu esere dayanarak anlatmıştır. Daha sonra birçok tarihçi tarafından kaynak olarak kullanılan Âşıkpaşazâde'nin eseri Yahşi Fakih'in eserinin tanınmasını sağlamıştır lakin eser günümüze ulaşmamıştır.¹

Ahmedî, Dâsitan-ıTevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman

Osmanlı Devleti'nin tarihinin anlatıldığı elimizdeki ilk eser Ahmedî'nin **İskendernâme**'sine ek olarak hazırladığı **Dâsitan-ıTevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman** adlı eseridir. Hayatı hakkında çok fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ait elimizde olan en eski kaynaktır. Eserleri arasında en önemli olan **İskendernâme** adlı eserine ek olarak hazırladığı kısmında Osmanlı Tarihi'ni anlatmıştır. Bir divan şairi olan Ahmedî Yıldırım Bayezid, Fetret Devri, Çelebi Mehmed ve II. Murad devirlerine tanıklık etmiştir. Ahmedî Osmanlı tarihi olarak kaleme aldığı kısmını kuruluşundan başlayarak 1410 senesine kadar gelen olayları manzum bir şekilde ele alarak yazmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında oldukça önemli bilgiler içermektedir. Manzum bir şekilde ele alınan eserin Osmanlı Devleti'nin tarihini anlatan kısmı 340 beyitten oluşmaktadır.²

¹ Haşim Şahin, "Yahşi Fakih", **DİA**, C.43, TDVY, İstanbul 2013, s.180-182.

² Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış", **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, sy.1, İstanbul 2013, s.275; Abdülkadir Özcan,

Yazıcızâde Ali, Tevârih-i Âli Selçuk

Yazıcızâde Ali, İbn Bîbî'nin kaleme aldığı Türkiye Selçuklu Devleti'nin tarihi hakkında yazılan **el-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye** adlı kitabının Farsça'dan Türkçe'ye çevirisini yaparak bazı eklemelerle II. Murad'a sunmuştur. Eserin önemi ilk dönem Osmanlı tarihçileri başta olmak üzere kendisinden sonraki birçok tarihçi tarafından referans kaynak olarak kullanılmış olmasıdır.³

Tarihi Takvimler

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemi üzerine diğer bir kaynağımız tarih eserlerinden daha farklı bir üslup ile ele alınan olayların detaylı olarak anlatılmasından ziyade kronolojik bir sıralama içerisinde oluşturulan Saray Takvimleridir. Saray Takvimlerinin oluşturulmasında en önemli fark yazıldığı tarihten geriye doğru tarih vererek yazılmasıdır. Bu saray takvimleri her bilgiyi vermek zorunda değildir, önemli görülen bir fetih varsa veya bir padişahın doğumu, tahta çıkışı gibi hadiseleri aktarır. İlk dönemlere ait verdiği bilgiler oldukça kısa ve net bir şekilde izah edilirken yazıldığı döneme yaklaştıkça vermiş olduğu bilgilerdeki detayda artmaktadır.⁴ Elimizdeki en eski saray takvimi nüshası 1421 senesine aittir. Günümüze ulaşmış olan bu takvim diğerlerinden farklı olarak Farsça kaleme alınmıştır. 1431, 1439, 1444, 1446, 1452 senelerinde hazırlanmış olan Tarihi Takvimler de günümüze ulaşmıştır. Bu Tarihi Takvimler üzerine Osman Turan ve Hüseyin Nihal Atsız çalışmıştır. Ayrıca bu takvimlerin hepsi aynı eş değerlikte gitmemiştir. Farklı yıllara göre hazırlanan takvimlerde geçmişe yönelik tarihlendirmelerde sapmalar ve birbirleri arasında tutarsızlıklar görülebilir.⁵

“Câm-ı Cem-Âyîn”, **DİA**, C.7. TDVY, İstanbul 1993, M. Orhan Bayrak, **Osmanlı Tarihi Yazarları**, Osmanlı Yayınevi, İstanbul 1982, s.30; Erhan Afyoncu, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yay., İstanbul 2016, s.3.

³ Fahameddin Başar, “İlk Osmanlı Tarihçileri”, **Türkler**, C.11, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.409; Günay Kut, “Ahmedî”, **DİA**, C.2,TDVY, İstanbul 1989, s.409.

⁴ Fahameddin Başar, “İlk Osmanlı Tarihçileri”, **Türkler**, C.11, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.411.

⁵ Erhan Afyoncu, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yay., İstanbul 2016, s.4; **858 Yılına Ait Takvim**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, y.y., y.y.y; **Osmanlı Tarihine Ait Takvimler I**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Küçükaydın Matbaası, İstanbul 1961; Osman Turan, **Tarihî Takvimler**, TTK Yay., Ankara 1954.

Anonim Tevârih-i Âl-i Osman

II. Murad devrinde ortaya çıkan yazarı bilinmeyen anonim tarihler oldukça sık görülmektedir. Bunlardan en önemlisi Türkiye’de Nihat Azamat’ın çevirdiği Frederich Giesse neşri olan **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman**’dır. Bu eserin Osmanlı kuruluş dönemi için en önemli yönü Bapheus muharebesi hakkında en detaylı bilgi veren kaynak olmasıdır. Bu bilgilerin Bizanslı tarihçi Pachymeres’in verdiği bilgilerle büyük ölçüde tutarlılık göstermesi Osmanlı kuruluş tarihinin 1302 olarak değiştirilmesi tartışmalarında oldukça önemli bir kaynak olarak öne çıkmıştır. Frederich Giesse’nin on üç **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman**’ı karşılaştırarak oluşturduğu eser önce Nihat Azamat, daha sonra Necdet Öztürk tarafından da neşredilmiştir.⁶

Şükrullah b. Şihâbeddin Ahmed, Behçetü’t-Tevârih

Osmanlı Devleti’nde II. Murad zamanında önemli görevlerde bulunmuş olan müellif eserini II. Murad devrinden sonra Fatih zamanında kaleme almıştır. Müellif 1409 tarihinde Osmanlı Devleti’nin hizmetine girmiş ve yaşamı boyunca Fetret Devri’nin bir kısmını, Sultan I. Mehmed, Sultan II. Murad ve Fatih Sultan Mehmed devirlerini görmüştür. Bu dönem hakkında vermiş olduğu bilgiler oldukça mühim ve ehemmiyetlidir. Eser dil itibarıyla Farsça olarak yazılmış olan eserin müellifi Karamanoğulları ve Karakoyunlular’a elçi olarak gönderilmiştir. Osmanlı soy kütüğü ile alakalı Mirza Cihanşah’a elçi olarak gittiğinde Şah’ın kendisine II. Murad ile aynı soydan geldiğini söylemesi oldukça önemli bir bilgidir. Bu nedenle vermiş olduğu bilgiler kendinden sonraki tarihçiler nezdinde de kaynak olarak kullanılmıştır. Farsça’dan ilk tercümesini yapan 1530 tarihinde Mustafa Fârisî’dir. Bu çeviride

⁶ Erhan Afyoncu, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yay., İstanbul 2016, s.5; **Anonim, Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992; **Anonim Tevarih**, Haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 2000.

değişiklikler yapılmıştır. ⁷ Eserin günümüz Türkçesine çevirisi ise H. Nihal Atsız tarafından 1939 tarihinde yapılmıştır. ⁸

Enverî, Düstûrnâme-i Enverî

Yazar lakap olarak kullandığı Enverî ismiyle anılmaktadır. Aslen kim olduğu, hangi aileden geldiği, eğitim düzeyi ve ne işle meşgul olduğu bilinmemektedir. Hayatı hakkında bildiklerimiz eserinde söyledikleriyle kısıtlıdır. Babinger, Enverî'nin II. Mehmed'in yapmış olduğu savaşları ve fetihleri görmüş olabileceğini söylemektedir. ⁹ Böyle düşünmesinde kitabını Fatih Sultan Mehmed döneminin önemli vezirlerinden Mahmud Paşa'nın emriyle yazmış olması etkili olmuş olabilir. Murat Yıldız ve Necdet Öztürk'e göre ise onun böyle düşünmesinde etkili olan unsur 1462 senesinde gerçekleştirilen Midilli harekâtında kaleye çıkıp ezan okumuş olması Babinger'in II. Mehmed döneminde imam olduğunu düşünmeye sevk etmiştir. ¹⁰ Müellifin elimizde olan **Düsturnâme** adlı eseri ise üç bölümden oluşmaktadır. Eser bir senede yazılmıştır. 3730 beyitten oluşmaktadır. Eserin ilk kısmında İslâm tarihi, ikinci kısmında Aydınoğlu Umur Bey'in gazâları ve Aydınoğulları Beyliği'nin tarihi, ¹¹ son kısmında ise Osmanlı Devleti'nin Fatih Sultan Mehmed devrinin ortalarına kadar olan hadiseleri anlatmaktadır. ¹²

⁷ Abdülkadir Özcan, "Fatih Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, İstanbul'un Fethinin 550 Yılı Özel Sayısı**, sy.14, Kayseri 2003, s.56; Afyoncu, **a.g.e.**, s.8.

⁸ Hüseyin Nihal Atsız, **Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi**, İstanbul Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939.

⁹ Franz Babinger, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, Çev. Coşkun Üçok, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1982, s.445.

¹⁰ Murat Yıldız - Necdet Öztürk, **Osmanlı Tarihçileri Ahmedî'den Ahmed Refik'e**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.37.

¹¹ Eserin en önemli kısmı Aydınoğulları'nın tarihinin anlatıldığı bölümdür. Umur Bey'in gazâ ve cihad faaliyetleri anlatılırken civarındaki diğer beylikler hakkında da bilgi verilmiş, bununla birlikte Bizans ile olan ilişkilerine de değinilmiştir. Bkz. Fahameddin Başar, "İlk Osmanlı Tarihçileri", **Türkler**, C.11, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.412.

¹² Yıldız - Öztürk, **a.g.e.**, s.38; aslında **Düsturnâme**'nin Osmanlı tarihi kısmı müellif tarafından hülâsa şeklinde ele alınmıştır. Osmanlı Devleti'nin tarihini teferruatlı ve detaylı bir şekilde ele aldığını söylediği **Teferrücnâme** isimli eseri günümüze ulaşmamıştır. Yıldız, Öztürk, **a.g.e.**, s.37; Erhan Afyoncu, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yay., İstanbul 2016, s.8; Abdülkadir Özcan, "Fatih Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, İstanbul'un Fethinin 550 Yılı Özel Sayısı**, sy.14, Kayseri 2003, s.56.

Karamanî Nişancı Mehmed Paşa Tevârihi's-selatini'l Osmaniye

Konya doğumlu olan Nişancı Mehmed Paşa'nın tam adı Mehmed Paa b. Arif Çelebi el-Celalî es-Sıddıkî'dir. Eğitimini doğduğu şehir Konya'da tahsile edip İstanbul'a geçmiştir. Devlet kademesinde görevlerde bulunmuştur. İlk olarak Mahmud Paşa Medresesinde müderris daha sonra divan kâtipliği yapmıştır. Fatih Sultan Mehmed devrinde önemli vazifelere yükselerek 1464 senesinde nişancılık yapmış, 1470 senesinde vezirliğe yükselmiş ve nihayetinde 1478 tarihinde veziriazamlığa yükselmiştir.¹³ Padişahın hürmetine nail olan bir devlet adamı konumuna gelmiştir. Üç yıl süren baş vezirlik görevinde ekonomi, hukuk ve teşrifat alanlarında yenilikler getirerek büyük fetihten sonra devletin yapılanmasında mühim bir rol oynamıştır. Fatih Sultan Mehmed'in vefatının akabinde şehzadeler arasındaki mücadelede Cem Sultan tarafını tuttuğu için yeniçeriler tarafından katledilmiştir.¹⁴ Nişancı Mehmed Paşa son zamanlarında **Tevârihi's-selatini'l-Osmaniye** adlı Osmanlı Sultanlarının tarihini anlatan bir eser kaleme almıştır. Eserde yer alan bilgiler müellifin bulunmuş olduğu görevler dolayısıyla oldukça önemlidir. Arapça olarak kaleme alınan eser 1480 tarihine kadar gelen vakaları anlatır. **Tevârihi's-selatini'l-Osmaniye** Mükrimin Halil Yınanç ve İbrahim Hakkı Konyalı tarafından tercüme edilmiştir.¹⁵

Oruç b. Âdil, Tevârih-i Âl-i Osmân

Hayatı hakkında eserinde vermiş olduğu bilgiler dışında elimizde bir malumat olmayan Oruç b. Âdil Edirne'de dünyaya gelmiştir. Kâtiplik görevinde bulunmuştur. Osmanlı Devleti'nin tarihini anlatan bir eser kaleme alan Oruç Beğ kuruluşun Fatih Sultan Mehmed devrinin sonuna kadar olan vakaları anlatmıştır.¹⁶ Eserinin asıl önemli kısmı da detaylı bir şekilde ele aldığı bizzat tanık olduğu II. Mehmed devridir. Franz Babinger tarafından hazırlanan eser Oxford ve Cambridge

¹³ Özcan, **a.g.m.**, s.57.

¹⁴ Yıldız - Öztürk, **a.g.e.**, s.37

¹⁵ Nişancı Mehmed Paşa, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Çev. İbrahim Hakkı Konyalı, Türkiye Yay., İstanbul; Mükrimin Halil Yınanç, "Milli Tarihimize Dair Eski Bir Vesika", **Türk Tarih Encümeni Mecmuası**, İstanbul 1340; Afyoncu'ya göre bir tarihi takvimin değiştirilerek daha süslü bir halde Arapça'ya tercümesiyle oluşturulmuştur. Erhan Afyoncu, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yay., İstanbul 2016, s.8.

¹⁶ Fahameddin Başar, "İlk Osmanlı Tarihçileri", **Türkler**, C.11, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.413.

nüshalarından yararlanılarak neşredilmiştir. 1494 tarihine kadar geçen olaylar anlatılmıştır.¹⁷ Eser dil bakımından oldukça sade 15. yüzyıl Türkçesiyle kaleme alınmıştır. Babinger'in neşrinden sonra H. Nihal Atsız tarafından sadeleştirilmiş bir neşri yapılmıştır.¹⁸ Necdet Öztürk Oruç Beğ'in **Tevârih-i Âl-i Osmân**'ını transkripsiyonyaparak metniyle birlikte yayımlamıştır.¹⁹

Âşıkpaşazâde, Tevârih-i Âl-i Osmân

Asıl adı Derviş Ahmed'dir. Şair Âşık Paşa'nın soyundan gelir. Amasya'nın Elvan Çelebi mecrasında dünyaya gelmiştir (1400). Dönem itibariyle Fetret Devri'ni görmüş²⁰, II. Murad ve Fatih Sultan Mehmed devrinde bazı savaşlarda orduda bulunmuştur. Eserini ise İstanbul'da yazmıştır. Âşıkpaşazâde'nin eserinin diğer tarihlerden farkı ise kendisinden önceki dönem ile alakalı vermiş olduğu bilgilerdir. Eserinde kendisinden önceki döneme ait bilgileri evinde misafir olarak kaldığı Orhan Gâzi'nin imamının oğlu Yahşi Fakih tarafından kaleme alınan menâkıbnâmeden okudukları ile yazdığını belirtmiştir. Bu nedenle eseri çağdaşı ve kendinden sonraki birçok tarihçi tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. II. Murad'ın Macaristan seferine iştirak etmiş hatta sultandan 9 esir ve 500 akçe ödül almıştır. İstanbul'un fethinden sonra kendisine İstanbul'da bir ev tahsis edilmiştir. Bu vakitten sonra ömrünün büyük bir kısmını burada geçirecektir. Osmanlı Devleti'nin tarihini anlatan **Tevârih-i Al-i Osman** adlı eseri kuruluşundan 1478 senesine kadar gelen olayları kapsamaktadır. Eserinde padişahları gâzi ve cengâver olarak anlatırken devlet adamları zaman zaman yerilmiştir. Eserini "Bâb" adını verdiği başlıklarla ele alan Âşıkpaşazâde dil olarak sade bir Türkçe kullanmıştır. Ölümünden sonra kaleme alınan kısımları ise ailesinden bir kişi tarafından ele alınmış olduğu düşünülmektedir.

¹⁷ Oruç b. Adil'in iki tarihi olduğunu ifade eden Menage Anonim Tevârih'lerden birinin Oruç b. Adil'e ait olabileceği üzerinde durmuştur. Afyoncu ise karşılaştırılmalı olarak ele alınmadığı için çevrilen nüshaların ve neşirlerin eksik olduğunu söylemiştir. Afyoncu, **a.g.e.**, s.11.

¹⁸ Murat Yıldız - Necdet Öztürk, **Osmanlı Tarihçileri Ahmedî'den Ahmed Refik'e**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.47.

¹⁹Necdet Öztürk, Oxford Bodleian, Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi, Pairs Bibliotheque Nationale, Roboly nüshalarını karşılaştırarak incelemiştir.

²⁰ 1413 tarihinde Çelebi Mehmed'in ordusunda yer almış yolda hastalandığı için Yahşi Fakih'in evinde misafir olmuş. Yahşi Fakih'in **Menâkıbnâme**'sini de bu ziyaret esnasında görmüştür. Bkz. Başar, **a.g.m.**, s.412-413.

Ali Bey, Franz Babinger, H. Nihal Atsız, Kemal Yavuz-Yekta Saraç, Necdet Öztürk tarafından neşredilmiştir.²¹

Mehmed Neşrî, Kitâb-ı Cihân-nümâ

Bursalı bir müderris olan Mehmed Neşrî'nin hayatı hakkındaki bilgiler oldukça azdır. Evliya Çelebi'nin ifadelerine göre Germiyanlı'dır. Bir dünya tarihi kaleme alan Neşrî'nin sekiz kısımlık eserinin günümüze ulaşan kısmı yalnızca Osmanlı Devleti'nin tarihini anlatan altıncı kısımdır. II. Bayezid'in vefatından sonra kaleme alınan eser 1485 senesine kadar gelen olayları aktarmıştır. Özellikle Bursa'nın fetih tarihi ile ilgili vermiş olduğu bilgilerin yeni bulunan Bağdadî Seyahatnamesiyle de örtüşmesi nedeniyle önemlidir. Eser Âşıkpaşazâde'nin **Tevârih-i Âl-i Osman**'ından kaynaklanarak yazılsa da farklılıkları vardır. Bunun yanı sıra Oruç b. Adil ve **Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân**'dan da faydalanmıştır. Bursa'nın fetih tarihini bilmesi orada yaşayan bir müderris olmasıyla alakalı olabilir. Mehmed Neşrî de, Âşıkpaşazâde ve Oruç Beğ gibi kendisinden sonraki tarihçiler tarafından kaynak olarak kullanılmıştır.²²

Bayatlı Hasan b. Mahmud, Câm-ı Cem-Âyîn

Bayatlı Mahmud Osmanlı hanedanının soyu hakkında yapmış olduğu silsilenâmesini Cem Sultan'ın emriyle oluşturmuştur. Aslen Türkmen kökenlidir. Adından da anlaşıldığı üzere Kerkük civarında yaşayan Bayat aşiretinin mensubudur. Hazırlamış olduğu **Câm-ı Cem-Âyîn** adlı çalışması kendisinden sonraki birçok tarihçi tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. Ayrıca içerisinde Cem Sultan hakkında verilen bilgilerde bulunmaktadır.²³

²¹ 1914 tarihinde (H.1332) Âli Beğ tarafından yapılan ilk neşri 1502 tarihine kadar gelmektedir. Frederich Giese, *Die Altosmanische Chornik des 'Âşıkpasazade Auf Grund Mehrerer Neuentdeckter Handschriften Von Neuem Herausgegeben*, Leipzig 1929; Giese'ye ait neşir ise 1492 tarihine kadar olan olayları aktarır. Hüseyin Nihal Çiftçioğlu, **Osmanlı Tarihleri I**, İstanbul 1949; Âşıkpaşazâde, **Osmanoğulları Tarihi**, Haz. Kemal Yavuz – M. A. Yekta Saraç, Koç Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2003; Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013.

²² Erhan Afyoncu, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yay., İstanbul 2016, s.11.

²³ Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış", **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, S.1 İstanbul 2013, s.275; Abdülkadir Özcan, "Câm-ı Cem-Âyîn", **DİA**, C.7. TDVY, İstanbul 1993, s. 43.

Edirneli Rûhî Çelebi, Tevârih-i Âl-i Osmân

Osmanlı'nın ünlü âlimlerinden Şeyhülislâm Zenbilli Ali Efendi'nin oğludur. Mevlâna Fazıl, Fazıl Çelebi isimleriyle de anılır. Tahsilini tamamladıktan sonra müderrislik yapmıştır. Başarıları kısa sürede Sultan II. Bayezid'in dikkatini çekti ve devlet kademesinde divân-ı hümayun kâtibi olarak göreve başladı. Zamanın şairleri arasında önemli bir konuma geldi. Rodos adası fethindeyken vefat etti.²⁴ **Tevârih-i Âl-i Osmân** adlı tarihi Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından başlayıp 1511 senesine kadar geçen vakaları anlatmaktadır. Osman Gâzi'nin ilk dönem fetihleri hakkında bilgi veren Ruhî tarihi kuruluş devri araştırmaları açısından oldukça önemli bir kroniktir.²⁵

İdris-i Bitlisî, Heşt Behişt

Adından da anlaşılacağı üzere Bitlislidir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 15. asrın ortalarında tevellüd ettiği düşünülmektedir. Tanınmış bir âlim ve şeyh olan Hüsmaeddin Ali'nin oğludur. Akkoyunluların sarayında kâtip olarak görevini icra eden Bitlisî, Şah İsmail'in Akkoyunluları ele geçirmesinin ardından Tebriz'den gelen daveti kabul etmeyip 1501 tarihinde II. Bayezid'in emrine girer. Sultanın emriyle yazmış olduğu Osmanlı tarihi eserinin yeterli değeri görmediğini dile getirerek Mısır'a yerleşir. II. Bayezid'in yerine Yavuz Sultan Selim geçtiğinde İstanbul'a geri dönerek devlet hizmetine girer. Sultanın danışmanlığını yaparak doğu seferinde başarılar gösterir ve birçok bölgenin Osmanlı Devleti'ne savaşılmaz ilhakını sağlar. Kanuni Sultan Süleyman devrinde de danışmanlık yapan İdris-i Bitlisî 1520 senesinde vefat eder.²⁶ II. Bayezid'in emriyle yazdığı Farsça sekiz cennet anlamına gelen **Heşt-Bihişt** adlı eseri ilk sekiz Osmanlı padişahının dönemini ihtiva eder. Eser Farsça'dır ve ilk süslü metin olarak ele alınan Osmanlı tarihidir.²⁷ Eserin bölümleri ayrı ayı yüksek lisans, doktora tezi olarak çalışılsa da mufassal bir şekilde tüm kitapların ve nüshaların karşılaştırıldığı bir çalışma ortaya çıkarılmamıştır. Sultan I. Mahmud döneminde Abdülbaki Sadi Efendi'nin Türkçe 'ye

²⁴ Yusuf Küçükdağ, "Rûhî Çelebi", **DİA**, C.35, TDVY, İstanbul 2008, s.206.

²⁵ Küçükdağ, **a.g.m.**, s.206.

²⁶ Abdülkadir Özcan, "İdris-i Bitlisî", **DİA**, C.20, TDVY, İstanbul 2000, s.485.

²⁷ Müellif eserini kaleme alırken Cüveynî'nin tarih eserini örnek almıştır. Afyoncu, **a.g.e.**, s.15; Özcan, **a.g.m.**, s.487.

tercümesi Mehmet Karataş, Selim Kaya, Yaşar Baş tarafından yeni harflere çevrilerek basılmıştır. Lakin metnin orijinaline kıyasla eksiktir.²⁸

Hadîdî, Tevârih-i Âl-i Osmân

Hayatı hakkında çok bir bilgi bulunmamaktadır. Müellifin asıl adı bilinmemekte olup Hadîdî'nin mahlası olduğu söylenmektedir. Necdet Öztürk bu ismin babasının ya da kendisinin mesleğinin demirci olmasından dolayı kaynaklandığını belirtir. II. Bayezid devri tarihçilerinden olan Hadîdî ailesinin Orhan Gâzi'nin oğlu Balkan fatihi Süleyman Paşa ile birlikte Rumeli'deki ilk akınlarda yer aldığını belirtmektedir. Kanuni Sultan Süleyman devrinde de vefat etmiştir. **Tevârih-i Âl-i Osmân** adını taşıyan eseri manzum bir Osmanlı tarihidir. Eser 1285 ve 1523 yılları arasındaki olayları kapsamaktadır.²⁹

Lütfi Paşa, Tevârih-i Âl-i Osmân

Arnavut kökenli bir devşirme olan Lütfi Paşa 1488 tarihinde dünyaya gelmiştir. Enderun Mektebinde eğitimini tamamladıktan sonra devlet kademelerinde önemli vazifelerde bulunmuştur. Kanuni Sultan Süleyman devrinde en önemli devlet makamı olan vezirliğe, Ayaz Paşa'nın vefatının akabinde 1539 tarihinde veziriazamlığa yükselmiştir. Bilinmeyen bir nedenden ötürü 1541 tarihinde Dimetoka'ya sürgüne gönderilmiştir. Ömrünün geri kalanını burada geçiren Lütfi Paşa **Tevârih-i Âl-i Osmân**'ını ve **Âsafnâme**'sini sürgün yıllarında yazmıştır. 1564 tarihinde ise vefat etmiştir. **Tevârih-i Âl-i Osmân** diğer klâsik geleneğe uygun olarak kaleme alınmıştır. Lakin müellifin kendi dönemi ile vermiş olduğu bilgiler oldukça ehemmiyet arz etmektedir. Aynı Karamanî Nişancı Mehmed Paşa gibi baş vezirlik görevini işgal ettiği için anlattıkları çağdaşı diğer tarihçilerden daha kıymetlidir.³⁰ Eserin Kayhan Atik tarafından doktora tezi olarak yapılan neşri Necdet Öztürk tarafından güvenilir bir inceleme ve neşir olarak görülmemektedir.³¹

²⁸ Murat Yıldız - Necdet Öztürk, **Osmanlı Tarihçileri Ahmedî'den Ahmed Refik'e**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.61.

²⁹ Necdet Öztürk, "Hadîdî", **DİA**, C.15, TDVY, İstanbul 1997, s.14.

³⁰ Mehmet İpşirli, "Lutfi Paşa", **DİA**, C.27, TDVY, İstanbul 2003, s.236.

³¹ Murat Yıldız - Necdet Öztürk, **Osmanlı Tarihçileri Ahmedî'den Ahmed Refik'e**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.65.

Hoca Sâdeddin Efendi, Tâcü't-Tevârih

Yavuz Sultan Selim'in hasodabaşısı Hasan Can'ın oğludur. Babasının nüfuzu sayesinde iyi bir tahsil gören Hoca Sâdeddin, Ebusuud Efendi'den ders almıştır. Belirli medreselerde müderrislik yapmış ve daha sonra şeyhülislâmlık makamına getirilerek vefatına kadar bu görevde kalmıştır.³² İlmî ve bilginliği nedeniyle Sultan II. Selim'in oğlu Şehzâde Murad'ın hocalığına atanmıştır. Sultan II. Selim'den sonra III. Murad tahta geçince "hâce-i sultânî" (Sultanın Hocası) namını almış, müverrih Mustafa Âli tabiriyle "âlimlerin serdarı" olmuştur.³³ Sultan III. Mehmed devrinde de etkin bir şekilde siyasî ve ilmî alanlarda etkinliğini koruyan, devlet yönetiminde oldukça etkin bir rol oynayan Hoca Sâdeddin 1599 senesinde vefat etmiştir.³⁴ Dönemi dışında günümüze kadar adını yaşatan en önemli unsur ise yazmış olduğu **Tâcü't-tevârih** adlı tarihi sayesinde olmuştur. Hoca Sâdeddin eserini üç dilin karışımı ile oldukça süslü ve ağır bir dille yazmıştır. Eseri diğer Osmanlı tarihlerine nazaran olaylar hakkında daha ayrıntılı bilgiler aktaran bir kaynaktır.³⁵ Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Yavuz Sultan Selim devrinin sonuna kadar olan olayları kapsar. Bu devirden sonraki olayların anlatıldığı zeyilleri de bulunan eser 17. asırdan sonra batı dillerine de çevrilmiştir. İsmet Parmaksızoğlu tarafından sadeleştirilmiştir, bu sadeleştirilmiş çeviri de hatalar ve yanlışlar bulunmaktadır.³⁶ Eser çağdaşı Gelibolulu Mustafa Âli ve kendinden sonra Müneccimbaşı Ahmed Dede tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. Hoca Sâdeddin kendinden önceki tarihçileri kullansa da hepsinin yanlışlıkları olduğunu iddia etmiştir.

³² Şerafettin Turan, "Hoca Sâdeddin", **DİA**, C.18, TDVY, İstanbul 1998, s.198.

³³ Yıldız - Öztürk, **a.g.e.**, s.68.

³⁴ Turan, **a.g.m.**, s.198.

³⁵ Feridun M. Emecen, Hoca Sâdeddin'in eserini 16. asırda Osmanlı tarihçiliğinde bir değişim örneği olarak görmektedir. Sistemli bir tarih yazıcılığının, olaylarının ve bahsi geçen kişilerin bir nizama göre aktarıldığının altını çizer. Feridun M. Emecen, "Osmanlı Kronikleri ve Biyografisi", **İslâm Araştırmaları Dergisi**, sy.3, İstanbul 1999, s.87.

³⁶ Şerafettin Turan, "Hoca Sâdeddin", **DİA**, C.18, TDVY, İstanbul 1998, İsmet Parmaksızoğlu'nun yapmış olduğu çeviri metni 1863 senesinde dönem Maarif Nazırı Nevres Paşa tarafından hazırlatılan nüshasıdır. Ayrıca 1733 senesinde de Sultan I. Mahmud'un emriyle telhis edilmiş iki ciltlik nüshası bulunmaktadır. Bkz. Hoca Sadettin Efendi, **Tacü't-Tevârih**, C.1, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s.2; Murat Yıldız - Necdet Öztürk, **Osmanlı Tarihçileri Ahmedî'den Ahmed Refik'e**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.68.

Müneccimbaşı Ahmed Dede, Câmiü'd-Düvel

Ailesi aslen Konya'lıdır. Lakin bu bölgede baş veren asayiş eksikleri nedeniyle Selânik'e göç etmişlerdir. Müneccimbaşı Ahmed Dede de 1623 senesinde mezkûr yerde dünyaya gelmiştir. Mevlevî tekkesine yerleşerek eğitim alan Müneccimbaşı İstanbul'a göç ederek ilmi ve bildikleriyle nam salmış hatta Sultan IV. Mehmed'in bile dikkatini çekmiştir. Devlet kademesinde tutulup IV. Mehmed'in saltanatı süresince gözde bir kişi olarak kalmıştır. 1703 senesinde hayatını kaybetmiştir.³⁷ Asıl ününü ise Hoca Sâdeddin gibi yazmış olduğu cihan tarihi eserinden almıştır. **Câmiü'd-Düvel** adında Arapça bir tarih yazan Müneccimbaşı da yazmış olduğu eserinde olayları geniş, detaylı bir şekilde ele almıştır. Halkatten başlayan eser 1670 yıl olaylarına kadar gelmektedir.³⁸ Türkçe'ye tercüme edilirken **Sahâifü'l-Ahbâr** olarak adlandırılan eser üç cilt olarak basılmıştır. Hasan Fehmi Turgal Anadolu Selçukluları kısmını, Necati Lugal Karahanlılar kısmını tercüme ederken İsmail Erünsalda Osmanlı Devleti Tarihi kısmını neşretmiştir. Daha sonra Ahmet Ağırakça tarafından doktora çalışması yapılan Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin eseri günümüz tarihçileri tarafından da sıkça başvurulan kaynaktır. Vermiş olduğu bilgilerle diğer bazı kroniklerden ayrılmaktadır.³⁹

2. Bizans Kaynakları

Georgios Pachymeres

Bizanslı tarihçi Pachymeres 1242 tarihinde o dönemki adıyla Nicea yani İznik'te dünyaya gelmiştir. Bizans İmparatorluğu'ndaki Latin istilası sona erince İstanbul'a geçmiştir. İlk olarak Saint-Sophie kilisesinde diyakozluk görevinde bulunmuş, kilise mahkemesinde çalışmış ve keşişlere hocalık yapmıştır. Daha sonra Bizans sarayında görev alan Pacyhmeres birçok gelişmeye bizzat tanık olmuştur. Türk tarihi ve Osmanlı tarihi açısından oldukça ayrı bir ehemmiyete sahip olan eser, Osmanlıların, Bizans İmparatorluğu kaynaklarında ilk defa yer aldığı kaynak olarak

³⁷ Ahmet Ağırakça, "Müneccimbaşı Ahmed Dede", **DİA**, C.32, TDVY, İstanbul 2006, s.14.

³⁸ Ağırakça, **a.g.m.**, s.15.

³⁹ Başar, **a.g.m.**, s.19.

gözükmektedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi tartışmalarında kaynak olarak Anonim Tevârih ile birlikte kullanılmıştır.⁴⁰

Mikhaël Doukas, Tarih

Melek Delilbaşı'nın ifadesiyle “*Dukas, çağdaşı olan diğer tarihçiler arasında Türkler hakkında en fazla bilgi veren tarihçi sıfatını kazanmıştır.*”⁴¹Dukas'ın kim olduğu tam olarak bilinmemekle beraber ölüm ve doğum tarihleri de belli değildir. Kendisiyle alakalı bilinenler eserinde bahsettikleriyle sınırlıdır.⁴² Bizans'ta yaşanan taht kavgalarına karışması nedeniyle zorunlu olarak göç etmek zorunda kalan ailesi Aydınöğulları Beyliği'ne sığınmışlardır. Bilge Umar, Mikhaël Doukas'ında bu vesileyle 1400'ler civarında Selçuk'ta doğmuş olabileceğini savunmuştur.⁴³ Müellif Yıldırım Bayezid dönemi hakkında oldukça teferruatlı bilgi verirken kendinden önceki dönemler hakkında hulasaten bir anlatı sunmaktadır. Osmanlı kuruluş döneminin hakkında Bizans cephesi ile alakalı oldukça değerli bilgiler sunmaktadır. Eserin Karalès tarafından modern Yunanca'ya çevirisi ilk olarak 1956 yılında Vladimir Mirmiroğlu **Bizans Tarihi** adıyla çevrilmiştir.⁴⁴ Bilge Umar'a göre bu metin orijinaliyle kıyaslandığında çok büyük eksikler ve yanlışlıklar içermektedir.⁴⁵

3. Seyahatnâmeler

Marco Polo, Marco Polo Seyehatnâmesi

1271 senesinde kardeşleriyle birlikte çıktığı doğu seyahatinde gördüklerini kaleme aldığı eseri Ortaçağ Avrupa toplumunun doğuyu ilk kez bu kadar teferruatlı görmesini sağlamıştır. Moğol hükümdarı Kubilay Han'ın himayesine giren Marco Polo Orta Asya ve Anadolu'nun birçok kısmında bulunmuş ve gördüklerini 1295 tarihinde Venedik'e geri döndüğünde kaleme almıştır. Bizim için önemli olan kısmı ise Anadolu coğrafyasını gezdiğinde kaydettiği yer adlarıdır. Kayı adında yer adlarını

⁴⁰ Georges Pachymeres, **Bizanslı Gözüyle Türkler**, Çev. İlcan Bihter Barlas, İlgı Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009.

⁴¹ Melek Delilbaşı, “Türk Tarihinin Bizans Kaynakları”, **Cogito**, S.17, YKY, İstanbul 1999, s.342.

⁴² Delilbaşı, **a.g.m.**, s.342.

⁴³ Mikhaël Doukas, **Tarih Anadolu ve Rumeli 1326-1462**, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008, s.7.

⁴⁴ Vladimir Mirmiroğlu, **Bizans Tarihi**, İstanbul Fetih Derneği Yay., İstanbul 1956.

⁴⁵ Doukas, **a.g.e.**, s.11.

belirten Marco Polo Anadolu'nun demogojik yapısı hakkında fikir sahibi olmamızı sağlar. Gezmiş olduğu yerlerin aynı zamanda ekonomik durumlarını, yaşayışlarını ve yönetim biçimlerini de aktarmıştır.⁴⁶ Ömer Güngören tarafından neşredilen nüshasında süslü ifadelerine yer verilmemiş hülasa olarak aktarılmıştır.⁴⁷ Eser 13. yüzyıl Anadolu ve Orta Asya araştırmaları açısından kıymetlidir. Mübalağa anlatımları ve Çin Seddi'nden hiç bahsetmemesi gibi meseleler araştırmacıları şüpheye düşürse de ana kaynak olarak önem taşımaktadır.

Seyyid Kasım El-Bağdadî Seyahatnâmesi

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı olarak oldukça çarpıcı bilgiler içeren seyahatnâme çok eski keşfedilen bir kaynak değildir. İlk olarak **Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi**'ndekongresinde Hakan Yılmaz tarafından tanıtılan bu seyahatnâme Orhan Gâzi dönemi ve atası Osman Gâzi hakkında oldukça önemli bilgiler içermektedir. Bursa'nın fetih tarihi, Orhan Gâzi ve Osman Gâzi'nin ünvanları hakkında bilgi veren seyahatnâme Hakan Yılmaz tarafından çalışılmaktadır. Yılmaz tebliğinde ilk olarak söylenen Sufi seyyah Bağdadî'nin seyahatnâmesinin kuruluşu ile ilgili birçok meselede aydınlık getireceği aşikârdır.⁴⁸

İbn Fazlullah el-Ömerî, Mesalikü'l-Ebsâr

Eser İslâm ülkelerini tanıtan coğrafi eserler için genel olarak kullanılan adı taşımaktadır. Daha önce farklı örnekleri de olan **Mesalikü'l-Ebsâr** geleneğinde genellikle bir bölgenin coğrafi bilgileri ve bölgenin tarihi hakkında bilgiler verilmektedir. Bunlara ek olarak bölgenin demagogik yapısı hakkında da bilgi veren eserler, kayıtlarıyla iktisadî ve içtimâi amilleri hakkında da bilgi taşımaktadır. Bizi ilgilendiren örneği yazan İbn Fazlullah'ın eseri ise Anadolu Selçuklu Devleti'nin son döneminde ve yıkılış sürecinde kurulan Tevâif-i Mülûk devri ile alakalıdır.⁴⁹ Beyliklerin tanıtımını ve mevcut asker sayılarını tanıtan müellif Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi araştırmacıları açısından oldukça önemli bilgiler vermektedir. Tek

⁴⁶ Mahmut H. Şakiroğlu, "Marco Polo", **DİA**, C.28, TDVY, İstanbul 2003, s.41-43.

⁴⁷ Marco Polo, **Marco Polo'nun Geziler Kitabı**, Çev. Ömer Güngören, Yol Yay., İstanbul 1985.

⁴⁸ Hakan Yılmaz, "Orhan Gazi'yi Sarayında Ziyaret Etmiş Bir Seyyah Seyyah Sufi: Seyyid Kasım El-Bağdadî ve Seyahatnamesinin Kuruluş Devri Osmanlı Tarihi Açısından Önemi", **Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi, 14-17 Ekim 2015 Tebliğler Özet Kitabı**, Osark Yay., Sakarya 2015, s.277.

⁴⁹ Eymen Fuad Seyyid, "Mesalikü'l Ebsâr", **DİA**, C.29, TDVY, İstanbul 2004, s.265-266.

neşri Anadolu beyliklerinin anlatıldığı kısmı Yaşar Yücel tarafından **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII - XV. Yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi: Çoban-oğulları Beyliğı – Candar-oğulları Beyliğı** eserine zeyil olarak eklenmiş kısmıdır. Osmanlı Beyliğı'ni anlatan kısım “*yedinci fasıl-Bursa memleketi*” olarak verilmiştir.⁵⁰

İbn Battûta Seyahatnâme

14. asırda Tanca'da dünyaya gelmiş olan İbn Battûta'nın asıl adı Şerefeddin Ebu Abdullah Muhammed bin Abdullah bin İbrahim et-Tancî el-Levâtî'dir. Müellifin ilmî ve dinî konulardaki bilginliğı gezdiği coğrafyalarda kendisine hürmet gösterilmesine ve önemli kişilerle tanışmasına vesile olmuştur. Kendisi Marco Polo'dan daha uzun bir seyahat gerçekleştirmiş ve daha büyük bir alanı gezmiştir. Döneminin önemli merkezlerini ziyaret ederek notlar tutmuştur. Anadolu coğrafyasında da seyahat eden müellif Tevâif-i Mülûk devrinde kuzey-batı Anadolu beyliklerini de ziyaret etmiş ve bu bölge hakkında gördüklerini not etmiştir. Orhan Gâzi döneminde Bursa'ya gelerek mezkûr padişahın misafiri olmuştur. Kaydettiğı bilgiler tarihi açıdan kaynak azlığı olan bir döneme denk geldiğı için hiç şüphesiz on üçüncü ve 14. asır Anadolu coğrafyasını inceleyen araştırmacılar için oldukça önem arz etmektedir. Seyahatnâmesinin Türkçe'ye ilk çevrildiğı tarih H. 1290 senesidir. Süleyman Efendi matbaasında çoğaltılmıştır. Daha sonra Damad Mehmed Şerif Paşa⁵¹ tarafından Paris nüshası 1917 tarihinde çevrilmiştir. A. Sait Aykut, İsmet Parmaksızoğlu⁵² ve Mümin Çevik⁵³ tarafından yapılan çevirilerin hatalı olduğunu söylemiştir

54

⁵⁰ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII - XV. Yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi: Çoban-oğulları Beyliğı – Candar-oğulları Beyliğı**, TTK. Yay., Ankara 1988.

⁵¹ İbn Battuta, **Seyahatnâme-i İbn Battûta**, Çev. Damad Mehmed Şerif Paşa, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1917.

⁵² İsmet Parmaksızoğlu, **İbn Battuta Seyahatnâmesi'nden Seçmeler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

⁵³ İbn Battuta, **İbn Battuta Seyahatnâmesi**, C.1 - C.2, Haz. Mümin Çevik, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1983.

⁵⁴ A. Sait Aykut, “İbn Battûta”, **DİA**, C.19, TDVY, İstanbul 1999, s.361-368; İbn Battuta, **İbn Battuta Seyahatnamesi**, Haz. Mümin Çevik, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015, s.11-12.

GİRİŞ

Türkiye Selçuklu Devleti 13. asırda Köseadağ muharebesinin akabinde zayıflarak dağılma sürecine girmiştir. Bu inhitat, Anadolu coğrafyası gibi siyasî ve jeopolitik açıdan oldukça ehemmiyetli bir sahada; uzun soluklu bir otorite boşluğu Türk topluluklarının hem kültürel alanda hem de siyasî sahada gerilemesine neden olacağından ötürü yeni bir birlik altında toplanması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu noktada tarihsel devamlılık esasına göre Anadolu Türklerinin ve coğrafyasının Türk-Cihân Hâkimiyeti mefküresi gereğince, kurulan yeni beyliklerden en liyakatli olan Osman Bey tarafından kurulan Osmanlı Devleti seferlerindeki başarıları, devlet ve hâkimiyet anlayışıyla diğer beyliklere nazaran öne çıkarak Selçuklu mirasını üstlenmiştir.⁵⁵ Osmanlı Devleti'nin kuruluşu tarihsel açıdan diğer Türk devletlerinden daha farklı bir yere sahiptir. Peki, bu öneme sebep olan etken nedir? Osmanlı Devleti hiç şüphesiz tarihte Türkler tarafından kurulan ve tarihin akışına yön veren çağ açıp çağ kapatabilen en uzun ömürlü devlettir. İmparatorluğa erişmiş ve onlarca etnik unsuru ve kültürü bünyesinde barındırabilmiş, Pax Ottomana dediğimiz Osmanlı Barışı'nı altı asır boyunca hâkim olduğu topraklarda sürdürebilmiştir. Bu nedenle, 19. asır itibari ile Osmanlı Devleti'nin kuruluşu tarih araştırmacılarının ilgisini ve merakını cezbetmiştir. Çünkü devletin uzun ömürlü olmasında ve başarılarının arkasında yatan temelin, kuruluş döneminde yapmış olduğu faaliyetlerin ve reformların etkili olduğu anlayışı hâkim olmuştur.

Kavramsal olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi tarihçiler arasında "klasik çağ" olarak adlandırılmış, sistematik bir siyasî anlayış ve politikaların izlenmesi dinî hayatın sadece kendi inançları olan İslâmiyet ile kısıtlı kalmayarak özgür olması ve idaresi altındaki halkın tamamına hitap eden uygulamaları nedeniyle her zaman ayrı bir statüde değerlendirilmiştir.⁵⁶ Osmanlı Devleti'nin kuruluşu 19. asırdan itibaren modern tarihçilerin odak noktasında kalmıştır. Tüm bu ilgiyi üzerinde toplamasına sebep olan unsur ise devletin tarihine ait kaynakların kuruluşundan yaklaşık olarak bir asır sonra kaleme alınmasından dolayıdır. Döneme

⁵⁵ Vahdettin Engin, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Tarihi Devamlılık**, Yeditepe Yay., İstanbul 2015, s.20.

⁵⁶ Feridun Emecen, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)**, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 2015, s.3.

özgü olan birkaç seyahatname ve kitabe dışında hemen hemen hiçbir özgün kaynak olmaması ve ilk Osmanlı kroniklerinin kurucu hanedanın menşei, devletin nasıl ve hangi tarihte kurulduğu konusunda birbirinden farklı bilgiler içermesi nedeniyle modern tarihçileri bu kroniklerden yola çıkarak bir temellendirme inşa etmeye itmiştir. Meseleyi temellendirmek için sadece salt tarihî kaynaklar dışında dönem olarak çağdaş diğer etken ve amilleri, coğrafi faktörleri göz önünde bulundurarak tabiri caizse bir puzzle'ın parçalarını toplamaya çalışmak zorunda kalmışlardır.

Kurulduğu ilk iki asırda Anadolu'da Türk birliğini büyük oranda yeniden te'sis eden Osmanlı Devleti; kendinden önceki Türk devletlerinin kültürleri, iktisadi ve içtimaî âmilleri ile çağdaşı Türk devletleri ve beyliklerinin kültürel karışımını oluşturabilen yeni bir oluşum inşa etmiştir. Bu oluşumun sağlam bir zemine oturtulmasında karşılaştığı yeni kültür ile geçmişte yer alan geleneklerden, ilerlemesine katkı sağlayacak olanları toplumuna ve devlet anlayışına empoze etmesinin büyük katkısı vardır.⁵⁷

Bu açıklamadan yola çıkarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu tek bir etken çerçevesinde değerlendirmek araştırmacının yanlış bir yol izlemesine neden olacaktır. Örneğin sadece etnik bir köken, gazâ anlayışı, 13. asır Anadolu siyasî durumu ayrı ayrı ele alınarak kuruluşundaki tek etken olarak gösterilememektedir. Birden fazla amil içerisinde bir sentez oluşturan Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki nitelikli padişah ve devlet adamları ve oluşturdukları disiplinli teşkilat yapısını anlamak da güçlük çekmemize neden olur. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda sayabileceğimiz etkenlerden gazâ ideolojisi, jeopolitik konum, 13. asır Anadolu siyasî buhranı gibi âmiller Orhan Köprülü'nün ifadesiyle "itici güç" konumunda değerlendirilirken diğer âmillerden bağımsız düşünülmemelidir.⁵⁸ Bir bütün halinde ele alınmayan bütün araştırmalar yanlış değil eksik kalacaktır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş tartışmalarının başlangıcı, bir dönem Osmanlı Devleti'nde Robert Koleji'nde öğretmenlik yapan bunun yanı sıra gazetecilik görevini icra eden Herbert Adam Gibbons tarafından hazırlanan, **The Foundation of**

⁵⁷ Fahameddin Başar, "Osmanlıların Anadolu Birliğini Kurma Yolundaki Çalışmaları", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, S.18, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1988, s.2.

⁵⁸ Orhan Fuad Köprülü, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Yeni Türkiye**, S.6, sy.31, Ocak-Şubat 2000, s. 35.

the Ottoman Empire isimli eser ile başlar.⁵⁹ Gibbons'un tezi Avrupa'da büyük yankı görmüş olmasına rağmen meseleyi ele alış şekli ve olaylara dar kapsamlı yaklaşması nedeniyle büyük ölçüde hatalı bir yaklaşım olmuştur. Meselenin kültürel arkaplanını görmezden gelerek Osmanlı Devleti'nin kurucularının bu bölgede yaşayan Müslümanlıktan ziyade pagan inanç çerçevesinde dinî anlayışı devam ettiren ve kurulduğu dönemin siyasî buhranını kendi lehine kullanabilen bir topluluk olarak görmüştür. Osmanlı adını devletin kurucusunun adı olarak görmekten ziyade yeni oluşturulmuş bir ırk olarak göstermiştir. İlerleyen süreçte Fuad Köprülü Gibbons'un nazariyesine cevaben 1935 tarihinde Paris'te düzenlenen bir konferansta "Les Origines de l'Empire Ottoman" isimli bildiriyle Gibbons'un Osmanlı kuruluş nazariyelerine karşı çıkmış, meselenin tek taraflı bir şekilde ele alınamayacağını belirtmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki etnik unsurun Türk olduğunu ifade ederek 13. asır Anadolu coğrafyasının dinamiklerinin ve toplumsal tabakanın ele alınmadan meselenin açıklanamayacağını ifade etmiştir. Daha sonra bildiri makalesi genişletilerek **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu** ismiyle basılmıştır.⁶⁰

1940'lı yıllarda Osmanlı Devleti'nin kuruluş tartışmalarında üçüncü ekol olarak ortaya çıkan Alman Türkolog Paul Wittek, 4-6 Mayıs 1937 tarihinde Londra Üniversitesi'nde düzenlenen konferansta vermiş olduğu "The Rise of Ottoman Empire" isimli bildirisiyle meselenin üçüncü büyük ekolu olmuştur. Paul Wittek, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yaklaşık bir buçuk asır kadar sonra kaleme alınan kroniklerin kaydetmiş olduğu Oğuz Soykütüğü geleneğine karşı çıkmıştır. Soykütüğü hakkında verilen ifadelerin yanlış olduğunu öne sürerek Süleyman Şâh'ın Osman Gâzi'nin atası değil Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu olduğunu öne sürmüştür. Bu görüşüyle öne çıkan Wittek, heteredoksiye dikkat çekerek devleti kuran unsurun yerli halk ile göçer unsurların karışımından ortaya çıktığını iddia etmiştir. İtici güç unsuru olarak da gazâ ideolojisine çok sık değinen müellifin görüşleri büyük ölçüde ses getirmiştir. Hatta kendisinden sonra V. L. Menage görüşlerini destekler mahiyette ilk dönem Osmanlı kroniklerini değerlendirmiştir. Wittek'in gazâ teorisi Türk

⁵⁹ Herbert Adam Gibbons, **The Foundation of the Ottoman Empire: a history of the Osmanlis up to the death of Bayezid I: (1300-1403)**, New York Century Copy, USA 1916. Herbert Adam Gibbons, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, Çev. Bülent Arı, Haz. Mustafa Everdi, 21.Yüzyıl Yay., Ankara 1998.

⁶⁰ M. Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK Yay., 4. Baskı, Ankara 1991.

Akademisyenler arasında da kabul görmüş; Halil İnalçık, Feridun M. Emecen, Cemal Kafadar tarafından da desteklenmiştir.⁶¹ Bu üç ekol Osmanlı Devleti'nin kuruluş tartışmalarında ana çatıyı oluştururken her yeni teori ve görüş tartışmayı yeniden gündeme taşımıştır. Zeki Velidi Togan ve J. Marquart Osmanlıların Türk değil Moğol kabilelerinden olan Kay'lardan gelebileceğini iddia etmişlerse de bu görüşlerinde çok tutunamışlardır. Eberhard, Köprülü ve Hüseyin Namık Orkun gibi araştırmacılar Osmanlıların Moğol boylarından, Kay kabilesine mensup olduğu tezine karşı çıkmışlardır.

Rudi Paul Lindner **Nomads and Ottomans in Medieval Anatolia** adlı çalışmasıyla Köprülü'nün meseleyi ele alış metodunu doğru bulduğunu söyleyerek Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında tek yönlü bir değerlendirmenin meselenin anlaşılması ve açığa kavuşturulması açısından başarılı olmayacağını savunmuştur. Gazâ ideolojisinin kaynaklardaki ve kitabelerdeki yansımaları esas alarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda gazâ ideolojisinin önemi olmadığını iddia etmiştir.⁶² Lindner ile birlikte öne çıkan diğer bir batılı araştırmacı Colin İmber ise meselenin kendinden önceki araştırmaların ele aldığı şekilde olmadığını savunmuş, kuruluş devrine ait kaynakların kuruluş döneminden daha sonra yazıldığını belirtmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlatan ilk eserlerin belgelere dayandırılmadan oluşturulmuş menkıbe eserler olduğunu öne sürmüş ve kaynağı olmayan bir meselenin değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. "Kara delik" olarak baktığı dönem Osmanlısı ile ilgili mevcut siyasî istikrarsızlığın ortaya çıkardığı bir sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğu'nu görmüştür.⁶³ Görüşleri R. Jennings tarafından desteklenen Lindner ve İmber kronikleri tek yönlü incelemişler, kendi görüşlerine yakın olan kısımlarını doğru kabul edip geri kalan notları "uydurma bilgiler" olarak yorumlamışlardır.

⁶¹ Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013.

⁶² Rudi Paul Lindner, **Nomads and Ottomans in Medieval Anatolia**, Indiana University Copy, Indiana 1983; Rudi Paul Lindner, **Ortaçağlar Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar**, Çev. Müfit Günay, İmge Kitabevi, Ankara 2000; Rudi Paul Lindner, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşruiyet", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000.

⁶³ Colin İmber, **The Ottoman Empire 1300-1481**, The Isis Press, İstanbul 1990; Colin İmber, **The Ottoman Empire 1300-1650 The Structure of Power**, Palgrave Macmillan, Newyork 2002; Colin İmber, **Osmanlı İmparatorluğu 1300-1650**, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006.

Türk akademisyenlerden Halil İnalçık meseleyi ağırlıklı olarak Gazâ ideolojisi çerçevesinde değerlendirmiştir. Wittek'in görüşünü ve Osmanlı soykütüğü araştırmalarını değerlendiren İnalçık, Osmanoğulları'nın Kayı kökenli olduğu yönündeki iddiaları reddetmiştir. Literatüre göre Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi hakkında incelemelerde bulunan İnalçık, Pachymeres ve Anonim Tevârih'i kaynak göstererek devletin 1302 Bapheus (Koyunhisarı) Savaşı'ndan sonra kurulduğunu savunarak 1299 Karacahisar fethi ile başladığını savunan kronik ve modern tarihçileri reddetmiştir.⁶⁴ Feridun M. Emecen ise 1302 tarihine şüpheli bir şekilde yaklaşmış, bu duruma neden olarak Pachymeres'in tarihinin dağınık ve sistemli bir şekilde bilgi birikimi sunmamasını göstermiştir. Kayıların sonradan yerleştirilmiş bir kimlik inşası olduğu görüşünü de benimsemeyerek mevcut bilgi birikimi ve bulguların Kayı boyu mensubiyetine çok uzak olmadığını savunmuştur. Kronikler hususunda ise dönem tarihçiliğinin ve toplumunun sözlü gelenek etkisinde olduğunun altını çizerek, İmber ve Lindner gibi tarihçilerin bu kronikleri yok saymasının yersiz olduğunu savunmuştur. Emecen tarihçinin görev ve sorumluluğunun bulguları reddetmekten ziyade bulgu ve kaynakların karşılaştırılmalı olarak doğru noktalarının sentezlenip tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Genel itibari ile Köprülü ve Wittek'in teorilerinin sentezini ele alan Emecen gazâ ideolojisi üzerinde yoğunlaşmış, Osmanlı Devleti'nin ilk savaşlarını inceleyerek bu durumu sistemleştirmeye çalışmıştır. Lindner ve İmber'in basit ve niteliksiz gördüğü Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselelerini, dönem kaynaklarını inceleyerek mevcut bilgi birikimi doğrultusunda büyük ölçüde temellendirmiştir.⁶⁵ Son olarak 1995 senesinde **Between Two Worlds** isimli çalışmasıyla Cemal Kafadar, İmber ve Lindner gibi tarihçilerin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda gazâ ideolojisinin katkısı olmadığı görüşüne karşı çıkmıştır. Köprülü'nün çok kapsamlı tezine farklı bir perspektiften bakarak Osman'ın hanedanının ortaya çıktığı devirlerde çağdaşı birçok köklü

⁶⁴ Halil İnalçık, **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, Çev. Ruşen Sezer, YKY, İstanbul 2015; Halil İnalçık, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Tarihi", **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s. 41

⁶⁵ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012; Feridun M. Emecen, "Kayılar ve Osmanlılar Sahte Bir Kimlik İnşası mı?", **Oğuzlar**, Ed. Tufan Gündüz-Mikaıl Cengiz, Ankara 2015, s.237; Feridun M. Emecen, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükselişi (1300-1600)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2015; Feridun M. Emecen, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Dair", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.50.

hanedanın bu devirde ortaya çıktığını belirterek aslında on üçüncü asrın gücün ve iktidarın el değiştirdiği bir dönem olduğunu belirtmiştir. Osmanlı Devleti'nin kurucularının mensup olduğu etnik köken tartışmalarına hiç girmeyerek gazâ ideolojisinde yoğunlaşmış Osmanlıların gazâ anlayışına yeni bir perspektif kazandırdığını belirtmiştir.⁶⁶

Araştırmamızda, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna kadar on birinci ve on üçüncü yüzyıllar arası Anadolu'nun geçirmiş olduğu siyasî hayatı değerlendirerek Tevâif-i Mülûk devri hakkında bilgi verdik. Kronikler doğrultusunda Osmanlı Devleti'nin kurucularının hangi etnik kökene mensup oldukları hakkında verilen soykütüklerini inceleyerek Anadolu'nun kuzeybatı ucuna nasıl yerleştiklerini izah ettik. Ertuğrul Gâzi ve Osman Gâzi dönemlerini ele alarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda etkili olan zümreleri ifade ettik. Son olarak yukarıda adı geçen tarihçilerin Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı yapmış olduğu çalışma ve eserleri temel görüşleri çerçevesinde değerlendirdik.

⁶⁶ Cemal Kafadar, **Between Two Worlds**, University of California Press,, London 1915; Cemal Kafadar, **İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkın, Haz. Mehmet Öz, Birleşik Yay., Ankara 2010.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDAN ÖNCE ANADOLU

1.1. Osmanlı Devleti'nden Önce Anadolu'da Genel Durum

Günümüzde yaşamış olduğumuz coğrafyaya yani Türkiye'ye ismini vermiş olan Türkler, aynı isimle veya başka isimler altında Asya'nın büyük bir alanı ve Doğu Avrupa arasında zengin ve geniş topraklara iskân etmiş bir halk topluluğunun kolunu oluşturmaktadır.⁶⁷ Bu topluluk "Küçük Asya" diye tabir edilen kendi varlığını sürdürdüğü topraklarda 9. yüzyıla kadar büyük gelişmeler sağlamıştır. Lakin asıl kuvvetlenmesi ve dış dünyaya açılması İslâm dinine geçiş evresiyle birlikte başlayan süreç olmuştur. Peygamber Efendimizin vefatından sonraki süreçte, Arapların fetih hareketleri ve seferleri daha da artarak genişlemiştir. Hatta Bizans İmparatorluğu'nun hâkim olduğu Suriye topraklarına egemen olmuşlardır. Ama onlar da en fazla Küçük Asya sınırlarına kadar dayanabilmiş buradan öteye geçememişlerdir. Bizans İmparatorluğu zaman zaman, saldırı durumuna geçerek, güney sınırlarına seferler düzenlemişse de saldırma ve çekilme vaziyeti 11. yüzyıla kadar süregelen bir hadisedir.⁶⁸

Anadolu'nun Türk Boyları tarafından fethi, yaşayan Türk boylarının; konuşmuş oldukları dil, yaşadıkları dinî hayat, toplumsal kuralların, kültürel özelliklerin bir bütün halinde tespit edildiği vakadır. Anadolu'nun Türkler tarafından fethedilmesi oldukça ehemmiyetli bir meseledir. Çünkü Anadolu'nun Türkler tarafından fethinden sonra zuhur eden ve günümüze akseden birçok hadisenin kökenlerinde "Anadolu'nun fethi" hususu yatmaktadır. I. Beylikler Dönemi, Türkiye Selçuklu Devleti, II. Beylikler ve Osmanlı Devleti'nin oluşumundaki yaklaşık olarak iki asra tekabül eden süreçte, bahsettiğimiz hususlar, Anadolu'nun fethi ve sonrasında ortaya çıkmış ve günümüze kadar intikal etmiş hadiseler zinciridir. Belirtmiş olduğumuz dil, din, sosyal-ekonomik-kültürel faaliyetler hususunda yapılan araştırmalar, muhakkak köken olarak Anadolu'nun fethi hadisesine

⁶⁷ Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s.1.

⁶⁸ Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınlar, İstanbul 2013, s.29.

dayandırılır ve bu dayanaklar doğrultusunda meşrulaştırılmaya çalışılır. Lakin Anadolu coğrafyasının tarih alanındaki zenginliği sadece Anadolu'nun Türk kavimleri, akıncıları tarafından fethi, İslâmlaştırılması ve Türkleştirilmesi vakalarıyla kısıtlı değildir. Mezkûr memalik birçok ehemmiyet arz eden dönemden geçmiş ve Türk toplulukları tarafından fethinden evvel de kültürlerin buluşma noktası konumunu her daim korumuştur. Ama bizim konumuz çerçevesinde ilgilendiren kısmı, Türk etkisi altında yaşadığı süreçtir. Malazgirt'i takip eden süreçte Anadolu'da Türkler tarafından bir devlet kurulmuştur.⁶⁹ Türk toplulukları Malazgirt Savaşı'nın evveliyatında da farklı tarihlerde Anadolu topraklarına gelmiş bulunmaktaydılar. Türk kökeninden gelen Avrupa Hunları'nın (395-398) ve Sabirler'in 6. yüzyılın ilk evresinde, kalıcı olmayacak şekilde akıncılarla Anadolu topraklarına Malazgirt öncesinde geldikleri bilinmektedir. Fakat burayı kendilerine yurt edinmek gayesiyle gelmeleri ise 11. yüzyılın başlarından itibaren gönderilen keşif grupları ile başlamış daha sonra büyük göç hareketleriyle Anadolu coğrafyasına yerleşmeye başlamışlardır.⁷⁰

Eğer Anadolu coğrafyasının Türk hâkimiyetinden önce hulasaten geçirmiş olduğu evrelerden bahsetmek gerekirse; Anadolu coğrafyasının dört büyük evreyi yaşadığını söylememiz mümkündür. İlk olarak Helenleşme, sonra Romalılaştırma, Hristiyanlaşma (Ortodoksluk etkili) ve son olarak İslâmlaşma yani coğrafyanın Türk Toplulukları tarafından fethi ve iskân edilmesi. Anadolu topraklarının İslâmlaşması ve Türk yurdu haline gelmesi diğer üç dönemde olduğundan daha farklı bir şekilde, hayli meşakkatli ve yenilikçi bir tarzda ve hızlı bir süreç içerisinde ilerlemiştir.⁷¹ Anadolu, 11. yüzyıla kadar "Diyâr-ı Rûm" olarak anılmakta iken 13. yüzyılın bitiminde ekseriyetiyle Türk-İslâm hâkimiyetine girmiştir.⁷²

⁶⁹ Nesimi Yazıcı, "Anadolu'da Kurulan İlk Türk Devletleri", **Türk Tarihi ve Kültürü**, Editör: Cemil Öztürk, Pegem Yayıncılık, Ankara 2007, s. 58.

⁷⁰ Tuncer Baykara, **Türkiye Selçuklularının Sosyal ve Ekonomik Tarihi**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2004, s.69.

⁷¹ Ahmet Yaşar Ocak, **Ortaçağlar Anadolu'sunda İslâm'ın Ayak İzleri**, Kitap Yayınevi, İstanbul 2011, s. 140

⁷² Fahmeddin Başar, "Osmanlı Beyliğinin Kuruluş Yıllarında Anadolu", **Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zaid Kotku (KS) Sempozyumu**, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s.37.

Anadolu coğrafyasına hâkim olmak arzusu veya ideali sadece Türk kavimlerinin bir politikası değildi. Önceki vaziyete bir göz attığımızda Araplar, Emeviler ve Abbasiler bu coğrafyaya bir hayli cihâd ve gazâda bulunmuşsa da 11. ve 12. yüzyılda Türk topluluklarının, elde etmiş oldukları başarıyı sağlayamamışlardır.⁷³ Bu başarı Anadolu'nun kesin olarak Türk yurdu haline gelmesi ve Anadolu coğrafyasının İslâmlaşmasıdır. Bu başarının ardında yatan sebeplerin başında Türk kavimlerinin toplu halde muhacereti gelmektedir.⁷⁴ Göç kısmî kalmamış, yani belirli kavimlerin gelip yerleşmeleriyle kesilmemiş 16. asıra kadar sistemli bir şekilde devam etmiştir.

Anadolu coğrafyasının nüfus yapısına değinecek olursak, Anadolu'nun Türkler tarafından fethedilmesinden önce bölgede ağırlıklı olarak Rumlar yer almaktaydı. Rum halkın ana geçim kaynağını ise ziraat faaliyetleri oluşturmaktaydı. Bununla birlikte Doğu Anadolu'da Ermeniler⁷⁵ ve güneyinde ise Süryaniler⁷⁶ yaşamaktadır. Anadolu'nun demografik yapısının temel sorunu ise Bizans'ın izlemiş olduğu kötü yönetim politikası, halka ve kiliselere yüklenmiş olan ağır vergi ve baskılardır.⁷⁷

⁷³ Osman Turan, **Selçuklar Zamanında Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005, s. 70.

⁷⁴ Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu sınırlarına, Selçukluların ve Oğuz boylarının göçlerinin başladığı dönemdir. Bu vaziyetin ilginç kısmı ilk başlarda Anadolu'da bir birlik kurulamamasıdır. Devamlı hale gelen Türk muhaceretinde bir boy hareket ederken diğer boylardan bihaber ve farklı yollarla gelmiştir. Bu nedenle muhaceretin başlangıç yıllarında bir birlik kurulamamıştır. V. V. Barthold, **Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler**, Çev. Râgıb Hulusi Özdem, Yay. Haz. Kâzım Yaşar Koparman – İsmail Aka, TTK Yay., 2. Basım, Ankara 2013, s.85.

⁷⁵ Ermeni Tarihçiler Anadolu topraklarının Tuğrul ve Çağrı Beyler tarafından başlatılan ilk akınları ve devam eden süreç hakkında oldukça teferruatlı bilgiler vermektedirler. Bizans kaynaklarından daha çok içeriğe ve muhtevaya sahiplerdir. Çünkü Ermeni Prenslikleri Türk akınlarına karşı ilk savunma hattını oluşturma konumundadır. Buna mukabil mezkûr kaynaklar saray çervesinde oluşturulmuştur, müverrihler resmi tarihçi vasfındadır. Gerçekleştirilen akınları kıyamet alametleri olarak göstermişler. Türkmen akınlarına karşı mücadele etme zorluklarını nakletmişlerdir. Ayrıca Bizans İmparatorluğu'ndan da yardım talep edilmiş, bu talep olumlu karşılanmıştır. En büyük dayanak ise Bizans İmparatorunun Türk akınlarına karşı savunma hattı oluşturma isteği ve otoritesini Ermeni Prenslikler ve Gürcü Krallığı üzerinde kanıtlamak için mücadele etmiş olmasıdır. Büyük ölçüde de başarıya ulaşmıştır. İbrahim Tellioglu, "Ermeni Kaynaklarının Gözüyle Anadolu'nun Fethi", **Tarih ve Türkler ve Ermeniler**, C.2, TTK Yayınları, Ankara 2015.

⁷⁶ Selçukluların Anadolu topraklarına girişlerinden sonra Süryânîler huzura kavuşmuştur. Selçuklu Sultanları da tebaası olarak gördüğü bu halkla oldukça alakadar olmuşlardır. Türkler'in hâkimiyetini öyle benimsemişler ki Anadolu Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan'ın ölümünden sonra Süryânî kiliseleri aylar süren yas tutmuşlardır. Mehmet Çelik, "Süryânîler", **DİA**, C.38, TDVY, Ankara 2010, s.177.

⁷⁷ Ahmet Yaşar Ocak, **Ortaçağlar Anadolu'sunda İslâm'ın Ayak İzleri**, Kitap Yayınevi, İstanbul 2011, s.141.

İşbu vaziyetin dışında Oğuzlar'ın⁷⁸ bir güç olarak Türkistan coğrafyasından çıkıp İran, Irak, Suriye ve Anadolu coğrafyasına dâhil olmaları Selçuklu Devleti'ni de uzun süre meşgul etmişti. Çünkü bu topluluklar çoğu zaman söz dinlemeyen başına buyruk hareket eden kimselerdi.

Selçuklu Sultanlarının iki meselesi vardı: Anadolu'dan gelen Türkmenlerin yağmalarını engellemek ve idare ettiği ahalinin mülklerine sahip çıkmak, ikinci olarak ise Selçuklu Devleti'nin gücünü dayandırdığı Türkmen aşiretlere yurt bulmaktı. Bu iki mesele de aslında büyük bir çıkmaza tekabül eden bir vaziyet halini almıştır. Selçuklu Devleti İran topraklarının Türkleşmesinden ziyade, konar-göçer Türkmen gruplarını ileride büyük bir Türk-İslâm hâkimiyetinin tesis edileceği Anadolu coğrafyasına doğru yöneltmekte idi. Bu şekilde İran coğrafyasından evvel Anadolu topraklarının fethi ve İslâmiyet'in hâkim kılınması doğrultusunda politika oluşturulmuş oldu. Selçuklu Devleti mezkûr politikada iki ana unsur hedefliyordu. İlk olarak Türkmen aşiretlerin ve Türk göçlerinin Anadolu'ya yönelerek, var olan istikrarsız ve kötü idarenin önüne geçebilecek; bununla birlikte düzenlenen yeni akınlar, Türkmen boylarına yeni ganimetler, yeni gazalar yolu açmış olacağından Arap ve İran coğrafyasından Türkmen aşâiri uzak tutulmuş olacaktı. Anadolu coğrafyasında yapılması istenen yağma ve talan bir nebze olsun uygulanan akıllı politika sayesinde engellendi.⁷⁹ Burada Selçuklu Devleti'nin gerçek manada iyi bir strateji kurduğunu görmekteyiz.

Tuğrul Bey tarafından 1055 tarihinde, günümüz Bitlis sınırları içerisinde bulunan Ahlat'ın ve çevresinin fethi⁸⁰, Anadolu tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Artık sürekli hale gelen Anadolu harekâtları için bir üs oluşturulmuştur. Türkmen aşâirinin lehine olan diğer bir vaka ise Balkanlar'da bulunan Oğuz Türkleri'nin Bizans'a baskı kurmasıdır. Bu durum Ermenilerin mevcut Bizans tebaasına yani Rum ve Süryani köylerine talan etmeye, zarar vermeye başlamasına neden olmuştur. Bizans İmparatorluğu'na bir başkaldırı ve isyan hareketine yönelmişlerdir. "Rum gazası" olarak anılan⁸¹ batı seferine çıkan Sultan Alp Arslan,

⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Faruk Sümer, "Oğuzlar", **DİA**, C. 38, TDVY., Ankara 1997, s.325-330.

⁷⁹ Osman Turan, **Selçuklar Zamanında Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005, s.47.

⁸⁰ Nesimi Yazıcı, **İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi**, TDVY, Ankara 2008, s. 212.

⁸¹ İbrahim Kafesoğlu, "Alparslan", **DİA**, C.2, TDVY, Ankara 1989, s. 527.

1064 senesinde Ani Kalesi'ni fethetmiştir.⁸² Mezkûr kalenin ele geçirilmesi oldukça elzem bir hadisedir. Anadolu'nun derin vadileri, yüksek dağları, iyi korunan kaleleri⁸³, akınlar yapan Türkmen beylerini fazlasıyla uğraştırmıştır. Seferden sonra Halife Sultan Alparslan'a "Ebu'l-Feth" unvanını vermiştir.⁸⁴ Peki, göç ile desteklenen akınlar, Türkler'in büyük askerî başarısı nasıl olur da başlangıçta yavaş bir ilerleyiş sergiler hatta çoğu zaman İran ve Azerbaycan bölgesine çekilmelerine neden olur? Çünkü Anadolu topraklarına gelen Türkmen gruplar, umumiyetle düz ve geniş ovalarda savaşan akıncı askerlerden oluşmaktaydı. Yeni gelmiş oldukları Anadolu topraklarının doğu hudutlarında kullanmış oldukları savaş taktikleri bu coğrafyada etkisiz kalıyordu; sarp kaleler, derin vadiler ve yüksek tepeler askerleri, akıncıları, gâzileri zorluyordu. Malazgirt Muharebesini örnek göstermek gerekirse düz ve geniş ovalarda Türk askerî gruplarının üstün savaş kabiliyeti karşısında tutunmak çok zor iken yeni geldikleri Anadolu topraklarında şartlar tamamen farklı gözüküyordu, kendilerini bu alanda geliştirmeleri hiç şüphesiz birinci derecede önem arz eden bir husustu. Buna en büyük sebep ise Türkmen akıncı gruplarının Anadolu coğrafyasının iç kısımlarına kadar, muvaffak olabildikleri seferler gerçekleştirse bile burada kalıcı bir iskânı sağlayamamaları, onları bir püskürtmeye itiyor, bununla birlikte İran ve Azerbaycan coğrafyasına çekilmeye zorluyordu.

İlk başlarda Selçuklu Devleti'nin Bizans'ı ortadan kaldırma gibi bir ideolojisinin olmadığını söyleyebiliriz. Anadolu'nun 10. ve 11. yüzyıllarda birbirinden farklı kültürün, farklı coğrafyanın insanların buluşma noktası olduğu

⁸² Ani Kalesi'nin çevresinin büyük bir kısmı Aras nehriyle çevriliydi. Diğer tarafında ise aynı şekilde çok sert akan bir nehir bulunmaktaydı. Şehrin sağlam taşlardan yapılmış imarı gibi etkenler kalenin fethini oldukça zor kılmıştı. Nehire büyük taşlar atılmış fakat akıntının hızı bu taşları da önüne katıp götürmüştü. Kalelerin de aşılabilmesi iyice umutları kesmişti. Sultan Alparslan ahşap burçlar inşa ettirmiş ve bunların içini de asker ve mancınıklarla doldurmuş. Artık askerler Rumları görebilmiş. Kaleye doğru ilerlerken birden bire kalenin bir parçası kendiliğinden yıkılmış, bunun üzerine Selçuklu askerleri adı geçen şehri ele geçirmişlerdir. Bkz. İbnü'l Esîr, **El-Kâmil Fî't-Tarih**, Çev. Murat Temelli, Ark Yayınları, İstanbul 2013, s.295.

⁸³ Sibt İbnü'l-Cevzi, eserinde mezkûr kalenin fethi ile ilgili anlatılan rivayette hemfikir olup başka detaylar da verilmektedir. Bunlardan birisi Ani Kalesi'nin fethine tanık olmuş olan Ebu'l-Fevâris halifeye irsal ettiği mektubunda bu beldenin fethinin hayal bile edilemeyeceğini ifade etmiş. Şehirde yedi yüz bin civarında hane ve 1000 adet kilise olduğunu ifade etmiştir. Askerin şehri aldıktan sonra yağma ve talan ettiği söylenmektedir. Bununla birlikte esir edilen kişi sayısının beş yüz bin civarı olduğunu belirtmektedir. Bu rakam biraz abartılı verilmiş olabilir. Fethi destanlaştırmak adına belirtilmiş olabilir. Ebu'l-Fevâris ayrıca mezkûr kalenin fethini manevi bir zemine de oturtmaktadır. Allah'ın yardımı olmadan Anî Kalesinin alınmasının imkânsız olduğunu izah eder. Bkz. Sibt İbnü'l-Cevzi, **Mir'atü'z-Zamân Fî Tarîhi'l-Âyân**, Çev. Ali Sevim, TTK Yay. Ankara 2011, s.135-136.

⁸⁴ Nesimi Yazıcı, **İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi**, TDVY, Ankara 2008, s.216.

demografik bir görüntü çizmesi bu iddiayı kanıtlar niteliktedir. Bilakis Bizans tebaasının vermiş olduğu bilgi ve yardımlarla Türk akınları Anadolu'nun iç kısımlarına kadar ulaşabiliyor, akıncı birliklerinin, gazi komutanlarının alamayacak oldukları kalelerin kapıları açılıyordu. Hiç şüphesiz bunun sebebi daha önce belirttiğimiz; Bizans İmparatorluğu'nun kötü yönetimi ve idarecilerinin halka yüklemiş olduğu ağır mükellefler ve zor kullanması sonucu bölge ahalisini Türkler ile iş birliği yapmış olması idi.⁸⁵ Nitekim Bizans İmparatoru Diogenes,⁸⁶ Malazgirt Ovası'nda yapılan muharebede Sultan Alparslan karşısında ağır bir mağlubiyet alınca Türk akıncıları gazâ ve cihâd anlayışıyla Anadolu topraklarında rahatça akınlar yapabilme fırsatını ele geçirmişti. Mevcut Bizans tebaası ise bazı durumlarda kendi istekleriyle Türk idaresinde kalmaktan memnunnardı çünkü Selçuklular bünyesindeki akıncı Türkmen grupları tam bir devlet statüsünde olmadıkları için yerel halktan vergi talepleri bulunmamaktaydı. Nasıl ki Bizans tebaasının kendi içerisinde bir birliktelik olmadığından bahsedebiliyorsak aynı şekilde Türkmen akıncı gruplar arasında da büyük bir çekişme olduğunu unutmamak gerekmektedir.⁸⁷

Anadolu coğrafyasında 11. ve 13. asırlar arasında devam eden süreçte görmekteyiz ki bu bölge sürekli olarak aktif siyasetin ve dinamik gelişmelerin yaşandığı bir alandı. Malazgirt Savaşı'nın akabinde memalik-i Anadolu'nun doğusunda Bizans'ın merkezi İstanbul'a çok yakın bir yer olan Nicea yani İznik'te

⁸⁵ Malazgirt Savaşı'na giden süreçteki yol aslında dikkatlice incelenmelidir. Savaşın hazırlık safhasının 1064 yılı olduğu aşikârdır. Afşin gibi Anadolu topraklarını yağmalayıp içlerine kadar giren komutanlar Bizans'ın Türklere karşı bir tepki verme ve tekrardan Anadolu'da hâkimiyeti ele geçirme gibi bir politika oluşturmalarına sebep oldu. En bariz bir örnek olarak Bizans'ta yirmi yıla yakın bir süre iktidar olan sivil partinin idareyi Romanos Diogenes'e bırakması, Türklere bir hesaplaşma arzusunun ortaya çıkardığı bir vakadır. Bkz. Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s.3.

⁸⁶İlginç bir hadisedir ki Aksarayî'nin **Müsâmeretü'l-Ahbâr** adlı eserinde Romanus Diogenis'i esir alan askerini; zayıf, kısa boylu çelimsiz bir köle olduğunu söyler. Hatta asker yoklaması yapılırken bu kölenin fiziksel özelliklerinden dolayı adının yazılmadığından bahseder. Sultan bu vakaya denk gelir ve askerini adının yazılmasını ister hatta "Belki de Rum İmparatorunu o yakalar." dediği rivayet edilir. Eğer rivayet doğru ise kader bu şekilde tecelli etmiştir. Bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, **Müsâmeretü'l-Ahbâr**, Çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s.12.

⁸⁷ Arslan Yabgu 1025 senesinde Gazneli Mahmud'a esir düşünce maiyetindeki dört bin çadırılık kuvvet Horosan'a göç etmişlerdir. Arslan Yabgu'nun ardından Selçuklu hanedanına bağlı kalmak istemişlerdir. Selçuklu Devleti her zaman bu grubu kontrol altında tutamadıkları teba olarak görmüşlerdir. Bkz. Faruk Sümer, **Oğuzlar**, Ana Yayınları, İstanbul 1980, s.75.

zuhur eden Türkiye Selçuklu Devleti'nin mezkûr coğrafyanın Türk-İslâm diyarı haline gelmesindeki etkisinin daha etkili olduğunu söylemek gerekir.⁸⁸

1.2 Diyâr-ı Rum'da Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi

Anadolu coğrafyasının tarihi, daha önce de belirttiğimiz gibi bir mekanizma gibidir. Devam eden bir istikrar ve birliktelik gösterir. Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu Selçuklu hanedanından Arslan Yabgu'nun torunu Süleyman Şâh'tır.⁸⁹ Takriben iki buçuk asra yakın bir zaman sürecinde Anadolu'da meşruiyet kuran Türkiye Selçuklu Devleti, kurulmuş olduğu yıldan Köseadağ Savaşı'na (1243) kadar devam eden süreçte batıda Bizans saldırıları ve Haçlı Seferleri ile meşgul olurken, doğu hudutlarında ise Moğol tehdidiyle karşı karşıya⁹⁰ kalmıştır. Yıkılmış olduğu 1318⁹¹ tarihine kadar Anadolu topraklarının Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında oldukça önemli bir rol almıştır.⁹² İslâmiyet Avrupa kıtasının içlerine kadar Anadolu Türklerinin sayesinde taşınacak ve tüm dünya Müslümanları kendilerine koruyucu güç olarak Anadolu Türklerini seçeceklerdir. Ayrıca Türkiye Selçuklu Devleti kurulmuş olan Selçukoğulları devletlerinden en uzun süre hayatta kalandır.⁹³

Anadolu Selçuklularının kurucusu olan Süleyman Şâh'ın, Sultan Alparslan'ın babası Arslan Yabgu'yu savaş meydanında öldürmesi gibi etkenlerden dolayı aslında bir bakıma Anadolu'da fetihler yapmaktan ziyade kendi iktidarını oluşturmak gibi bir gizli gayesi olduğu da düşünülebilir.⁹⁴ İzlenim olarak Büyük

⁸⁸Fahameddin Başar, "Osmanlı Beyliğinin Kuruluş Yıllarında Anadolu", **Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zaid Kotku (KS) Sempozyumu**, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s.38.

⁸⁹Oğuz Ünal, **Horosan'dan Anadolu'ya Türkiye Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2014, s.19.

⁹⁰Nuri Ünlü, **İslâm Tarihi**, C.1, Marmara Üniversitesi İFAV Yay., İstanbul 2014, s.454.

⁹¹Kaynaklar bu konuda tam bir mutabakat göstermemektedir. 1308 ile 1318 tarihleri arasında, Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkıldığı bilinmektedir. Ama yıllar arasında farklılık görülmektedir.

⁹²Anadolu Selçuklu Devleti, umumî Türk tarihi içerisinde oldukça önemli bir konuma sahiptir. Lakin bizatihi devletin ve topluluğun günümüze ulaştırmış olduğu kaynak azlığından dolayı, bazı araştırma konuları halen daha aydınlatılmamıştır. Dâhili ve harici birçok müverrih ve araştırmacının dikkatini çeken bu dönem üzerine çokça inceleme yapılmaktadır. Buna mukabil kullanılan kaynaklar ise genellikle o dönemde yazılmış olan seyahatnameler ile birlikte harici devletlerin yazmış olduğu tarih kaynaklarıdır. Bkz., Muhammet Kemaloğlu, "Türkiye Selçuklu Tarihi Birinci Elden Kaynakları", **Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi**, C.2, Karabük 2013, s.1.

⁹³Nesimi Yazıcı, **İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi**, TDVY, Ankara 2008, s.264.

⁹⁴Süleyman Şâh'ın babası Kutalmış 1063 tarihinde Sultan Alparslan ile savaşmış ve kaybetmiştir. Bu savaş neticesinde Sultan Alparslan, Kutalmış'ın tüm çocuklarını öldürmek istemiştir. Lakin Nizâmülmülk Selçuklu Sultanı Alparslan'a bunun kendisine ve devlete bir hayrı olmayacağını izah

Selçuklu Devleti'nin siyasî ve askerî bir kolu olarak görülebilir. Fakat geçmişe dayanan husumetten ötürü aslında aralarındaki bağ oldukça zayıftır.⁹⁵

Süleyman Şâh başlamış olduğu şimal seferinden sonra Anadolu'ya yönelerek fetihlere başladı ve bu fetihler neticesinde Anadolu'daki otorite boşluğunu kullanarak 1075 tarihinde, Bizans İmparatorluğu'nun başkentinin yakınlarındaki İznik'i fethederek Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti yaptı. Görünüşte Büyük Selçuklu Devleti'nin bir kolu maiyetinde olan Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurdu.⁹⁶ Kutalmışoğlu Süleyman Şâh'ın kurmuş olduğu Türkiye Selçuklu Devleti, kısa zamanda Karadeniz sahillerinden Akdeniz sahillerine kadar yer alan coğrafyaya hâkim olmuştur.⁹⁷ Türkiye Selçuklu Devleti'nin zuhur ettiği dönemde Diyâr-ı Rum'daki tek erk kendileri değildi. Türkiye Selçuklu Devleti'nin yanı sıra Saltuklular⁹⁸, Artuklular⁹⁹, Danişmendliler, Mengücekoğulları¹⁰⁰ gibi bazı beylikler

ederek öldürülmelerine mani olmuştur. Bkz. Ali Sevim, "Süleyman Şah", **DİA**, C.38, TDVY, İstanbul 2000, s.103.

⁹⁵ Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Bertay, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.30.

⁹⁶Türkiye Selçuklu Devleti'nin hukuken tanınması ise Bizans İmparatorluğu ile 1081 yılında imzalanan Dragos Çayı antlaşmasıyla gerçekleşmiştir. Kutalmışoğlu Süleyman Şâh oldukça zeki bir siyasi liderdi. Her daim Bizans İmparatorluğu'nun yaşadığı siyasi buhranlar ve taht kavgalarını kendi devletinin lehine çevirmeyi başarmıştı. Türkiye Selçuklu Devleti'nin desteğini alarak Bizans tahtını ele geçiren Botaniates'i kabullenmeyen Bizanslı devlet adamı Melissenos'a destek veren Süleyman Şâh Melissenos ile birlikte Üsküdar kıyılarına kadar gelmiştir. Bkz. Salim Koca "Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu ve Süleyman Şâh", **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi**, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, C.1., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2006, s.27.

⁹⁷ Wittek'e göre Anadolu'nun fethinde birinci unsur gazilerin önderliğinde oluşan yerleşme ve fetih hareketiydi. Bunların başını da Danişmendliler'in çektiğini ifade ediyor. Açıklama olarak ise; Bizans'ın çöküş döneminde Anadolu'yu oldukça iyi bilen gazilerin burada kendilerini evlerinde hissetmeleri ve yerel halkın onlara karşı olmaması gibi âmiller sayesinde burada bir yer edindiklerini izah etmektedir. Hatta Anadolu insanının gazileri koruyucu unsur seçtiklerini belirtiyor, buna ele geçirilen bölgelerin adlarının ve kültürel unsurlarının değiştirilmemesini kanıt olarak göstermektedir. Wittek, Selçuklu İmparatorluğu'nun mezkûr coğrafyadaki denetimi ele almak için harekete geçmesi gerektiği ve bu politika gereği asi prens olarak gördükleri Süleyman Şah'tan kurtulmak ve Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetini tesis etmek için Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşuna müsaade ettiğini ifade etmektedir. Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Bertay, Pencere Yay., İstanbul 2013s.34-35.

⁹⁸ Saltuklular, Diyâr-ı Rûm'da, Malazgirt muhaberesinin akabinde kurulan ilk Türk beyliği olma vasfını taşır. Saltuklular yaklaşık bir buçuk asır doğu Anadolu'da hüküm sürmüştür, Bkz. Ali Öngül, "Saltuklular", **Türkler**, C.6., Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.461.

⁹⁹ Varlığını Anadolu'nun şarkında sürdüren Artuklular, Oğuz Boyları'ndan Döğer koluna mensuplardır. Adlarını da, Zahirüddin ibn Artuk'tan almışlardır. Artuklular tam bağımsız bir devlet kuramamış, siyasi olarak bölgedeki diğer hâkim devletlerin bünyesinde siyasî yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Bkz. Mehmet Şeker, "Anadolu'nun Türk Vatanı Haline Gelmesi", **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.274.

de teşekkül etmiştir. Bu beyliklerin bir kısmı Türkiye Selçukluları'na, bir kısmı da Büyük Sultana veya doğudaki diğer Selçuklu şehzadelerine bağlı idiler.¹⁰¹

Kutalmışoğlu Süleyman Şâh'ın ölümünden bir müddet sonra, Antakya'da esir olarak tutulan Kılıç Arslan Anadolu'ya gelerek Süleyman Şâh hâkimiyetindeki Türkleri kendi etrafında yeniden toplamıştır. I. Kılıç Arslan'ın oluşturduğu politikada görevler paylaştırılmıştır. Sultan doğu sınırındaki ilişkilerini sağlam bir zemine oturtmaya çalışırken Beylerbeyi İlhan Bey ve Çaka Beyliği'nin¹⁰² yardımı ile Ege adalarının bir kısmını ele geçirdiler. Bu durum en çok Bizans İmparatorluğu'nun endişelendirmektedir. Filhakika imparator bu vaziyete son vermez ise Anadolu Türkleri ile Balkanlardaki Peçenekler'in birlik oluşturması kaçınılmazdı. Bizans İmparatoru Aleksios kurmuş olduğu entrika ile Sultan I. Kılıç Arslan ile Çaka Bey'in arasını açtı ve neticede Sultan, Çaka Beyi öldürttü. Akabinde Haçlıların, Bizans'a yardıma gelmesi mezkûr İmparatorluğun nefes almasını sağladı. Büyük Selçuklu İmparatoru Sultan Melikşah kendi devletindeki iç karışıklıklar nedeniyle bu olaylara müdahale edemiyordu..¹⁰³

Sultan I. Kılıç Arslan devrinin en önemli hadisesi Türkiye Selçuklu Devleti'nin Birinci Haçlı Seferiyle karşılaşmasıdır. Türkiye Selçukluları, Haçlılar karşısında şaşkınlıklarını gizleyememişlerdir. Filhakika, düşman oldukça gözü kara, kana susamış askerlerden oluşmaktaydı. Sultan I. Kılıç Arslan durmaksızın saldıran ve kalabalık kitleler halinde hücum eden haçlı ordusu karşısında dayanamamış ve İznik'ten çekilmek zorunda kalmış idi.¹⁰⁴ Başkentini İznik'ten Konya'ya taşıyan Sultan I. Kılıç Arslan mağlup olurken Bizans İmparatoru Aleksios zafer kazanmıştır.

¹⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz., Ali Öngül, "Mengücekler", **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s453.

¹⁰¹ Ünal, **a.g.e.**, s.35.

¹⁰² Bizans İmparatorluğu'nun, Balkan coğrafyasında iskân eden Peçenek kuvvetleriyle uğraşma zorunluluğu, Çaka Bey'e Akdeniz kıyılarında önemli bir merkezi ihtiva eden İzmir'de bir Türk Beyliği kurmasına vesile olmuştur. Anna Kommena'nın ifadesine göre İzmir'i Bizans İmparatorluğu'nun elinden ilk defa alan Çaka Bey'dir. Sadece tarihi konusunda farklı izahlar yer almaktadır. Bkz. Akdes Nimet Kurat, **Çaka Bey**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1976, s.54.

¹⁰³ Cahen, **a.g.e.**, s.12.

¹⁰⁴ Osman Turan, **Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, Ötüken Neşriyat, 20. Basım, Ankara 2011, s. 222.

Hem Haçlıların yardımıyla Peçenek¹⁰⁵ – Selçuklu ittifakının oluşmasına engel olmuş hem de kendi gücüyle tesis edemeyeceği Marmara ve Ege kıyılarındaki hâkimiyetini tekrardan te'sis etmiştir.

Anadolu Selçuklularının çekilmiş oldukları topraklarda Bizans İmparatorluğu yeniden egemenlik kuruyor, Ege sahillerinden Konya'ya kadar olan bölgeyi kendisine bağlıyordu.¹⁰⁶ Sultan I. Kılıç Arslan Birinci Haçlı Seferinden sonra memâlik-i Anadolu'ya dönmedi ve Sultanlığının ilk yıllarında mezkûr memalikteki gücünü tekrar te'sis edemedi. Sultan güney topraklarında kalmayı tercih etti. Sultan Kılıç Arslan takriben 1102 senesinde Musul'u kendi topraklarına kattı ve artık batıdaki erkin kendisi olduğunu kanıtladı ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin bağımsız olduğunu ilân etti. Artık Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı bir kol değildi. Bu hususta atası Süleyman Şâh ile aynı politikayı güttüğünü ifade edebiliriz.¹⁰⁷ Lakin Sultan I. Kılıç Arslan'ın bağımsızlığını ilân etmesinin akabinde, kendisine karşı durmak adına müttefik oluşturan Suriye beyleri ile girdiği savaşta mağlup olarak 1107 senesinde vefat etti.¹⁰⁸

I. Kılıç Arslan'ın vefatından sonra Anadolu'da yaşayan Türk ahali Süleyman Şâh'ın vefatında olduğu gibi bir otorite boşluğuna uğramıştır. Bahusus Bizans İmparatorluğu'nun siyasetine büyük fayda sağlamıştır. Bizans'ın Türk topluluklarını Diyâr-ı Rûm'dan atmak ve egemenliğini tekrar te'sis etmek arzusu yeniden canlanmıştır. Buna mukabil devrin Selçuklu Sultanı I. Mes'ud ve II. Kılıç Arslan dönemlerinde hem Bizans güçleri hem de Haçlı kuvvetleri bertaraf edilmiştir.

¹⁰⁵ Türkiye Selçuklularının, Peçenekler ile birleşmesi veya ittifakı gerçekleşmemiş olmasına rağmen, Peçeneklerin Anadolu topraklarının Türkleşmesindeki vaziyeti kat'i suretle yadsınamayacak şekilde elzemdir. Hem Malazgirt zaferiyle Diyâr-ı Rûm topraklarını Türk akıncıların eline bırakmışlar hem de Kutalmışoğlu'nun vefatından itibaren Bizans İmparatorluğu'nun; "Anadolu'yu Türk topluluklarından kurtarma" politikasına ve faaliyetlerine engel olmuşlardır. Kutalmış'ın vefatının ardından, Balkan coğrafyasındaki Peçenek güçleri Bizans'a karşı hücum geçişler, bu doğrultuda Bizans İmparatoru Aleksios Komnenos'a, Diyâr-ı Rûm'da Türklere karşı savaşma fırsatı bırakmamışlardır. Bkz. Akdes Nimet Kurat, **Peçenekler**, Haz. Ahsen Batur, TTK. Yay., Ankara 2016, s.196-197.

¹⁰⁶ Oğuz Ünal, **Horosan'dan Anadolu'ya Türkiye Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2014, s.460.

¹⁰⁷ Nicola Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, C1. Çev. Nilüfer Epeçeli, Yeditepe Yay., İstanbul 2009, s.117.

¹⁰⁸ Sultan I. Kılıç Arslan da, babası Süleyman Şâh gibi Suriye'de girdiği mücadelede esir olarak ele geçirilmemek için çekilirken atını Habur nehrine sürdü, zırhlı olmasından dolayı nehri geçemeyerek boğularak can verdi. Naaşı birkaç gün sonra Habur'un Şemsâniye köyü yakınlarında bulundu. Bkz. Işın Demirkent, "Kılıçarslan I.", **DİA**, C.25, TDVY, İstanbul 2002, s.398.

Haçlılar¹⁰⁹ Türk ordusunun mukavemetinden ötürü sefer güzergâhında Diyâr-ı Rûm'dan geçmeyi tercih etmemişler, donanma yolu ile Suriye'ye varmayı daha güvenli görmüşlerdir. Bizans İmparatorluğu kendi oluşturmuş olduğu siyasette mağlup edilmiştir. Batı Katolik Hıristiyanları ile Ortodoks Hıristiyanları birbirine düşman olmuşlardır. Türk kuvvetlerinin elinde bulunan esirlerden üç bin kadarı İslâmiyete geçmiştir. Bu güzel olaya neden olan olay ise esirlere davranıştaki hoşgörüdür. Bizans İmparatorluğu Katoliklerin nefretini kazanmasının¹¹⁰ yanı sıra doğu sınırlarından Türk kuvvetlerini de atamamıştır.¹¹¹

Ayrıca belirtmemiz gereken bir diğer hadise ise Sultan Mes'ud devrinde doğudaki hâkimiyet sahasında bir değişiklik olduğudur. Sultan II. Kılıç Arslan'ın tahta geçişine kadar olan süreçte Dânişmendliler¹¹² Türkiye topraklarındaki egemenliği hâkim kıldılar. 1124 senesinin Aralık ayında Malatya'yı ele geçirdiler. 1127 senesine gelindiğinde Malatya sınırlarından Batı Anadolu'ya kadar uzanan topraklar Dânişmendilerin eline geçmiştir.¹¹³ Sultan Mes'ud, hükümdarlığının büyük bir dönemini seferlerle geçirmiştir. Tahta çıktığı tarihten vefatına kadar Anadolu'da Türkiye Selçuklu Devleti'ni güçlendirmek için çalışmış vefatına yakın dönemde ise çalışmalarının meyvelerini almıştır. Anadolu coğrafyasını daha güçlü ve güvenli hale getirmiştir. Merkez Selçuklularının uzakta kalan tımarlarını kendisine bağlamış ve

¹⁰⁹ Ayrıca belirtmemiz gereken bir vaka da Haçlıların Türk topraklarında öğrendikleri şeylerdir. Burada öğrendikleri birçok şeyi Rönesans dönemine kadar Avrupa'da uygulamışlardır. Bunlardan bir örnek vermemiz gerekirse; Haçlı birlikleri Anadolu topraklarına geldiğinde Türklere özgü olan sur yapıları karşısında şaşkınlıklarını gizleyememişlerdir. Onların göçer olarak bildikleri toplumda, karşılaştıkları muazzam kaleler bazı durumlarda sadece izlemelerine neden olmuştur. Türk toplulukları Orta Asya coğrafyasında Çin medeniyetinden sur inşasını öğrenmişlerdi. Bizim surlarımızın çift katmanlı duvarlar ve bunlara destek olarak yapılan yan cephelerin oldukça fazla avantaj sağladığını öğrendiler. Mimaride, Türklere özgü yeni bir Türk-İslâm sentezi oluşturulmuştu. Bkz. Ferit Erden Boray, **Bilinmeyen Tarih ve Türkler**, Kum Saati Yay., C.1., İstanbul 2005, s.358.

¹¹⁰ Osman Turan'ın, **Selçuklular ve İslâmiyet** adlı eserinde bu duruma ithafen Haçlı bir yazarın ifadesine yer vermektedir: "Ey hiyânetten daha zâlim olan merhamet!" Verilen ifade Haçlılar perspektifiyle durumu izah etmektedir. Antalya havalisinde bulunan Haçlılara karşı Türkler'in uyguladıkları "İstimâlet" siyaseti sayesinde; hoşgörü ve yardımseverliği ile onları cezbetmişler ve Bizans İmparatorluğu'na düşman olmalarını sağlamışlardır. Bkz. Osman Turan, **Selçuklular ve İslâmiyet**, Ötüken Yay., İstanbul 2005, s.62-63.

¹¹¹ Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005, s.224.

¹¹² Danişmendliler'in aldıkları ünvan hakkında bir tetkik yapan Mükrimin Halil Yinanç; aslında kendilerinin Türk olmadıklarını, kendilerine bu ünvanın verilmiş olabileceği üzerinde durmuştur. Battal Gazi'nin soyundan gelmediğini devrin bazı kaynaklarında ifade edilmesine göre İranlı bir Ermeni olduğu daha sonra İslâmiyet'e geçişyle bu ünvanı almış olabileceğini söylemektedir. Bkz. Mükrimin Halil Yinanç, "Anadolu'nun Fethi", **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s196-197.

¹¹³ Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK Yay., Ankara 2014, s.121-122.

aynı zamanda Danişmendliler'in belirli bölgelerini ele geçirmiştir.¹¹⁴ 1155'te Sultan I. Mes'ud'un vefatının akabinde tahta çıkan oğlu Sultan II. Kılıç Arslan'ın başarılarının arkasında şehzadelik döneminde Elbistan havalisinde yerine getirdiği meliklik vazifesi edindiği tecrübelerin katkısıdır. Elbistan bölgesinde melik olarak görevini sürdürürken Haçlılar ile girdiği mücadelelerde galip gelmiştir. Babası Sultan Mes'ud devrindeki çatışma ve seferlerle geçen döneme tanıklık etmiş, epeyce tecrübe edinmiştir. Sultan II. Kılıç Arslan bununla da yetinmeyip, Haçlı¹¹⁵ kuvvetlerinin egemenliğinde bulunan Göksun, Râban, Maraş ve Behisni¹¹⁶ kalelerini fethetmiştir. 1155 tarihinde babasının vefatı üzerine Anadolu Selçuklu Devleti'nin Sultanlığını üstlenmiştir.¹¹⁷

Süleyman Şâh'ın vefatından sonra Türkiye Selçuklu Devleti uzunca bir dönemi buhranlarla dolu geçirmiştir. Oğullarının karşılaşmış oldukları Haçlı felaketleri ve Anadolu topraklarının büyük yıkımlara uğraması, devleti oldukça sarsıntıya uğratmış olsa da bir şekilde toparlanmayı ve yeniden kuvvetlenmeyi sağlamıştır. Bu süreçteki Sultanların (Kılıç Arslan, Sultan Mes'ud, II. Kılıç Arslan) liderlik vasıflarına ve üst düzey komutanlık becerilerine sahip olmaları buhranı atlattadaki en önemli unsurlardandır. Lakin artık Anadolu topraklarında İslâmiyet ve Türk egemenliği kalıcı hale gelmiştir.¹¹⁸ Doğu'da Selçukoğulları'nın merkezi

¹¹⁴ Tamara Talbot Rice, **Anadolu Selçuklu Tarihi**, Çev. Tuna Kaan Taştan, Nobel Yay., Ankara 2015, s.61.

¹¹⁵ 12. asırda Anadolu coğrafyasına çok sayıda göçün olduğunu söyleyebiliriz. Haçlı ve Bizans ittifakına karşı tampon bölge mahiyetinde bulunan Türkiye Selçuklularına Büyük Selçuklular'dan 50.000 kişilik bir kuvvetin gönderildiği Anna Kommena tarafından ifade ediliyor. Gürcistan havalisinde bulunan Türkmen grupların Gürcülere karşı aldığı mağlubiyet sonrası Anadolu'ya yönelmeleri ve son olarak da İran Selçuklu Sultanlığı'nın yıkılması neticesinde, tebaasında bulunan Türkmen grupların bir kısmı ve İran asıllı gruplar Anadolu topraklarına gelmişlerdir. Bkz. Mükrimin Halil Yımanç, **Türkiye Tarihi Selçuklular Devri**, C.1, Yay. Haz. Refet Yınanç, TTK Yay., Ankara 2013, s.127.

¹¹⁶ 1156 senesinde Sultan II. Kılıç Arslan'ın Danişmendliler ile mücadelesini, bir çıkar yolu olarak kullanan Toros'un kardeşi Stefan, Maraş Selçuklularının bir köye harekâtını sebep göstererek Maraş'ı ele geçirmiş, şehirde bulunan Ermeni ve Hıristiyan unsurları katletmiştir. Bunun üzerine Sultan II. Kılıç Arslan bu bölgeye yönelmiş, başarılı bir şekilde şehri geri almıştır. Sultan bir kin gütmeyerek, Stefan'ın yaptığı gibi zulmetmemiştir. İsyana teşvik eden bir papazı idam ettirmiştir. Sultan sadece vergi oranlarında değişiklik yapmış, birtakım gayrimüslim tebaa Stefan'ı yeniden Behisni'ye davet etse de durum sultana bildirilmiş bunu haber alan provokatörler şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Bkz. Ali Sevim, **Selçuklu-Ermeni İlişkileri**, TTK. Yay., Ankara 1983, s.31.

¹¹⁷ Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.130.

¹¹⁸ Rûm diyarı olarak adlandırılan Anadolu topraklarının Türk yurdu haline gelmesi bununla birlikte İslâmiyet'in de hâkim kılınması tamamı ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin hükümdarları sayesinde.

konumundaki Büyük Selçuklu İmparatorluğu gerileme ve dağılma sürecine girerken, İslâm topraklarının batı ucunda bulunan Türkiye Selçuklu Devleti yükselme devrine girmiş ve Anadolu coğrafyasının jeopolitik açıdan yadsınamaz önemli bir gücü haline gelmiştir.¹¹⁹

Sultan II. Kılıç Arslan dönemi, doğu-batı arasındaki tüm ilişkilerin baştan çizildiği bir zaman dilimidir. Bizans İmparatoru I. Manuel, II. Kılıç Arslan'ı tahttan indirmek ve onun yerine Yağıbasan'ı tahta çıkarmak gayesiyle bir dizi politika geliştirdi ve bu gaye doğrultusunda ittifaklar kurdu. Sultan'a karşı Danişmend emirlerinin yanı sıra güneydeki Haçlı birliklerini de Kılıç Arslan'a karşı Yağıbasan'a destek vermeye ikna ettiler. Bu ittifak karşısında Sultan II. Kılıç Arslan da durmadı ve karşı politika geliştirdi. Nureddin Mahmud'un ve Harput Artuklu emirinin desteğiyle saltanatına karşı oluşturulan ittifakı bozdu. Malatya bölgesini kesin suretle Danişmenliler'den geri aldı.¹²⁰ Bu durum Diyâr-ı Rûm'da, Selçuklular'ın üzerinde baskıya neden olan bir hadiseyi ortadan kaldırmasıyla siyasî otoritesini yeniden kurunca; Bizans İmparatorluğu'nun Selçuklular ile çatışma döneminin sona ermesine neden olmuştur. 1176 tarihli Miryokefalon Savaşı bu duruma en büyük kanıt olarak gösterilebilir. Bu tarihten sonra 12. yüzyıl sonlarına kadar bazı küçük çatışmalar olsa da büyük çaplı bir muharebe gerçekleşmemiştir.¹²¹ Danişmendliler'in, Anadolu toprakları üzerindeki etkisi ve faaliyetleri 1170'li ve 1180'li yıllar arasında tamamen sona ermişti diyebiliriz. Selçuklular'ın yeniden hâkimiyet kurduğu mezkûr boyun önemli bir kısmı devletin garp sınırlarına irsal edilmiştir. Filhakika, garp hudutlarında yaşayan Türkmen grupları, gönderilen Danişmendli grupları ile birleşerek hudut bölgesindeki Bizans'a İmparatorluğuna karşı bir avantaj sağlayacak nüfuz oluşmasını sağlamıştır.¹²²

Hem şahısları tarafından hem de Devlet adamları tarafından yaptırılan çok sayıda kervansaray, darüşşifa, medrese, vb kurumlar vesilesiyle kültürel ve siyasal açıdan mezkûr bölge Türk diyarı olmuştur. Bkz. Osman Çetin, "İskânlarla Anadolu'nun Türk Vatanı Hâline Gelmesi", **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.267.

¹¹⁹ Enver Behnan Şapolyo, **Selçuklu İmparatorluğu Tarihi**, Güven Matbaası, Ankara 1972, s. 153

¹²⁰ Ali Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK. Yay., Ankara 2015, s.128.

¹²¹ Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınları, İstanbul 2013, s.33.

¹²² Mustafa Demir, "Türkiye Selçuklularında Yerleşim Yapısı", **Türkler**, C.6., Ed. Hasan Cemâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, s.327.

1176 senesinde gerçekleşen Miryokefalon Savaşı'na zemin hazırlayan esbaba değinecek olursak; Sultan Mesûd'un ve oğlu II. Kılıç Arslan'ın mezkûr memalikte bir otorite sağlaması ve Türk gruplarını kendi idaresinde toplaması, Bizans İmparatorluğu için göz ardı edilemeyecek bir tehdit unsuruydu. Bizans İmparatorluğu bu tehdit karşısında Vatikan ve Balkan topraklarında var olan sıkıntılarını hallederek tüm mesaisini bu yöne çevirmek istemekteydi. Bu sebepten dolayı İmparator I. Manuel Komnenos Diyâr-ı Rûm topraklarındaki vakalara müdahil olmaya başladı.¹²³ Daha önce belirttiğimiz, taht kavgası çıkarma ve Danişmendliler ile Türkiye Selçukluları arasında bir çatışma ortamı hazırlaması bu ibareyi kanıtlar niteliktedir. 17 Eylül 1176 tarihli Miryokefalon Muhaberesi, yaklaşık bir asır önce zuhur eden Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türkiye toprakları ve çevresini etkileyen ve tarihin seyrine yön veren en önemli hadiselerin başını çekmektedir. Selçukoğulları'nın kesin zaferi ile neticelenen savaşın akabinde, Türk topluluklarını mezkûr coğrafyadan atabilme veya eski topraklarını ilhak edebilme arzusu ve düşüncesi tümüyle ortadan kalkmıştır. Artık Anadolu coğrafyasındaki Türk toplulukları saldırıya geçmiştir. Bizans İmparatorluğu'nun oluşturacağı yeni siyaset ise sadece ve sadece mezkûr coğrafi kesimdeki hükmü olan toprakları kaybetmemek üzerine olacaktır.¹²⁴ Miryokefalon Meydan Muharebesi'nden sonra Bizans İmparatoru, Türkiye Selçuklu Devleti'ne tazminat bedeli olarak yüz bin altın vermeyi kabul etmiştir. Bununla birlikte, Abbasi Halifesi ve diğer tüm İslâm devletlerinin sultanlarına, Bizans İmparatorluğu'na karşı kesin zaferiyle sonuçlanan mücadelesini anlatan fetihnâmeler göndermiştir.¹²⁵

Sultan II. Kılıç Arslan'ın saltanat yıllarında değinilmesi gereken bir diğer önemli konu sosyal ve ticari hayatta getirmiş olduğu canlılıktır. Bilindiği üzere memalik-i Anadolu'da uzunca bir dönem yıkıma ve buhrana neden olan bir süreç yaşanmıştır. I. Haçlı seferi akabinde ticari hayat büyük yara almıştır. Sultan II. Kılıç Arslan iktidarında ticari hayatı yeniden te'sis etmek için kervansaraylar inşa

¹²³ Adnan Eskikurt – Mehmet Akif Ceylan, **Myriokephalon Zaferi**, Çamlıca Yay., İstanbul 2015, s.27.

¹²⁴ M. Abdulhalûk Çay, **Anadolu'nun Türkleşmesinde Dönüm Noktası Sultan II. Kılıç Arslan ve Karamıkbeli (Myriokefalon) Zaferi**, Orkun Yayınevi, İstanbul 1984, s.131.

¹²⁵ Sevim, **Selçukular Döneminde Anadolu'nun Fethi**, Ankara 2014, s.129-130.

ettirmiştir.¹²⁶ Bunlardan bir tanesi 1170’li senelerde Aksaray’da inşa edilen Sultanhanı’dır. Bir devletin sadece ordu gücü ve kazanılan savaşlarla gelişmişlik seviyesinin ölçülemeyeceği aşikârdır. Bunun bilincinde olan Sultan Anadolu’nun çeşitli merkezlerinde eserler inşa ettirmiştir. Devrindeki ekonomik gücün göstergesi, adına bastırılan altın sikkelerdir. Sikkelerin üzerinde “Es-Sultan’ül-Muazzam” ibaresi yer almaktadır.¹²⁷ Bir diğer unsur ise düzenli olarak yapılan göçler hadisedir. Türkiye Selçuklu Devleti topraklarına, Horasan havalisinde birikmekte olan Türk gruplarını yönlendirmiştir. Bu konu evveliyatta Büyük Selçuklu Devleti’nin, temel politikası iken, artık Anadolu Selçukluları’nın temel politikası haline gelmiştir. Toplu halde gelen Türk boyları Anadolu topraklarının batı sınırlarına yerleştirilmiştir.¹²⁸

Sultan II. Kılıç Arslan hayattayken ülkeyi on bir oğluna taksim etmiştir. Sultanın amacı hem gelecekte devletin başına geçmeye talip olan hanedan adaylarının tecrübe kazanmasını sağlamak ve ülkeye yeni katılan bu toprakları Türkiye Selçukluları’nın yönetimine alıştırmaktır. Sultan merkezî yönetime oldukça ehemmiyet verdiği için yeni kurmuş olduğu düzende direkt olarak hanedan üyelerine idari hak vermiştir.¹²⁹

Sultan II. Kılıç Arslan’ın son yıllarında şehzadeler arasındaki çekişmeler yer tutmaktadır. Sultan şehzadeleri teker teker ziyaret etmiş sadece Gıyâseddin Kevhüsrev’den beklediği itimadı görmüş buna karşılık Keyhüsrev’i veliaht ilan etmiştir. Lakin Konya’da bulunan Melikşah babasına isyan ederek Sultanlığını ilan etmiştir. Sultan II. Kılıç Arslan vaziyet karşısında Gıyâseddin Keyhüsrev ile birlikte başkent Konya’ya girmiştir. Buradan Aksaray’a kaçan Melikşah’ı takip etmiştir. Bu

¹²⁶ Türk toplulukları Anadolu’ya ilk geldiklerinde köy ve kasabalar harap edilmiş ve boşaltılmıştı; karye, kaza ve şehirler arasında bağlantı yolları yoktu. Evler taş ve mermerden oluşuyordu. Türk topluluklarının Anadolu fethinden sonraki süreçte; yollar geliştirildi. Köy ve kasabalarda iskân ve canlılık yeniden te’sis edildi. Mimari açıdan Türk Mimarî geleneğindeki kerpiç ve ahşap evler daha yaygın bir kullanım alanına ulaştı. Bkz. Mustafa Kafalı, “Anadolu’nun Fethi ve Türkleşmesi”, **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.188.

¹²⁷ M. Abdulhalûk Çay, **II. Kılıç Arslan**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987, s.115-116.

¹²⁸ M. Abdulhalûk Çay, **II. Kılıç Arslan**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987, s.117-118.

¹²⁹ Tuncer Baykara, **Anadolu’nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Üzerine Araştırmalar**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1990, s.44.

takip nihayetinde muhasara altına aldığı Aksaray'da (Ağustos 1192) vefat etmiştir.¹³⁰

Türkiye Selçuklu Devleti kısa bir taht kavgaları mücadelesine girmiş olsa da, Bizans İmparatorluğu bu dönemde hiçbir etki gösterememiştir. Kendi kurmuş olduğu entrika ve politikalar her seferinde kısa vadede başarılı sonuçlar vermiş olsa da uzun vadede kendi aleyhine işleyen neticeler ile sonuçlanmıştır. Batı devletlerinin yapmış olduğu Haçlı Seferleri Türk topluluklarının Anadolu topraklarını iskân etmelerini belirli bir zamanda sekteye uğratmış olsa da umumi perspektif de Bizans'ın aleyhinde neticelenmiştir. Yapılan ilk Haçlı seferlerinde Bizans'ın, Latinlerin nefretini kazandığına değinmiştik. Adeta bu nefretin dışa vurması şeklinde ifade edebileceğimiz, Kudüs'ü Müslümanların elinden geri almak için yapılan Dördüncü Haçlı harekâtı (1204)¹³¹, İstanbul için bir felaket ile sonuçlanmıştır. Bizans İmparatorluğu'nda Angelos hanedanı, Komenos iktidarını nihayete erdirip onların yerini almışlardı. Fakat mezkûr hanedan Komnenoslar kadar etkin değillerdi aksine siyasî açıdan da oldukça zayıf kalmaktaydılar.¹³² Haçlı birlikleri Bizans İmparatorluğu'nun otorite boşluğundan yararlanarak İstanbul'u yağma ve talan etmişlerdir. Bizans İmparatorluğu'nun başkentinde bir Latin¹³³ İmparatorluğu kurulmuştur. Bizanslılar İstanbul'dan kaçarak İznik ve Epiros'ta birbirleriyle bağlantılı iki devlet kurmuşlardır.¹³⁴

¹³⁰ Zeki Atçeken-Yaşar Bedirhan, **Malazgirt'ten Vatana Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi**, Eğitim Kitabevi, Konya 2004, s.161.

¹³¹ Papa Üçüncü Innocent, Katolik âleminin başına geçtiği günden itibaren Müslümanlara karşı saldırgan tavırlar içerisindeydi. Endülüs'teki Müslümanlara karşı bir harekât düzenledi. En büyük arzusu da Kudüs şehrini Müslümanların elinden geri almaktı. Lakin istekleri dışında hareket ederek 1204 senesinde İstanbul'u işgal ettiler. IV. Haçlı seferini düzenleyen ve dindaşlarına karşı kıtalleri yaptıran kişi Üçüncü Innocent'dir. Bkz. Râşid Erer, **Türklere Karşı Haçlı Seferleri**, Bilgi Yay., Ankara 1993, s.93-95.

¹³² Sayime Durmaz, "Haçlılar, Bizans ve Selçuklular", **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygurluğu**, C.1, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2006, s.49.

¹³³ Latin İmparatorluğu, Bizans'ta 57 sene hâkimiyet sürmüştür. 15 Ağustos 1261'de İstanbul, Bizanslılar tarafından geri alınmış, Bizans İmparatorluğu'nun son hanedanı olarak, Paleoblar hâkimiyeti bu tarihte başlamıştır. Haçlılar İstanbul'un zenginliklerini, batıya taşıyarak satmışlardır. Şehir eski parlak ve etkileyici günlerini geride bırakmıştır. Bkz. Şerif Baştav, **Bizans İmparatorluğu Tarihi (1261-1461): Osmanlı Türk-Bizans Münasebetleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1989, s.1

¹³⁴ Fahameddin Başar, "Osmanlı Beyliği'nin Kuruluş Yıllarında Anadolu", **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zaid Kotku (KS) Sempozyumu**, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s.39-40.

Batı'da bunlar yaşanırken, Türkiye Selçuklu Devleti'nin en parlak devrini yaşatacak olan Sultan I. Alâeddin Keykubad (1220-1237)¹³⁵ devri başlamıştır. Sultan Alâeddin Keykubad¹³⁶, gayet zeki bir devlet adamı idi, ordu ile oldukça münhasır olduğundan ötürü komutanlık becerileri takdire şâyandı, beynelmilel münasebetlerde tecrübeli bir sultandı. Tek gayesi Anadolu Selçuklu Devleti'nin bekası için çalışmak, fetihler gerçekleştirmek ve huzuru sağlamaktı. Sultan I. Alâeddin Keykubad'ın ilk yapmış olduğu fetih faaliyeti ise bugün ülkemizde Antalya ili sınırları içerisinde yer alan Alanya kalesi olarak bilinen kaleyi ele geçirmesi ile sonuçlandırılan başarılı seferidir.¹³⁷ O zamanki adı ile Kandelor olarak bilinen bu bölgeyi fetheden mezkûr sultan, kalenin yeni adını "Alâiye"¹³⁸ olarak değiştirdi. Günümüzdeki ismi de bu zamana dayanmaktadır. Sultan I. Alâeddin Keykubad yeni ele geçirdiği mezkûr kaleyi şahsına ait kışlak olarak belirledi.¹³⁹ Saltanatının ilk yıllarından itibaren Sultan I. Alâeddin Keykubad kendi otoritesini kurmak için çalışmıştır. Çünkü kendi otoritesini kurmadan yapacağı her politika ve sefer yarım kalacaktır. I. Alâeddin Keykubad, kendisine yaylak olarak seçtiği Sivas'ı tekrardan imar etme arzusunda iken devlet adamlarından yirmi dört emîr ittifak ederek

¹³⁵ İzzeddin Keykâvus'un hükümdarlığını kabul etmeyip, Sultana karşı gelmiştir. Kayseri kalesini oluşturduğu mütteliklerle muhasaraya almıştır. Lakin Keykubad bu kuşatmalardan sonuç alamayıp Engüre'ye çekilmiştir. İkmal ve gıdası tükenince, kale ve şehir tebaasına dokunulmaması koşuluyla 1212 senesinde teslim olmuştur. Sultan İzzeddin Keykavus, Alâeddin Keykubad'ı katletmek niyetindeyken, sultanın görüşünü İshak hoca değiştirmiştir ve Keykubad'ı zindana attırmıştır. Nitekim zindana atılan bu melik günü geldiğinde Devlet-i Selçukî'ye en parlak devrini yaşatacaktır. Bkz. Faruk Sümer, "Keykubad I", **DİA**, C. 25, TDVY, İstanbul 2002, s.358. Ayrıca belirtilmesi gereken bir diğer husus da kaynaklar arasında tahta çıkış tarihi arasında kesin bir tarih olmadığıdır.

¹³⁶ Salim Koca'nın belirtmiş olduğu bir ibareye göre İzzeddin Keykâvus'un erkek evladının var olmadığıdır. O dönemde yazılan eserlerde de bir erkek evladına rastlanılmadığını ifade ediyor. Kendisi de bu bilgiyi Cenâbi Mustafa Efendi'den almıştır. Ayrıca İzzeddin Keykâvus'un vefatının akabinde devlet adamlarının herhangi bir kargaşa ortamına mahal vermemek için mezkûr kişinin vefatını gizlemişlerdir. Bkz. Salim Koca, "Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddin Keykubad'ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı", **I. Alâeddin Keykubad ve Dönemi Sempozyum Bildirileri**, Ed. Yusuf Küçükdağ- Mustafa Çıpan, T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay., Konya 2010, s.20-21.

¹³⁷ Kalenin ele geçiriliş tarihi 1223 senesine tekabül etmektedir. Bkz. Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005, s.352.

¹³⁸ İbni Bibi'nin nakline göre mezkûr sefer takriben iki ay gibi bir mühlet devam etti. Sultan'ın rüyasında hoş yüzlü bir adamın kendisine, bu kaleyi sade ve sadece müeyyed min indillah ile ele geçirebileceğini söyler. Bunun üzerine Sultan savaş erkânını toplayarak durumu izah etti ve fakirlere iyilik ve sadaka ihsan eyledi. Kirfârd'ın da ahalisine bu kuşatmadan kaçış olamayacağını açıklayıp, Sultan Alâeddin Keykubad'a bir elçi gönderip dostluklarının devamını dilediğini ve mezkûr kaleyi teslim ettiğini belirtmiştir. Daha sonra dost ilişkilerin devamı için kale desbotunun kızı saraya gelin olarak gönderildi. Bkz. İbni Bibi, **Anadolu Selçukî Devleti Tarihi**, Çev. M. Nuri Gençosman, Uzluk Basımevi, Ankara, 1941, s.96-97.

¹³⁹ Mustafa Cezar, **Mufassal Osmanlı Tarihi**, C.1, TTK Yay., Ankara 2010, s.17

Alâeddin Keykubâd'a suikast düzenlemek istediler. Lâkin yirmi dört emirden birisi hadiseyi Sultan'a ilettiler. Ahaliye de huzur vermeyen bu emirler Sultan tarafından Kayseri'de 1223 senesinde idam ettirildiler. İdam edilenlerin dışındaki bütün emirler de görevlerinden alındılar. Sultan I. Alâeddin Keykubâd bu vesile ile Diyâr-ı Rûm'da ahalinin huzurunu da sağlamış oldu.¹⁴⁰

Güney sahillerinde Sultan Alâeddin'in, değer verdiği komutanlarından Ertokuş, Anamur ve havalisine kadar olan bölgeyi zapt etti. Akabinde IV. Bohemond Kilikya'nın hamisi sıfatı ile Ertokuş'un oluşturduğu tehlikeyi bertaraf etti. Selçuklu Devleti bu duruma karşı çıkarak 1225 senesinde Cencîn'i ele geçirdi. Cencîn bölgesi Kemereddin isimli bir zatın idaresine bırakıldı. Alâeddin Keykubâd saltanatının en önemli özelliklerinden birisi durağan bir siyaset ve belirli bir saha olmaması üzerinedir. Âdeta bir satranç müsabakası misali her hamleye karşı bir hamle ivedilikle çıkartılmıştır. Bahsettiğimiz 1125 hadisesinden sonra 1231 yılında Selçukluların şark hudutlarında Hârizmliler yerleşmiştir. Bu vakayı avantaj olarak değerlendirmek isteyen Akdeniz'in en büyük ceziresi olan Kıbrıslılar, Sultan'ın en önemli fetihlerinden olan Alâiye kalesinde tekrardan egemenlik te'sis etmek adına faaliyet gösterdiler ve bu doğrultuda mezkûr kalenin valisi ile anlaşmalar. Bu vaka ortaya çıktığında Selçuklu idaresinin temsilcisi Alâiye kalesinin valisi öldürüldü. Mezkûr cezirenin kurmuş olduğu entrika ve şehri geri alma hayalleri de aynı anda yok oldu. Bu idam Selçuklu Devleti'nin otoritesinde bir zayıflamaya neden olmadı veya fetih hareketlerini sekteye uğratmadı.¹⁴¹

Sultan Alâeddin Keykubâd'ın, üstün komutanlık ve siyasi yetenekleri, yaşanan olayları sentezleyebilme ve yeni politikalar oluşturması adeta döneminin her anında kendini fazlasıyla hissettirmektedir. Fetihler tek yönlü ve durağan değildir. Güney sahillerinin kontrolünü kendi idaresine geçiren Anadolu Selçuklu Devleti şimal sınırlarında da varlığını hissettirmeye devam ediyordu. Bizans

¹⁴⁰ Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın saltanat yıllarının ilk evrelerinde bazı devlet adamları, haddinden fazla nüfuzlu ve zengin idiler. Mezkûr sultan bahsettiğimiz gibi zekâsı sayesinde önce zenginliklerini daha sonra nüfuzlarını ele geçirdi. Bunu yaparken oldukça sakini ve ihtiyatlı davrandı. Yeni fethettiği yerlerde ve mevcut şehirlerdeki imar ve tadilat faaliyetlerinin kaynağını bu emirlere zimmetledi. Bkz. Anonim, **Tarih-i Âli Selçuk (Selçukname)**, Çev. Halil İbrahim Gök- Fahrettin Coşguner, Atif Yay., Ankara 2014, s.41.

¹⁴¹ Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s. 73.

İmparatorluğu'nun idaresinin Latinlerde olması ve Türkiye Selçuklularının faaliyetlerine müdahil olamaması, aynı zamanda Pontus Rum İmparatorluğu'nu da olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Takriben 1220 ve 1230 senesi aralığında bir tarihte vuku bulan Kırım Seferi (Kilikya) Anadolu Selçuklu Devleti'nin, Karadeniz'in şimalinde ve derya ötesindeki, tek kara parçası olarak tarihe geçmiştir.¹⁴²

1226 tarihlerinde Selçuklu'nun şark sınırlarında Anadolu Selçuklu Devleti'ne tabii olan Artukluların Hısn-ı Keyfa kolu, Eyyûbi Devleti meliklerinden Eşref'den duyduğu korku üzerine Sultan I. Alâeddin adına okuttuğu hutbeyi Melik Kâmil'e atfederek okutmaya başladı.¹⁴³ Bu hadise Sultan Alâeddin'e ulaştığında, memâlikin her bölgesine ve uç beylerine askerlerin tam teşekküllü bir şekilde hal-i hazırda Malatya'da mevzilenmesini emretti.¹⁴⁴ Sultan bu durum karşısında oldukça sevinçliydi. Çünkü Hısn-ı Keyfa Artuklular'ı kendisine güney sınırındaki güçlü kaleleri ele geçirmesi için bir imkân vermişti. Sultan I. Alâeddin Keykubâdbiri güney, biri kuzey olmak üzere düzenlediği akınlarda muvaffak oldu.¹⁴⁵ Bu sayede yaklaşan Moğol tehdidine karşı Sultan savaş esnasında kendi saflarını terk edebilecek olan zayıf melikleri ortadan kaldırarak savaşacağı sınırları belirliyordu.

Şark hududunda Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlılığı ile bilinen Mengüceklilerin beyi Fahreddin Behramşah'ın 1225 senesinde vefatından sonra oğlu Davudşah onun yerine geçti ve ilk olarak Anadolu Selçuklu himayesinden ayrılmak istedi. Sultan Alâeddin vaziyeti haber alır almaz Kayseri'de bir ordu tertipleledi ve Megüceklilerin üzerine hareket edilmesini emretti. Bu bölgedeki birçok

¹⁴² Birkaç Müslüman tüccarın kendilerine yapılan haksızlığa karşı Sultan I. Alâeddin Keykubâd'dan yardım istemişlerdir. Sultan vaziyet karşısında Suğdak havalisine bir sefer yapılmasını emretmiş ordu ve donanmanın başına da Sinop valisi Emîr Hüsameddin Çoban'ı tayin etmiştir. Hüsameddin Çoban bu seferde başarılı olmuştur. Rus Hükümdarı, mezkûr emîre elçi irsal etmiş. Sultana sadakatini sunarak vergi ödemeyi kabul etmiş barış imzalanmıştır. Sultan I. Alâeddin Keykubâd, ele geçirilen bölgede İslâm Hukuku'nun yani şeriatın hâkim olacağı üzerine fetva vererek Suğdak'a iletmiştir. Ayrıca bölgede bir camii de inşa ettirmiştir. Bkz. A.C.S. Peacock, "Kırım'a Karşı Selçuklu Seferi ve Alaaddin Keykubad'ın Hakimiyetinin İlk Yıllarındaki Genişleme Politikası", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C.29., Sayı: 47, Çev. Murat Keçiş – Ali Mıynat, Ankara, 2010, s.245.

¹⁴³ Emine Uyumaz, **Sultan I. Alâeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi(1220-1237)**, TTK Yay., Ankara 2003, s.38.

¹⁴⁴ Yavuz Selim Burgu, **Anadolu Selçukluları Alâeddin Keykubad ve Zamanı**, Selenge Yay., İstanbul 2011, s.125.

¹⁴⁵ Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s. 76.

kaleyi hâkimiyeti altına aldı.¹⁴⁶ Anadolu Selçuklu Devleti'nin ordularına karşı mukavemet gösteremeyeceklerini anladıklarında teslim oldular.¹⁴⁷ Davudşah'ın kuzeni olan Cihanşah da Eyyubîler'e tâbi idi. Sultan bu yöne doğru bir sefer hazırlığındayken Rükneddin Cihanşah Sultan Alâeddin Keykubad'a bağlılıklarını bildirdi. Cihanşah'ın kendi arzusuyla teslimiyeti ve bağlılığı Eyyubîler ile Anadolu Selçuklu Devleti arasında bir husumet yaşanmasını engelledi.¹⁴⁸

Doğu'da yaklaşmakta olan Moğol tehdidini devrin sultanlarından Sultan I. Alâeddin Keykubâd kadar iyi sezinleyen ve bu tehlike karşısında dâhiyane önlemler alan başka bir sultan yoktu. Devletli sultan, bu tehdit karşısında kendi toprakları ile Moğol toplulukları arasında tampon bölge konumunda yer alan Harzemşahlar'ın¹⁴⁹ sultanı Celâleddin¹⁵⁰ ile bir ittifak kurma girişiminde bulundu. Mezkûr sultana; iki devletin de inanç ve soy olarak birlikteliğini hatırlatarak, güçlü olan iki devletin

¹⁴⁶ Dönem kuşatma geleneğinde kalesi çevrilen kumandan veya emir söz ile gönderilen teslim şartlarına itimat etmezlerdi. Sultanın mührünün olduğu Hatt-ı Aman talep ederlerdi. Kuşatma emiri boşaltılan kaleye neferleri ile girer Sultanın sancağını kaleye dikerlerdi. Zafer sultana bir mektup irsal edilerek bildirilir ve hükümdarın emriyle bir kutvâl atanırdı. Bkz. Muharrem Kesik, **At Üstünde Selçuklular**, Timaş Yay., İstanbul 2011, s.176.

¹⁴⁷ Alâeddin Keykubad'ın emirleri hiçbir şekilde Davudşah'ı küçük düşürecek bir davranışta bulunmadılar. Sultan Davudşah'a "İlgın" bölgesini ikta olarak verdiyse de mezkûr melik vaziyetten memnun olmadı ve bu durumu anlatan bir beyit yazıp sultana iletmiştir:

"Ey Şah! Düşmanların senden dertlidir

Düşmanın çehresi senin korkundan sarıdır.

İnsaf ki benim yüz türlü dert ce mihnetimle beraber

Senin mülkünde su sıcak ve ekmeğ soğuktur". Mısralarıyla sıkıntısını dile getirmiştir. Sultan Erzurum üzerine sefere çıkacağını söyleyip, neferleriyle katılmasını istemiştir. Davudşah Sultan Alâeddin Keykubâd ile birlikte bu sefere katılmış, lakin Kemah Kalesi önüne geldiklerinde kale ahalisine teslim olmadıkları takdirde Davudşah'ı öldüreceğini söylemiştir. Bıçare olan mezkûr kale komutanı 1228 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti'ne teslim olmuştur. Bkz. Emine Uyumaz, **Sultan I. Alâeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti SİYASİ TARİHİ(1220-1237)**, TTK Yay., Ankara 2003, s.44.

¹⁴⁸ Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK Yay., Ankara 2014, s.141-142.

¹⁴⁹ Harezmsahlar'ın Moğol belası ile münasebetleri ve rekabetleri sadece Moğolların istilacı ve saldırgan politikası ile alakalı değildir. Çin İmparatorluğu üzerindeki zenginlik ve ticaret yolları ile alakadar olmaları Moğol sürtüşmelerinin dönüm noktası kabul edilir. Büyük Sultan Muhammed, Fırat ve Dicle arasındaki topraklarda kurduğu otoriteden sonra gözlerini şarktaki pazara çevirmiştir. Lakin kendisi şarktaki Çin topraklarında otorite kurmayı isterken, Cengiz Han Çin topraklarını hâkimiyeti altına almıştır. Bkz. İbrahim Kafesoğlu, **Harezmsahlar Tarihi**, TTK Yay., Ankara 1984, s.279.

¹⁵⁰ Moğollar tarafından kendi topraklarından sürülen Celâleddin etrafına topladığı adamları ile fetihler yapmak için mecburdu. Acemdeki otorite boşluğunu lehine çevirmeyi başardı ve kendine bir imparatorluk inkişaf etti. Hayatı ve yazgısı iniş çıkışlarla dolu olan bu adam çokça başarı kazanmış. Hâkim olduğu coğrafyada bir ün sahibi oldu. Mezopotamya'daki iç çekişmelerde mezkûr sultanın etkisi oldukça fazla idi. Sultan I. Alâeddin ile Celâleddin'in iyi ilişkileri, 1229 senesine kadar devam etti. Bu tarihte Harzemşâh'lar Ahlat'ı ele geçirdi. Bu vaka Yassı Çimen'e zemin hazırladı. Bkz. Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s.79-80.

sultanlarının yaptıkları her davranış ve takınacakları her tavrın tüm âlem-i İslâm'a tesir edeceğini söyledi ve kendisine işgalcilerle anlaşması gerektiği yönünde telkinlerde bulundu.¹⁵¹ Sultan I. Alâeddin Keykubâd her ne kadar dostane bir yaklaşımda bulunsa da iki Türk ordusu Celâleddin Harzemşâh'ın Ahlat'ı¹⁵² muhasarası hasebiyle karşı karşıya gelecekti. Her kim kazanırsa kazansın, bu vaka ve muharebe yalnızca Moğol istilacılarına fayda sağlayacaktı. İki ordu ve Eyyubîler birleşip Moğol tehdidi üzerine bir geri püskürtme ittifakı oluşturabilecekken, Anadolu Selçuklu Devleti ve Melik Eşref anlaşip Celâleddin ve Cihanşâh'a karşı saldırdılar.

Sultan I. Alâeddin on iki bin kişilik elit atlı kuvvetleri ve yirmi bin kişilik bir ordu ile Celâleddin'e yönelirken, Eyyubîler de on bin neferden oluşan ordusu ile Sultan'a katılmak üzere yola çıktı.¹⁵³ Sultanın Mübarizeddin'in göndermiş olduğu öncü birlik dağın tepesine doğru su kaynaklarını tutmak için harekete geçti. Lakin mezkûr komutanın kuvvetleri bir anda sayısı yüz bin kadar olan Harzemşâh ordusunun ortasında kaldı. Öncü kuvvet geri dönemeyeceğini anlayınca savaşa tutuştu. Celâleddin'in kuvvetleri bin adama karşı çokça kayıp verdi. Bu durum Harzemşâhların sultanını ordusunun gücü hususunda endişeye düşürdü.¹⁵⁴ Bu olayın ardından Selçuklu kuvvetleri bir moral bozukluğu yaşasalar da dağılmadan kontrolü ele aldılar.¹⁵⁵ 10 Ağustos 1230 tarihli Yassı Çimen muhaberesinde Selçuklu ordusu mutlak bir zafer kazandı. Sultan I. Alâeddin Keykubâd penceresinden tek olumlu gözüken netice Erzurum'un Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlanması olmuştur. Çünkü akabinde Moğol tehdidi artık etkisini hissettirmekten ziyade Anadolu topraklarına da musallat olmuşlardır. Yağma ve talan çizgisinde bir karakter çizen Moğol öncüleri Celâleddin'in¹⁵⁶ mağlubiyetini öğrendiklerinde Âmid havalisinden

¹⁵¹ Osman Turan, **Selçuklular ve İslâmiyet**, Turan Neşriyat, İstanbul 1971, s.54-55.

¹⁵² Aydın Taneri'nin ifadesine göre Celâleddin'in Harzemşâh'ın düşüncesi, Selçuklu saltanatına son verip Anadolu topraklarında kendi iktidarını te'sis etmektir. Bu nedenle jeopolitik açıdan oldukça ehemmiyet arz eden Ahlat'ı kuşatmıştır. Bkz. Aydın Taneri,, **Harezmsahlr**, TDV Yay., Ankara 1993, s.79.

¹⁵³ Ali Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK Yay., Ankara 2014, s.150.

¹⁵⁴ Yavuz Selim Burgu, **Anadolu Selçukluları Alâeddin Keykubad ve Zamanı**, Selenge Yay., İstanbul 2011, s.159.

¹⁵⁵ Sevim, **a.g.e.**, s.150.

¹⁵⁶ Celâleddin Harzemşâh'ın izlediği yanlış siyaset, cesur ve zeki komutanlık becerilerinin önüne geçmiş ve Yassı Çimen ile birlikte tüm varlığını kaybetmişti. Osman Turan'ın ifadesine göre de

Anadolu'ya girerek Sivas'a kadar olan bölgeyi talan ettiler. İsfehâni Kervansarayı'na kadar olan bölgede birçok kaynağı ve tebaayı zapt ettiler.¹⁵⁷ Kısa bir zaman diliminde sürekli hale gelen Ögeday Han'ın birlikleri Ahlat civarında da konuşlanmıştı. Eyyûbiler bu akınlardan çekinerek şehri boşalttılar. Sultan I. Alâeddin Keykubâd oldukça jeopolitik bir noktada bulunan mezkûr şehrin geri alınması ve emniyet sağlanması hasebiyle en güvendiği adamlarından Kemâleddin Kâmyar'ı mezkûr kale ve civarını emniyete almak ve Selçuklu otoritesini burada te'sis etmek için ordunun başında görevlendirdi. Mezkûr komutan sultanın emrini yerine getirdi. Lakin bu bölgeyi bırakıp kaçan Eyyûbi idarecileri bu sefer de Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ı, işgalci olarak gösterip Selçuklu Devleti'ne karşı Eyyûbi melikleri ile bir ittifak oluşturdular.¹⁵⁸ Sultan Moğol tehdidine karşı memalik-i Anadolu'yu muhafaza etmeye çalışırken, devletin içerisindeki iç çekişmelerden uzak kalmıştır. Kendi canına kastedecek kimselerin gizli oyunlarına vakit ayıramamıştır.¹⁵⁹

Sultan I. Alâeddin Keykubâd¹⁶⁰ 1237 senesinde, ordusuna hazırladığı bir ziyafet esnasında zehirlenerek şehit edildi.¹⁶¹ Sultan I. Alâeddin Keykubâd¹⁶², kendi

yenilgiden sonra Ahlât ahalisinden bir kimse tarafından öldürülmüştür. Bkz. Osman Turan, **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, C.1, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1969, s.215.

¹⁵⁷ Emine Uyumaz, "Sultan I. Alâeddin Keykubad ve Zamanı (1120-1237)", **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı**, C.1, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2006, s. 114.

¹⁵⁸ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, Ana Yayınları, İstanbul 1980, s.359.

¹⁵⁹ Sultan'ın şehzadelerden Kılıç Arslan'ı varis olarak tayin etmesi hadisesinden sonra iç çekişmeler zirve noktasına ulaşmıştır. Gıyâseddin'i Erzincan havalisine ataması onunla birlikte Taceddin Pervane'yi de göndermesi, diğer devlet adamlarıyla çelişen bu iki kişinin yeni planlar hazırlamasına ve Sultan'a suikast düzenlenmesiyle sonuçlanacak bir vakaya neden olmuştur. Hiç şüphesiz bu hareket devletin Moğol tehdidi karşısında tek dayanağı olan Moğol hükümdarının bile saygısını kazanan Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın, sadece hırs ve ikbal üzerine öldürülmesi, oldukça nâdân bir kimsenin yapacağı bir harekettir. Bkz. Mehmet Ersan, **Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı**, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.52-53.

¹⁶⁰ Muhammed Bin Hâvendşah Bin Mahmûd Mîrhân eserinde Gıyâseddin Keyhüsrev'i oldukça sert bir dille eleştirmektedir; "Giyâsü'd-dîn Keyhüsrev o adâley şîârı, cehâlet ve bilgisizlik yüzünden zehirledi ve mesned-i cihân-bânîyi öldürdü." Eserinin son kısmında kısa bir bölüm ayırdığı I. Alâeddin Keykubâd için de övgü dolu ifadeler kullanır. Bkz. Muhammed Bin Hâvendşah Bin Mahmûd Mîrhân, **Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ (Tabaka-i Selçûkiyye)**, Çev. Erkan Göksu, TTK. Yay., Ankara 2015, s.271-272.

¹⁶¹ Sultan Ramazan ayının bitimi sebebiyle askerlerine bir şölen düzenler ve varis olarak şehzade Kılıç Arslan'ı tayin ettiğini tüm beylere ve erkâna beyan eder. Selçuklu Devleti'nin idarecilerine varisini tanımları için yeminler ettirir. Lakin bu sofrada Sultan'ı-âzam bir suikastın kurbanı olur. Bkz. Ali Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK. Yay., Ankara 2014, s.150.

¹⁶² Erol Güngör'ün **Tarihte Türkler** adlı eserinde Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın vefatındaki Anadolu tasviri şu şekildedir; "Anadolu Selçukluları'nın bu büyük hükümdarı, tıpkı Osmanoğulları'ndan Kanûni'ye benziyordu; zamanında ülkesini servet ve refâhın zirvesine çıkarmış, sınırlarını alabildiğine genişletmiş, kudret ve kuvvetini herkese kabûl ettirmişti. Yine onun gibi büyük

iktidar döneminde Anadolu topraklarını adeta yeniden âbad etmiştir. Tüm mesaisini ve meşguliyetini devletinin bekası için harcamıştır. Hanedanının en önemli ve ulu sultanı olarak hatırlanmış abide bir şahsiyettir. Ticaret yollarının huzur ve emniyetini sağlamış, Anadolu'daki neredeyse tüm kaleleri güçlendirmiş ve yeniden inşa ettirmiş, yaptırdığı kervansaraylarla Anadolu coğrafyasında kaybolan ekonomik canlılığı, diriltmiştir.¹⁶³

Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın hükümdarlık dönemi (1220-1237), Kayı boyunun Türkiye topraklarına göç ettiği zamana tekabül etmektedir. 1230'lu yıllarda¹⁶⁴ Anadolu'nun doğusunda görülen mezkûr boy daha sonra iç kısımlara doğru göç etmişlerdir.¹⁶⁵ Osmanlı tarihçilerinden Neşri'nin ifadesine göre; Ertuğrul Bey Sivas havalisinde konaklarken Sultan'ın Moğol istilacılarıyla harp ettiğini görür ve Selçuklu ordusuna destek olarak alpleriyle birlikte muhabereye katılır. Sultan ülkesine göç ettiğini öğrendiğinde kendisine hediyeler ihsan ederek Anadolu'da yurtluk verir.¹⁶⁶ Yani Sultan I. Alâeddin Keykubâd, bir şekilde kendisinden sonra bozulacak huzur ve güven ortamını, parçalara bölünecek Selçuklu Devleti'nin yerine, yeniden Anadolu topraklarında hüküm sürecek, emniyet ve huzuru te'sis edecek bir hanedanın oluşmasına da vesile olmuştur.

Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev, babasının vefatının ardından Sâdeddin Köpek, Taceddin Pervane, Şemseddin Altunaba gibi devlet adamlarının nüfuzuyla tahta oturdu. Yaptığı ilk iş Kayseri'ye giderek babası I. Alâeddin Keykubâd'ın, Eyyûbiler ile yapmış olduğu sulh antlaşmalarını yenilemek oldu. Eyyûbi hanedanı ile siyâsî evlilikler gerçekleştirdi. Bu vesile ile onların desteğini almış olacaktı. Moğol

bir kültür adamıydı; İslâm âleminin her yanından âlimler, san'atkârlar, dîn adamları onun ülkesine geliyor ve büyük yakınlık görüyorlardı. Selçuklu Türkiyesi âdetâ zengin bir masal dünyasıydı.” Bu ifadenin birçok benzerini hemen hemen, Anadolu Selçuklu tarihini ele almış, araştırmış hem dönem hem de literatür kaynaklarında görmemiz mümkün, Sultanu'l-âzam; sağlam karakteri ve zekâsı adeta tarihe nakşedilmiş bir figürdü. Bkz. Erol Güngör, **Târihte Türkler**, Ötüken Yay., İstanbul 1990, s.106.

¹⁶³ Nesimi Yazıcı, **İlk Türk İslâm Devletleri Tarihi**, TDVY, Ankara 2008, s.69.

¹⁶⁴ Ünlü İslâm mutasavvıflarından olan Şihabeddin Sühreverdi ve Muhyiddin-i Arabi 1230'lu yıllarda Diyâr-ı Rûm havalisine avdet eylemişlerdir. Bkz. Ahmet Yaşar Ocak, “Anadolu'da İslâm”, **Ortaçağlar Anadolu'sunda İslâm'ın Ayak İzleri Selçuklu Dönemi**, Kitap Yay., İstanbul 2011, s.147.

¹⁶⁵ John Freely, **At Üstünde Fırtına: Anadolu Selçukluları**, Çev. Neşenur Domaniç, DK. Yay., İstanbul 2012, s.90.

¹⁶⁶ Fahameddin Başar, “Ertuğrul Gazi”, **DİA**, C.11, TDVY., İstanbul 2000, s.315.

hükümdarı Ögeday'a gönderilmek üzere hazırlanan elçiler¹⁶⁷ Alâeddin Keykubâd'ın vefatından sonra Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev tarafından gönderilmiştir.¹⁶⁸ I. Alâeddin Keykubâd'ın ölüm haberini alan Moğollar bu olaya çok sevindiler. Erk sahibi Türkiye Selçuklularının aciz bir konuma geleceklerini biliyorlardı.¹⁶⁹

Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev'in üzerinde otorite kuran Sâdeddin Köpek devletin bütün kurumlarına nüfuzunu sağlamak adına iktidar hırsıyla yanlış hamlelerde bulunmaktaydı. Liyakat sahibi olmayan bu devlet adamı, devletin bekasından ziyade kendi siyasi hırs ve arzularını karşılamak adına çalışıyordu. Sultan babasının ilk iktidar yıllarında karşılaştığı bir vaziyet ile yüzleşmiş lakin babası Alâeddin Keykubâd gibi zeki ve öngörülü bir devlet adamı olmayışından ötürü Sâdeddin Köpek'in faaliyetleri karşısında etkisiz kalmıştır. Sâdeddin Köpek, kendisine karşı güç olarak gördüğü bütün devlet adamlarını azlettirmiş veya öldürtmüştür. Bu aslında Köpek'in ikbal ve iktidar uğruna yapmış olduğu bir siyasetten ziyade devletin dağılmasına ve parçalanmasına vesile olacak olaylar silsilesinin zeminini hazırlamıştır. Sultan I. Alâeddin Keykubâd devrindeki liyakat sahibi yetişmiş birçok devlet adamının görevden uzaklaştırılması veya küstürülmesi, haricî ve dâhilî düşmanların harekete geçmesine cesaret verecektir.¹⁷⁰ Sâdeddin Köpek devletin bekasını sarsacak faaliyetler içerisindeyken Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev, Köpek'in yaptıklarından ziyade babası I. Alâeddin Keykubâd'ın tahtın varisi olarak gösterdiği İzzeddin Kılıç Arslan'ın tahtı geri alacağından endişelendiği için tüm dikkatini şehzade İzzeddin Kılıç Arslan üzerinde yoğunlaştırmıştı.¹⁷¹ Sâdeddin Köpek gözünü öyle bir karartmıştı ki Taceddin Pervane gibi bir devlet adamını bile öldürttü. Sultan gün geçtikçe artan, huzur ve güven ortamını korku

¹⁶⁷ Moğol komutanlarından Baycû'ya gönderilen elçiler kendisine "Bir Şehrimizi tahrip ederek sultanımızı yendiğinizi zannediyorsunuz" diyerek, Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev'in mestur ettiği kâğıdını okudular. Sultan Baycû'ya; "*Benim birçok şehrim, sayısız askerim vardır. Bulunduğun yerde beni bekle, yakında seninle savaşmak için oraya geleceğim, kışı askerlerim ve zevcelerimle Mugan'da geçireceğim*" demiştir. Baycû elçileri sakinlikle dinlemiş ve sultanın bu tehdidinden etkilenmemiştir. Bkz. Emine Uyumaz, **Türkiye Selçuklu Devleti'ne Gelen ve Giden Elçiler**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2011, s.98.

¹⁶⁸ Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.166.

¹⁶⁹ Moğol hükümdarı Ögeday'ın ünlü komutanı Bâycû askerlerine cesaret vermek için: "*Demir Sultan gitti! Bundan sonra devlet ve zaman sizden yanadır. Gidip Rûm diyarını alınız!*" naralarıyla cesaretlendirdi ve Anadolu'yu ilk hedef gösterdi. Bkz.. Anonim, **a.g.e.**, s.43.

¹⁷⁰ Osman Turan, **Selçukluar ve İslâmiyet**, Ötüken Yay., İstanbul 2005, s.69.

¹⁷¹ Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005, s.429.

imparatorluğuna çeviren Köpek'ten kurtulmak istediye de bunu hemen gerçekleştiremedi.

Sâdeddin Köpek öyle ileri gitmişti ki Sultan'ın huzuruna kılıcını teslim etmeden çıkmaktaydı. Sultan Gıyâseddin Keyhüsrev kendisine bağlılığından emin olduğu hassa köleleri ile Köpek'in ihanetini ve liyakatsizliğini konuğu. Emir-i Candar Hüsameddin Karaca'ya haber ulaştırarak, Sâdeddin Köpek belasından derhal kurtulması gerektiğini bildirdi. Emir-i Candar¹⁷² bir hile ile Sâdeddin Köpek'in aklını çeldi ve kurduğu pusuda mey masasından kalktığında Hüsameddin Karaca ve Sultanın adamları tarafından öldürüldü.¹⁷³ Dönem kaynaklarının vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda, Sumeysat kalesinin ele geçirilmesinin akabinde bu hadise olduğu için takriben 1238 senesinde bu olay vuku bulmuştur.¹⁷⁴ Devlet Sadettin Köpek belasından kurtulmuş olsa da liyakatli ve nüfuz sahibi devlet erkânını kaybettiği için yeniden toparlanma sürecini yaşayamadan yeni bir tehdit ile karşı karşıya kalacaktır.

Moğol istilacılarından kaçan Türkmen grupları kendilerine yeni yurt bulmak için ağırlıklı olarak, Anadolu'nun şark bölgesine göç ettiler. Mezkûr coğrafyada üç erk etkinlik gösteriyordu; Bunlar Eyyûbi Melikleri, Selçukoğulları ve Harezmlilerdir. Celâleddin Harzemşah'ın mağlubiyetinden sonra dağınık halde olan Harezm kuvvetlerini merhum sultan I. Alâeddin Keykubâd itaat altına almıştı. Lakin Köpek'in faaliyetleri dolayısıyla tekrardan huzursuzluk çıkarmaları, yeni gelen Türk aşiretlerini bünyelerine almaları beraberinde bir takım sonuçlar doğurdu. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yaşadığı siyasi otorite boşluğu ve liyakatsiz bir sultanın varlığı, iktisadi hayatı da olumsuz yönde etkilemişti. Bununla birlikte Moğol tehdidinin hat safhaya çıkması, otlakların yetersizliği gibi birçok unsurdan ötürü yeni bir isyan zuhur edecekti.¹⁷⁵ Sumeysat yakınlarında Baba İshak¹⁷⁶ adında bir şeyh yukarıda

¹⁷² Selçuklu Devleti'nde sarayın muhafazasından sorumlu olan kimselerin başkomutanı konumunda olan asker. Emir-i Candar Türkiye Selçuklu Devleti'nde oldukça ehemmiyet arz eden bir görevdir, çünkü Sultanlar saraydan ayrıldıklarında Candarlar Sultanın emniyetinden sorumludurlar. Bkz. Kenan Çetin, **Selçuklu Medeniyeti Tarihi**, Yitik Hazine Yay., İstanbul 2011, s.60.

¹⁷³ İbn Bibi, **El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l Umûmri'l-Alâ'iyye Selçuknâme**, C.2, Çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay., Ankara 2014, S.462-463.

¹⁷⁴ Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005, s.433.

¹⁷⁵ Ali Öngül, **Selçuklar Tarihi**, C.2, Çamlıca Yay., İstanbul 2014, s.166.

saydığımız nedenlerden memnun olmayan birçok kişiyi bir araya getirmiştir.¹⁷⁷ İbn Bibî'nin Baba İshak ile ilgili vermiş olduğu bilgiye göre:

*“Gençlik yıllarının başlarından, hayatının ilkbaharından beri kafasında insan aldatmak ve mürit avlamak sevdası vardı. Göz boyama ve büyü sanatında eli çabuk ve ustaydı. Başta şehirli ilişkisi az olan köylülerle, bilgisiz bir fakihden veya sözde müftüden duydukları en ufak bir yaldızlı söze aldanan, inançlarında itiraz etmek diye bir şey bulunmayan, onların sözlerine hiçbir şekilde karşı gelmeyen Türk topluluklarını davetle meşgul oldu. Her zaman gözü yaşlı, hali üzgün ve vücudu zayıftı.”*¹⁷⁸

Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi isyanı başlatan Baba İshak¹⁷⁹ oldukça akıllı ve planlı bir tarikat lideriydi. Osman Turan mezkûr şeyhten bahsederken hem Şaman hem Müslüman olarak nakleder, mezkûr şeyh mevcut konjonktürü kendi lehine çevirerek insanlara anlatır, vaziyetin ıslahı ve yeniden gücün te'sisi için çözüm yolları üzerinde durur. Mevcut sıkıntıları dinî anlatılarla da destekler.¹⁸⁰ Baba İshak Türkmenler ile sınırlı kalmamış farklı etnik topluluklardan olan mahalli tebaayı da yanına çekmeyi başarmıştır. Mezkûr topluluk zamanla savaş için kuşanıp talim yapmaya başlamıştır. Hâkim oldukları bölgede yani Sümeyyat ve Adıyaman Kâhta havalisindeki beldeleri işgal etmişler, halkın mallarına el koymuşlar ve katletmişlerdir.¹⁸¹ Baba İshak ve asi kuvvetleri Türkiye Selçuklu Devleti'ni on iki kez mağlup etmişlerdir. Selçuklu Devleti bu isyan karşısında¹⁸² çaresiz kalmış ve

¹⁷⁶ Bu isyana adını veren şahsiyettir. Baba İlyas Horasani'ye ithafen isyanın adı Babaîler İsyanı olarak anılacaktır. Bkz. Ahmet Yaşar Ocak, “Babaîlik”, **DİA**, C.4, TDVY, İstanbul 1991, s.373.

¹⁷⁷ Yazıcızâde Ali, **Tevârîh-i Âl-i Selçuk** adlı eserinde Amasya ve Tokat yörelerinin, Babaîlerin merkezi olduğunu belirtir. Hatta onlara kim karşı gelirse “mahzul ve makhur” yani perişan olduğunu belirtmiştir. Bkz. Yazıcızâde Ali, **Tevârîh-i Âl-i Selçuk**, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s.653.

¹⁷⁸ İbn Bibî, **El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l Umûmri'l-Alâ'iyye Selçuknâme**, C.2, Çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay., Ankara 2014, s.478.

¹⁷⁹ Devrin birçok kaynağında Babaîler hareketinin liderinin adı Baba İlyas olarak kaydedilmemiştir. Resul Baba olarak mestur edilmiştir. Sadece İbn Bibî'nin eserinde Baba İshak olarak geçmektedir. Bkz. Fahrettin Öztoprak, **Oğuzların İsyanı ve Babai Türkmenler**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2012, s.145.

¹⁸⁰ Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2005, s.441.

¹⁸¹ Mehmet Ersan-Mustafa Alican, **Osmanlı'dan Önce Onlar Vardı...**, Timaş Yay., İstanbul 2013, s.153.

¹⁸² Ahmet Yaşar Ocak, isyanın baş unsurlarından olan sınıfların üzerinde dikkatle durulması gerektiğini izah ediyor. Garp müelliflerinin iktisadî sıkıntıların ortaya çıkarmış olduğu köylü sınıfının isyanı olarak aldığını belirtiyor. Özel mülkiyet hakkının bu dönemde sınırlı olduğunu bildiğimize göre ve toprakların büyük bir çoğunluğu askeri iktalara ayrıldığı için batı tarzı köylü ayaklanmalarıyla olayın kıyaslanamaması gerektiğini ifade ediyor. Bkz. Ahmet Yaşar Ocak, **Babaîler İsyanı**, Dergâh Yay., İstanbul 1994, s.37-38.

para karşılığı Frank¹⁸³ leşkerlerini tutmuştur. Kırşehir havalisinde yaptıkları son büyük savaşta Babaîler mağlup edilmiştir.¹⁸⁴

Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev'in saltanatı felaketler ile doluydu. Akıllı ve zeki bir sultan bu durumdan sağlam temeller üzerine kurulmuş olan devleti sağlam bir şekilde ayakta tutabilir, devletin bekasını devam ettirebilirdi. Lakin II. Gıyâseddin Keyhüsrev hemen hemen buhranların ve harekâtlarından hiçbirinde bir etkinlik gösterememiş olayları izlemek ile yetinmişti. Bu durumu oldukça iyi fark eden Moğol birlikleri Anadolu topraklarının istilası için cesaretlenmişti. Önce tampon bölge konumunda olan Harezmşahlar'ın ortadan kalkması, Sâdeddin Köpek'in devlet adamlarını tasfiyesi ve devleti otorite boşluğuna sürüklemesi akabinde zuhur eden Babaî İsyânları gibi hadiseler Anadolu coğrafyasında yeni bir dönemin başlangıcına sebep oldu. Zirve dönemini yaşayan Türkiye Selçuklu Devleti, 13. yüzyılın ikinci yarısında gerilemeye başlayacaktı. Fars coğrafyasında konuşlanan Ögeday Han'ın birlikleri ilk olarak Ani ve Kars'ı ele geçirdi. Daha sonra Erzurum ve havalisini de yağma ve talana uğrattı. Sultan Gıyâseddin Keyhüsrev geç farkettiği Moğol tehdidine karşı, ittifak arayışlarına girdi. Devlet erkânını toplayarak fikir alış verişinde bulundu. Sonuç olarak Sultan etraf emirlere ilişkilerin düzeltilmesi gerektiği, Moğol tehdidini bölge emirlerinin ve Selçuklu ordusunun ittifakı ile çok rahat savuşturabileceklerini ifade eden fermanlar gönderdi. Bununla da yetinmeyip Selçuklu hazinesinin büyük bir kısmını büyük bir ordu oluşturmak üzere kullandı.¹⁸⁵

¹⁸³ Sultanın emrinde olan bin kadar Frank leşkeri sayıları yaklaşık olarak altmış beş bin ile yetmiş bin aralığındaki Selçuklu ordusu, Babâilere mukavemet gösterememiş. Bunun üzerine sınırlanan Frank askerleri çehrelerine haç işareti çizerek saldırıya geçmişler ve isyancıları kital etmişler. Erkan Göksu bu bilgiyi Ebu'l-Ferec'den nakletmiştir. Açıklamasında eserde geçen sayının altmış bin kişilik Selçuklu ordusu ve altı bin kişilik Arap birlikleri diye geçtiğini, lakin bunun Araplar değil Türkmenler olabileceğini ifade etmiştir. Bkz. Erkan Göksu, "Türkiye Selçuklu Ordusundaki Frenk Ücretli Askerler ve Babaîler İsyânı'nın Bastırılmasındaki Roller", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S. 74., 2015, s.220.

¹⁸⁴ Ahmet Yaşar Ocak, "Babailer İsyânından Kızılbaşlılığa: Anadolu'da İslâm Heteredoksisinin Doğuş ve Gelişim Tarihine Kısa Bir Bakış", **Ortaçağlar Anadolu'sunda İslâm'ın Ayak İzleri Selçuklu Dönemi**, Kitap Yay., İstanbul 2011, s.77.

¹⁸⁵ Sultan Gıyâseddin Keyhüsrev Melik Gazi'ye on bin Alâeddin altını ve 100.000 gümüş göndermeyi kabul etti. Paralı Frank askerlerini de çağırdı. Amacı çok büyük bir ordu ile Moğol tehdidini tamamen ortadan kaldırmak idi. Erkan Göksu, "Kösedağ Savaşı (1243)", **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Pursuit of History International Periodical for History and Social Research)**, sy.2, Ekim 2009, s.4.

Fars coğrafyasındaki Moğol ordusu Baycû'nun önderliğinde, Selçuklu üzerine yürüyüşe geçti. Sivas havalisinin 80 kilometre doğusunda yer alan Köseadağ'a doğru yöneldi.¹⁸⁶ Sultanın ordusu savaş alanına vardığında Moğol birlikleri henüz ulaşmamıştı. Köseadağ'ın coğrafyası ele alındığında; Moğol birliklerinin dar bir geçitten geçme mecburiyetinin olması nedeniyle avantaj hem rakamsal olarak hem konum olarak Sultanın ordusunda gözükiyordu. Mezkûr ordu için geniş ve düzenli mevzilere sahipti. Eğer Moğol birlikleri bu sarp geçidi aşabilirlerse ordu mevzileri sayesinde ve sayı üstünlüğü ile kolayca hâkimiyet kurabilirdi. Nitelikli ve tecrübeli devlet adamları saydığımız amillerin hepsini sultana izah etti ve asla kahramanlık düşüncesiyle saldırıda acele edilmemesi gerektiğini vurguladılar.¹⁸⁷

Nitekim Selçuklu Devleti Moğolların kendi topraklarını istilasını durdurabilmek, yaptıkları tahribatı engellemek, yağma ve talan ettikleri bölgelerdeki egemenliğini yeniden kurmak adına Moğol birlikleriyle 1243 senesinde Köseadağ Muhaberesi'nde karşı karşıya geldiler.¹⁸⁸ Anadolu Selçuklu Devleti'nin asker sayısı ulaşan yardımlarla seksen bin neferi bulmuştu, Moğol birlikleri ise otuz bin civarı bir kuvvetle Anadolu'ya ulaştı. Derbentte öncü birlikleri atlatan Moğol birlikleri ilerlerken, Köpek zamanındaki tasfiye hareketleri ile uzaklaştırılmış devlet adamlarından ve komutanlardan yoksun Selçuklu ordusu dağıldı ve askerler kaçtı. Başta Sultan Gıyâseddin Keyhüsrev olmak üzere tüm cenahları bırakıp giden Selçuklular Anadolu topraklarını resmen Moğol birliklerine bırakmış oldu. Gıyâseddin Keyhüsrev Antalya¹⁸⁹ havalisine kadar kaçtı. Moğol birlikleri ele geçirdiği bölgelerde yağma, talan ve katliamlar yaptılar.¹⁹⁰ Artık Anadolu toprakları için yeni bir devir başlamıştı. Altın devri yaşatan Alâeddin Keykubâd'ın ardından tahta geçen Gıyâseddin Keyhüsrev daha saltanatının altıncı senesinde İslâm ve Türk dünyasının ışığı konumunda olan Anadolu Selçuklu Devleti'ni dibe çökertmeyi başarmıştır. Mağlubiyetin ardından Selçuklu devlet adamlarından Mühezzineddin,

¹⁸⁶ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, Ana Yayınları, İstanbul 1980, s.158.

¹⁸⁷ Erkan Göksu, **a.g.m.**, s.7

¹⁸⁸ Fahameddin Başar, "Osmanlı Beyliğinin Kuruluş Yıllarında Anadolu", **Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zaid Kotku (KS) Sempozyumu**, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s.39.

¹⁸⁹ Claude Cahen'in eserinde Sultanın Engüre'ye kaçtığı ifade edilir. Bkz. Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s.95.

¹⁹⁰ Turan, a.g.e., s.70.

Moğol İmparatorluğu'na elçi olarak gönderilmişti. Akabinde İsfahanî Moğol hükümdarı Batu'ya ulaşmıştı. Devlet yeniden çıkış yolları arıyordu. Bu mağlubiyet öncesinde destek karşılığında dağıtılan yardımların ücretlerini geri almaya çalışıyordu. Moğol hükümdarı Keyhüsrev'e, yarlıg gönderdi. Artık Selçuklu Sultanları Moğol hükümdarlarının bu topraklardaki temsilcisi vasfındaydılar.¹⁹¹

Anadolu toprakları uzunca bir süre Moğol egemenliğinde kaldı. Uzunca bir süre devleti sultanlardan ziyade devlet adamları yönetti. Bunlardan en çok tanınanı hatta Türkiye Selçukluları tarihinde bir döneme damgasını vurmuş olan Muînüddîn Süleyman¹⁹² Pervâne'dir.¹⁹³ IV. Kılıçarslan ile birlikte Anadolu topraklarının yeniden inşası için mücadele etmiştir. Baycû Noyan ile iyi münasebetlerde bulunan Pervâne İzzeddin Keykavûs ile olan taht mücadelesinde IV. Kılıçarslan'ın yanında olmuştur. Sultan olarak IV. Kılıçarslan gözükse de, Anadolu topraklarını Pervâne yönetmiştir.¹⁹⁴ Devam eden süreçte Sultan ile Pervâne'nin arası açılmış, İlhanlı hükümdarının gözündeki yeri sayesinde Pervâne,¹⁹⁵ Sultanın katledilmesini sağlamıştır.¹⁹⁶ Muîniddîn Pervâne, zaman içerisinde Moğollarla ilişkilerini korumaya çalışsa da Sultan Baybars ile ittifakının açığa çıkmasından dolayı şüpheleri üzerine çekti, Abaka'nın¹⁹⁷ güvenini kaybetti.¹⁹⁸ Daha sonra 1277 tarihli, Memlûklü Sultan Baybars'ın Anadolu'dan gelen yardım çağrısı üzerine düzenlediği seferle Moğol

¹⁹¹ Cahen, **a.g.e.**, s.226.

¹⁹² II. Gıyâseddin Keyhüsrev tarafından Köseadağ mağlubiyetinin akabinde Moğollarla sulh yapmak için gönderilen vezir Mühezzeddin'in oğlu. Bkz. Muharrem Kesik, "Muînüddin Süleyman Pervâne", **DİA**, C.34, TDVY, İstanbul 2006, s.91

¹⁹³ Türkiye Selçuklu Devleti'nde pervâneler; ikta ve arazilerin dağıtımından, istihbarattan, defter ve beratlardan sorumlu kişilerdir. Bkz. Muharrem Kesik, "Pervâne", **DİA**, C.34, TDVY., İstanbul 2007, s. 244.

¹⁹⁴ Muharrem Kesik, **Türkiye Selçukluları**, Kriter Yay., İstanbul 2015, s.141.

¹⁹⁵ IV. Kılıçarslan'ın ardından tahta oğlu, III. Gıyâseddin Keyhüsrev getirildi. Henüz yaşı küçük olduğundan dolayı, devlet işlerini Muîniddîn Pervâne idare etti. Bkz. Muhammed Bin Hâvendşah Bin Mahmûd Mîrhân, **Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l Hulefâ (Tabaka-i Selçûkiyye)**, Çev. Erkan Göksu, TTK. Yay., Ankara 2015, s.273.

¹⁹⁶ Muharrem Kesik, **a.g.e.**, s.142.

¹⁹⁷ Hülagu'dan sonra tahta oturan Abaka döneminde hüküm sürdüğü topraklarda adalet ve huzur temin edilmiştir. Tahta geçer geçmez otoritesini kurmuştur. Kerîmüddin Aksarayî eserinde Abaka dönemine dair şu tasviri yapmıştır: "*O devletin günlerinde ülkenin her tarafı öyle bir durum almıştı ki serçe şahinin gözüne yuva yapıyor; güvercin, kartalın yuvasında bulunuyor, koyun kurt ile aynı yuvayı paylaşıyor, doğan, kırlangıcın yuvasını gözetiyor, şahin keklığın konakladığı yeri koruyordu.*" Aksarayî'nin ifadesine göre Pervâne Abaka'nın dönemindeki amilleri Anadolu'nun bağımsızlığı için çıkış yolu olarak kullanmayı denemiş olabilir. Bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, **Müsâmeretü'l-Ahbâr**, Çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay., s.59.

¹⁹⁸ Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.185.

birlikleri Anadolu'da tarumar edildi. Büyük çoğunluğu dağlara doğru firar etti. Sultan Baybars Anadolu topraklarına dokunmayacağını bildirdi. Hatta savaş esirlerinden Anadolu topraklarından olanları serbest bıraktı.¹⁹⁹ Sultanın Anadolu topraklarına gelmesi Pervâne'nin sonunu hazırlamıştır. Moğollar tarafından idam edilmiştir. Muîniddîn Süleyman Pervâne, Moğolları kendi iktidarını te'sis etmek için oldukça iyi kullanmıştır. Kendisine rakip olarak gördüğü devlet adamlarının tasfiyesini sağlamıştır. Binaenaleyh devleti uzun süren bir kargaşa dönemine daha sürükleyecektir. Kendi iktidarı döneminde mezkûr coğrafya oldukça rahat ve emniyetli bir yer haline gelmiştir. Lakin kendisinden sonra devleti toparlayabilecek devlet adamlarını tasfiye ettiği için idamından sonra, yeniden kargaşa dönemi başlayacaktır.²⁰⁰

Bu çöküş süreci 1308 veya 1318 devrine kadar sürecektir. Anadolu'da Türk nüfusu kargaşa ve çöküş dönemlerinde de dengesini korumuştur. Uçlara yerleştirilen Türkmen grupları sayesinde (Moğol birliklerinden kaçıp Orta Asya'dan göç eden kavimler), Anadolu topraklarında Türklük ve İslâmiyet baki kılacaktır.²⁰¹ Yaklaşık iki buçuk asır hayatını idame eden Türkiye Selçukluları, Anadolu toprakların gelişmesinde Türk mimarisinin, edebiyatının, sanatının, biliminin ilerlemesinde ve bu topraklarda tesir etmesinde oldukça faydalı bir politika izlemiş ve uygulamıştır.

1.3. Türkiye Selçuklu Devleti'nden Sonra Kurulan Anadolu Beylikleri (Tavâif-i Mülûk)

Anadolu Selçuklu Devleti'nin bağımsızlığını yitirmesi ve parçalanması, Anadolu'da yaklaşık iki asır boyunca süren iskân faaliyetlerinin başarısız olması anlamına gelmiyordu. Oğuz kabilelerinin, farklı tarihlerde, buradaki Türk-İslâm hâkimiyetini te'sis etmek adına Diyâr-ı Rûm'da yurtluk aldıkları bilinmektedir.²⁰² Var olan devletin çöküşü, Anadolu'nun dört bir yanına mezkûr politika doğrultusunda gönderilmiş Türk boylarının Anadolu topraklarındaki varlığını bitirmiyordu. Uçlardan Anadolu'nun iç kısımlarına kadar birçok bölgede yerleşim

¹⁹⁹ Ramazan Şeşen, **Sultan Baybars ve Devri (1260-1277)**, İSAR Yay., İstanbul 2009, s.191.

²⁰⁰ Mehmet Ersan, **Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı**, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.90-91.

²⁰¹ Ali Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK. Yay., Ankara 2014, s.154.

²⁰² M. Fuad Köprülü, "Oğuz Etnolojisine Dair Notlar", **Türkiyât Mecmuası**, sy.1, 1925, s.193.

halinde olan Türk boyları siyasi hayatlarını kendi başlarına idame ettiriyorlardı. Bağımsızlıklarını korumak için Selçuklu Devleti'nden kesin bir şekilde bağlarını kopardılar. Garp sınırındaki kadim düşman Bizans'ın sınırlarına akınlar düzenlediler. Bu toprakları yeniden âbad etmek için kolonizatör dervişler de oldukça önemli faaliyetler gerçekleştirdiler.²⁰³ Beyler korumasında Anadolu'nun muhtelif yerlerinde hüküm sürmekteydiler. Bu beyliklerden başlıcalarını hülasaten izah etmeye çalışacağız.

1.3.1 Karamanoğulları Beyliği

12. yüzyılın ikinci yarısında Moğol katliamlarından kaçan topluluklarla beraber Anadolu topraklarına göç etmişlerdir. Sivas yöresinde bulunan Karamanoğulları'nın²⁰⁴ bu topraklara ilk geldiklerinde Baba İshâk²⁰⁵ isyanında yer aldıkları bilinmektedir.²⁰⁶ En son yapılan araştırmalar doğrultusunda Karamanoğulları, köken olarak Oğuzların Afşar koluna bağlıdırlar.²⁰⁷ Bu durum tarihçi Yazıcızâde Ali tarafından da irdelenmiştir. Diğer beyliklerle mukayese edildiğinde Karamanoğulları Selçuklu mirası üzerinde varlığını devam ettirmiş en geniş kara parçasına sahip olan, Selçukluların mirasçısı konumunda bulunan daha doğrusu kendini bu şekilde duyuran eden bir beyliktir.²⁰⁸ I. Alâeddin Keykubâd tarafından fethedilen Ermenâk havalisine yerleştirilmişlerdir. Karamanoğulları, Anadolu Selçuklu Devleti'nin çöküş sürecinde oldukça önemli bir konuma yükselmişlerdir. Gerek yağmacı Moğol gruplarıyla gerek Ermeni kuvvetleriyle ciddi çarpışmalarda bulunmuşlardır.²⁰⁹ Köseadağ Muharebesi'ni takip eden senelerde

²⁰³ Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınları, İstanbul 2013, s.47.

²⁰⁴ **Mesalik-ül-Ebsâr** adlı esere göre Karamanoğulları, Ermenek başkentleri olmak üzere, on iki vilayet ve on beş kaleye sahip takriben yirmi beş bin kişilik süvari birliği ve bunun iki katı kadar piyade leşkeri olan bir beyliktir. Bkz. İbrahim Hakkı Konyalı, **Karaman Tarihi**, Baha Matbaası, İstanbul 1967, s.13.

²⁰⁵ 1228 senesinde Karamanoğulları'nın Beyi konumunda olan Nure Sofi bu dönemde, Anadolu topraklarında Babaîler hareketine katılmıştır. Türkmen grupları üzerinde etkili bir konuma ulaşmış ve Hıristiyan topluluklara ait olan toprakları ilhak ederek sınırlarını büyütüştür. Bkz. Nuri Yavuz, **Anadolu'da Beylikler Dönemi**, Gündüz Yay., Ankara 2003, s.1.

²⁰⁶ Faruk Sümer, "Karamanoğulları", **DİA**, C. 25, TDVY, İstanbul 2001, s.455.

²⁰⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, TTK, Ankara 1969, s.1.

²⁰⁸ Zuhuri Danişman, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, C.1, Yeni Matbaa Yayınları, İstanbul 1964, s.220.

²⁰⁹ İsmail Hakkı Uzun Çarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.I., TTK. Yay., Ankara 1972, s. 43.

Karamanoğulları giderek güçlenmiştir. Etrafındaki Türkmen gruplarıyla ittifak ederek, mezkûr topraklardaki otorite boşluğundan faydalanmışlar hatta yağma ve talana bile başvurmuşlardır. Moğol egemenliğindeki Sultan IV. Rükneddin, Karaman Bey'e bulunduğu toprakları iktâ olarak tahsis etmiştir. Sultan IV. Rükneddin Kılıçarslan Karamanoğulları Türkmen grubunu hâkimiyeti altına almayı hedeflemişse de neticesi açısından başarısız bir hamlede bulunmuştu. Çünkü bu hamleden sonra mezkûr beylik daha da saldırgan bir hale gelmişti.²¹⁰ Karamanoğulları, Eşrefoğulları ile müttefik olup Anadolu Selçuklu Devleti'ni tehdit edecek konuma kadar geldiler.²¹¹ Sultan III. Gıyâseddin Keyhüsrev bu durum karşısında İlhanlı hükümdarından yardım istedi ve Moğol kuvvetleri ile birlikte Anadolu topraklarına geri geldiğinde Karamanlılar'a karşı bir zafer kazandı ve topraklarını yakıp yıktı.²¹²

Karamanoğulları her daim Mısır'daki Türk Sultan Baybars'ın koruması altında idiler. Sultan Baybars Anadolu topraklarına intikal ettiğinde Karamanoğulları da bu güvenceyle Akşehir'e saldırmışlardı.²¹³ Daha sonra Sultan'ın Tokat'a kaçmasını fırsat bilerek, Anadolu'da Türk hâkimiyetini yeniden te'sis etmek gayesiyle Mehmed Bey diğer beyliklerle ittifak kurarak Konya şehrini kuşatma altına aldı. Selçuklu ailesinden kendi seçtiği kişiyi sultan olarak ilan ettirdi.²¹⁴ Karamanoğulları'nın Anadolu topraklarındaki gücü yadsınacak şekilde değildi.²¹⁵

²¹⁰ Zerrin Günel, "Karamanoğulları Beyliği", **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi**, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, C.1., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2006, s.133.

²¹¹ Aksarayî'nin izahına göre; Karaman Türkleri'nin ilk isyanlarının ardından intikam duygusu ile Karamanlılar üzerine yürüyen Bedreddin Hutentî, mezkûr beyliğin sultana tazminat olarak yüz bin dinar ödemeyi kabul etmesine rağmen gücüne güvenerek üzerlerine saldırdı lakin başarısız oldu. Bkz. Kerimüddîn Mahmud-i Aksarayî, **a.g.e.**, s.85-86.

²¹² Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s.276.

²¹³ Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.313.

²¹⁴ Karamanoğulları, Selçuklu hanedanlığından Aksarayî ve devrin tarihçilerinin "*Cimri*" olarak lakap taktığı Siyavuş'u tahta geçirdi. Buradan da anlıyoruz ki Karamanoğulları 1270'li yıllarda oldukça ehemmiyet arz edecek bir mevki ve güce sahiplerdi. Bkz. Tahsin Ünal, **Karamanoğulları Tarihi (Türkçe Kaynaklara Göre)**, Yıldız Matbaacılık, Ankara 1957, s.99-100.

²¹⁵ Buna kanıt olarak gösterebileceğimiz ibarelerden birisi de Cimri vakasından sonra Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından devletin dilinin Farsça olmasına karşın yayınlattığı fermanda Türkçe'den başka bir dil konuşulmaması konusunda aldığı karar, oldukça etkin bir nüfuza ve yaptırım gücüne sahip olduğunun kanıtı niteliktedir. Bkz. Cumaali Bayram, **Karamanoğulları Tarihi**, Gece Yay., Ankara 2016, s.100.

Mecdüddin Mahmud Bey döneminde 1308 tarihinde Sultan II. Mesud öldürüldü, Konya tamamen ele geçirildi ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin siyasî hayatı son buldu.²¹⁶ Sultanın ölümünün ardından Moğollar şehzade Gazi Çelebi'yi bir sultan olarak değil Sivas ve Kastamonu arasında dar bir havaliden sorumlu bir idareci vasfında atadılar.²¹⁷ Karamanoğulları Beyliği, Anadolu Selçuklu Devleti'nin siyasi hayatının tamamen bitmesinin ardından mezkûr topraklardaki beylikler arasında en güçlü ve nüfuz sahibi olanı idi. Lâkin kaderin cilvesi ve uçlarda yer almamasından dolayı gelişimini belirli bir noktaya kadar taşıyabildi. Daha sonra Osmanoğulları²¹⁸ ile sürekli çatışmalar ile geçen bir siyasî hayat sürdüyse de Osmanoğulları'nın idaresine girmekten kurtulamadı. Dağıtılmalarının başlangıcı olarak en önemli kanıt İshak Paşa tarafından sindirilen beylikten İstanbul'a zorunlu iskân faaliyetlerinin başlatılmasıdır. Fatih Sultan Mehmed Aksaray efradından bir kısım aşiretlerin Dersaadet'e göç ettirilmesini emretmiştir.²¹⁹

Karamanoğulları Beyliği Fatih Sultan Mehmet döneminde 1478 tarihinde vuku bulan Otlukbeli Muharebesi'nde Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Akkoyunlu saflarında yer aldı. Mezkûr muharebede Uzun Hasan'ın kaybetmesi Karamanoğulları Beyliği'nin son müttefikini kaybetmesi anlamına geliyordu. Çünkü Fatih Sultan Mehmed cenkten evvel Karamanoğulları Beyliği ile Venedik, Rodos Şövalyeleri, Papa (IV. Sixte) ve Uzun Hasan'ın müttefik olarak anlaştıklarından haberdardı.²²⁰ Muharebe akabinde padişah, Karamanoğulları üzerine Gedik Ahmed Paşa komutasında bir kuvvet gönderdi. Pîr Ahmed Paşa'nın ölümüyle sonuçlanan bu harekât ile birlikte Karamanoğulları'nın siyasî hayatı sona ermiş oldu.²²¹ Osmanlı İmparatorluğu artık bu bölgeyi merkeze bağlı bir eyalet teşkilatı olarak te'sis etti.²²²

²¹⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, TTK, Ankara 1969, s.9.

²¹⁷ Mustafa Akdağ, **Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi**, C.1, Cem Yay., İstanbul 1974, s.111.

²¹⁸ Karamanoğulları İbrahim Bey iktidarında iken Sultan II. Murad ile sulh yapmasına rağmen Bizans İmparatorluğu'nu kullanarak Macar Krallığını Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açması konusunda kışkırtmıştır. Yaptığı sulhu çiğneyen İbrahim Bey'in amacının kaybettiği Karaman topraklarını tekrar ilhak etme isteğinde olduğu anlaşılıyor. Bkz. Yavuz, **a.g.e.**, s.7.

²¹⁹ Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah, **Camiü'd-Düvel**, Haz. Ahmet Ağırakça, İnsan Yay., İstanbul 1995, s.277.

²²⁰ Nevzat Topal, **Karamanoğulları Hayât Vekâyi' Tarihiyeleri**, Kömen Yay., Konya 2010, s.69.

²²¹ Salim Koca, **Anadolu Türk Beylikleri Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2012, s.38.

²²² Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.338.

Osmanlı İmparatorluğu için her daim bir tehdit konumunda bulunan Karamanoğulları özellikle garp yönündeki düşmanlarla ittifak kurabiliyorlardı. Kendi iktidarlarını kurmak, Anadolu'da meşruiyetini kazanmak için çok uzun bir süre çabalasa da beylik bu gayesine ulaşamadı.

1.3.2 Germiyanogulları Beyliği

Germiyan, sözcük kökeni olarak Fars dilinden gelmektedir. Türk boylarından bir aşiretin ismidir. Dönem eserlerinde “Etrâk-ı Germiyân” olarak kayıt edilmiştir.²²³ Aynı şekilde İbn Bibî'nin, Selçuklu dönemini de ihtiva eden eserinde aşiret olarak tabir edilmektedir. İlk olarak rastladığımız dönem ise 13. asırda Babaî isyanlarının baş gösterdiği zamanlarda Malatya etrafında yerleşmiş oldukları dönemdir. Muhtemelen Harezmsahlarla birlikte iken daha sonra Anadolu Selçuklu Devleti'nin bünyesinde yer almışlardır. Buna dayanak olarak; daha sonra yerleştikleri bölgede Harezmsahlara ait isimler kullanmaları gösterilebilir.²²⁴ Daha önce Türkiye Selçukluları döneminde Anadolu'nun siyasi, demagogik olaylarından bahsederken Sultânü'l-azâm döneminde Harezmsahlara'ın ortadan kaldırılmasının akabinde Sultan tarafından Anadolu topraklarına iskân ettirilmeleri hadisesini ifade etmiştik. Germiyanogulları'nın kökenine dair ve aşiretlerinin isminin nereden geldiği hususunda net bir izahat yoktur.²²⁵ Lakin zaman zaman Oğuzların Avşar kolu ve Kıpçakların Kanglı kısmından oldukları malumatı sunulmuşsa da bir dayanağa oturtulamadığı için zayıf bir görüş olarak kalmıştır. Kesin gibi gözüken tek malumat Harezim kökenli oldukları yönündeki malumattır.²²⁶ Germiyanogulları Selçuklu Devleti'ne karşı başkaldırma hareketi olarak zuhur eden Babaî isyanı esnasında Selçuklu Devleti'ne tabi idiler ve bu isyana katılmadılar.²²⁷ Anadolu Selçuklu Devleti'nin idaresinde elzem mevkilerde bulunan Germiyanogulları devlet tarafında bir siyasi politika güttüler. Kerîmüddin Ali-şîr bunlardan birisiydi. I. Alâeddin

²²³ Koca, a.g.e., s.119.

²²⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, TTK, Ankara 1969, s.39.

²²⁵ Mustafa Çetin Varlık, **Germiyan-oğulları Tarihi (1300-1429)**, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s.1

²²⁶ Salim Koca, “Anadolu Türk Beylikleri”, **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.718.

²²⁷ Ali-şîr oğlu Muzafferüddin isyan esnasında Malatya komutanı olarak görevde bulunmaktaydı. İsyancılara karşı topladığı kuvvetleriyle saldırdı lakin muvaffak olamadı. Bkz. Mustafa Çetin Varlık, **Germiyan-oğulları Tarihi (1300-1429)**, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s.10

Keykubâd devrinden sonra tahta geçen II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında başkentte bulunan önemli komutanlardan bir tanesiydi.²²⁸

1275 senesinden sonra Ege taraflarında görülen Germiyanogulları kuvvetli muhtemel Moğol istilasından ötürü mezkûr bölgeye göç etmek zorunda kaldılar.²²⁹ Germiyanogulları uzun bir süre Selçuklu-Moğol ordusuna karşı hâkim olduğu toprakları savunmak için çarpıştı. Cimri hadisesine karıştıkları için üzerlerine gelen orduya karşı direndiler. Selçuklular ufak ganimetlerle dönmekten başka bir şey elde edemedi. Bu gelir kısa dönemli yapılan ve olumsuz sonuçlarla dönülen seferin masraflarını karşılayamadı.²³⁰ Doğu sınırlarında vermiş olduğu mücadeleleri sonlandırdığında Germiyanogulları'nın sınırları Engüre havalisine kadar uzanmaktaydı.²³¹ Germiyanogulları'nın Batı Anadolu topraklarında bir beylik olarak teşekkülü 1300'lü senelere tekabül etmektedir. Beyliğin kurucusu daha önce bahsettiğimiz Malatya Subaşı Kerimüddîn Ali-şîr'in oğlu Yakub Bey'dir.²³² Nüfuzu açısından dönem kaynaklarında mübalağalı bir şekilde verilen ifadelerle göre Bizans İmparatorluğu'nun Germiyanogulları'na her sene yüz bin altın ve çeşitli armağanlar irsal ettiği ve leşkerinin iki yüz bin civarında olduğudur.²³³ 1327 tarihinde Türkiye topraklarından sorumlu İlhanlı valisi Emir Çoban, mezkûr topraklara intikal ettiğinde Yakub Bey sadakatini bildirmiştir. İlhanlı valisi Emir Çoban, aynı tarihlerde Anadolu'da yer alan Hamidoğulları ve Eşrefogulları beyliklerine son vermiştir. Daha sonra Yakub Bey'in üzerine sefere çıkmak istemiş lakin bu harekâtan vazgeçmiştir. Emir Çoban bağlılığını bildirmesine rağmen Yakub Bey ve Germiyan Beyliği üzerine bu hareketi niye yapmıştır bilinmez ama bir güç göstergesi olması veya gözdağı vermek istemesi muhtemeldir.²³⁴ Germiyanogulları

²²⁸ Koca, **a.g.m.**, 719.

²²⁹ Mustafa Çetin Varlık, "Germiyanogulları", **DİA**, C. 14, TDVY, İstanbul 1996, s.33.

²³⁰ Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s.279.

²³¹ Bu sınırlar 1290'lı yıllara tekabül etmektedir. Bkz. Varlık, **a.g.m.**, s.33.

²³² Koca, **a.g.e.**, s.122. Yakub Bey ile ilgili ulaşılan ilk kayıtlara, Engüre Kızılbey Camisinin minberinin tadilat kitabesinde rastlanmaktadır. (1299). Selçuklu devletine bağlı bir idareci konumunda olduğu anlaşılmaktadır. 1300 lerin başında bağımsızlığını ilan etmiştir. Germiyanogulları'na kuruluş ve yükselme devirlerini yaşatmıştır. Osmanogulları dışındaki hudut komşularını itaat altına almıştır. Bkz. Mustafa Çetin Varlık, "Yakub Bey", **DİA**, TDVY., C.43, İstanbul 2013, s.278

²³³ Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.288.

²³⁴ Nuri Yavuz, **Anadolu'da Beylikler Dönemi**, Gündüz Yay., Ankara 2003, s.11.

Beyliği uzunca bir süre siyasi hayatını sürdürmüştür. II. Murad devrine kadar ayakta kalabilen mezkûr beylik Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. Yakub Bey'in vefatının ardından, mezkûr beyin veliahtının olmaması hasebiyle Osmanlı Devleti'ne miras yoluyla bırakılmıştır (1428).²³⁵

1.3.3. Menteseoğulları Beyliği

Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılma sürecinde Anadolu topraklarında kurulan bir diğer beylik olan Menteseoğulları Türkiye Selçuklu hükümdarları tarafından Anadolu'nun garp sınırlarına uç beyi olarak gönderilen atalarına ve iktâ olarak tahsis edilen topraklarda kendi iradesini oluşturan Mentese Bey tarafından kurulmuştur.²³⁶ Mentese aşiretinin geçmişine dair fazla bilgi yoktur. Lakin Muğla ve havalisinin o dönemde "Menteseeli" olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Bu bilgilere *Selçuknâme* isimli eserde de rastlamaktayız.²³⁷ Bu bölgeye ise Antalya havalisinden deniz yolu ile gelerek Bizanslı birtakım bahriyeliyi de kendilerine katmışlar ve bu bölge sularında faaliyetlerde bulunmuşlardır. Muğla'nın 1261 tarihinde Türk kuvvetleri tarafından iskân edilmesinin akabinde Bizans İmparatoru bu kuvvetlere karşı bir birlik gönderse de başarılı olamamışlardır. Menteseoğulları Aydın etrafındaki Güzelhisar'ı ele geçirmişlerdir.²³⁸ Menteseoğulları da aynı Germiyanogulları, Tekeoğulları, Osmanogulları gibi aşiret isminden oluşmuş olması ihtimali daha yüksektir.²³⁹ 1300'lü yıllarda Anadolu'nun garp hudutlarında mevzilenen mezkûr beylik gazi çizgisinde siyasi hayatını devam ettirmiştir.

Menteseoğulları Beyliği Mesud Bey devrinde Rodos adasına bir çıkartmada bulunmuştur. Adanın büyük bir kısmını zapt etmelerine rağmen papanın girişimleriyle birlikte 1310'lu yıllarda Rodos adasını geri alma harekâtında bulunulmuş ve büyük ölçüde başarılı olmuşlardır.²⁴⁰ Rodos adasının zaptını takip eden tarihlerde Anadolu erenlerinden olan Mevlana'nın torunu mezkûr havalide

²³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, TTK Yay., Ankara 1969, s.11.

²³⁶ Erdoğan Merçil, "Menteseoğulları", **DİA**, C.29, TDVY, İstanbul 2014, s.152.

²³⁷ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.19

²³⁸ Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.279.

²³⁹ Paul Wittek, **Mentese Beyliği**, Çev. Orhan Şaik Gökay, TTK. Yay., Ankara 1999, s.28-29.

²⁴⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.1. TTK. Yay., Ankara 1988, s.64.

Mevlevi tarikatını yaymak gayesiyle Germiyanogulları'nın beyi Mes'ud ve Orhan beylerle bir görüşme yapmış olduğu bilinmektedir.²⁴¹ 1364 tarihinde Memlûk Sultanının Cezire-i Kıbrıs'a düzenleyeceği seferde Menteşe Beyliği'nin iki yüz kadırgalık bir kuvvetle yardıma gittiği ifade ediliyor. Bu tarihte Menteşeoğulları'nın Beyi konumunda olan kişi Gazi Ahmed Bey'dir.²⁴² 1374 tarihli Menteşeoğullarına ait bir kitabede "sultan es-sevâhil" unvanını kullandıkları görülmektedir. Aynı ifadeyi kullanan kişi ise Sultânu'l-azâm Sultan I. Alaeddin Keylubâd idi. Anadolu Selçuklu Devleti Alaiye ve havalisini ele geçirdiğinde tersanecilik faaliyetlerine başlamışlardı ve Selçuklular kendilerini "Melikü's-sevâhil" olarak adlandırmışlardı. Selçuklu Devleti'nin mirası üzerine kurulan bu beyliklerde de aynı kültürün ve anlayışın devam ettiğini ifade etmek mümkündür.²⁴³

Menteşeoğulları Beyliği, 1402 Ankara Muhaberesinin akabinde, Timur'un Anadolu istilasını esnasında uyguladığı eski bir Moğol politikası gereğince tüm beyliklere ve beylere buldukları bölgelerdeki hâkimiyetini kendisine bağlı olmak ve onun adına fetih hareketlerinde bulunmak şartı ile geri vermiştir. Menteşeoğulları Beyliği de mezkûr liderden kendi bölgesinde hüküm sürebilmek adına topraklarını Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinden bir süreliğine kurtarabilmişse de 1425 yılına kadar ömrünü uzatabilmiştir.²⁴⁴ Sultan II. Murad Menteşeoğulları Beyliği'ne 1425 tarihinde son vermiş, İlyas Bey'in evlatlarından Ahmed Bey ve Üveys Bey'i hapsedmiştir. Akabinde de stratejik bir konumda olan beyliğin bulunduğu bölgeye en ehemmiyetli paşalarından Balaban Paşa'yı "Menteşeli'nin" idaresi için atamıştır.²⁴⁵ Menteşeoğulları Beyliği, diğer Türk beyliklerinde görüldüğü gibi "ulu beg" idaresi ile yönetilmekteydi. Menteşeoğulları, sadece siyasî olarak Anadolu topraklarında var olmamış, denizciliğin getirmiş olduğu ticaret ve dış devletlerle ilişkiler hususunda da Anadolu tarihine katkılar sağlamıştır. Balat limanını aktif olarak kullanması ve haricî devletler ile yapmış olduğu ticaret ve anlaşmalar bu durumu kanıtlar niteliktedir.

²⁴¹ Yavuz, **a.g.e.**, s.26.

²⁴² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, TTK Yay., Ankara 1969, s.20.

²⁴³ Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.31.

²⁴⁴ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.65.

²⁴⁵ Münecimbaşı Ahmed İbn Lütfullah, **Câmiü'd-Düvel**, Haz. Ahmet Ağırakça, Akdem Yay., İstanbul 2014, s.237.

Buldukları yörede edebi şahsiyetlere önem vermişler ve hâkim oldukları bölgelerde kendilerine has süslemeleriyle mimari eserler de bırakmışlardır.²⁴⁶ Menteşeoğulları Beyliği'nde sadece eserlerin transkripsiyonu yapılmamış, farklı türde eserler de kaleme alınmıştır. Bir örnek verecek olursak, Yahya ibn Halil tarafından Ahîliğin kanunnamesi sayılan “Fütüvvetnâme” isimli eserde bu beylik zamanında kaleme alınmıştır.²⁴⁷

1.3.4. Karesioğulları Beyliği

Anadolu Selçuklu Devleti'nin uç topraklarında kurulan Karesioğulları Beyliği'nin adının nerden geldiği hakkında çeşitli görüşler vardır. “Karası”, “Kara-izi”, “Kara İsa”, kelimelerinin benzeşmesi ile oluşmuş olabileceği devam eden bir münazara konusudur.²⁴⁸ Karası Beyliği Misya hudutlarında günümüz Balıkesir havalisinde ortaya çıkmıştır. Menşei hakkında net bir malûmat yoktur ama Danişmend Gazi'ye dayandırıldığı ifade edilir. Danişmendliler'in Selçuklular tarafından yıkılmasının akabinde mezkûr devletin hizmetine girmiş olabileceği ifade edilmektedir.²⁴⁹ Dönem kaynaklarından bilindiği kadarıyla Selçuklu hükümdarlarıyla yakinen ilişkileri olduğudur. Yazıcızâde'nin, Kemalpaşazâde'nin ve Müneccimbaşı'nın eserlerinde Karesioğulları'nın Sultanların has adamları²⁵⁰ veya askerleri olduğu ifade edilmektedir. Son Selçuklu Sultanı Mes'ûd'un vefatının akabinde Moğol hükümdarlarının Anadolu coğrafyasını parçalamasının ardından fırsatı değerlendirerek bağımsızlığını ilan etmişlerdir.²⁵¹ Karesioğulları Beyliği kısa süren siyasi hayatında denizlerde başarılı seferlerde bulunmuşlardır. **Mesâlikü'l-ebşâr** adlı eserde yer alan bilgiye göre Karesioğulları'nın, Osmanlı beyi Orhan Bey'den, kuvvet olarak daha üstün olduğu ve bahriye kuvvetleriyle başarılı seferler

²⁴⁶ Erdoğan Merçil, “Menteşeoğulları”, **DİA**, C.29, TDVY, İstanbul 2014, s.153.

²⁴⁷ Salim Koca, “Anadolu Türk Beylikleri”, **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.718.

²⁴⁸ **Mesâlikü'l-ebşâr**'da da *Karâşi* diye belirtilmektedir. Bkz. Zerrin Günel Öden, **Karası Beyliği**, TTK. Yay., Ankara 1999, s.13.

²⁴⁹ Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.262.

²⁵⁰ Bu münasebetlerin dayanağı olarak 1204 tarihinde Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci kez tahta oturmasında Karası Beyleri'nin faaliyetleri vardır. Bu beylerden Selçuklu Devleti'nde Pervanelik rütbesine yükselen bile olmuştur. Bkz. Nuri Yavuz, **Anadolu'da Beylikler Dönemi**, Gündüz Yay., Ankara 2003, s.22.

²⁵¹ Zerrin Günel Öden, **Karası Beyliği**, TTK. Yay., Ankara 1999, s.4-5.

yaptıkları anlaşılmaktadır.²⁵² Lakin Karası Beyliği 1345 veya onu takip eden bir tarihte Sultan Orhan döneminde Osmanlı Devleti'nin himayesine geçmiştir.²⁵³ Mezkûr beyliğin önem arz eden unsurlarından bahsetmek gerekirse; hem kara hem deniz gücüne sahip bir beylik olması diğer beylikler karşısında kendisine avantaj sağlayan bir amil olarak gösterilebilir. Atlı askerlerinin kırk bin civarında olduğu belirtilir. Bunun yanı sıra mevcudiyetinde bulunan bahriye donanmalarının yıkılışının ardından Osmanlı Devleti'ne geçmesi mezkûr devletin deniz kuvvetlerinin temelini oluşturmasını sağlamıştır. Çünkü Karası Beyliği donanma konusunda oldukça ilerlemiş ve kendini geliştirmişti. Günümüze ulaşan eseri yok denilecek kadar azdır.²⁵⁴

1.3.5. Aydınoğulları Beyliği

Bu beyliğin ilk beyi olarak sayılan Aydınoğlu Mehmed Bey Germiyan ordusunda başarılı bir komutanken, bizatihi kendi fethettiği topraklar üzerinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Selçuklu Devleti'nin dağılmasından ve aynı zamanda Bizans İmparatorluğu'nda yaşanan siyasi zeminden yararlanan Türk Boyları akınları ile Anadolu'yu karış karış ele geçirmeye devam ediyorlardı. Anadolu'nun garp hudutlarında Bizans otoritesinin zayıflamasından sonra bölgede hâkim unsur Türk denizci beylikleri ile Latin grupları olmuştur. Bu gruplar amansız bir rekabete girişmiş deniz ticaretine ve siyasetine yön veren unsurlar haline gelmişlerdir.²⁵⁵ Germiyanogulları'nda bir kumandan iken Aydınoğlu Mehmed Bey ile Sasa Bey arasında bir rekabet mevcut idi. Bu mücadele neticesinde Mehmed Bey 1326'da İzmir'i ele geçirdi.²⁵⁶ 1329 tarihinde Bizans İmparatorluğu denizlerde sürekli devam eden akınlara karşı Sasa Bey ve Mehmed Bey ile kendini rahatlatmak adına bir anlaşma imzalamak zorunda kaldı. Aydınoğlu Mehmed Bey'in oğlu Umur Bey²⁵⁷ ise

²⁵² Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, s.263.

²⁵³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, TTK Yay., Ankara 1969, s.34.

²⁵⁴ Zerrin Günel Öden, “Karesioğulları”, **DİA**, C.24. TDVY, İstanbul 2001, s.489.

²⁵⁵ Yusuf Ayönü, “Umur Bey Döneminde Aydınogulları-Bizans İttifakı”, **Aydınogulları Tarihi Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-I**, Haz. Mehmet Ersan-Mehmet Şeker-Cüneyt Kanat, TTK Yay., Ankara 2013, s.83.

²⁵⁶ Erdoğan Merçil, “Aydınogulları”, **DİA**, C.4, TDVY, İstanbul 1991, s.240.

²⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Feridun M. Emecen, “Aydınoğlu Umur Bey: Kısa Bir Biyografi Denemesi”, **Aydınogulları Tarihi Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve**

bu anlaşmalara uymayarak denizlerde seferlere devam ederek birçok adayı ele geçirdi veya vergiye bağladı. Mehmed Bey 1334 tarihinde vefat etmiştir. Vefatında Aydınogulları Beyliği altmış şehir, büyük bir donanma gücü ve yetmiş bin atlıdan ve yüzlerce kaleden oluşmaktaydı. Hayatı boyunca gayri müslim unsurlarla savaştı, denizlerde kadim düşman Bizans İmparatorluğu'na fırsat vermemeye çalıştı.²⁵⁸ Mehmet Bey'in ölümünün ardından kaynaklara kahramanlıklarıyla geçen oğlu Umur Bey, Aydınogulları Beyliği'nin başına geçmiştir. Tahta geçtiğinde henüz 26 yaşındadır. Umur Bey oldukça akıllı bir hükümdardı. Hâkimiyeti ele geçirir geçirmez, Sasa Bey ile ittifak kurarak, Bizans ve Haçlı ittifakının adalarına saldırdı ve bu seferlerinde muvaffak oldu, memleketine çokça ganimet ile döndü.²⁵⁹

1341 tarihinde Aydınogulları Beyliği Bizans İmparatoru²⁶⁰ ile ittifak ederek, birtakım seferlerde onlara yardım etmesi, Latinlerin ve Papalığın dikkatini çekmişti. Artık Aydınoglu Umur Bey onların karşısında bir tehdit unsuru olarak görülmekteydi. 1344 senesinde İzmir'e karşı yapılan seferde İzmir şehri düştü ve Umur Bey'in donanmasının yarısı yok edildi. Daha sonra İzmir'in Umur Bey'e teslimi için barış anlaşması imzalanırsa da Latinler bu anlaşmaya uymadı. Bunun üzerine Aydınogulları Beyliği İzmir'i geri almak için harekete geçti, bu seferde Aydınoglu Umur Bey vefat etti (1328).²⁶¹ Daha sonra gelen beyler Başta Hızır Bey olmak üzere kendilerinden önceki bu kurucu iki beyden daha üstün veyahut denk niteliklere sahip değillerdi. Nitekim Osmanlı Padişahı Sultan II. Murad döneminde 1425 tarihinde toprakları tamamıyla Osmanlı Devleti'ne geçti.

Aydınogulları Beyliği de kurulduğu dönemlerde diğer beylikler gibi mimaride klasik Selçuklu izlerini taşımakta idi. Daha sonraları kendilerine özgü

Medeniyet Sempozyumu-I, Haz. Mehmet Ersan-Mehmet Şeker- Cüneyt Kanat, TTK Yay., Ankara 2013, s.41.

²⁵⁸ Ali Sevim – Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK. Yay., Ankara 1989, 268.

²⁵⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, TTK Yay., Ankara 1969, s.29.

²⁶⁰ Tarihi kayıtlara göre, Andonikos'un vefatının akabinde Domestik yeni krala bağlı olması nedeniyle Dimetoka taraflarına kaçan Kantakuzen İmparatorluğunu ilân etti. Ortaya çıkan yeni taht mücadelesinde Aydınogulları Kantakuzenos'un tarafında yer alarak onun bu mücadelede başarılı olmasını sağladı. Bkz. Nuri Yavuz, **Anadolu'da Beylikler Dönemi**, Gündüz Yay., Ankara 2003, s. 15.

²⁶¹ Zerrin Günel Öden, "Aydınogulları" **Türkler**, C.6., Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.794.

yapmaya çalıştıkları mimari eserlerdeki girişimleri Osmanlı klasik mimarisinin oluşmasına da katkı sağladı. Aydınoğlu Mehmed Bey tarafından inşa ettirilen Birgi'deki Ulu Camii²⁶² eski dönem mimarisine dair bir eserken, İsa Bey döneminde Selçuk'ta inşa ettirilen İsa Bey Camii ise Osmanlı mimari kültürünün temellendirmesine de destek olmuş bir eserdir diyebiliriz.²⁶³

1.3.6 Candaroğulları Beyliği

Candaroğulları'nın hangi tarihte siyasî bir oluşum olarak ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir. Aynı şekilde beyliğin kökenine dair malûmatlar da kaynakların yetersizliğinden dolayı belirsizliğini korumaktadır.²⁶⁴ Türkiye Selçuklularının iktidar mücadelelerine karışan Şemseddin Yaman'a Moğol hükümdarı Geyhatû tarafından Eflâni havalisi tahsis edilmiştir. Candarlara adını veren beyin hangi Türk boyuna mensup olduğu konusunda ise kesin bir malûmat yoktur.²⁶⁵ Yazıcızâde'nin **Selçuknâme** adlı eserinde belirttiği bilgiye göre Candaroğulları Beyliği Oğuz boylarından Kayı Boyu'na mensuptur.²⁶⁶ Bu nedenle Osmanoğulları Beyliği ile yakın ilişki içersinde oldukları ihtimali düşünülmektedir. Bununla birlikte sınır olarak iki beyliğin komşu olması iyi ilişkiler için diğer bir unsur olarak görülebilir.²⁶⁷

Moğol hâkimiyetini tanıyan ve kendisine verilen sınırlarda yaşamayı kabul eden Şemseddin Yaman'ın vefatının ardından oğlu Süleyman Paşa'nın Candaroğulları Beyliği'nin başına geçtiği bilinmektedir. İbn Battuta'nın mezkûr havalıyı ziyareti sırasında not ettiği kayıtlara göre "Padişah" unvanını taşımaktadır.²⁶⁸ Kendisi de atası Şemseddin Yaman gibi uzunca bir süre Moğol

²⁶² Birgi'de inşa edilen Ulu Cami'de Türkiye Selçuklu cami mimarilerinin ana unsurunu oluşturan ve başlangıç olarak erken dönem İslâm mimarisine kadar dayandırılabilen bir proje yapıldığını görüyoruz. Bkz. Selda Kalfazade, "Aydınoğlu Cami Mimarisine Genel Bakış", **Aydınoğulları Tarihi Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-I**, Haz. Mehmet Ersan-Mehmet Şeker- Cüneyt Kanat, TTK Yay., Ankara 2013, s.250.

²⁶³ Erdoğan Merçil, "Aydınoğulları", **DİA**, C.4, TDVY, İstanbul 1991, s.241.

²⁶⁴ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII- XV. Yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi: Çoban-oğulları Beyliği – Candar-oğulları Beyliği**, TTK. Yay., 1988, s.53.

²⁶⁵ Yaşar Yücel, "Candaroğulları", **DİA**, C.7, TDVY., İstanbul 1993, s.146.

²⁶⁶ Erdoğan Alp, **Candaroğulları Beyliği ve Kastamonu**, Kastamonu Belediye Başkanlığı Yay., s.30

²⁶⁷ Nuri Yavuz, **Anadolu'da Beylikler Dönemi**, Gündüz Yay., Ankara 2003, s.61.

²⁶⁸ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII- XV. Yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi: Çoban-oğulları Beyliği – Candar-oğulları Beyliği**, TTK. Yay., 1988, s.59.

hâkimiyetini kabul etmiştir. Hatta Emir Çoban'ın isyancı Anadolu beylerine karşı Anadolu topraklarında bulunduğu sırada kendisini ziyaret etmiş ve bağlılığını bildirmiştir. Adına para bastırıldığı bilinmektedir. Sultan I. Alâeddin Keykubâd'a ithafen kullanılan bir unvan olan "es-Sultanü'l-azâm" unvanını kullanmıştır.²⁶⁹

Candaroğulları Beyliği bu kuruluş sürecinde her ne kadar faaliyetlerde bulunmaya çalışmışsalar da Çobanoğulları'nın mirası üzerinde etkili bir siyasi unsur oluşturamamışlardır. Anadolu'daki Türk beylikleri siyasi faaliyetlerini bilindiği üzere Moğol egemenliği üzerinde sürdürmeye çalışmaktaydılar. 1335 tarihinde bütün Türk beyliklerinin kaderini değiştirecek bir hadise meydana gelmiştir. İlhanlı hükümdarı Ebû Said Bahadır Han çocuklarından birini tahta varis göstermeden vefat etmiştir. Hükümdarın ölümünün ardından Moğollar uzun süren ve devleti yıpratacak bir iktidar mücadelesine girişmişlerdir. Doğal olarak bu süreç İlhanlılar açısından olumsuz sonuçlara yol açabilecek bir takım olaylara sebep olmuştur. En önemlilerinden birisi de Anadolu topraklarındaki iktidarlarını kontrol edebilecek nüfuzu te'sis edemedikleri için birçok Türk beyliği bağımsızlığını ilan etmiştir. İşte Candaroğulları da bu kargaşa ortamında bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.²⁷⁰ Celâleddîn Beyazıd Bey²⁷¹ devrinde, Osmanlı tahtında Sultan I. Murad bulunmaktadır.

Celâleddîn Bey Osmanlı Devleti ile dost yanlısı bir ilişki kurmayı başarmıştır. İki hükümdar da rekabet içerisinde değil kardeşlik içerisinde bir yaklaşım ile münasebet oluşturmuşlardır. Bu durum karşılıklı mektuplaşmalarda ve gönderilen heyetlerde göze çarpmaktadır.²⁷² Sulh içerisinde devam eden ilişkiler Candaroğulları'nın aile içerisindeki taht kavgaları hasebiyle sona ermiştir. Celâleddîn

²⁶⁹ Yaşar Yücel, "Candaroğulları Beyliği", **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi**, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, C.1., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2006, s.165.

²⁷⁰ Salim Koca, "Anadolu Türk Beylikleri", **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.734.

²⁷¹ Orhan Gazi'nin şehzadelerinden Süleyman Paşa ile Celâleddîn Bey'in kızı evlendirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu evliliği siyasî bir amaçla gerçekleştirdiğini anlamaktayız. Bkz. Hüseyin Çınar, "Osmanlı ve Candaroğulları Hanedanları Arasında Evlilik İlişkileri", **Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları**, Ed. Halil Çetin, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, s.16.

²⁷² Salim Koca, **Anadolu Türk Beylikleri Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2012, s. 172.

Bey'in varis olarak İskender Bey'i seçmesinden dolayı babasına karşı çıkmıştır.²⁷³ Osmanlı Sultanı I. Murad'a sığınarak bu durum karşısında yardım talebinde bulunmuştur. Bunu haber alan Celâleddîn Bey Eflâk havalisinden Sinop'a çekilmiştir. Bu durum üzerine Candaroğulları Beyliği iki kola ayrılmıştır. Sultan I. Murad Süleyman Paşa'ya destek vermiştir. Bunun karşılığında Kosova Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne yardımda bulunan Süleyman Paşa, I. Murad'ın akabinde tahta çıkan Yıldırım Bayezid ile müttefik olma taraftarı olmamıştır. Diğer beyliklere karşı izlediği toprak bütünlüğünü ele geçirme politikasını kendine de uygulayacağını düşünmüştür. Kadı Burhaneddin Devleti'ne daha çok yaklaşan Süleyman Paşa, Yıldırım Bayezid'in karşısında yenilmiş ve oynamış olduğu ikili oyun sonucunda hayatını kaybetmiştir.²⁷⁴

Nihayetinde Fatih Sultan Mehmed Batı Karadeniz seferinde Candaroğulları'na doğru yönelmiştir. Bu seferdeki amacı ise Candaroğulları'nın batılı devletlerle müttefiklik yapabilecek olması nedeniyle Osmanlı Devleti için bir tehlike arz edebilme tehdidini ortadan kaldırmaktır.²⁷⁵ Fatih Sultan Mehmed, Candaroğulları Beyliği'nin başına İsmâil Bey'in yerine kendi seçtiği Kızıl Ahmed Bey'i geçirmiştir. Kızıl Ahmed Bey'in liderliği tamamen görünüşte kalmıştır ve çok uzun sürmemiştir. Fatih Sultan Mehmed Kızıl Ahmed'i Mora Sancakbeyi olarak atayınca Candaroğulları Beyliği tamamıyla Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır.²⁷⁶

²⁷³ Salim Koca, "Anadolu Türk Beylikleri", **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.734

²⁷⁴ Cevdet Yakupoğlu, "Candaroğulları Beyliği", **Anadolu Beylikleri El Kitabı**, Ed. Haşim Şahin, Grafiker Yay., s.416.

²⁷⁵ Cevdet Yakupoğlu, **a.g.m.**, s.419.

²⁷⁶ Yaşar Yücel, "Candaroğulları", **DİA**, C.7, TDVY., İstanbul 1993, s.149.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAYI KABİLESİNİN ANADOLU COĞRAFYASINA GÖÇLERİ VE OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU

2.1 Kayı Boyu ve Osmanlılar'ın Menşei Hakkında

Osmanlı Devleti büyük topraklara hükmetmiş ve tarihe iz bırakmış bir devlettir. Bizans İmparatorluğu ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınır noktalarında varlığını sürdüren bir beyliğin muazzam bir süreçte hızla büyüyüp gelişmesi ve tarihte bu hadisenin bir benzerinin olmaması nedeniyle araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Lakin araştırmacıların büyük bir kısmı kusurlu ve hatalı araştırmalar ortaya çıkarmışlardır. En büyük eksiklikleri de Türk Milleti'nin geçmişi ve kültürel özellikleri hakkında bir malumata sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır.²⁷⁷ Yukarıda saydığımız etkenler nedeniyle ortaya çıkan bir problem de bu büyük imparatorluğun kurucularının etnik kökenine dair, dönem tarihçilerinin araştırmacıların ve oluşturdukları eserlerde bir görüş birlikteliğinin olmamasıdır. Farklı bilgilere ve soy kütüklerine neden olan en büyük etken ise dönem tarihçileri tarafından ele alınan kroniklerin Osman Gâzi'nin etnik kökeni hakkında yazmış oldukları bilgilerin farklılık göstermesidir. Osmanlı Devleti'nin, ilk dönem tarihçilik anlayışını incelediğimizde Arap tarihçiliğinin etkisini görmekteyiz, bu tarihçilik anlayışı genel hatlarıyla basit olay anlatısına dayanmaktadır. Bununla birlikte rivayetlere yer verilmesi, kaynaklara veya verilere dayanmaması Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi tarihini ve etnik menşeiini incelememizde günümüz araştırmacılarını da bir çıkmaza sokmaktadır.²⁷⁸

Osmanlı tarihçiliği yaklaşık olarak devletin kuruluş tarihinden bir buçuk asır sonra başladığından dolayı ilk dönem kaynakları bile aslında kuruluşun tarihini anlatan net bir kaynak olarak belirtilemez. Kuruluştan ilk bahseden tarihçilere değinecek olursak, **Ahmedî, Yazıcızâde Ali, Enveri, Âşıkpaşazâde, Oruç Beg, Mehmed Neşri, Nişancı Mehmed Paşa, Kemalpaşazade, İdris-i Bitlisive Anonim**

²⁷⁷ Ömer Lütfi Barkan **Kolonizatör Türk Dervişleri**, Hamle Yay., İstanbul, s.5.

²⁷⁸ Cezmi Karasu, "Osmanlı Vekâyinamelerindeki Soy Kütükleri Hakkında Notlar", **Türkler**, C.9, s.89.

tevarihler'dir.²⁷⁹ Genel itibari ile ilk dönem tarihçileri Osman Gâzi'nin nesebini Oğuzlara dayandırmaktadır. Bazı tarihçiler Osmanoğulları'nın Oğuzlar'a dayanmadığını iddia etse de dikkate alınacak bir unsur değildir. Asıl tartışma konusu olabilecek mesele Oğuzlar'ın hangi koluna dayandığıdır.²⁸⁰

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun akabindeki süreçte gelişip bir imparatorluk haline gelmesinden sonra kroniklerce Osmanoğulları'nın soy kütüğü olarak Kayı Boyu'na dayandırılmasından başka tarihsel süreçte büyük önem arz edecek bir faaliyetleri bulunmamıştır.²⁸¹ Osmanlı kroniklerinde Kayı Boyu mensubiyeti sistemli bir şekilde hemen hemen tüm kroniklerde yer alırken, Osman Gâzi'nin soy kütüğünün belirtilmesinde ayrı görüşler göze çarpmaktadır. Günümüz araştırmacılarını tartışmalara iten hadise de bu sebepten kaynaklanmaktadır. Osmanlı Devleti'ni oluşturan hanedanın Oğuzlar'ın Gün Han kolunun en büyük oğlu olan Kayı boyunun mensubu olduğu bilinmektedir.²⁸² Osmanlı tarihçilerinden Âşıkpaşazâde'nin vermiş olduğu Osmanlı şeceresinde aşağıdan en yukarıya doğru bir silsile ile Ertuğrul Gazi, Süleyman Şah, Kaya Alp ile devam ederek en tepede Nuh peygamberin oğlu Yâfes'e oradan da Nuh peygambere dayandırmaktadır. Âşıkpaşazâde'nin tarihinde Osman'ın aslından bahsederken "Kayı" ibaresi belirtilmiyor. Hatta eserin ikinci bâbında Osman Gâzi'nin dedesi olarak yazdığı Süleyman Şâh için Yâfes soyu ibaresini kullanıyor. "*Âl-i Abbas zamanında tâ Süleyman Şâh zamanına kadar nesl-i Celî gâlib idi nesl-i Yâfes üzerine.*" Osman Gâzi'nin dedesinin Süleyman Şâh olması konusundaki tartışmaların sebebi de birçok eserin atıf olarak kullandığı ve yararlandığı Âşıkpaşazâde'nin tarihin dolayı kaynaklanmış olabilir.²⁸³

Anonim Tevârih'te de Osman Gâzi'nin soy kütüğünden bahsederken babası olarak Ertuğrul Gazi dedesi olarak da Süleyman Şâh verilmiştir. Köken olarak

²⁷⁹ Bkz. Abdülkadir Özcan, "İdris-î Bitlisi", **DİA**, C.21, İstanbul 2000, s.485. Günay Kut, "Ahmedi", **DİA**, C.2, İstanbul 1991, s.165. Osman Gazi Özgüdenli, "Tarih-î Âl-i Selçûk", **DİA**, C.40, İstanbul 2011, s.72. Münir Aktepe, "Enverî Sadullah", **DİA**, C.11, İstanbul 1995, s.268. Abdülkadir Özcan, "Âşıkpaşazâde", **DİA**, C.4., İstanbul 1991, s.6. Abdülkadir Özcan, "Oruç b. Âdil", **DİA**, C.33, İstanbul 2007, s.425. Abdülkadir Özcan, "Neşri", **DİA**, C.33, İstanbul 2007, s.20. Yusuf Küçükdağ, "Karamanî Mehmed Paşa", **DİA**, C.24, İstanbul 2001, s.449 Şerafettin Turan, "Kemalpaşazâde", **DİA**, C.25, İstanbul 2002, s.238. Abdülkadir Özcan, "İdris-î Bitlisi", **DİA**, C.21, İstanbul 2000, s.485.

²⁸⁰ M. Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., Ankara 1991, s. 68.

²⁸¹ M. Fuad Köprülü, "Oğuz Etnolojisine Dair Notlar", **Tarih Araştırmaları I**, Haz. Yahya Kemal Taştan, Akçağ Yay., Ankara 2006, s.9

²⁸² Fahameddin Başar, "Osmanlı: Bir Devletin Kuruluşu", **Yeni Türkiye**, sy.31, Ankara 2000, s.69.

²⁸³ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.6.

Âşıkpaşazâde'nin eserinde verildiği gibi Yâfes ve Nuh peygamber soy ağacının başlangıcı olarak sayılır.²⁸⁴ Bu iki kronikte de Kayı ibaresi bulunmamaktadır. Dönemin bir diğer müellifi Kemâlpaşazâde de aynı şekilde Kayı ibaresine yer vermekten kaçınarak benzer şekilde ifade etmiştir. Osman Gâzi'nin nesebini Ertuğrul Gâzi ve Süleyman Şah'a bağlar, en başta Nûh peygambere bağlamadan önce Sâm veya Yafes'ten birisi olabileceğini ifade eder. Bu yönüyle diğer iki kronikten ayrılmaktadır. Lakin İbn Kemal Tarihi'nde de "Kayı"²⁸⁵ ibaresi kullanılmamıştır.²⁸⁶

Enverî'nin **Düstûrnâme** adlı tarihinin 19. ve 22. kitapları yani Osmanlı Devleti'ne ayrılmış kısmında Osmanoğulları'nın şeceresinden bahsederken diğer kroniklerden ayrı olarak Osman Gâzi'nin babasını Ertuğrul olarak verirken, dedesini Gündüz Alp olarak nakletmektedir. Ertuğrul Gâzi'nin babası olan Gündüz Alp, Melik Bey isimli bir beyin iki oğlundan birisidir. Melik Bey Selçuklu sultanı tarafından değer gören birisidir. Lakin vefatının ardından oğulları Gündüz Alp ve Gök Alp arasında çıkan tartışma nedeniyle Gök Alp kardeşi tarafından zehirlenerek öldürülmüştür. Ertuğrul Gâzi de bu haksız durum karşısında babası ile mücadele etmiştir.²⁸⁷ Enverî ayrıca Ertuğrul Gâzi'yi tasvir ederken "Kim göre anu sanur Sam u süvar"²⁸⁸ ibaresini kullanmıştır. Buradan Osmanoğulları'nı Nuh peygambere dayandırmak için bir iddia çıkartılabilir. Oğuz nesli olarak belirtir. Cemşid Han'dan Kayı boyu ibaresi kullanılmaktadır.²⁸⁹

Ahmedî'nin **İskender-nâme** adlı eserine ek olarak hazırladığı **Dâsitan** kısmında Osmanoğulları'nın soy kütüğünden bahsederken Gündüz Alp ve Gök Alp isimlerinden bahseder²⁹⁰, diğer kronikler gibi uzun bir şecere oluşturmamıştır. Osmanoğulları'nı Oğuz soyuna dayandırıp gazi hareketini belirtmek ister. Kayı ibaresi yer almasa da Osman'ın ataları olarak verdiği isimler Kayı boyunu

²⁸⁴ **Anonim Tevarih**, Haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 2000, s.8.

²⁸⁵ Kaşgârlı Mahmud tarafından kaleme alınan Divani Lügati't-Türk adlı eserde de geçen, Kınık boyunun ardından "Kayıg şeklinde gösterilen simge olarak iki ok ortasında bir yay ile gösterilen Osmanlılar'ın etnik menşei olarak bağlandığı Oğuz Boyu, Bkz. Faruk Sümer, "Kayı", **DİA**, C.25, s.77.

²⁸⁶ İbn-i Kemal, **Tevârih-i Âl-i Osman**, C.1. Haz. Şerafettin Turan, TTK Yay., Ankara 1991, s.44.

²⁸⁷ Enverî, **Düstûrnâme-i Enverî**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.39.

²⁸⁸ Enverî, **a.g.e.**, s.19.

²⁸⁹ Enverî, **a.g.e.**, s.72.

²⁹⁰ Ahmedî, **Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Ötüken Yay., Ankara 2015, s.166.

çağrıştırmaktadır.²⁹¹ Ahmedî'nin eserinde Selçuklu Sultanı Alâeddin'in komutanları olarak verilen Gök Alp ve Gündüz Alp isimleri Enveri'nin eseri ile bir benzerlik göstermektedir.²⁹² Ayrıca eserinde Oğuz nesli olduğu ibaresi de beyitlerde yer almaktadır. Ahmedî'nin eseri ile Enveri'nin eseri arasında benzer yönler bulunmaktadır. İki tarihte de Osman'ın atalarının Selçuklu sultanlarının emrinde olduğu görülmektedir. Lakin Enverî Gündüz Alp'i Ertuğrul Gazi'nin babası olarak ifade ederken Ahmedî Selçuklu sultanı Alâeddin'in komutanları olarak göstermektedir. Kayı ibaresinden ilk olarak bahseden Osmanlı kroniği olan Yazıcızâde Ali **Tevârih-i Âl-i Selçuk** adlı eserinde Sultan Alâeddin'in Tatar mukavemeti ile Konya'ya döndüğünü ve uç tarafını Hüsameddin Çobanoğulları ve Kayı'dan Ertuğrul, Gündüz ve Gök Alp'a emanet ettiğini belirtir.²⁹³ Bu bilgilere göre üç eserin yazdıkları bilgiler birbirini destekler mahiyettedir.

Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa'nın eserinde, Osmanoğulları soy kütüğünde ilk dönem kroniklerindeki Ertuğrul'un atası olarak Süleyman Şâh yerine Gündüz Alp verilmiştir. Menşei olarak Ertuğrul Gazi, Gündüz Alp, Gök Alp, Sarkuk Alp, Kayık Alp, Oğuz Han, Yâfes ve Nuh peygambere dayandırır.²⁹⁴ Mehmed Neşri'nin eserinde Osmanoğulları'na ayırmış olduğu bölümünde Osman Gâzi'nin soy kütüğünden bahsederken, Osman Gâzi'nin babası olarak Ertuğrul Gâzi'yi, dedesi olarak Süleyman Şâh'ı işaret eder. 52 göbek sayarak şecereyi nihayetlendirdiğinde Nuh peygambere bağlar. Sadece Oğuz Han'ın babası olarak gösterilen Kara Han konusunda yanılma olduğunu, Oğuz Han İbrahim bin İshak bin Iys olduğunun belirtilmesinin yanlış olduğunu ifade eder. Çünkü Mehmed Neşri'nin vermiş olduğu

²⁹¹ Feridun M. Emecen, "Kayılar ve Osmanlılar Sahte Bir Kimlik İnşası mı?", **Oğuzlar**, Ed. Tufan Gündüz-Mikail Cengiz, Ankara 2015, s.240. Feridun M. Emecen bu ibareyi kullanırken İslâmî geleneklere göre bir temellendirme yapılmasından bahsetmektedir. Kendisi Ahmedî'nin hazırladığı **İskendernâme**'nin, İsmail Ünver tarafından 1982'de yayınlanan tıpkıbasımından yararlanmıştır.

²⁹² Ahmedî, **Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Nihad Sami Banarlı, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939, s.28-65.

²⁹³ Yazıcızâde Ali, **Tevârih-i Âl-i Selçuk**, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s.353.

²⁹⁴ Nişancı Mehmed Paşa, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Çev. İbrahim Hakkı Konyalı, Türkiye Yay., İstanbul, s.343.

ifadeye göre Iys Yâfes'in oğullarından Sam'ın oğlu Eftahşad'ın nesline dayanmaktadır.²⁹⁵

İlk dönem Osmanlı tarihçilerinden olan Oruç Beğ de tarihinde Osman Gâzi'nin neslini Ertuğrul Gâzi ile birlikte Süleyman Şâh'a bağlar. Hazırlamış olduğu soy kütüğünün en başında da Yâfes'i belirtir. Yafes'i Nûh peygamberin oğlu olarak göstermektedir ve soy kütüğünden sonra hepsinin Oğuz nesli olduğunu belirtir. Oğuzlar'ın iman ve itikat sahibi bir soy olduğunu izah eder.²⁹⁶ Hoca Sadettin'in **Tacü't-Tevârih** adlı eserinde Osmanoğulları'nın soyu yine Nûh Peygamber'in oğlu Yâfes'e kadar dayandırılmaktadır. Kayı ibaresi de **Tacü't-Tevârih**'te belirtilir. Kayı Han'ın da Yâfes'in çocuklarından Dip Tokay'ın soyuna dayandığını söylemektedir.²⁹⁷ İdris-î Bitlisî'nin **Heşt Bihîşt** adlı eserinde de Osmanoğulları'nın soyu ile alakalı olarak Kayı boyunun mensubu olduğu ve bunlardan Oğuz Han'a bağlı olduğu görüşünü bildirir.²⁹⁸ Eserinin devam eden kısmında Anadolu topraklarına kadar yaptıkları yolculukları anlatırken de Ertuğrul Gâzi'nin babası olarak Süleyman Şâh'ı söylemektedir.²⁹⁹

Umumi olarak incelediğimizde kaynakların birçoğu aslında soy kütüğü olarak verdikleri soy ağacında mutabık değillerdir. Birçok tarihçinin Süleyman Şâh ve Gündüz Alp arasında seçim yapmak zorunda kaldığını görmekteyiz. Bu durumda Âşıkpaşazâde'nin eserinin vermiş olduğu bilgilerden kaynaklanarak neşredilen eserlerde genellikle Osman Gâzi'nin dedesi olarak Süleyman Şâh ibaresinin verildiğini görmekteyiz. Ama Kayı hadisesi halen daha büyük bir gizem içerisinde ilerleyen bir silsile halini almıştır. Ertuğrul Gâzi'nin babasının Gündüz Alp olabilme ihtimali kesinlikle yok diyemediğimiz gibi Süleyman Şâh'ı da kesin olarak kabul etmemiz mümkün değildir. Bilakis Ertuğrul Gâzi'nin ilk oğluna Gündüz ismini vermesi bile babasının Gündüz Alp olabilme ihtimalini ortaya çıkartabilir. Türk

²⁹⁵ Ayrıca eserinin önceki kısımlarında Nuh peygamberin neslini ve soyunu belirtmiştir. Buradaki açıklamasını da eserinin evveliyatındaki kısmına dayandırmaktadır. Bkz. Mehmed Neşri, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK Yay., Ankara 1999, s.54-56.

²⁹⁶ Oruç Beğ, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Çev. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s.2.

²⁹⁷ Hoca Sadettin Efendi, **Tacü't-Tevârih**, C.1, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s.28.

²⁹⁸ İdris-î Bitlisî, **Heşt Bihîşt**, C.1., Haz. Mehmet Karataş-Selman Kaya- Yaşar Baş, BETAV Yay., Ankara 2008. s.73.

²⁹⁹ Bitlisî, **a.g.e.**, s.74.

gelenekleri gereğince evlatlara kendi büyüklerinin adlarının verilmesi günümüzde bile çokça görülebilen bir unsurdur.

İsenbike Togan, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Efsaneler ve Gerçekler** adlı tartışma panelinde sunduğu bildiride Osmanlı Devleti'nin kurucularının menşei hakkında kronikler tarafından aktarılan bilgilerin günümüz tarihçileri arasında gerçeklik payının araştırılması hususunda çıkan tartışmalarla ilgili bir yorumda bulunmuştur. Osmanlı Devleti'nin tarih yazımı da dâhil olmak üzere kendisinden bin yıl öncesine kadar dayanan birtakım geleneklerden haberdar olduğunu ve bunu devam ettirebildiklerinin altını çizerek bu tarz ifadelerin (Yafes soyuna dayandırma gibi) ilk kökenlerini ve yazıldıkları dönemi bir bütün çerçevesinde değerlendirmeden efsane ve gerçek bilgi arasındaki farkı anlamamızın mümkün olmayacağını belirtmiştir.³⁰⁰

Biz sadece kroniklerin vermiş olduğu bilgiler ışığında soy kütükleri hakkındaki bilgileri belirttik. Çalışmamızın bu bölümünde araştırmacıların ortaya koymuş oldukları görüşlere değinmeyeceğiz. Çünkü çalışmamızın son bölümündeki “Modern Tarihçilerin Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Hakkındaki Çalışmaları” kısmında incelediğimiz çalışmaların büyük bir bölümünün ortaya koydukları tezler “soy ve etnik menşei” çerçevesinde olduğu için bu kısımda sadece ilk Osmanlı kroniklerinde yer alan bilgilere göre bir değerlendirmede bulduk. Kroniklerden çıkartabileceğimiz önemli sonuçlara değinecek olursak; Osmanlı Devleti'nin hanedan mensuplarının Oğuz kökenli olduğu bütün kaynaklarca hem fikir olan bir bilgidir. Oğuz boylarından Kayı boyuna mensup olduğuna ve Ertuğrul Gâzi'nin babasının Gündüz Alp mi yoksa Süleyman Şâh mı olduğuna dair görüşlerde ise halen daha bir görüş birliği sağlanabilmiş değildir.

2.2 Osmanlıların Göç Yolları ve Bizans Sınırına Yerleşmeleri

Osmanlı Devleti'nin kurucularının hangi boya mensup olduğu tartışmalarının devam ettiği gibi aynı şekilde Osmanlı Devleti'ni oluşturan bu boy ve hanedanın Anadolu topraklarına ne zaman ve hangi yollarla geldiği konusu da devam eden

³⁰⁰ İsenbike Togan, “İç Asya'dan, Orta Asya'dan Türkiye'ye Bir Bağlantı ve Uzanış”, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Efsaneler ve Gerçekler**, İmge Kitabevi, Ankara 1999, s.61.

münazaradır. Bir kısım tarihçi Osman Gâzi'nin atalarının 13. yüzyılda doğudaki Moğol harekâtının bir neticesi olarak Horosan'dan Anadolu topraklarına göç ettiklerini belirtir.³⁰¹ Buna karşın Karamanî Mehmed Paşa ve daha başka tarihçiler Osmanlı Hanedanının kurucularının Selçuklu hükümdarları ile birlikte Anadolu topraklarına geldiklerinden bahsetmektedir.³⁰² Mustafa Akdağ **Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi** adlı eserinde ikinci görüşü destekler nitelikte bir beyanatta bulunarak Süleyman Şâh döneminde Moğol istilasından uzaklaşan Türk boyları ile birlikte Anadolu topraklarına geldiği görüşüne katılmamış, bu durumu hikâyeye olarak değerlendirmiştir. Bunu kaydeden tarihlerden daha evvel bir tarih olan Yazıcızâde'nin, Enverî'nin ve Ahmedî'nin ifadelerinin gerçeğe daha yakın olduğunu savunmuştur. Ertuğrul Gâzi ve babasının Anadolu topraklarında Selçuklu hükümdarlarının emrinde savaştığını belirtmiştir.³⁰³

1270'li yıllarda Anadolu coğrafyasında bulunan ünlü seyyah Marco Polo Anadolu'da tamamıyla Türk isimlerinden oluşan köylerin olduğunu belirtmektedir. Bunlar arasında “Kayı” adı da geçmektedir.³⁰⁴ Baktığımız zaman Anadolu'daki Türkmen hareketi iki türlü gelişmiştir. İlki Malazgirt Savaşı öncesindeki keşif seferleri ve akınları ve Malazgirt mücadelesi akabinde Anadolu'nun fethedilme sürecinin gerçekleştirdiği göç hareketi olarak sayılabilir. İkincisi ise 1230 tarihinde “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Önce Anadolu” başlıklı bölümde değindiğimiz 1230 Yassı-Çimen Muhaberesi'nin ardından Anadolu topraklarına akın eden Türkmen grupları ve bu grupların Batı Anadolu topraklarına yapmış oldukları göç hareketi diyebiliriz. Bizleri soru işaretlerine götüren de tam olarak iki göç dalgasından hangisine bağlı oldukları meselesidir.³⁰⁵

³⁰¹ Fahameddin Başar, “Osmanlı: Bir Devletin Kuruluşu”, **Yeni Türkiye**, sy.31, Ankara 2000, s. 77.

³⁰² Nişancı Karamanî Mehmed Paşa eserinde Ertuğrul Gâzi'den bahsederken Sultan Alâeddin'in Konya'dan Rûm bölgesine doğru gaza ve akınlara çıkacağını haber alınca doğruca Sultan'ın yanına gittiğinden bahseder ve “Emir Ertuğrul” olarak tanıtır. Bkz. Nişancı Mehmed Paşa, **a.g.e.**, s.344. Enverî'nin **Düsturnâme** adlı eserinde yer alan bilgiye göre ise Ertuğrul Gâzi'nin atası olarak Melik Bey adlı bir komutandan bahsetmektedir ve bu kişinin Selçuklu sultanlarının değer verdiği beylerden biri olduğunu ifade eder. Gündüz Alp'in babası olarak gösterdiği Melik Bey Selçuklu sultanlarıyla birlikte hareket eden bir komutan olarak görülebilir. Bkz. Enverî, **Düsturnâme-i Enverî**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.39.

³⁰³ Mustafa Akdağ, **Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi**, C.1, Cem Yay., İstanbul 1974,s.133.

³⁰⁴ Halil İnalçık, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu”, **Türkler**, C.9, Ankara 2002, s.67.

³⁰⁵ Anadolu'nun fethedilmeye başlandığı dönemlerde Anadolu'da yer alan bir kısmın Kayı boyundan olduğu bilinmektedir. Artuklular'ın Kayı boyuna bağlı bir topluluk olduğunu bildiğimize göre Kayılar

Bahsettiğimiz ikinci görüşe göre; Süleyman Şâh döneminde Horosan havalisinde iskân etmekte olan Kayılar, Moğol zulmünden batıya doğru göçmüşlerdir. Erzincan yöresinde kalmışlar, ancak bölgenin verimli arazilere sahip olmaması nedeniyle güneye Halep civarına doğru hareket etmişlerdir. Ertuğrul Gâzi'nin babası olarak Süleyman Şâh'ı işaret eden eserlerde Fırat nehrini geçerken vefat eden Süleyman Şâh'ın evlatlarından Sungur Tekin ve Gündoğdu Bey tekrardan Orta Asya'ya doğru göç etmiş Ertuğrul Bey ise Pasin ovasına doğru ilerlemiştir.³⁰⁶ Bu hadise aynı şekilde Osman Gâzi'nin dedesi olarak Süleyman Şâh'ı ibraz eden kroniklerde de benzer niteliktedir. Ertuğrul Gâzi Sultan Âlaeddin zamanında Anadolu'ya gelerek gaza hareketlerine katılmıştır. Dört oğlundan Saru Yatı'yı sultana elçi olarak göndermiştir. Sultan da bu dört yüz çadırılık göçer Türkmen grubuna Söğüt'ü kışlak olarak Domaniç yöresini yaylak olarak tahsis etmiştir. Bunun üzerine Ertuğrul Gâzi Engüre'ye yani Ankara havalisine göçmüştür.³⁰⁷ Daha önce Osmanlıların menşei hakkında verdiği bilgileri değerlendirdiğimiz Yazıcızâde Âli de Ertuğrul Gâzi'nin daha önce bu topraklarda olduğunu bahsetmektedir. Ancak babası

farklı dönemlerde ve farklı göç dalgaları ile Anadolu topraklarına hareket etmiş olabilirler. O döneme dair oldukça net kayıtların olmaması Osmanoğulları'nın, Anadolu topraklarına tam olarak ne zaman iskân ettiği konusunda net bir görüş ortaya çıkarmamaktadır. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.1, TTK. Yay., Ankara 1972, s.98. Fuad Köprülü'ye göre oldukça etkili olmayan Kayı grupları Selçuklular'la birlikte bu topraklara gelmişlerdi. Anadolu topraklarına diğer boylara göre daha fazla yayılmışlardı. Bkz. Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.71.

³⁰⁶ Abdurrahman Şeref, **Fezleke-i Devlet-i Tarih-i Osmaniye**, Haz. M. Sait Karaçorlu, Volga Yay., Kocaeli 2014, s.3. Ayrıca tarihçi Aşıkpaşazâde, Ertuğrul Gâzi kardeşlerinden ayrılıp kendi yolunu çizdiğinde dört yüz hane civarı bir nüfusu kaldığını kaydeder, Bkz. Aşıkpaşazâde, **a.g.e.**, s.7.

³⁰⁷ Aşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013. s.8. Hoca Sadettin Efendi bu olayı nakleder bunun yanı sıra Ertuğrul Gâzi'nin yola revan olduğu sırada Sultan Alâeddin'in Moğol ordusuyla savaşına denk geldiğini belirtir. Alpleriyle bir istişare yapmıştır Moğol saflarına katılma konusunda hem fikir olan Alplere, töre gereği mağlubun yanında yer almaları gerektiği söylemiş ve Sultan'ın safına katılmıştır. Bu sayede Moğol ordusu yenilmiştir. Bu savaştan sonra Sultan'ın onlara karşı ayrı bir tutum sergilediğini ifade etmiştir. Bkz. Hoca Sadettin Efendi, **a.g.e.**, s.26. Oruç Beg de Osmanoğulları'nın Anadolu topraklarına göçlerini aynı şekilde izah etmektedir. Bkz., Oruç Beğ, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Çev. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s.8. Hadîdî de aynı şekilde Saru Yatı'nun Sultan'a elçi olarak gönderildiğini ve onun güzel haber ile geri döndüğünü belirtir;

"Saruyatuya verüp armağanı

Koşar yolda nice pir ü cüvân

Dedü ismarladum Allah'a sizi

Erişdürdükde Allah şâha sizi" Bkz, Hadîdî, **Hadîdî Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015, s.25; İdris-i Bitlisi'nin eserinde hadise aynı şekilde verilir. Lakin Bitlisi Ertuğrul Bey ile birlikte Dündar Bey'in de göç ettiğini ifade eder ve dört yüz çadır ifadesi burada da görülmektedir. Bkz. Bitlisi, **Heşt Bihîşt**, C.1, Haz. Mehmet Karataş-Selman Kaya- Yaşar Baş, BETAV Yay, Ankara 2008, s.75.

Süleyman Şâh olarak geçmediği gibi göç yolları da bu kroniklerden oldukça farklıdır.³⁰⁸

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlatan eserlerde Ertuğrul Gâzi'nin atası olarak Süleyman Şâh'ı belirten tarihçiler genelde Halep havalisinden 1230'lu yıllardan sonra çizilen göç haritasını umumiyetle kabul etmiş ve birbiriyle bağlantılı olarak aynı göç yollarını nakletmişlerdir. Yapılan araştırmalar genellikle tam net olmayan kaynaklar ve bilgiler üzerinden ilerlediği için bazı araştırmacılar farklı bulgularla bilgileri desteklemeye çalışmışlardır. Enver Konukçu Sürmeli Çukuru havalisindeki Mahandağ isminin köken olarak "Mahan"dan gelmiş olabileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte civarda bulunan Kayapa adında bir köyün Osman Gâzi'nin soy kütüğünde gösterilen Kaya Alp'e binaen verilmiş olabileceği ihtimalini ortaya atmıştır.³⁰⁹

Orhan Fuad Köprülü bu görüşü destekler mahiyetinde bir bilgi vermektedir. *"Kayılar da tıpkı diğer Türk kabileleri gibi Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmış olup Kuzey Anadolu'da Erzincan ve Suşehri havalisinde, Amasya, Çorum, Kastamonu, Çankırı, Gerede, Bolu, Düzce civarlarında, Eskişehir, Mihaliç, Orhaneli'de hala Kayı adını taşıyan köyler olduğu gibi güneyde Kilikya, havalisinde Isparta, Burdur, Fethiye civarlarında ve daha garba doğru Denizli, Muğla, Aydın, Ödemiş taraflarında da Kayı adını taşıyan köylere rastlanmaktadır."*³¹⁰Buradan da anlaşıldığı üzere yer adları ve bölgede bırakılan eserler zaman zaman tarihi araştırmalarda bulgu olarak sayılabilir ama Osmanlı Devleti'nin kurucularının göç yolları ve zamanı hakkında kesin bir netlik taşıyamaz. Çünkü Kayı grupları Anadolu'da sadece Osmanlı Devleti'nin kurucuları ile birlikte ortaya çıkmış bir Oğuz boyu değildir. Birçok Kayı boyuna mensup grup çeşitli zaman dilimlerinde Anadolu topraklarına göç etmişlerdir.

16. asırda yapılmış olan tahrir kayıtlarına göre oluşturulan incelemelerde yer adlarında Kayı adının 94 farklı yerde geçtiği görülmektedir. Kayı adının ardından en

³⁰⁸ Yazıcızâde Ali, **Tevârih-i Âl-i Selçuk**, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s.353.

³⁰⁹ Hasan Geyiklioğlu, "Sürmeli-Çukuru'nda Kayılar", **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.12, Erzurum 1999, s.252. Ayrıca Bkz. Münecimbaşı, **a.g.e.**, s.60.

³¹⁰ Orhan Fuad Köprülü, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Yeni Türkiye**, sy.31, Ocak-Şubat 2000, s.38.

çok Avşar adının verilmesi Anadolu’da bu iki zümrenin de etkin olduğunu kanıtlar niteliktedir.³¹¹ Yer adlarını incelediğimizde Anadolu topraklarının Türk-İslâm yurdu haline gelmesinde Kayı boyunun aktif bir rol izlediğini görmekteyiz.³¹² Oğuz boylarının en büyük hâmisi konumundaki Kayılar’ın aslında tüm Anadolu’ya yayılmış sistemli ve teşkilatlı bir yapıda olduğunu görebiliriz. Bu durum bazı kaynaklarda geçen etkin ve nüfuzlu bir boy olmadığı şeklindeki bilgiyi çürütür niteliktedir. Osmanlı Devleti’nin kuruluş safhasını inceleyen araştırmacıların yeni bulgular çıkana kadar, Osmanoğulları’nın Anadolu’ya geliş zamanları ve göç yolları hakkında kesin bir bilgi oluşturması mümkün değildir. Ortaya çıkan en büyük yargı Anadolu coğrafyasının muhtelif yerlerine bir buçuk asır gibi bir sürede yayılan gazi topluluğundan bahsettiğimizi düşünürsek, Osmanoğulları’nın Kayı Boyu’na mensup olması doğru yönüyle incelendiğinde çok yadsınacak veya yok sayılacak bir görüş değildir.

2.3 Ertuğrul Gâzi ve Kayılar

13. asırda yaklaşık iki asır boyunca devam eden Anadolu topraklarının Türk-İslâm yurdu haline gelmesi politikası tamamlanmış, etnik unsur olarak Türk kavimlerinin hâkimiyet sahası haline gelmişti.³¹³ Bu dönem aslında yeni bir Türk devleti kurulmasına en müsait bir zaman dilimi idi. Daha önceki Türkiye Selçuklularının kuruluş dönemindeki gibi demografik olarak bir dağınıklıktan ziyade sistemli bir şekilde Anadolu’nun dört bir yanına yerleşmiş Türk gruplarının hâkimiyeti Anadolu’daki yeni iktidarın Osmanlılar tarafından te’sis edilmesine bir zemin hazırlamıştı. Ertuğrul Gâzi’nin hayatına dair elde ettiğimiz bilgilerin büyük kısmı yaşadığı zamandan bir buçuk asır sonra yazılan kaynaklardan elde edilen

³¹¹ Erol Kürkçüoğlu, “Kayıların Anadolu’ya Gelişi”, **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Ankara 1999, s.179. Tahrir defterleri Osmanlı Devleti’nin bir bölgeyi fethettiğinde veya kayıt altına aldığı anda oluşturdukları sistemdir. Muhteva açısından o coğrafyada yaşayanların toplumsal konumları isimleri, kişilere göre vergi dağılımı veya şahsın hangi vergilerden mükellef olduğu, ödediği miktar gibi bilgilerin kaydedildiği resmî kayıtlardır. Bu kayıtlar ciddi bir değerlendirmeden geçilirse araştırılan bölge hakkında birçok bilgi edilebilir. Osmanlı Devleti’nde Tahrir defterlerinin yoğunlukla tutulduğu dönem on beşinci ve on altıncı asır olmuştur. Sosyolojik verileri tarihsel bilgilerle karşılaştırmamıza yaradığı gibi dönemsel olarak tutulduğu için süreklilik arzeden bir malzemedir. Feridun M. Emecen, “Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Derterleri”, **Tarih ve Sosyoloji Semineri 28-29 Mayıs 1990**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1991, s.144-145-146.

³¹² Kürkçüoğlu, **a.g.m.**, s.180.

³¹³ Fahameddin Başar, “Ertuğrul Gâzi’nin Yaşadığı Dönemde Anadolu’nun Siyasî Durumu”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., S.123, İstanbul 1997, s.39.

bilgilerdir. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gâzi'nin babasıdır. Kendisiyle çağdaş olan Bizanslı tarihçilerin eserlerinde Ertuğrul Gâzi'ye dair bir bilgiye rastlanmamaktadır.³¹⁴ Ertuğrul Gâzi aşireti ile birlikte Ankara havalisinde yer alan Karacadağ'a yerleşmişlerdir.³¹⁵

Moğol zulmünden kaçan Ertuğrul Gâzi ve bir grup leşkери göç ederken Sultan Alâeddin'in Harezmsahlılar ile savaşına denk gelirler. Ertuğrul Gâzi askerlerine savaşa denk geldiklerini, Alp olanın katılması gerektiğini belirtir. Hangi tarafa geçelim diye sorduğunda tüm neferleri galibin yanına geçilmesi gerektiğini söyler. Ertuğrul Gâzi'nin bu duruma karşı çıkararak yiğit olanın mağlubun yanında yer alması gerektiğini ifade ederek Sultanın saflarına katılır. Mağlup durumda olan Sultan Alâeddin Ertuğrul sayesinde seferi kazanır ve bu noktadan sonra kendisine hürmet gösterir.³¹⁶ Ertuğrul Gâzi Engüre havalisine yerleştikten sonra Sultan Alâeddin Keykubâd'ın yanına gelerek onunla birlikte fetih hareketlerine katılmış ve çaba harcamıştır. Sultan Alâeddin Keykubâd'ın Karacahisar kalesine düzenlediği harekâta bulunmuştur. Lakin kuşatma esnasında doğudan gelen Moğol gruplarına karşı yönelmiş ve bu kuşatmaya da Sultan Alâeddin Keykubâd'ın emriyle Ertuğrul Gâzi komutan olarak atanmıştır.³¹⁷ Bahsedilen vaka Yazıcızâde'nin vermiş olduğu hadisedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Kayı Boyu etki bakımından zayıf bir boy değildir. Sultanın gayri müslim bir devlete karşı yaptığı seferde, Ertuğrul Gâzi'yi kuşatma komutanı olarak tayin etmesi Kayı grubunun ve liderinin etkisini göstermektedir.³¹⁸

³¹⁴ Fahameddin Başar, "Ertuğrul Gazi", **DİA**, C.11, TDVY., İstanbul 1995, s.314.

³¹⁵ Münecimbaşı Ahmed, **Camii'd-Düvel: Osmanlı Tarihi: (1299-1481)**, Haz. Ahmet Ağırakça, İnsan Yay., İstanbul 1995, s.63; Şükrullah Ertuğrul Gâzi'nin üç yüz kırk kişi ile Selçuklular'dan sonra Anadolu topraklarına göç ettiğini belirtir. Bkz. Şükrullah, **Behcetü't-Tevârih**, Haz. H. Nihal Atsız, Ötüken Yay., Ankara 2015, s.204.

³¹⁶ Neşri, **a.g.e.**, s.63.

³¹⁷ Mükrimin Halil Yınanç, "Ertuğrul Gâzi", **İA**, C.4., MEB Yay., s.329.

³¹⁸ Esiri'nin **Şehnâme**'sinde de Ertuğrul Gâzi ve dönemi hakkında farklı bilgiler verilmektedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan çok sonra yazılan esere göre Osmanlılar'ın göç ettiği bölge diğer kaynaklardan farklı olarak Merkizcend adında bir bölgeden Anadolu topraklarına doğru yapılır. Bununla birlikte Ertuğrul Gâzi'nin ilk kroniklerdeki gibi atası Süleyman Şâh'ın ölümünden sonra değil bu bölgeye gelirken ilk göç esnasında idareyi elinde bulundurduğudur. Selçuklu Sultanı'nın emrine giren Ertuğrul Gâzi Köseadağ bozgununun akabinde oluşturulan Moğol-Bizans ittifakına karşı Yenişehir'deki harp meydanının akıncı birliklerinin emiri olarak atanır. Savaş neticesinde Ertuğrul Gâzi ve birlikleri galip gelirler. Bkz. İsmet Parmaksızoğlu, "Yeni Bir Şehnâme", **Belleten**, sy.182, TTK. Yay., Ankara 1982, s.321.

Kuruluş dönemi ile alakadar Osmanlı tarihlerinde Ertuğrul Gâzi, Wittek'in tabiri ile akritlerin³¹⁹ yani gazilerin başını çeken şahıs veya lider olarak tanımlanır.³²⁰ Osmanoğulları'nın göçü hadisesinde anlattığımız noktalardaki Ertuğrul Gâzi'nin Sultan Alâeddin'in gaza ve fetihlerini duyup Anadolu topraklarına iltica etmesi hadisesi bu yönüyle de ilişkilendirilebilir.³²¹ Ertuğrul Gâzi Sultan Alâeddin'in, savaş için asker topladığını duyunca Sultan'ın huzuruna neferleri ile birlikte gitti ve kendisine bağlılığını bildirdi. Sultan'ın ülkesinde oldukça hürmet görmüştür, gazi kişiliğinden kaçınmamış ve çok esir ele geçirmiştir.³²²

Sultan Alâeddin Keykubâd garp hudutlarında Karacahisar kalesine bir sefer düzenler ve bu seferde mezkûr kalenin güney cenubunu ele geçirmek için Ertuğrul Gâzi görevlendirilmiştir. Kaledekiler Sultan'ın ordusu karşısında şaşkınlığa uğramış ve sulh isteğinde bulunmuşlardır. Lakin bu esnada Tatar kuvvetleri sulh anlaşmasını

³¹⁹ Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.32.

³²⁰ Necdet Öztürk, "Osmanlı Kroniklerine Göre Ertuğrul Gazi", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.23.

³²¹ Fahameddin Başar'a göre Kayılar Moğol zulmünden uzaklaşmak amacıyla Mardin civarına göç etmişlerdir ve bu bölgede nüfuzlu bir unsur olarak bulunan kendileri gibi Oğuz boylarından Kayı'ya mensup olan Artuklular bünyesine girmişlerdir. Moğolların bu bölgeyi de ele geçirmeleri ve zulmetmeleri sebebiyle Sürmeliçukur'a doğru yöneldiklerini görmekteyiz. Yani bu incelemeye göre daha önce verdiğimiz göç haritasının birinci görüşü daha yaygın bir şekilde ifade edilmiştir. Başar ayrıca Pasinler civarında Ertuğrul Gâzi'nin atası Gündüz'ün vefat ettiğini belirtmektedir. İlk kroniklerde bu göç yolunu veren müverrihlerin ifadelerinde genellikle Süleyman Şâh'ın Fırat civarında boğularak vefat ettiği verilse de yanlış ifadeler çıkartıldıktan sonra göç yolunun izahı bir mantık çerçevesine oturmaktadır. Bkz. Başar, **a.g.m.**, s.40.

³²² Hakan Yılmaz Ertuğrul Gâzi'nin Sultan Alâeddin Keykubâd devrinde yapmış olduğu seferleri Türkiye Selçuklu devri kaynaklarıyla birlikte Osmanlı kroniklerinde geçen bilgileri karşılaştırır. İlk olarak Halil İnalıcık'ın Ertuğrul Gâzi'nin seferleriyle ilgilendiğini daha sonra çalışmasını tamamlamadığını izah eder. Müellif günümüz Bartın sınırları içerisinde bulunan Güzelcehisar kalesinin Ertuğrul Gâzi ve efradı tarafından fethedildiğini belirtmektedir. Müellife göre İbn Bibî ve İbn Nazif'in ifadeleriyle Karadeniz'in kuzeyinden gelen Tatar akınlarına karşı Ertuğrul Gâzi bir set oluşturmuş, karaya çıkmalarına engel olmuş akabinde de Güzelcehisar kalesini fethetmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Yılmaz, "Ertuğrul Gâzi'nin Bithynia'daki Seferleri ve Sivas'ta Moğollar'a Karşı Kazandığı 'Boğa-öyüğü Zaferi' 1", **HAİD**, sy..201, Haziran 2010, s.43. Bu tarihten sonra da Ertuğrul Gâzi'nin Gök Alp ve atası Gündüz Alp ile birlikte Söğüt havalisinde Bizans İmparatoru'na karşı Sultan Alâeddin Keykubâd'ın önemli bir gücü olduğunu belirtir. Bununla birlikte bölgedeki etkin Tatar akınlarına karşı her daim bir öncü kuvvet olarak kullandığını söylemektedir. Kroniklerde geçen Ertuğrul Gâzi'nin Moğol birlikleriyle Sultan Alâeddin Keykubâd'ın mücadelesine dair bir görüş sunan Yılmaz'a göre bu mücadele Selçuklu kroniklerinde de geçen Hevük kalesi yakınlarındaki Boğa-öyüğü mücadelesidir. Müellife göre Ertuğrul Gâzi dönemi Selçuklu dönemi kronikleriyle birlikte değerlendirilmediği için karanlık olarak gösterilmektedir. Mezkûr dönem karşılaştırılmalı şekilde ele alınmadığı takdirde bir sonuç ortaya çıkarılması mümkün değildir. Hakan Yılmaz, "Ertuğrul Gâzi'nin Bithynia'daki Seferleri ve Sivas'ta Moğollar'a Karşı Kazandığı 'Boğa-öyüğü Zaferi' 2", **HAİD**, sy.202, Temmuz 2010, s.45-46.

bozup yağma ve talan hareketlerinde buldukları için Sultan seferden ayrılmak zorunda kaldı. Sultan Alâeddin Karacahisar'dan ayrılırken Ertuğrul Gâzi'yi seferi yönetmesi için atadı ve ona hilat giydirdi. Ertuğrul Gâzi bu seferde iki yıl üç ay dört gün mücadele etmiştir. Ertuğrul Gâzi seferin sonunda muvaffak olmuş ve kale düşmüştür.³²³

Ertuğrul Gâzi ve hâkimiyetindeki gruplar sadece ve sadece Bizans İmparatorluğu'na karşı mukavemet göstermektedirler. Bizans İmparatorluğu da bu buhranlı dönemde sınır boylarındaki Bizans kalelerine kuvvetlerini gönderemiyor, kale komutanlarını yalnız bırakıyordu. Bizans tefurlarının bu akınlar karşısında yapabileceği bir karşı koyma veya geri püskürtme harekâtını yapma imkânı olmuyordu. Ertuğrul Gâzi'nin hükmettiği toprakların yani Söğüd ve Domaniç'in en önemli özelliği jeopolitik açıdan gayrimüslimlerle sınır komşusu olmasıydı. Ertuğrul Gâzi bu amiller sayesinde gazâ ve cihad anlayışıyla Anadolu topraklarının uç kısımlarına yönelen Türk boylarının desteğini alıyordu.

Bölgenin nüfuzlu Uç beyleri Ertuğrul Gâzi'nin etrafında birleşiyor, her geçen gün nüfusunu ve nüfuzunu daha da arttırıyordu. Tevâif-i Müluk devri diye nitelendirdiğimiz beylikler döneminde Selçuklu Devleti'nin zayıflamasını fırsat bilen diğer beylikler kendi bağımsızlıklarını duyurdukları esnada Ertuğrul Gâzi devletine sadakatini sürdürmüş asla böyle bir eğilim içerisinde olmamıştır.³²⁴ Buradan da anlaşıldığı üzere Ertuğrul Gâzi oldukça sabırlı ve şeref sahibi bir Emir ve Uç Beyi

³²³ Şükrullah, **Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.205; Hoca Sadettin Efendi'nin eserinde bu sefer ile alakalı bilgilere rastlanmamaktadır. Aşıkpaşazâde'nin tarihinde, bu fethi Osman Gâzi'nin gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Sultan Alâeddin'in Tatar hareketine yönelmesinden sonra Osman Gâzi'nin birkaç gün içerisinde Karacahisar'ı ele geçirdiğini ifade eder. Aşıkpaşazâde, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.16; Tarihçi Neşri, Şükrullah ile aynı bilgileri nakleder, seferi Ertuğrul Gâzi'nin yönettiğini, kalenin fethinin süresinin iki yıl üç ay dört gün olduğunu belirtir. Bkz. Mevlana Mehmed Neşri, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1, Haz. Faik Reşit Unat – Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.69; Nişancı Mehmed Paşa'nın Ertuğrul Gâzi hakkında verdiği bilgilerde Şükrullah ile ufak ayrılıklar dışında benzemektedir. Karacahisar'ın fethinin Ertuğrul Gâzi tarafından iki yıl üç ay dört günde gerçekleştirildiğini belirtir. Nişancı Mehmed Paşa, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Çev. İbrahim Hakkı Konyalı, Türkiye Yay., İstanbul (y.y.y.) s.344; Selâtin-nâme adlı eserde Şükrullah ve Nişancı'nın yazdıkları ile aynı şekilde Karacahisar'ın fethi verilmiştir. Diğer kroniklerden farklı olarak müverrih Sarıca Kemal Karacahisar'ın fethinde topların kullanıldığını belirtmiştir. Bkz. Kemal, **Selâtin-nâme**, Haz. Necdet Öztürk, TTK. Yay., Ankara 2001, s. 29.30.

³²⁴ Fahameddin Başar, "Osmanlı Beyliğinin Kuruluş Yıllarında Anadolu", **Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zaid Kotku (KS) Sempozyumu**, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s.40.

olarak hayatını sürdürmüştür. Enveri'nin tarihindeki Ertuğrul Gâzi hakkında verdiği bilgileri değerlendirdiğimizde; babasının, kardeşi Gök Alp'i öldürmesini kabullenemeyip babasına karşı mücadele ettiğini anlıyoruz. Ertuğrul Gâzi hakkında bilgi veren kronikler genellikle onun adaletli ve oldukça sofi bir şahsiyete sahip olduğunu vurgularlar. Bu konuda hemen hemen bütün kaynaklar mutabıktır. Âşıkpaşazâde dışındaki kroniklerde gaza ve cihad içerisinde bir ömür geçirdiği not edilir.³²⁵

Ertuğrul Gâzi ve maiyetindekilerin sayı olarak az bir mevcudiyetle Anadolu topraklarına gelmesi ve bu denli küçük bir aşiretin hızlı bir şekilde yükselmesi ve bölgedeki gazâ faaliyetlerinin başını çekmesindeki en önemli unsur bu topraklara geldikten sonra bünyesine almış olduğu göçlerdir. Ertuğrul Gâzi önceki sayfalarda bahsettiğimiz gibi belirlediği doğru hedef ve politikanın karşılığını Türkmen aşiretlerinin göçlerini bünyesinde toplayarak almış ve Selçuklu Devleti ile asla ters düşmeyerek yıkılana kadar her daim devlete sadık bir çizgi çizmiştir.³²⁶ 1277 Cimri hadisesinde Türkiye Selçuklu Devleti sultanı III. Gıyâseddin Keyhüsrev'i karşılamış ve kendisine sadakatini bildirmiştir.

Ertuğrul Gâzi bu tarihlerden sonra oldukça yaşlandığı için Kayı Boyu'nun idaresini Osman Gâzi'ye bırakmıştır. 1280'li yılların sonunda ölmüş olduğu bilinmektedir.³²⁷ Ahmedî'ye göre Söğüt'ü feth ettikten sonra çok fazla bir zaman geçmeden vefat etmiştir.³²⁸ Tarihçi Şükrullah Karacahisar'ın fethinin ardından 93 yaşında vefat ettiğini belirtir.³²⁹ Âşıkpaşazâde de Ertuğrul Gâzi'nin ölüm tarihi hakkında teferruatlı bir bilgi vermez, sadece "*Bir gün Ertuğrul Gâzi Allah'ın rahmetine vardı Söğüt'de.*" diyerek belirtir.³³⁰

Ertuğrul Gâzi'nin altı asır boyunca dünyada hüküm sürecek olan Osmanlı Devleti'nin temellerini attığı Söğüt'de ilk iskân ettiği yer Söğüt'ün batısında yer

³²⁵ Necdet Öztürk, "Osmanlı Kroniklerine Göre Ertuğrul Gâzi", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.35.

³²⁶ Rıfat Okyay, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1996, s.14.

³²⁷ Fahameddin Başar, "Ertuğrul Gazi", **DİA**, C.11, TDVY., İstanbul 2000, s.315.

³²⁸ Öztürk, **a.g.m.**, s.26.

³²⁹ Şükrullah, **Behçetü't-Tevârih**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Ötüken Yay., İstanbul 2015, s.205.

³³⁰ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.8.

alan tepenin eteklerinde, Aktopraklık olarak bilinen bölgede çeşme ve dibektaş civarı olduğu söylenmektedir. Günümüzdeki Ertuğrul mescidinin havalisidir.³³¹

2.4. Osman Gâzi Dönemi ve Devletin Kuruluşu

Ertuğrul Gâzi'nin vefatının ardından Osman Gâzi³³² babasının yerine Kayılar'ın başına geçmiştir. Osman Gâzi'nin 1258 senesinde Söğüt'te dünyaya geldiği rivayet edilmektedir. Ertuğrul Gâzi hayatta iken yaşlılık dönemlerinde askerlerin başına Osman Gâzi geçmiş ve oldukça cengâver bir yapıya sahip olan bu bey büyük başarılar sergilemiştir. Bizans İmparatorluğu'nun çökme noktasına geldiği bu devirlerde Osman Gâzi'nin Anadolu topraklarında akınlar yapması ve kaleler fethetmesi kendisi için bir avantaj sağlayan unsur olmuştur.³³³ Osman Gâzi dönemi aynı zamanda Osmanlılar'ın kuruluşu olarak kabul edildiği için bu sürecin Anadolu Selçuklu Devleti ve Moğol baskısından uzaklaşmak amacıyla Batı Anadolu coğrafyasına göç eden diğer beylikler perspektifinde araştırılması gereken bir meseledir.³³⁴ Siyasi hayatının inkişafından sonra Osman Gâzi'nin diğer beyliklere göre küçük olan beyliği etrafındaki diğer kuvvetlerle bir iktidar ve güç rekabetine girmiştir. Peki, Osmanoğulları Beyliği'ni kendisinden önceki Türkiye Selçuklu Devleti'nden daha başarılı bir devlet haline getiren etkenler nelerdir?³³⁵

Osman Gâzi'nin iktidar döneminde Orhan Gâzi dönemine kadar geçen süreçte bölgedeki etkinliği ve diğer beyliklerle olan münasebetleri hakkında o dönem tarihlerine göre bir bilgiye ulaşılamamıştır.³³⁶ Bu nedenle Osmanoğulları Beyliği'nin ilk fetihleri hakkında kronolojik bir dizilim oluşturmak mümkün değildir. Buna sebep olan en büyük etken metnimizde de birçok kez belirtmiş olduğumuz, Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi hakkında bilgi veren kaynakların büyük bir çoğunluğunun

³³¹ Cahit Beğenç, **Söğüt**, Ankara Çankaya Matbaası, Ankara 1952, s.9

³³² Ertuğrul Gâzi önderliğinde Anadolu topraklarına göç eden Türkmen boyunun liderinin yani beyinin oğludur. Bkz. Halil İnalçık, "Osman I", **DİA**, TDVY, C.33, İstanbul 2007, s.443.

³³³ Fahameddin Başar, **Osmanlı Kaynaklarına Göre Osmanlı Bizans İlişkileri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1991, s.9.

³³⁴ Halil İnalçık, "Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg", **Kuruluş**, Ed.Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.109.

³³⁵ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev Ceren Çıkn, Birleşik Yay., Ankara 2010, s. 204.

³³⁶ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012, s.20.

on beşinci yüzyılda oluşturulmuş olmasından kaynaklanmaktadır.³³⁷ Selçuklu hükümdarı Sultan Alâeddin, Selçuklu Devleti'ne sadakatinden dolayı, Osman Gâzi'ye 1299 veya 1300 tarihinde alem, tabl, nakkâre gönderdi. Bu olaydaki ana etken Osman Gâzi'nin Müslüman beyliklerle veya Selçuklu Devleti ile savaşmayıp, Bizans'a karşı gazâ ve cihâd hareketlerinde bulunmasından dolayıdır.³³⁸

Osman Gâzi'nin sabah namazından önce bir rüya gördüğü kaynaklarda rivayet edilir, namazını kıldıktan sonra Şeyhi Edebâli hazretlerine gördüğü düşü anlatır: *"Ya Şeyh, gördüm ki senin koynundan bir ay doğdu benim koynuma girdi. Göbeğimde büyük bir ağaç yetişti, gölgesi âlemleri kapladı. Gölgesinde dağlar, ağaçlar ovalar oluştu. Ve her dağın, ağacın, dibinden sular çıkararak ovalara akıp gitti. Bu akan sulardan, bazıları içti, bazıları da bağlarını ve ekinlerini suladı."* Şeyh Edebâli bu rüyayı güzel bir hadiseye yorumlayarak Osman Gâzi'nin nesline Padişahlık müjdelendiğini söyledi. Kendi kızını Osman Gâzi'ye eş olarak verdi.³³⁹ Osman Gâzi'nin beyliği döneminde Anadolu coğrafyasındaki Moğol idaresinin Gazan Han'a karşı isyan etmesi, Anadolu'nun batı hudutlarında yer alan beyliklerinin bağımsızlıklarını sağlamaları açısından bir fırsat oluşturdu. Bu fırsatı iyi değerlendiren Osman Bey cihâd ve gazâ hareketlerine daha fazla ağırlık verdi.³⁴⁰ Osman Gâzi'nin beyliğini tüm beyler ve kethüdalar kabullendi ve kendisine saygı gösterdi. Bütün beyler ve gâziler bir araya gelip Osman Gâzi'nin Bey oluşunu kutladılar.³⁴¹

Ertuğrul Gâzi'nin vefatından sonra Osman Gâzi beyliğin idaresini eline aldığıında babasının uygulamış olduğu civar komşularıyla iyi geçinme politikasını devam ettirdi. Osman Gâzi ve ondan evvel babası Ertuğrul Gâzi'nin dostluk içerisinde ilişkilerini sürdürdüğü Bilecik tekfuru ile bir problem yaşamıyorken İnegöl tekfuru Türklerin yaylak ve kışlak göçleri esnasında saldırıyor ve onlara zarar veriyordu. Ayrıca civardaki diğer tekfurları da Osman Gâzi'ye karşı ayaklanmaları

³³⁷ Suraya, Faroqhi, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, Çev. Ercan Ertürk, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2010, s.33.

³³⁸ Münecimbaşı, **a.g.e.**, Haz. Ahmet Ağırakça, s.68. Âşıkpaşazâde'nin tarihinde on dördüncü bâbda yer alan Karacahisar'ın ele geçirilişi hadisesinden sonra bu alametlerin gönderildiği belirtilir. Bununla birlikte Osman Gâzi Selçuklulara bağlı sancağı olan bir bey derecesine yükselir. Halil İnalcık, **a.g.m.**, s.146.

³³⁹ Lütfi Paşa, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Kayhan Atik, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001, s.95.

³⁴⁰ Feridun M. Emecen, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükselişi (1300-1600)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2015, s.37-38.

³⁴¹ Lütfi Paşa, **a.g.e.**, Haz. Kayhan Atik, s.95.

için kışkırtıyordu. Bunu yapmasındaki sebep, Osman Gâzi'nin nüfuzunun giderek artmasından dolayı duyduğu endişeydi. Osman Gâzi maiyetindeki bir kısım kuvvetle birlikte ileri gelen komutanlarıyla birlikte bir baskın yapmak için İnegöl tekfuru Aya Nikola'nın üzerine yürüdü lakin İnegöl tekfuruna haber gelince harekete geçti. Ermeni Derbendi adı verilen bölgede 1285 tarihinde Osman Gâzi ve İnegöl tekfuru karşı karşıya geldi. Yapılan savaşta İnegöl tekfuru mağlup oldu. Bu savaşın önemi Osman Gâzi'nin devrinde elde edilen ilk başarı olarak görülmesidir. Yapılan savaşta Osman Gâzi'nin yeğenlerinden Bay Hoca şehit olmuştur.³⁴²

Osman Gâzi karşısında mağlup olan İnegöl tekfuru Aya Nikola, Osman Gâzi'nin kalesinden esirlerle ve ganimetlerle dönmesini yediremedi. İntikam almak için Karacahisar tekfuru ile birlikte Osman Gâzi ve askerlerinin üzerine yürüdü. Domaniç civarında Osman Gâzi'yi kuvvetleriyle birlikte yakaladı.³⁴³ Yapılan zorlu mücadelede Osman Gâzi galip geldi. Lâkin bu mücadelede Osman Gâzi'nin kardeşi Gündüz vefat etti. Bu durum karşısında oldukça üzüntü duyan Osman Gâzi kardeşinin cenazesini Ertuğrul Gâzi'nin mezarının yanına gömülmesini emretti (1287).³⁴⁴

Bunun üzerine Osman Gâzi Karacahisar'ı muhasara etti ve fethedinceye kadar kuşatmayı kaldırmadı. Osman Gâzi yaptığı tüm savaşları kazandığı için düşmanları üzerinde bir korku salıyordu. Bizans tekfurları Osman Gâzi'yi bölgeden atmak için hazırlıklar yaptılar. Osman Gâzi yeğeni Ak Timur ile güvendiği adamlarından Gündüz ve Aygud'u Sultan Gıyâseddin'e elçi olarak gönderdi ve sultandan destek olmasını istedi. Sultan Osman Gâzi'ye asker göndermedi lâkin silah ve mühimmat desteğini sağladı. Bu bölgedeki beylere de Osman Gâzi'ye bu seferde yardım etmeleri emrini verdi. Osman Gâzi kısa sürede Karacahisar'ı ele geçirdi. Adaletli bir davranış sergileyerek elde ettiği ganimetleri askere paylaştırdı. Bir kısım gâziyi Karacahisar'a yerleştirdi. Dursun Fakîh kalede Sultan Gıyâseddin Mes'ud ve

³⁴² Fahameddin Başar, "Osmanlı Kaynaklarına Göre Osmanlı Bizans İlişkileri", s.11-13; **Câmiü'd-Düvel**'de Hoca Bey'den Saru Yatu'nun oğlu olarak bahsedilir, Bkz. Müneccimbaşı, **a.g.e.**, Haz. Ahmet Ağırakça, s.85.

³⁴³ Fahameddin Başar, **Osmanlı Kaynaklarına Göre Osmanlı Bizans Münasebetleri (1299-1451)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1991, s.16

³⁴⁴ Müneccimbaşı Ahmed, **Câmiü'd-Düvel: Osmanlı Tarihi: (1299-1481)**, Haz. Ahmet Ağırakça, İnsan Yay., İstanbul 1995, s.85.

Osman Gâzi adına hutbeyi okudu. Dursun Fakîh'in okumuş olduğu bu hutbe tarihte Osman Gâzi adına okutulan ilk hutbe olmuştur.³⁴⁵

Osman Bey Karacahisar'ın fethinin ardından durmamış önceden düşmanı daha sonra dostu ve gâzilerinden olan Köse Mihal'i Taraklı, Göynük, Mudurnu bölgelerini ele geçirmesi için görevlendirmişti. Bunun üzerine Köse Mihail yanına Samsa Çavuş'u alarak bu bölgeleri ele geçirdi. Bu seferdeki ana amaç Karahisar kalesinin fethinin ardından civar bölgelerde otorite kurmaktır. Osman Gâzi Selçuklu Devleti'ne vergi veren tekfurların buldukları bölgeleri ele geçirdi. Seferleri tamamıyla gazâ ve cihâd politikasıyla Bizans sınırlarına doğru yapılmaktaydı.³⁴⁶

Osman Bey'in hükmettiği toprakları yavaş yavaş genişletmesinden ve bölgedeki gâzi ve beylerin desteğini almasından endişelenen Yarhisar ve Bilecik tekfuruları Osman Bey'e bir suikast düzenlemek istediler. Osman Bey'i Yarhisar tekfurunun kızının düğününe davet ettiler. Düğüne geldiği esnada Osman Bey'i öldürmek için hamle yapacaklarken Köse Mihal durumu haber aldı ve derhal Osman Gâzi'ye bildirdi. Osman Bey bunun üzerine tedbirini almış ve Bilecik, Yarhisar, İnegöl'ü ele geçirmiştir. Bilecik tekfurunun oğlu ile Yarhisar tekfurunun kızı evlendirilecekken Osman Bey tekfurun kızını kaçırıp oğlu Orhan Gâzi ile evlendirmiştir.³⁴⁷

Osman Gâzi bu mücadeleden sonra Yenişehir'de ikamet etti. Osman Gâzi'nin bir oğlu oldu ve ona Ali Paşa ismini verdi. Diğer oğlu Orhan Gâzi'yi Köprühisar üzerine gönderdi. Orhan Gâzi Köprühisar'ı fethetti.³⁴⁸ Osman Gâzi'nin bu fetih faaliyetleri üzerine Bursa, Adranos, Bidnos, Kestel ve Kite tekfuruları ona saldırmak için ittifak ettiler. Kalabalık bir kuvvet toplandı. Bu dönem Osman Gâzi'nin ilk defa Bizans kaynaklarında görülmeye başlandığı dönemdir. Koyunhisar'daki savaşta Osman Gâzi'nin yeğeni Aydoğdu şehit düştü. Bu savaşta oldukça fazla kayıp verildi. Adranos tekfuru ve Kite tekfuru kaçtı lakin Osman Gâzi Kite tekfurunun peşine düştü. Ulubat'a sığınan tekfurun teslim edilmesini talep etti. Ulubat tekfuru Osman

³⁴⁵ Müneccimbaşı Ahmed, **Camiü'd-Düvel: Osmanlı Tarihi: (1299-1481)**, Haz. Ahmet Ağırakça, İnsan Yay., İstanbul 1995, s.86.

³⁴⁶ Halil İnalçık, **Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları**, İSAM Yay., İstanbul 2015, s.33.

³⁴⁷ Nuri Ünlü, **İslâm Tarihi**, C.1, Marmara Üniversitesi İFAV Yay., İstanbul 2014, s.7.

³⁴⁸ Oruç Beğ, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Çev. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s. 15.

Gâzi'yi ve askerlerini karşısına almamak için tekfurunu teslim etti. Osman Gâzi Kite kalesinin önünde önce tekfurunu öldürdü sonra hisarı ele geçirdi.³⁴⁹ 1302 tarihinden sonra Osman Gâzi Bizans'ın Bursa ile olan kara bağlantısını denetimi altına almıştı. Bizans İmparatorluğu Avrupa'daki Katalan birlikleriyle uğraştığı için Osmanlı Beyliği hudutlarına yardım gönderemiyordu.³⁵⁰

Bizanslı tarihçi Pachymeres eserinde Bizans İmparatorluğu'nda Osman Gâzi'nin hükmettiği bölgede düşmanlarına karşı korku saldıgını ifade etmiştir. Kaynakta, imparatorun kız kardeşi Maria'nın Osman Gâzi'ye ters davrandığı ve tehdit ettiği belirtilmiş, bu tehdidin üzerine yaklaşık otuz bin civarı Türk'ün batıya yollandığı, Bizans İmparatoru'nun haberi alır almaz Osman Gâzi'ye hediyeler gönderdiği ama bu durumun Osman Gâzi'yi durdurmadığı yazılmıştır.³⁵¹ Osman Gâzi rahatsızlığından dolayı Bursa'nın fethi için oğlu Orhan Gâzi'yi görevlendirdi, Orhan Gâzi Bursa şehrini muhasara etti. Şehirdeki insanlar açlıktan zor durumda kaldılar. Bu sefere Osman Gâzi'nin nökerlerinden Köse Mihâl ve Turgut Alp de katıldı. Bursa tekfurunu Berasak Bursa şehrini Osman Gâzi'ye teslim etti. Ailesiyle birlikte İstanbul'a geçtiler (1326).³⁵² Osman Gâzi şehir fethedildikten sonra Bursa'ya gitmedi, kendi adına Orhan'ın idare etmesini istedi ve kısa bir zaman sonra da vefat etti. Osman Gâzi son yıllarda seferlere kendi iştirak etmedi. Oğlu Orhan Gâzi'yi ve güvendiği komutanlarını fetihlerde görevlendirdi.³⁵³

³⁴⁹ **Âşıkpaşaoğlu Tarihi**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Ötüken Yay., İstanbul 2012, s. 33.

³⁵⁰ Georges Pachymeres, **Bizanslı Gözüyle Türkler**, Çev. İlcan Bihter Barlas, İlgî Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009, s.107.

³⁵¹ Pachymeres, **a.g.e.**, s.109.

³⁵² Hakan Yılmaz'ın ortaya çıkardığı Seyyid Kâsım el-Bağdadî seyahatnamesinde yer alan bilgilere göre Bursa şehrinin gerçek fetih tarihi 1322 senesidir. Verilen bilgilere göre Bağdadî 1324 senesinde Orhan Gâzi'yi sarayında ziyaret etmiştir. Orhan Gâzi'nin Bursa'daki Beg Sarayında 6 ay gibi bir süre misafir olduğunu ifade eden seyahatname yazarı bu bölgenin ele geçiriliş tarihinin ziyaretinden iki sene evvel olduğunu söylemektedir. Bu bilgiler ışığında inceleme yapan Hakan Yılmaz, Osmanlı kroniklerinden özellikle Neşri'nin eserinde verilen bilgilerin tutarlılık gösterdiğini ifade ederek; Neşri'nin oldukça emin bir şekilde diğer verilen tarihlerin yanlış olduğunu söylemesinin haklılığını ortaya çıkarmıştır. Hakan Yılmaz, "Bursa Fethine Yönelik Yeni Yaklaşımlar ve Bursa'nın Gerçek Fetih Tarihi", **Şehir&Toplum**, Ed. Ezgi Küçük, S.2, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yay., İstanbul 2015, s.64-65; Neşri, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.134-135; Bursa Beg Sarayı'nın yapılış hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Hakan Yılmaz, "Yeni Kaynaklara Göre "Bursa Beg-Sarayı'nın Yapılış Tarihi ve Orhan Gâzi Döneminde İnşâ Edilen İlk Bölümleri", **TAÇ**, Ed. Münevver Azrâ Genim, S.7, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul 2015-2016, s.54.

³⁵³ Oruç Beğ, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Çev. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s. 15; Neşri, **a.g.e.**, C.1, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, s.135.

İbrahim Artuk, Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1071-1920) Kongresinde, sunduğu bildiride Osman Gâzi adına bastırılan ve daha önce bilinmeyen bir gümüş sikkeden bahsetmektedir. Sikkenin üzerinde ne zaman ve nerede basıldığı hakkında bir bilgi verilmemektedir. Osman Gâzi'nin unvanı da yoktur. Arka kısımdaki bölümde ise Osman Bey'in adı oldukça silik bir şekilde yazılmıştır. Bundaki amacın daha çok İlhanlı idarecilerin kuşkulandırılması nedeniyle oluşturulduğu ifade edilir. Ertuğrul Gâzi'nin adı ise daha okunaklıdır. Sikke, basılan Osmanlı sikkeleriyle benzer değildir. Selçuklu sikkelerinde görülen rastgele serpiştirilmiş noktalar gözükmemektedir.³⁵⁴ Bulunan bu sikkede Ertuğrul Gâzi'nin atasına dair bir bilgi mevcut değildir. Sadece Osman Gâzi'nin babasının Ertuğrul Gâzi olduğuna dair bir bilgi verilmektedir.

2.5. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundaki Âmiller

Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecini anlamak için öncelikle Türkiye Selçuklu Devleti'nin dağılma döneminde ortaya çıkan ikinci Beylikler Dönemi yani Tenvâif-i Mülûk dönemini incelemek gerekir. Bu siyasî otorite boşluğunda ortaya çıkan beylikler Bizans İmparatorluğu'na karşı gazâ politikası içerisinde hayatlarını sürdürmeye çalışan Anadolu'nun topraklarının yeni güçleriydi. Bu beyliklerin siyasî kanatlarının yanı sıra demografik yönlerini ele almadığımız zaman yaşanan gelişmelerin tam manasıyla anlaşılabilmesi mümkün değildir. Kuruluş yıllarında Çobanoğulları'nın himayesinde hareket eden Osmanlı Beyliği'nin diğer beyliklere nazaran daha hızlı bir şekilde ilerlemesindeki unsurlarının ne olduğunun incelenmesi gerekir.³⁵⁵

En başından itibaren sınır boylarındaki uç beylerinin fetih hareketleri iki unsur sayesinde yön almıştır. Birincisi İslâmiyet'e geçiş ile birlikte bir ivme kazanan gayri-müslim bölgelere yapılan Gazâ hareketidir. Gazâ anlayışı gereğince sınır boylarında kurulan beylikler sürekli bir şekilde Hıristiyan Bizans Devleti'ne karşı akınlarda bulunuyorlardı. Bu dönemde kurulan beyliklerin "Gâzi Beylikler" olarak

³⁵⁴ İbrahim Artuk, "Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Gâzi'ye Ait Sikke", **I. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi Bildirileri**, Ankara, 1980, s.27.

³⁵⁵ Özer Ergenç, "Osman Gâzi'nin Liderliğinin ve Karizmasının Ortaya Çıkışı", **Kuruluş**, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.68.

adlandırılmasının en önemli nedeni yapmış oldukları akın ve fetihlerdir. Fetihler sayesinde iskân faaliyetleri başlayacak ve ardından ikinci unsur öne çıkacaktır. O unsur da gazâ anlayışı gibi köken olarak İslâmiyet'e dayandırılan "İstimâlet" anlayışıdır. Gâzi³⁵⁶ Türk beyleri ele geçirdikleri topraklardaki Müslüman olmayan topluluklara hoşgörü ile yaklaşmış ve onların sosyal ve dinî özgürlüklerinin devlet tarafından sağlanacağı teminatını vermişlerdir.³⁵⁷ Bu "ehl-i zimme" sahip olanlara karşı iyi ve hoşgörülü yaklaşım Müslüman olan tüm ahali ve bey için birincil sorumluluklar arasında gösterilir.³⁵⁸ İslâmiyet'e göre belirlenen gayri-müslim tabakanın hakları mevcudiyetindeki dîn âlimleriyle birlikte hareket ederek oluştururdu. Fıkıh ehli Şeyh Edebâli ve Dursun Fakih Osmanlı Beyliği'nin kurucusu Osman Bey'in fikir aldığı ve hürmet gösterdiği yardımcılarıdır.³⁵⁹

Bu iki maddeyi izah ettikten sonra Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda itici güç olarak gösterilen dört zümreyi açıklayalım. Osmanlı tarihini yazan ilk müverrihlerden Âşıkpaşazâde'nin eserinde, Anadolu topraklarında yer alan dört büyük teşkilat veya zümreden bahsedilmektedir; **Gâziyân-Rum, Ahîyan-ı Rum, Abdalan-ı Rum, Bacıyan-ı Rum**. Anadolu topraklarının siyasî ve içtimaî tarihini anlamak için bu dört zümre hakkında doğru bilgi edinilmelidir. Ortaçağ İslâm tarihinin başlangıcından itibaren farklı zaman ve yerlerde buna benzer birçok teşkilat görülmektedir.³⁶⁰

İlk olarak Gâziyân-ı Rum zümresini izah edelim. Başka kaynaklarda da Alpler veyahut Alperenler gibi isimler altında ifade edilen kesim, Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılış sürecinde ortaya çıkmış bir teşkilatî yapı değildir. İlk Anadolu seferlerinden itibaren bu toprakların Türk-İslâm yurdu haline gelmesi için mücadele eden gâziler her zaman itici bir güç unsurunu oluşturmuşlardır. İslâm öncesi Türk

³⁵⁶ Bkz. Abdülkadir Özcan, "Gazi", **DiA**, C.13, TDVY, İstanbul 1996, s.443.

³⁵⁷ Burada sadece İslâmî kaidelerin yanı sıra Türk devlet geleneğinin de etkilerini görmekteyiz. Osman Gâzi döneminde başlayan bu zimmî hukuku aslında Türk kültüründe yer alan "Kut" anlayışı ile örtüşmektedir. İdarecinin yönetimindekiler ayırım yapılmaksızın Allah'ın onlara emanetidir. Bkz. Reşat Genç, "Osman Gazi ve Türk Devlet Geleneği", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s. 45.

³⁵⁸ Halil İnalçık, **Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları**, İSAM Yay., İstanbul 2005, s.22.

³⁵⁹ İnalçık, **a.g.e.**, s.23.

³⁶⁰ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.105.

kültüründe de rastlanan bu zümreye o dönemde verilen Alp unvanı İslâmiyet'e geçişten sonra da devam etmiştir. Sadece dinî bir karakteri temsilen Gâzi adı eklenmiştir.³⁶¹ Türk topluluklarının İslâmiyet'e geçişi itibari ile hem maddî hem manevî açıdan ilerleme kaydetmişlerdir. İslâm öncesi Türk kültüründeki cihan hâkimiyeti anlayışının aynı şekilde İslâm'ın içerisinde bulmaları Türk topluluklarını artık doğudan ziyade batı merkezli siyasî politika oluşturmaları ile sonuçlanmıştır. Anadolu coğrafyasının fethedilmesi bu durumun bir sonucudur.³⁶²

Savaşan her asker gâzi olarak gösterilmez, gâzi olabilmenin belirli kuralları vardır. Gâzi'nin kazancı helâl olmalıdır. Düşmanını önce İslâm dinine davet etmelidir. Eğer gayri-müslim kişi İslâm'a geçmeyi kabul etmiyor ise onun idaresini ve otoritesini kabul etmelidir. Eğer bunları kabul etmezse düşman devrilebilir. Burada yaşlı olan, çocuk olan kimseler ve kadınlar ayrı tutulur. Gâzi beyi savaşta elde edilen ganimeti ordugâhta bölüştürür. Ganimet beş parçaya bölünür. Atlı birliklere iki, yaya birliklere bir pay verilir. Kalan kısmını da beşte bir olarak, evinden uzak olana, yetime, fakire, hemşirelik görevinde olan kadına ve vergisini ödeyen gayri-müslim vatandaşa bölüştürür. Bey bu ganimetten hak talep edemez. Bu nedenle Gâzi mertebesi ayrı bir konumda tutulmuştur. Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunda hüküm sürdüğü topraklarda yalnız kendi soydaş veya dindaşlarının olmadığını düşünürsek daha önce bahsettiğimiz istimâlet siyasetini uyguladığına kanıt olarak gösterilebilir.³⁶³ Daha önce Osman Gâzi dönemindeki gelişmelerden söz ederken, fetihlerden sonra Osman'ın Beyliği'ne gâzi ve akıncıların başka diyarlardan gelip katıldığından bahsetmiştik. Osman Gâzi ve Orhan Gâzi dönemlerinde beyliğin akınları Bizans sınırlarında daha çok yoğunlaştığından dolayı bu dönemlerde gâzi örgütlenmesinin en çok görüldüğü uç teşkilatı olarak Osmanoğulları gösterilebilir.

Osman Gâzi'nin ve Orhan Gâzi'nin emrinde birçok Alp ve Gâzi bulunmaktaydı. Bunlardan bazılarının örnek verecek olursak, Turgut Alp, Aygıt Alp,

³⁶¹ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.105.

³⁶² Kemal Göde, "Selçuklular ve Beylikler Devri Anadolu'sunda Askerî-Dinî-Meslekî Kuruluşların Türk Siyâsî ve San'at Hayatındaki Rolü", **Türk Kültürü ve Ahilik 21. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri 13-15 Eylül 1985**, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yay., Kırşehir 1986, s.221.

³⁶³ Sencer Ditiçioğlu, **Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu**, Eren Yay., İstanbul 1996, s.45.

Hasan Alp, Konur Alp, Abdurrahman Gâzi isimleridir. Sadece Abdurrahman “Gâzi” unvanı ile verilirken diğerleri Alp statüsündedir.³⁶⁴ Bu gâziler arasında Hıristiyan olanlar da görülmektedir. Köse Mihal, Osman Gâzi’nin yol arkadaşı olarak ilk akınlarında yardım etmiştir. Hatta Osman Gâzi’ye karşı kurulan tuzakları bile haber vermiştir. Daha sonradan İslâmiyet’i kabul ederek Müslüman olmuştur.³⁶⁵ Osman Gâzi’nin etrafında toplanan bu gâzi ve alperenler oldukça yürekli ve fedakâr kimselerden oluşmaktaydı. Osman Gâzi bir liderde bulunması gereken bütün özellikleri taşıyordu. Tüm beylerine ve savaşçılara hâkimdi. Hayatını gazâ ile geçirmiş ve her zaman adaletten yana olmuştur. Bu başarıyı sağlamasındaki en önemli unsurlardan birisi de çevresinde kendisi gibi gazâ ve cihâd anlayışında gâzi ve alplerinin olmasından dolayıdır.³⁶⁶

Osmanlı Devleti’nin kuruluşundaki âmillerden ikincisi ise Ahîyan-ı Rum teşkilatlanmasıdır. Ahîliğin Anadolu coğrafyasında en etkin bir şekilde görülmeye başlandığı zaman 13. asırdır. Osmanlı Devleti’nin kurulmasında en önemli faktörlerdendir. Ahî kelimesi köken olarak Arapçadır, “kardeşim” manasına gelmektedir. Ahîlik çıkış olarak Kur’an’ın ve sünnetlerin gerekliliklerini temel ilke olarak edinmiş bir örgütlenme olduğu için **fütüvvet**³⁶⁷ hareketinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu sayede toplumsal zümrelerde çabucak kabul görmüş ve yayılmıştır.³⁶⁸ Bu âhi zümreleri Anadolu coğrafyasının dört bir yanına yayılmışlardır. Birçok merkezde **Ahiyatü’l-Fityân** zaviyelerinin olduğu bilinmektedir. Bu ahî teşkilatı yalnızca bir esnaf teşkilatı değildir.³⁶⁹ Oluşumunda dinî kaideler oldukça

³⁶⁴ Orhan Fuad Köprülü, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler”, **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay, Ankara 1999, s.156,

³⁶⁵ Raif Kaplanoğlu, **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu**, Avrasya Etnografya Vakfı Yay., İstanbul 2000, s.151.

³⁶⁶ Yusuf Halaçoğlu, “Tarihî Kaynaklara Göre Osman Gazi’nin Şahsiyeti”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Busra Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.48.

³⁶⁷ Bkz. Süleyman Uludağ, “Fütüvvet”, **DİA**, C.13, TDVY, İstanbul 1996, s.259; “Fütüvvet: İnsanlara eziyet etmekten kaçınıp bol bol ikramda bulunmaktır. Eski Uygur metinlerinden itibaren aynı anlamlar Türkçede akl kelimesi ile karşılanmaktadır. Eli açık, cömert şeklinde rastlarız.” Bkz. Salih Demirebilek, “Ahi Kelimesinin Kökenine Dair”, **I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu 12-13 Ekim 2004**, C.1, Haz. M. Fatih Köksal, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yay., Kırşehir 2005, s.221.

³⁶⁸ Ziya Kazıcı, “Ahilik”, **DİA**, C.1, TDVY, İstanbul 1988, s.540.

³⁶⁹ Orhan Fuad Köprülü, **a.g.m.**, s.157.

önemlidir. Ahî Evran Şeyh Nasîruddin³⁷⁰ İslâm âleminde sık görülen fütüvvet anlayışına göre Türkiye Selçuklu Devleti'nin yükselme devrinde Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın teşvik ve yardımları ile Anadolu topraklarında yayılmıştır. Ahîleri kısaca özetleyecek olursak iktisadî yaşamla bir bütünlüğü olan siyasî, içtimaî ve askeri özellikleri bünyesinde barındıran fütüvvet hareketine göre sınırları belirlenmiş bir bölgede yaygınlaşan harekettir.³⁷¹ Bu dönemde Anadolu'da siyasî ve fikri hareketlerine yön veren kurumun ahî örgütlenmelerinin olması aslında Ahi Evran'ın ne kadar güçlü bir yapı kurduğunu göstermektedir.³⁷²

Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın ölümünden yaklaşık yirmi sene sonra Selçuklu Devleti'ndeki ahîlerin konumu büyük ölçüde bir değişime uğradı. 1260'lı yıllarda Sultan Rükneddin Kılıç Arslan tarafından Anadolu'nun muhtelif yerlerine dağılmış olan ahî teşkilatlarına karşı bir baskı uygulandığını görüyoruz. Bu baskı ve şiddete Ahi Evran da maruz kalmış Kırşehir'de öldürülmüştür.³⁷³ Anadolu topraklarında dağınık bir şekilde yer alan ahî teşkilatlanmalarının ülkenin batı sınırlarına göç etmesi de bu olaylar neticesinde başlamıştır. Osman Gâzi'nin hürmet gösterdiği ve itimat ettiği dinî büyüklerinden Şeyh Edebâli ve Abdal Musa ahîlere uygulanan şiddetten kaçıp uç kısımlara doğru göç etmişlerdir. Daha sonra bu ahî zümrelerinin Osman Gâzi'nin etrafında birleştiğini görmekteyiz.³⁷⁴

³⁷⁰ Bkz. İlhan Şahin, "Ahî Evran", **DİA**, C.1, TDVY, İstanbul 1988, s.529.

³⁷¹ Mustafa Kara, "Fütüvvet, Ahilik ve Osmanlı Devleti'ni Kuruluşu", **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hz.'lerinin Rolü ve Mehmed Zâhid KOTKU (k.s) Sempozyumu**, Seha Yay., İstanbul 1999, s.66.

³⁷² Osman Çetin, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahiler", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Busra Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.107.

³⁷³ İsmet Uçma, **Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik** adlı çalışmasında, Ahî Evran'ın Osman Gâzi'nin kılıç kuşanma törenine katıldığını belirtir. Bu bilgiye kaynak olarak Ali Emiri'nin **Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası**'nda yayınlanan makalesini gösterir. Lakin metin bu bilgilerin sağlam bir dayanağının olmadığını belirtmiştir. Bkz. İsmet Uçma, **Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik**, İşaret Yay., İstanbul 2011, s.47.

³⁷⁴ Yusuf Oğuzoğlu, **Osmanlı Devlet Anlayışı**, Eren Yay., İstanbul 2000, s.102; Mustafa Kafalı Şeyh Edebâli'ni isminin yazımının yanlış kullanıldığını söylemektedir. Orijinal hali Şeyh Ede-Balı olması gerekir. "Balı" kelimesinin sadık olmak ve bağlanmak anlamlarının olduğunu söylemektedir. Geleneksel olarak bir ailenin erkek çocuklarının art arda ölmesinden sonra eğer bir erkek çocukları doğarsa bu adı koydıklarını söyler. Kendisini Allah'a adanmış olarak görmesi için yaptıklarını söylemektedir. Mustafa Kafalı, "Osman Gazi'nin Ataları ve Ahilik", **Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi (07-09 Nisan 1999)**, Haz. Alâeddin Aköz-Bayram Ürekli-Ruhi Özcan, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya 2000, s.19.

Osman Gâzi'nin etrafında toparlanan Ahî zaviyeleri, bütün mecralarda aktifti. Göçebe unsurun var olduğu her yerde ahîler de görülmekteydi. Fethedilen bölgelerin iskân faaliyetlerinde bizzat önemli vazifeler üstlenirlerdi. Ahî zümreleri bu bölgeleri Türk-İslâm yurdu haline getirmenin yanı sıra bu bölgeye yerleşen ahalinin geçim kaynağını sağlamada da hizmet etmişlerdi. Yerleşen Türkmen gruplara esnaf ve zanaat ehli olan bu ahîler tarafından iş imkânı sağlanırdı. Ahî zümreleri tam manasıyla dinî kaideler etrafında oluşturulmuş her alanda yardımlaşma bilinci ile disiplinli bir şekilde hareket eden bir örgütlenmeydi.³⁷⁵ Bahsedilen bilgiler ışığında ahî teşkilatlanması Türkiye Selçuklu Devleti döneminde ortaya çıkmış fütüvvet temelli bir hareketlenmedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş evresinde daima beyler ile ahî dervişler birlikte hareket etmişlerdir. Ahî dervişleri Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve gelişmesinde katkı sağlayan en büyük etkenlerden birisi olmuştur.³⁷⁶ İbn Battuta'nın anılarına göre, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında ahi toplulukları devletin her bölgesinde yayıldıklarını kış aylarında dahi ahi zaviyelerinin çalıştığını, etrafta yardıma muhtaç herkesin ihtiyaçlarını karşıladıklarını ve ilmi faaliyetlerin en üst seviyede olduğunu belirtir.³⁷⁷

Osmanlı Devleti'nin gelişmesindeki diğer bir önemli unsur olarak gösterilen Abdalan-ı Rum sınıfı Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde gazâ ve cihâd ile dinî fikirlerin birleşmesini simgeleyen sınıftır. Buradan şu anlamı çıkartabiliyoruz: Bu kişiler sadece teşkilatlanma, iskân faaliyetleri ve din işleri ile alakalı değillerdir. Bizzat seferlere katılıp gâzi statüsünde oldukları görülmektedir. İslamiyet öncesindeki kam ve şamanların yerini yeni düzende Abdallar devralmıştır. Bunlar Anadolu'da Horasan Erenleri adı ile de anılmaktadır.³⁷⁸ Bu sufi dervişler aslında Babaî ayaklanmasıyla ortaya çıkan Vefaî, Haydarî ve Yesevî cemiyetlerine bağlı kitlelerdir. Osman Gâzi ve Beyliği İslâmiyet'in Sünni koluna bağlıydılar. Lakin bu Rum Abdalları karışım bir inanca mensup olan Babaî hareketiyle birlikte meydana

³⁷⁵ Osman Çetin, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahiler", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Busra Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.108-109.

³⁷⁶ Veysi Erken, **Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahîlik**, Seba Yay., Ankara 1998, s.42.

³⁷⁷ Haşim Şahin, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Dini Zümreler**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007, s. 208.

³⁷⁸ Raif Kaplıanoğlu, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Avrasya Etnografya Vakfı Yay., İstanbul 2000, s.148.

gelmiştir. Osman Bey ve maiyetindekiler bu çevre ile yakın ilişkiler içerisinde olmuşlardır.³⁷⁹

Fuad Köprülü'nün propagandacı dervişler olarak açıkladığı Rum Abdalları, 14. yüzyıl başlarında irili ufaklı her mecraya, her aşirete yayılmışlardır.³⁸⁰ Ömer Lütfi Barkan'ın belirttiğine göre bu sufi çevreler sadece ordularla birlikte propaganda yapmamış sefer olmadığı zamanlarda da bu bölgelerde faaliyetlerde bulunmuşlardır.³⁸¹ Osmanlı Beyliği'nden önce de bu bölgede var olan Abdallar Osmanlı Beyliği ile birlikte kendilerine yuvalanabileceği ve teşkilatlanabileceği bir kaynak bulmuşlardır. Abdalların Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılışının ardından Osmanlı Beyliği'ne yönelmesinin ve bu Osmanoğulları'nın hüküm sürdüğü coğrafyanın etrafında mevzilenmelerinin bir sebebi vardı. Bu sebep, Bizans İmparatorluğu'na karşı uyguladığı gazâ ve cihâd anlayışıydı.³⁸² Abdal Murad, Kumral Abdal, Abdal Musa gibi unvan sahibi şahıslar Abdalan-ı Rum zümrelerine örnek verebileceğimiz şahsiyetlerdir. Özellikle Bursa ve çevresinde oldukça meşhur olan bu kimselerin hayatları, kim oldukları bir bilinmezliktir.³⁸³

Âşıkpaşazâde'nin eserinde bahsedilen son zümre ise Bâciyân-Rum, diğer adıyla kadınlar teşkilatıdır. Başka hiçbir kaynakta böyle bir durum anlatılmadığı için varlığından şüphe duyularak yazım hatası olabilme ihtimali üzerinde durulmuş; Hâciyân-ı Rûm veya Bahşîyân-ı Rum olabilme ihtimallerinin olduğu ileri sürülmüştür.³⁸⁴ Bâciyân-ı Rum tabirinin Bektaşî geleneğinde yer alan kadınlara bacı denilmesinden dolayı ortaya çıkmış olabileceği söylenilmektedir. 15. yüzyılda Anadolu topraklarında bulunan bir seyyahın notlarında Dulkadiroğulları Beyliği'nde yer alan silahlı kadınlar birliğinden bahsedilmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir. İbn

³⁷⁹ Özer Ergenç, "Osman Gazi'nin Liderliğinin ve Karizmasının Ortaya Çıkışı", **Kuruluş**, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.74.

³⁸⁰ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.117.

³⁸¹ Ömer Lütfi Barkan, **Kolonizatör Türk Dervişleri**, Hamle Yay. İstanbul 1993, s.13.

³⁸² Ahmet Yaşar Ocak, "Osmanlı Beyliği Topraklarında Sufî Çevreler ve 'Abdalan-ı Rum' Sorunu", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Busra Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.60-61.

³⁸³ Raif Kaplanoğlu, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Avrasya Etnografya Vakfı Yay., İstanbul 2000, s.148.

³⁸⁴ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.117.

Battuta'nın 14. yüzyıldaki Anadolu gezisinde de bacıların faaliyetleri anlatılmıştır.³⁸⁵ Teşkilatın kurucusu Kirmanî'nin kızı Ahî Evran'ın zevcesi olarak gösterilen Fatma Hatun'un olduğu rivayet edilmektedir. Bektaşîler Fatma Hatun'u "Kadın Ana" diye belirtmişlerdir. Kayseri'de bulunduğu sırada Fatma Hatun aracılığı ile Ahî Evran tarafından kurulduğu söylenir.³⁸⁶



³⁸⁵ Abdülkadir Özcan, "Kuruluş Yıllarında Anadolu'da Bir Kadın Teşkilatı: Bacıyan-ı Rum", **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hz.'lerinin Rolü ve Mehmed Zâhid KOTKU (k.s) Sempozyumu**, Seha Yay., İstanbul 1999, s.75-76.

³⁸⁶ Oğuzoğlu, **Osmanlı Devlet Anlayışı**, Eren Yay., İstanbul 2000, s. 195.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KRONİKLERDEKİ BİLGİLERE GÖRE OSMANLI

DEVLETİ'NİN KURULUŞU

Osmanlı Devleti'nin kuruluş vakası incelenirken karşılaşılan sorunlardan birisi de Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi ile ilgili ortaya çıkan farklı tarihler verilmiş olmasıdır. Bilindiği üzere tarih bilimi ortaya kesin sonuçlar çıkartamaz, genellikle doğru olana en yakın olabilecek sonuçlar ihtimali üzerinde bulunan sonuçları ortaya koyar. Bu durumun asıl nedeni geçmişte yer alan kaynakların farklı yorumlanmasından dolayıdır. Tarih devletlerin kökenini ve etnik menşini meşrulaştırma hususunda önemli bir unsurdur. Devletler tarihsel süreçte uzun bir müddet var olduklarını veya kurdukları medeniyetleri geçmişe dayandırmak için her daim tarih ilmine ihtiyaç duymuşlardır.³⁸⁷ Devletlerin tarih ilmine ihtiyaç duyması kendi doğrularını ortaya çıkartacakları anlamını taşımamalıdır. Yapılan araştırmalar tamamen tarih biliminin yasa ve kuralları çerçevesinde objektifliğe dayanarak elde kaynak ve bulgular ışığında oluşturulur. Şimdi Osmanlı kroniklerinden temel olan eserlere göre kuruluş sürecini inceleyelim.

3.1 Âşıkpaşazâde, Oruç Beğ, Neşrî ve Hadidî'ye Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihinden bahseden ilk eserlerden Âşıkpaşazâde, Osmanoğulları'nın siyasî bir teşekkül olarak başlangıç tarihini 1285 senesinde gerçekleşen Kulaca Hisar adındaki küçük bir kalenin muhafızlarının mağlup edilmesi ve yağmalandığı vaka ile başlatır. Bu hadise eserinin 5. Bâb'ında anlatılır. Bu siyasî başlangıç Osman Gâzi'nin gördüğü düşü Şeyh Edebâli'ye anlatmasının ardından verilmiştir.³⁸⁸

³⁸⁷ Ahmet Nezih Turan, "Osmanlı Devleti Ne Zaman Kuruldu?" **Osmanlı**, C.1, Haz.Güler Eren, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.190.

³⁸⁸ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.12-13.

Rüya hadisesinde Osman Gâzi'ye ve nesline padişahlık verildiğine dair bir yorumlamanın Şeyh Edebâli tarafından söylendiğini ifade etmiştik. Osman Gâzi'nin bu ilk seferine dair Âşıkpaşazâde'nin beşinci başlığında söyledikleri;

“Anı beyan eder kim Osman Gâzi'nün kayın atası düşü ta'bir etdikten sonra ne zâhir oldu ve neyle meşgul oldu, anı bildürür.

Hemandem bu ta'biri kim işitdi, def'i himmet kılıcını gönlünün beline muhkem bağladı. Bir gece sürdü Eynegöl'e vardı. Yanında Kulaca derleridi, bir hisarcuk vardı. Anı yağmaladı, oda urdu. Hem ol gece kâfirlerini kırdı. Sabah kim olıcak vilâyetün kâfirleri cem' oldular. Karacahisar tekürüne haber gönderdüler kim: “Neye durursun kim seni ve neslünü esir ederler. Ve hem bu vilâyeti bizüm elümüzden alurlar harab ederler. Kendüleri hod yer, su dutar Türk değüller kim biz dahi anunile mu'âmele edeyidük” dediler. İmdi bunları vilâyetden çıkarmasavuz ve yahud bunları kırmasavuz âhir peşimanlık fayda vermez dediler. Anun dahi bir karındaşı varıdı, adına Kalanoz derleridi. Ana âzim leşker koşdu. Eynegöl kâfirleriyle cem ' oldular.

Osman Gâzi dahi gazileri cem ' etdi. İkizce'ye geldi. Domalic Beli'n aşdukları yerde uğraşdılar. Gayetde azim ceng oldu. Osman Gâzi'nün karındaşı Saru Yatı'yu anda şehid etdiler. Ol yerde bir çam ağacı vardır. Şimdiki hinde Kandillü Çam derler. Vakıt vakıt anda şu 'le görürler. Ve Kalanoz dedükleri kâfir dahi düşdü. Osman Gâzi'ye haber verdikleri kim “Ol kâfir düşdü” dediler. Osman Gâzi eydür: “Ol itün karnını yarun. Dahi it gibi eşün gömün” der. Her ne kim dedise anı etdiler. Bu sebebden ol yerin adı İt Eşeni kaldı. Saru Yatı'yu dahi götürdüler, Söğüt de atasınun yanında defn etdiler.

Ve bu gazânun târihi hicretün altı yüz seksen beşinde vâkı ' olundu, Osman Gâzi elinde.”³⁸⁹

Âşıkpaşazâde'nin eserinde Osman Gâzi'ye atfedilen bu sefer ve mücadele Osman Gâzi'nin ilk başarısı olarak gösterilir. Devletin kuruluşunu da bu ilk sefere bağlamaktadır. Eserinde verdiği bu başarı tam da rüya hadisesinin ardından verilir. Osman Gâzi'nin meşrulaştırılmasını bu şekilde yorumlar. Hâlbuki daha önce Fuad Köprülü'nün izah ettiği gibi bu rüya hadisesinin farklı varyasyonlarını, farklı devletlerin tarihini anlatan metinlerde de görmekteyiz. Mahmud Gaznevî'nin babası Sevük Tigin'in eşinin doğum yapmadan bir saat öncesinde benzer bir rüya gördüğü

³⁸⁹ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.13-14.

dönemin kaynaklarında kaydedilmiştir. Rüyaya göre evini ateşler sarmışken bu yangının içinden bir ağaç yükselir ve bütün cihanı gölgesiyle sarmıştır. Rüya yorumlanırken fetihler yapacak bir oğlu olacağını söylemişlerdir. Aynı şekilde Reşîdüddîn'in **Câmi'üt-tevârih** adlı eserinde Oğuz geleneklerine dair bu rüya hadisesinin farklı bir varyasyonu anlatılır. Bunun gibi birçok rüya temelli meşruiyet oluşturma örneği sunulabilir.³⁹⁰

Yaşanılan dönem itibari ile genellikle o dönemin meşruiyet zeminlerini oluşturmada rüya figürüne oldukça sık başvurulduğunu görmekteyiz. Bu sadece efsanevi ve destansı unsurlar arasında gösterilebilir. Genel itibari ile bir tarihi bulgu olarak sayılamaz. Türk edebiyatında bilindiği üzere belirli bir evrede ve halk arasında en yaygın olarak kullanılan edebiyat sözlü gelenek unsurlarıydı. Bu anlatılan rüya figürleri veya efsaneleri zaman içerisinde anlatılarak Osman Bey veya Ertuğrul Bey dönemine kadar gelmiş olabilir. Buradan da Osmanlı kroniklerine geçişi mümkündür. İkinci ihtimal ise Reşîdüddîn'in eseri Osmanlı kronik yazarları tarafından incelenmiş Osmanlı hanedanına adapte edilmiştir.³⁹¹ Âşıkpaşazâde'nin bahsettiği bu rüya halk hikâyelerinden kaynaklanır. Çünkü bu tür **menâkıbnâmeler** genellikle ordunun sefere çıktığı zamanlarda, belirli cemiyetlerde okunması veya topluma anlatılması için oluşturulurdu.³⁹² Hülasaten Osmanlı tarihi yazarlarından Âşıkpaşazâde Osmanlı Beyliği'nin kuruluş yılı olarak hicri 685 tarihini vermektedir. Bu başlangıç için Osman Gâzi'nin ilk zafer ve başarısı olan Kulaca Hisar'ın alınışı gösterilmektedir.

Elizabeth A. Zachadiadou yapmış olduğu tetkiklerde Âşıkpaşazâde'nin Osman Gâzi dönemine dair anlattıklarının Orhan Gâzi dönemine göre daha geniş ve detaylı olduğunu belirtiyor. Osman Gâzi'nin seferlerinin ve faaliyetlerinin daha çok destansı anlatılarla desteklendiğini, bu döneme ait bilgilerin Yahşi Fakih'ten almış olduğu kısma kendisi tarafından eklenmiş olabileceğini söylüyor. Yahşi Fakih'in Orhan Gâzi'nin hükümdarlığına dair daha çok bilgiler vermiş olabilme ihtimalini

³⁹⁰ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.46.

³⁹¹ Köprülü, **a.g.e.**, s.46

³⁹² Halil İnalçık, "Âşıkpaşazâde Tarihi Nasıl Okunmalı?", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.126.

sunuyor.³⁹³ Çünkü bu devirde hayatta olduğu için daha çok olay duymuş veya görmüş olabilir. Âşıkpaşazâde'nin başka bir tarihi menâkıbnâmeden veya takvimden yararlanmış olabilme ihtimali de olabilir. Ama önemli olan diğer figür Osman Gâzi tarafından gerçekleştirilen Karacahisar'ın fethedilmesidir. Karacahisar'ın fethi, Osman Gâzi'nin diğer seferlerine nazaran daha çok ses getirebilecek bir seferdir. Çünkü bu bölgedeki tekfurların dayanak olarak gördüğü ve nüfuzunu kullandığı bir tekfurun derdest edilmesi Osman Gâzi için Eskişehir-Yalova-Bilecik hattında bir hâkimiyet sahası oluşturdu. Türkmenler arasında bir liderlik karizması öne çıkmaya başladı.

Hicri takvime göre Âşıkpaşazâde'nin vermiş olduğu tarih 699 (1299)'dur. Bu tarihte Osman Gâzi'nin Karacahisar şehrinde birçok hane boş kalmıştır. Germiyan illerinden ve diğer illerden insanların göç ederek Osman Gâzi'den yer istedikleri belirtilmiş ve Osman Gâzi'nin bu isteği karşılıksız bırakmadığı ifade edilmiştir.³⁹⁴ Kiliseler mescide çevrildikten sonra ahali Cuma namazını topluca kılmak ister ve bir kadı tayin edilmesini önerir. Osman Gâzi'nin ilk hutbesini okuyan Dursun Fakih³⁹⁵ Osman Gâzi'ye, bu durum için Selçuklu sultanından izin alınması gerektiğini söyler. Osman Gâzi buna karşılık sultanın yardımını olmadan bu kaleyi kendi kılıcıyla aldığını söyler. Osman Gâzi nasıl ki sultana Allah tarafından meşruiyet verildiyse kendisine de gaziliğin Allah tarafından verildiğini izah eder. Selçuk soyunun üstünlüğünü kabul etmeyerek kendisinin de Gök Alp oğlu olduğunu söyler. Bununla birlikte atası Süleyman Şâh'ın Selçuklulardan önce bu topraklara geldiğini söyler ve böylece ilk hutbe Karacahisar'da okunmuştur. Kadı olarak da Dursun Fakih tayin edilmiştir.³⁹⁶

Halil İnalçık, Âşıkpaşazâde'nin Osman Gâzi'nin ağzından söylenmiş gibi naklettiği Gök Alp'in oğluyum ibaresinin Yazıcızâde'nin **Selçuklu Tarihi** eserinden alıntıyla çıkarttığı bir görüş olduğunu savunur. Gök Alp, Oğuz Kağan'ın

³⁹³ Elizabeth A. Zachadiadou, "İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler", **Söğüt'ten İstanbul'a**, s.344.

³⁹⁴ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.28.

³⁹⁵ Hasan Aksoy, "Dursun Fakih", **DİA**, C.10, TDVY, İstanbul 1994, s.7.

³⁹⁶ Âşıkpaşazâde, **a.g.e.**, Haz. Necdet Öztürk, s.29.

evlatlarındandır. Soy kütüğü olarak Süleyman Şah'ı da Gök Alp koluna bağlamaktadır.³⁹⁷

15. asır tarihçilerinden Oruç Beğ **Tevârih-i Âl-i Osman**'ında Osmanoğulları'nın başlangıcını hicrî 687 (1288) tarihi olarak vermektedir.

“Bir gün Er-Tonrul Gâzî vefat itdi. Oğlı Osman Gâzî yirine kayımmakam oldı. Osman Gâzî zamânesinde bir bahâdır, dilâver, şîr-i ner kopdı. Kim âlemde Rüstem-i Zâl yâ Efrâsiyâb yâhud Nerîmân'dı. Gicede ve gündüzde fî-sebîli'llâh diyüp gazâlar iderdı, Bahâdırlıkda dilâverlikde şöyle ad çıkardı kim, yigit yenil arasında hürmetlü ve izzetlü kopdı. Kaçan kim, ata süvâr olsa gazâya niyyet itse at üzerinde san Sâm-süvâr veyâ İsfendiyâr idi. Gelüp Sögütçük'de karâr idüp iller açmaga başladı. Evvel gelüp Bilecük'i ve Eynegöl'i vilâyetiyle feth itdi,, hicretün sene 687.”³⁹⁸

Oruç Beğ de, Âşıkpaşazâde gibi Osman Gâzi'nin Bey olması ve akabinde gerçekleştirdiği seferle Osmanlı tarihini başlatmaktadır. Burada sadece tarihsel olarak Âşıkpaşazâde ile farklıdır. Oruç Beğ 1288 tarihinde bu vakanın gerçekleştiğini belirtirken Âşıkpaşazâde hicri 685 yani 1285-1286 yılları aralığını göstermektedir. Oruç Beğ'in eserinde Osman Gâzi dönemine dair nakledilen olaylarda teferruat daha dar iken Ertuğrul Gâzi ve Orhan Bey dönemine ait nakiller daha teferruatlıdır. Burada Âşıkpaşazâde ile ayrılan müellifimiz destansı hadiselerden uzak durmuştur. Bununla birlikte Âşıkpaşazâde'de Osman Gâzi'ye atfedilen rüya hadisesi, Oruç Beğ'in eserinde Ertuğrul Gâzi'ye atfedilmiştir.

Ayrıca Âşıkpaşazâde'nin tefferuatlı olarak verdiği Karacahisar'ın fethi ve ardından yaşanan gelişmeler Oruç Beğ'in eserinde daha kısa bir çerçevede tutulmuştur.

“Evvel Cum'a namâzını, Karahisâr'ı aldı, evvelde tekbîri anda getürdiler. Tursun Fakı dirlerdi. Bir kişi vardı. Cum'ayı ve bayram namâzını evvel ol kıldurdu. Karahisâr'da evvel hutbeyi ol okudu Osmân Gâzî adına, hicretün sene 689.”³⁹⁹

³⁹⁷ Halil İnalcık, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Tarihi”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.61.

³⁹⁸ Oruç Beğ, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s13.

³⁹⁹ Oruç Beğ, **a.g.e.**, Haz. Necdet Öztürk s13

Oruç Beğ'in eserinde bu kadar kısa detaylandırılması akıllara Âşıkpaşazâde'nin Halil İnalçık'ın ifade ettiği değiştirilme ve ekleme olaylarının doğru olabileceğini getirebilir.⁴⁰⁰

Mehmed Neşrî'nin **Cihan-nümâ** adlı eserinde de meşruiyet kazandırmak amacıyla verilmiş olan rüya hadisesi bulunmaktadır. Rüyayı Osman Gâzi'nin gördüğünü belirtir.⁴⁰¹ Bu konuda Âşıkpaşazâde ile benzerdir. Neşrî tarihinde Karacahisar'ın alınışı ile alakalı şu başlık kullanılmıştır: “*Güftar ender zikr-i istiklâl-i Osman Gâzi*”⁴⁰². Buradan da anlaşıldığı gibi Neşrî Osman Gâzi'nin istiklal tarihi olarak Karacahisar'ın ele geçirilmesinden sonra gerçekleşen olayların sonucunda olduğunu ifade eder.

Neşrî'ye göre Osman Gâzi'nin Karacahisar'ı fethinden sonra etrafındaki bölgeleri de fethetmesi (Bilecik-İnegöl-Yarhisar-Yenişehir) İznik bölgesini sıkıntılı bir duruma düşürdü. Şehrin ikmal yolları kesildi ve etrafı Osman Gâzi'nin kuvvetleriyle abluka altına alındı. Bizans İmparatorluğu'ndan yardım talebinde bulunan İznik ahali Osman Gâzi ve kuvvetlerini durdurmak adına girişimlerde bulunuyordu. Osman Gâzi ablukayı kaldırırlarsa gelen yardım birliklerinin Osmanoğulları'nın üzerine saldıracağını ve bu durumun gazâ faaliyetlerinde buldukları kâfirlerin üzerinde cesaret verecek bir unsur oluşturacağını söylüyordu. Sultan II. Alâeddin Keykubâd'dan yardım talebinde bulunan Osman Gâzi bir ulak gönderir. Sultan Osman Gâzi'nin yaptığı fetihleri duyunca oldukça sevinir ve kendisine davul, sancak, kılıç, hilat ve at hediye ederek, bölgedeki kuvvetlerin kendisine destek olmalarını emreder. Sultanın yardım emri ulaşmadan Bizanslılar gaflete düşüp harekete geçerler. Osman Gâzi bir casus sayesinde bu durumu öğrenir ve bir gece baskını ile Yalak-Hisar'da kuvvetlerin büyük bir kısmını alt eder. Bir kısmını öldürür bir kısmını denize döker, bu durumu öğrenen Yalak-Hisar'a varamayan kuvvetler geri dönerler.⁴⁰³

⁴⁰⁰ Halil İnalçık, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Tarihi”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.61.

⁴⁰¹ Mehmed Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1 Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.85.

⁴⁰² Neşrî, **a.g.e.**, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, s.105.

⁴⁰³ Neşrî, **a.g.e.**, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, s.107.

Buraya kadar verdiği bilgiler Neşrî'nin Âşıkpaşazâde'nin eseriyle farklılıklarını ortaya koyar. Neşri Osman Gâzi'nin ganimetlerle birlikte Sultan II. Alâeddin Keykubâd'ın huzuruna vardığını söyler. Bu ziyaretteki amacının Sultan II. Alâeddin Keykubâd'ın oğlu olmadığı için onun yerine veliahd olmak için izin almaya gittiğini söyler. Osman Gâzi'yi oğlu gibi gören Sultan II. Alâeddin Keykubâd'ın Osman Gâzi'ye gönderdiği alametler de buna kanıt olarak gösterilebilir.⁴⁰⁴

Osman Gâzi Sultan II. Alâeddin Keykubâd zamanında Neşrî'nin ifadesine göre bir meşruiyet kazanmıştır. Lakin sultana olan saygısından ötürü bastırıldığı para ve okuttuğu hutbede Sultan II. Alâeddin Keykubâd'ı zikretmiştir. Selçuklu sultanı hayata gözlerini kapayınca Osman Gâzi "*el-hükümülillâh l-'aliyy il-kebîr*" yani "hüküm yüce Allah'ındır diyerek" kendi idaresini kurduğunu belirtir. Dursun Fakih hem kadı hem imam olarak tayin edilir. Karacahisar'da hayat yeniden canlanır. İlk hutbe Osman Gâzi adına Karacahisar'da okunmuştur. Birtakım rivayetlere göre de Sultan'dan gönderilen alametler Bilecik'in fethinden yıllar sonradır. Karacahisar ele geçirildiğinde Ak-Timur ile gönderilmiştir.⁴⁰⁵

Âşıkpaşazâde'nin eserinde 14. Bâb'da Osman Gâzi'nin istiklâli meselesinde hutbe okunurken Selçuklu sultanından izin almadığı ifade edilmişti. Kendisinin de Selçukîler gibi Oğuz Han'ın soyundan geldiğini söylüyordu.⁴⁰⁶ Oruç Beğ bu meseleler ile ilgili Neşrî ve Âşıkpaşazâde kadar detaylı bilgi vermezken, **Kitâb-ı Cihan-nümâ**'da diğer kroniklerden farklı bir ifade yer alır. Osman Gâzi'nin Türk töresi gereği Sultan II. Alâeddin Keykubâd'dan⁴⁰⁷ icazet alması oldukça şerefli ve bir

⁴⁰⁴ Neşrî, **a.g.e.**, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, s.109.

⁴⁰⁵ Mehmed Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1 Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.109-111.

⁴⁰⁶ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.28.

⁴⁰⁷ **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**'nde, Osman Gâzi'nin istiklâl tarihi 1299 olarak verilmektedir. Selçuklu idaresinin son bulması nedeniyle söylenen rivayetin doğru olmadığını savunan İsmail Hami Danişmend, bu konuda son Selçuklu Sultanı olarak Sultan II. Alâeddin Keykubâd'ın değil, II. Gıyâseddin Mes'ud'un olduğunu ifade eder. Ölümü olarak gösterilen tarihin yanlış olduğunu, 1308 senesine kadar hayatta olduğunu ifade eder. Nitekim 1299 tarihinden sonra Selçuklu Sultanlarının artık bir etki ve yetkilerinin kalmamasından sonra Moğol egemenliğinin hala varlığını sürdürmesi nedeniyle vergiler Moğol idarecilerine ulaştırılıyordu. Moğol hükümdarı Ebu Saîd Bahadır Han'ın vefatından evvel veliaht tayin etmemesinden dolayı Moğol birliklerinin kendi aralarında giriştikleri iktidar mücadelesinden ötürü bu bölgeyle ilgilenememişlerdir. Bu vaka karşısında Türk Beylikleri kendi kaderlerini çizme yoluna girmişlerdir. Bkz. İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C.1, Türkiye Yay., İstanbul 1947, s.6.

lider karizmasının ortaya çıkarılabileceği bir davranıştır. Ayrıca Osman Gâzi'nin adına para bastırıldığı ibaresi Âşıkpaşazâde'nin tarihinde yoktur. Bizans'a karşı kazandığı Yalak-Hisar muharebesi hem bizim hem Bizans kroniklerinin kaydettiği bir muhaberedir. Neşrî bu mücadeleden sonra göçlerin daha sık olduğunu Germiyan ve çevre bölgelerden kitlelerin Osman Gâzi'nin saflarına katıldığını söylüyor. Tarihçi Neşrî bu muharebeyle birlikte Osman Gâzi'nin bağımsızlığını kazandığını ifade ediyor.⁴⁰⁸ Yalak-hisar'da gerçekleşen savaş Anonim Tevârih'te de yer alır. Neşrî'den farklı olarak gece baskınından bahsetmez ve teferruatı Neşrî'ye göre daha azdır.⁴⁰⁹ Koyunhisar'da Osman Gâzi'nin Bizans'ın ittifak gruplarına karşı kazanmış olduğu savaş sayesinde Marmara bölgesindeki kıyıların kontrolü Osmanlılar'a geçmiş oldu. İstiklâl mücadelesindeki başlangıç 1302 tarihinde kazanılan bu savaş gösterilebilir. Bursa şehri bir süre daha Bizans İmparatorluğu'ndan yardım almaya devam etse de Osmanlıların muhasarasına maruz kaldı. Osman Gâzi'nin bu zaferi civar beyliklerde ve Anadolu'nun batı kanadına göçen gâzilerde büyük yankı uyandırdı.⁴¹⁰

Hadidî'nin gerçek adı bilinmemektedir. Şiirlerinde kullandığı mahlası ile bilinen Hadidî eserinden kendinden önceki vakaları izah ederken, Âşıkpaşazâde'den kaynaklandığını söylemektedir. Başka hangi eserlerden faydalandığını açıkça belirtmemektedir.⁴¹¹ Hadidî'nin manzum bir şekilde kaleme aldığı eserinde meşruiyet kazandırmak amacıyla bir efsane olarak verilen rüya hadisesi Osman Gâzi'ye atfedilmiştir.

“Mübârek gözlerin hâb almışidi

Hemân seccâde üzre kalmışidi

Süleymân-şâh'ile bir şeyh-i kâmil

Gazâya bile olmuşidi mâil

⁴⁰⁸ Halil İnalçık, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Tarihi”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.65.

⁴⁰⁹ **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992, s.14.

⁴¹⁰ Fahameddin Başar, **Osmanlı Kaynaklarına Göre Osmanlı Bizans Münasebetleri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1991, s.67.

⁴¹¹ Necdet Öztürk, “Hadidî”, **DİA**, C.15, TDVY, İstanbul 1997, s.14-16.

*Ki Şeyh Edbalı 'yidi adı anun
Ferîdü 'd-dehrîdi kutb-i zamânun*

*Görür Osmân-ı Gâzî düşde nâ-gâh
Togar Koynundan ol şeyhün çıkar mâh*

*Girür Osmân-ı Gâzî koynuna hoş
İder Osmân-ı Gâzî 'yi der-âguş*

*Göbeğinden biter bir sebz-i hurrem
Diraht ü müntehâ mevzun u a 'zam*

*Bınar u çeşme akar sâyesinde
İçer insân u hayvân vâyesinde*

Müzeyyen sünbül ü süsenler olmuş

*Revân olup ayağı her bınarun
Suvarur bâg u râgın, sebze-zârun*

*Düşinden oyanup Osmân-ı Gâzî
Varup ol şeyhe keşf itdi bu râzî”⁴¹².*

Hadîdî'nin tasvirine göre Osman Gâzi bir mescidde ibadet ederken seccade üzerinde uykuya dalar. Süleyman Şâh ile beraber cenk etmiş bir âlim olan Şeyh Edebâli'yi görür. Edebâli'nin koynundan doğan ay Osman Gâzi'nin koynuna girer, Osman Gâzi'nin göbeğinden çıkan sebz-i hurrem yani farsça yeşil bir mutluluk. Burada yeşil olan her şey sayılabilir. Bir alt satırda belirttiği “*Diraht ü müntehâ mevzun u a 'zam*” cümlesiyle sonsuz ve dengeli bir ağacın çıktığını belirtir. Daha önce bahsettiğimiz kroniklerdeki rüya tabiri ile benzer özellikler gösterir.

⁴¹² Hadîdî, **Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)**, Haz. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1991, s.30.

Hadidî eserinin **Sıfat-ı Seher, Gazâ-Kerden-i Osmân-ı Gâzî** başlığında Osman Gâzi'nin seferlerini anlatmaya başlar. Bu bölümde Osman Gâzi'nin ilk seferi olarak **Karaca-kal'a-ili**'n fethedilişini anlatır. Necdet Öztürk buradaki ifadenin Karacahisar değil İnegöl etrafındaki Kulaca olduğunu belirtir. Âşıkpaşazâde ve Neşrî'nin eserleriyle verdiği bilgiler uyuşmaktadır.⁴¹³

Hadidî'nin eserinde Osman Gâzi'nin istiklâlini belirtmek için verdiği ibareler bulunmaktadır. Bilecik'in Yenişehir'in, İnegöl'ün, Yarhisâr'ın ve Karacahisar'ın alınmasından sonra Cuma namazını kıldırıldığını, adına hutbe okuttuğunu ve kadı atadığını bildirir.

“Alup dört kal'ayı Osmân-ı Gâzî

Buyurdu emr idüp cum'a namâzı

İdüp Tertîbi gayrı nâmu korlar

Hemân Osmân adına hutbe okurlar

Buyurdu akçaya sikke kazarlar

Ki Osmân ibn-i Er-tuğrul yazarlar

Ol iklim oldu Osmân'a musahhar

Nizâm-ı saltanat hem çün mukarrer

Kodı her kal'ada bir merd-i âlim

Ki kadı ola olup şer'a hâkim”⁴¹⁴.

Buradan anlıyoruz ki Hadidî eserini oluştururken Neşrî'nin tarihinden de faydalanmıştır. Neşrî'nin **Cihân-nüma** adlı eserinde Osman Gâzi'nin bağımsızlık kazanması ile ilgili verdiği bilgilerde; “*Osman Gâzi dahi Sultan 'Alâ üd-Dîn zamanında eğerçi nev'a istiklâl bulmuşdı; lâkin edebe ri'ayet idüben, hutbeyi ve*

⁴¹³ Hadidî, **a.g.e.**, Haz. Necdet Öztürk, s.36.

⁴¹⁴ Hadidî, **Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)**, Haz. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1991, s.43.

sıkkeyi yine Sultan Alû üd-Dîn adına kılmıştı.”⁴¹⁵ demektedir. Buradan anladığımız Osman Gâzi'nin Sultan II. Alâeddin Keykubâ'a olan hürmetinden ve edebinden dolayı onu yok saymamış ve geleneklere bağlı kalmıştır. Lâkin bu kısımda şöyle bir ayırım yer almaktadır. İbrahim Artuk'un Osman Gâzi dönemine dair bulduğu bir sikkeden daha önce bahsetmiştik. Sikkede tam manasıyla Hadidî'nin ifade ettiği bilgiler yer almaktaydı. Aslında müellif kaynak olarak Neşrî'ye başvursa da sikkenin üzerinde yazılanları incelediğimizde orijinal olarak kendi verdiği bilgilerdi. Osman Gâzi dönemine dair bulunan sikke ile ilgili Ertuğrul oğlu Osman ibaresinin sikkenin üzerinde olduğunu, tarih ve başka bir kayıt olmadığını belirtmiştik.⁴¹⁶ Genel itibari ile kroniklerimiz birbirine yakın bilgiler vermektedir. Sadece efsanevi motiflerde birbirinden farklılıkları mevcut diyebiliriz. Çünkü Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihçileri büyük ölçüde birbirinden faydalandıkları ve eklemeler yaptıkları için eserler arasında oldukça büyük bir uçurum görülmemektedir. Verilen tarihlerin güvenilirliği tartışılabilir. Eserlerde Osman Gâzi dönemindeki fetihlerin tarihleri birbirinden farklı olarak verildiği başlıklar görülmektedir.

3.2 Yazıcızâde Ali, Ahmedî, Enverî ve Nişancı Mehmed Paşa'ya Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

İlk dönem Osmanlı kroniklerinde önemli bir yere sahip olan **Tevârih-i Âl-i Selçuk** adlı eserde Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Gâzi'nin atalarının kim olduğu ve bu bölgeye nasıl geldikleri konusunda vermiş olduğu bilgileri inceleyip aktarmıştık. Yazıcızâde'nin eserinde vermiş olduğu bilgiler ağırlıklı olarak Selçuklu tarihini kapsayan ve İbn Bîbî'nin Farsça olarak yazdığı eseri **el-Evamirü'l-'Ala'iyye fi'l-umuri'l-'Ala'iyye**'nin Türkçe'ye tercüme edilmiş halidir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş vakasını izah etmek için başvurulması gereken en mühim kaynaklardandır.⁴¹⁷ Yazıcızâde'nin tasvir ettiği vukuata göre Bilecik'in fethi ile

⁴¹⁵ Mehmed Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1 Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.109.

⁴¹⁶ İbrahim Artuk, “Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Gâzi'ye Ait Sikke”, **I. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi Bildirileri**, Ankara 1980,s.27.

⁴¹⁷ Yazıcızâde Ali, **Tevârih-i Âl-i Selçuk**, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s.29.

alakalı vermiş olduğu başlıkta Osman Gâzi için “*Gazilerin Meliki*” sıfatını kullanmıştır.⁴¹⁸

Sultan Alâeddin Keykubâd devrindeki Anadolu’nun başkaldıran Karaman ve Ermenek asilerinin sürekli eşkıyalık ve yağma yaptıklarını belirten Yazıcızâde bu grupların dağıtıldığını, bir kısmının öldürüldüğü ve bir kısmının da kaçıp başka bölgelerde gizlendiğini belirtir.⁴¹⁹ Anadolu’daki karışık iktidar mücadelesinin yaşandığı dönemde Batı hudutlarından yani uçlardan bir haber geldiğini belirtir bu habere göre;

“Bu esnada uç etrafından haber vardı ki Kayı’dan Ertuğrul oğlu Osman Beg’i ucadağı Türk beglerini diriliü kurultay idüp Oğuz tören sürüşü han dikdikleri diyü. Ol hikayet bu minval üzerindeydi ki ucadağı Türk begleri, ki Oğuz’un her boyundan uc etrafında Tatar şerrinden korkup yaylar ve kışarlardı, ruzigar-ıla karşı Tatardan incinenler uca gelüp cogaldılar. Fi’l-cğmle ol illerün begleri ve kethüdarları cem’ olup Osman Beg katına geldiler ve meşveret kıldılar. Çün kal u kilden sonra sözlerinin ihtiyarı bu oldu ki eyidiler “Kayı Han hod mecmu Oguz boylarının Oguz’dan sonra ağaları ve hanlarıydı. Ve Gün Han’un vasiyetine Oğuz töresi mucebince hanlık ve padişahlık Kayı soyu var-iken özge boy hanlarının soyına hanlık ve padişahlık degmez. Çün şimden girü Selçuk Sultanlarından bize çare ve meded yokdur, memleketün çoğı ellerinden çıkdı, Tatar üzerlerine gereği gibi müstevli oldu. Çün merhum Sultan ‘Ala’a’d-din’den dahı size safa nazar olmuşdur. Siz han olun ve biz kullar Sultanumuz hizmetinde bu tarafda gazaya meşgul olalum” didiler. Osman Beg dahı kabul itdi. Pes mecmu’örü turup Oğuz resmince üç kerre yükünüp baş kodular. Ol zamanlarda Oguz töresinden bakiyye var-ıdı. Şimdi ki bigi top unudulmamış-ıdı. Dolu obalardan kımran getürdüp Osman Beg’e sagrak sundular. Çün içdi, çavuşlar “Sihhat ve ‘afiyet ve padişahlık mübarek olsun” diyüp du’a ve sena kıldılar.”⁴²⁰

Yazıcızâde’nin verdiği ifadeler yukarıda bahsettiğimiz ifadelerle tamamen farklıdır. Osman Gâzi’nin istiklalini tarih olarak 699 olarak verse de Neşrî’nin ve Âşıkpaşazâde’nin vermiş olduğu rivayetlerle bir alakası yoktur. Yazıcızâde Osmanlılar’ın Kayı boyuna mensup olduğunu ilk söyleyen tarihçidir. Ve Sultan ile

⁴¹⁸ Yazıcızâde Ali, **a.g.e**, Haz. Abdullah Bakır, s.871.

⁴¹⁹ Yazıcızâde Ali, **a.g.e**, Haz. Abdullah Bakır, s.871.

⁴²⁰ Yazıcızâde Ali, **Tevârîh-i Âl-i Selçuk**, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s.872-873.

olan münasebeti Neşrî tarihinde verildiği gibi sultanın izni ile değil etrafındaki Türkmenlerin ısrarı ile kabul ettiğini belirtir. Selçukluların eski otoritesinde olmadığı için Türkmenlerin başıboş ve hedefsiz kaldıklarını ifade eden Türkmenler Oğuz töresinin gerektirdiği şekilde yönetici hanedanın Kayı Han kabilesinden olması gerektiğini belirterek diğer boyların yerine Osman Gâzi'nin gazilere liderlik etmesi gerektiğini belirtirler. Geleneklere göre Osman Gâzi bu teklifi kabul eder ve sunulan kımızı içer, bu olaydan sonra Bilecik kalesi fethedilir. Osman Gâzi'nin bu seferinden sonra Türkmenlerin Osman'ın beyliğine göç ettiğini ifade eder. Sultanın izni alınmamıştır. Sadece Sultan Alâeddin Keykubâd'ın kendisinden razı ve memnun olduğunu belirtmiştir.

Diğer kroniklerde bahsedilen rüya hadisesi rivayeti Yazıcızâde'nin eserinde yoktur. Müellif bunun yerine Hıristiyan keşişlerin gördükleri bir kehaneti aktarır. Bu kehanet şu şekildedir;

“Ve bir hikayet dahı budur ki sultanumuz –halledede mülkehü'nün cedleri dahı Söğüt yurdunda-y-iken, ki dahı padişah olmamışlardı ve Burusa ve Rum ili feth olmamış-ıdı, Rumilinde Siruz şehri üstünde Margarit adlu manastırın keşişleri nücumda gördiler ki Söğüt'de bir padişah kopup anun soyından biri Rum ilini feth idecekdür. ALTun ve akçe getirüp denizi Anadolu'ya geçüp Söğüd'e vardılar. Merhum Osman Beg –tabe serahu-'ya yalvardılar ve altını ve gümüşü yalvardılar, pişkeş kıldılar. Ve hükm iltimas itdiler ki Rum ili feth oldu vaktin ol Manastır'un vakfı köyleri ve keşişleri haracdan ve 'avarızdan mu'af ve müsellemler ola. İltimasları mahall-i kabulde vaki' ola. Bir danişmend getirüğü hükm yazdurdılar ki “Eger Hak –te'ala- lütfu ve inayetinden bize padişahlık erzani kılup Rum ili feth olursa Margarit manastırının keşişlerini ve vakıf köylerini haracdan ve sayir avarızdan mu'af ve müsellemler kılavuz” diyü. Feth oldugundan sonra her padişah yeni hükm virmiş sultanumuz zamanunda dahı ol hüküm yenilendi-y-di.”⁴²¹

Yazıcızâde'nin anlattığı bu rivayete göre Osmanlı Devleti'nin başlangıcını Margarit manastırındaki keşişler veya rahipler nücum⁴²² ilmi ile görmüşlerdi. Bu keşişlerin tahminine göre Osman Gâzi daha fetihlerini yapmadan önce Söğüt civarında hüküm sürerken Margarit keşişleri bu

⁴²¹ Yazıcızâde Ali, *Tevârîh-i Âl-i Selçuk*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s. 930.

⁴²² Diğer bir adı “ilm-i felek”tir. Yıldızların incelenerek onların hareketlerinden dünyada meydana gelebilecek olayları tahmin etme ilmidir. Gökküresi bilimi anlamına da gelir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tefik Fehd, “İlm-i Felek”, *DİA*, C.22, TDVY, İstanbul 2000, s.216.

bölgeden bir padişahın ortaya çıkacağını söyler. Bu kişinin soyundan gelen birisi ise Anadolu topraklarını fethedecektir. Bu kişiler Osman Gâzi'ye gelerek aman dilerler, altın ve gümüşlerini ona sunarlar. Osman Gâzi de eğer Rum illeri feth olursa bu keşişlerin manastırına dokunulmayacağını sözünü verir ve vergiden muaf olacaklardır. Yazıcızâde eserini bu başlıkla bitirmiştir. Osman Gâzi ve devam eden süreçteki fetihleri ve seferlerine dair bilgiler yoktur.

14. asır Anadolu şairlerinden Ahmedî'nin **İskendername** adlı eserinde ek olarak verilen Osmanlı tarihi kısmında verdiği ifadelerin en çok etki yaptığı eserin Şükrullah'ın **Behçetü't-Tevarîh** adlı çalışmanın olduğu görülmektedir. Ahmedî'nin eserinin incelemesini yapan Nihad Sami Banarlı yaptığı karşılaşmaya göre Osman Gâzi'den Emir Süleyman'a kadar olan bölümlerin Ahmedî'nin vermiş oldukları ifadenin Fars diline çevrilmiş hali olarak nitelendirmiş. Burada bazı ekleme ve çıkarımların yapıldığını söylemiştir.⁴²³

Ahmedî'nin eserinde Osman Gâzi dönemine dair oldukça teferruatlı bir bilgi verilmemektedir. On dört beyit ile Osman Gâzi dönemini bitirir. Osman Gâzi'ye ayırdığı bu bölümde;

“Gidi Ertuğrul cihandan yirine

Oğlı Osman kaldı anun yirine

Oldı Osman bir ulu gâzi kim ol

Nireye kim vardıyise buldı yok

Her yana birbidi bir bölük çeri

Bilecüği feth itdi ol nâmdar

İnegöl ile dahı Köprühisar

Durmadı her yana leşker saldı ol

Az zamanda çok vilâyet aldı ol

Kâfiri yıkub yakıb ol nâmdar

Bursa vü İznik'i eyledi hisar

⁴²³ Ahmedî, **Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Nihad Sami Banarlı, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939, s.45.

Eyle takdir itdi Hak azze ve cel

*Ki almadan ol ikisin irdi ecel*⁴²⁴.

Ahmedî'ye göre Osman'ın Beyliği Bilecik'in fethi ile başlamıştır. Ertuğrul Gâzi'nin yerine geçtikten sonra büyük bir gâzi olarak her yere asker gönderdiğini, bu askerlerin kâfirlere karşı mücadele ettiğinden bahseder ve ardından "*Bilecüği feth itdi ol nâmdâr*" ibaresiyle Osman Gâzi'nin bu fetihle birlikte bir merteye kazandığı anlamı çıkabilir. Diğer kroniklerdeki Selçuklu Sultanları ile ilgili olan münasebetlerin verildiği yargılar yoktur.

Ahmedî'nin eserindeki bir diğer farklılıkta Osman Gâzi'nin Bursa ve İznik şehirlerini alamadan vefat etmiş olduğudur. Bu bilgi yanlış olabilir. Çünkü Aşıkpaşazâde, Oruç Beğ ve Neşrî gibi müverrihler İznik ve Bursa fethedildiği zaman Osman Gazî'nin hayatta olduğu lakin rahatsızlığından dolayı muhasarayı oğlu Orhan Gâzi'nin yönettiğini belirtirler.⁴²⁵ Şükrullah'ın eserinde Nihad Sami Banarlı'nın tahlilinin doğru olduğunu görmekteyiz, eserinde Osman Gâzi ve devri oldukça kısa verilmiştir. Bursa ve İznik'in muhasarasına asker gönderdiğini belirtir, Orhan Bey'den bahsetmez ve kuşatma sonuçlanmadan hayattan göçtüğünü ifade eder. Ahmedî eserinde Osman Gâzi dönemi ile alakalı bir kuruluş tarihi veya diğer seferleri ile alakalı bir tarihte bildirmemiştir. Şükrullah Osman Gâzi'nin ölüm tarihi olarak 1311 senesini verir. Bilecik'in alınış tarihi olarak 1299 senesini (H.699) söylemektedir. Bu kısımlarını diğer eserlerden kaynak olarak almış olabilir.⁴²⁶

Enverî'nin **Düstûrnâme** adlı eserinde Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında verilen izahat oldukça çarpık bir şekilde işlenmiştir. Osman Gâzi ve Ertuğrul Gâzi dönemine dair yanlış bilgiler nakledilmiş, verilen tarihler bile diğer kroniklerin izahıyla yakından uzaktan alakalı değildir.

⁴²⁴ Ahmedî, **a.g.e.**, s.67.

⁴²⁵ Bkz. Mehmed Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1 Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.137; Aşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.44; Oruç Beğ, **Tevârîh-i Âl-i Osman**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s.15; **Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman**, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992, s.15.

⁴²⁶ Şükrullah, **Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.29.

Ertuğrul Gâzi dönemi ile alakalı verdiği bilgilerden bir kesiti aktaralım;

“Geldi bunlar Bilecük’i feth ider

Dönüben Sultân-Öyüğü’ne gider

Biri Ertuğrul Beğ’e diri u cüvan

Hak seni viribidi tîg-i bürrân

Feth-i İslâma olasin sen sebeb

Senün aslın Rûm-ili’n feth ide hep

Didi Tuğul kimsin iy pîr ayd sen

Didi kim ol Hızr didükleri ben

Gâyib olup Hızr olur andan revân

Âh idüp Ertuğrul eyledi figân

Yarhisâr’ı Eynegöl’i kaldı Feth

Oldı andan ayru niçe il feth

Yidi yüz otuz yedi hicret olur

Gitdi Ertuprul dahı rihlet kılır

Ömri elli ki yıl oldı hemân

Yidi iklime ol oldı dâstân”⁴²⁷

Osman Gâzi dönemine dair verdiği bilgilerde ise;

“Anun oğlu kopdı Osman Beğ bu kez

Geldi Osmân oğlu Orhân Beğ bu kez

Nûra Sofî-oğlu Mîr Karaman

Eyledi Osmân’a hizmet bir zamân

Almış idi ilini anun Tatar

Vardı Osmân cümle kıldı târümâr

Sürdi Tatar’ı Karaman’ı kodı

⁴²⁷ Enverî, **Düstûrnâme-i Enverî**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.22.

Nüsha içre râviler böyle didi

Karaman dâyim gelürdi hizmete

Göndürüp akına üzengü tuta

Yidi yüz yigirmi olmuş idi sâl

Kıldı Osmân Beğ cihandan irtihâl⁴²⁸

Enverî'nin **Düstürnâme** adlı eserinin Osmanlı tarihi kısmında devletin kurucuları hakkında verdikleri bilgiler diğer kroniklerle hiçbir şekilde uymamaktadır. Enverî eserinde Osman Gâzi dönemini sadece altı beyitle izah etmiştir. Ertuğrul Gâzi dönemine dair verilen bilgilerin birçoğu Osman Gâzi'nin faaliyetleri ile ilgilidir. Bu konudaki bilgileri kaynak olarak göstermek çok mümkün gözükmemektedir. Ertuğrul Gâzi'nin vefatını hicretin 737'si olarak göstermektedir. Bu tarih kesinlikle tarihî kaynaklara uygun değildir. Osman Gâzi'nin ölüm tarihi olarak verilen 720 senesi de gerçeği yansıtmaz. Osman Gâzi'nin müellifin verdiği bilgiye göre atası Ertuğrul Gâzi'den önce vefat etmiş olması gerekir. Müellif Osman Gâzi'nin ele geçirdiği Bilecik-Yarhisar-İnegöl hattının Osman Gâzi tarafından değil Ertuğrul Gâzi tarafından fethedildiğini belirtmiştir. Darda kalan durumlarda ortaya çıkan Hızır Aleyhisselam figürü burada Ertuğrul Gâzi'nin nesebinden gelenlerin Rumeli coğrafyasında fetihler başaracağını müjdeliyor.⁴²⁹ Türk kültür geleneğine uymayan şekilde tasvir edilmiştir. Enverî'nin eserindeki bu yanlışlıklar Ertuğrul Gâzi dönemi ile kısıtlı değildir. Osman Gâzi'nin Karamanoğulları'nın beyi ile giriştiği bir mücadeleden bahsediyor. Kuruluş döneminde diğer kaynaklarda da geçen bir Karaman-Osmanoğulları münasebeti yoktur.

Nişancı Mehmed Paşa'nın **Osmanlı Sultanları Tarihi** çalışmasında diğer Osmanlı kroniklerinde olduğu gibi rüya hadisesi anlatılmaktadır. Nişancı Mehmed Paşa'nın eserinde rüya görenin Ertuğrul Gâzi olduğu rivayet edilir. Ertuğrul Gâzi bir fakihin davetinde: Kuran-ı Kerim'i görerek ne olduğunu

⁴²⁸ Enverî, **Düstürnâme-i Enverî**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.22-23.

⁴²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Kurnaz, "Hızır", **DiA**, TDVY, C.17, İstanbul 1998, s.411.

sorar, Fakih kendisine Allah'ın kelamı olduğunu bildirir. Evdekiler uykuya daldıktan sonra kalkan Ertuğrul Gâzi yıkanır ve sabaha kadar uyumaz, ellerini göbek hizasında tutar. Sabah olduğunda uykuya dalar ve rüyasında bir kimse Allah'ın kelamını duyduğu saygıdan ötürü kendisinin ve neslinin yüceltileceğini bildirir.⁴³⁰

Nişancı Mehmed Paşa Ertuğrul Gâzi'nin vefatından sonra yerine geçen Osman Gâzi'nin Sultan'dan elçi vasıtasıyla birçok hediyenin gönderildiğini beyan eder. Ardından şu bilgiyi aktarır: “*Nankörlerle ve kâfirlerle gazâ ve savaş yapma işinde kendisini vekil etti.*” Sultan tarafından Osman Gâzi'ye kılıç, davul ve sancak gönderilmiştir. Nişancı Mehmed Paşa'ya göre bunlar Allah'ın yardımını alan kişilerdi. Eserinde Osman Gâzi'den bahsederken “*Sultan Osman*” ibaresini kullanmıştır. Bu davul vurulduğunda Osman Gâzi makamının yükselmesi anlamına gelen bu törende gelen armağanlara binaen saygı duruşu için ayağa kalkar. Sonra Allah'a olan inancı ve güveniyle Sultanlık tahtına oturur. Bu saltanat tarihini hicri 699 senesi olarak vermektedir.⁴³¹

Nişancı, Osman Gâzi'nin fethettiği yerleri daha sonra açıklar. “*Yarhisar-İnegöl-Yenişehir ve çevresiyle birlikte Bilecük beldeleri Tanrının yardımıyla Sultan Osman'ın fethettiği yerlerdir.*”⁴³² Bu kısım diğer kroniklerle eş doğrultuda bir bilgidir diyebiliriz. Neşri tarihine yakın bir ifade ile Sultan Alâleddin'in varisi olarak kendisine yakın olan kişilerden Osman Gâzi'yi “*Emîr Osman*” gördüğünü başka kimsenin kalmadığını ifade eder.⁴³³

Nişancı Mehmed Paşa da Ahmedî ve Şükrullah gibi Bursa ve İznik şehirlerinin Osman Gâzi tarafından fethedilmediğini, bu mecraların ele geçirilmesi için asker yolladığını fakat ömrünün yetmediğini izah eder.⁴³⁴

⁴³⁰ Nişancı Mehmed Paşa, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. İbrahim Hakkı Konyalı, Türkiye Yay., İstanbul [y.y.y.], s.344.

⁴³¹ Nişancı Mehmed Paşa, **a.g.e.**, Haz. İbrahim Hakkı Konyalı, s.345.

⁴³² Nişancı Mehmed Paşa, **a.g.e.**, Haz. İbrahim Hakkı Konyalı, s.345.

⁴³³ Nişancı Mehmed Paşa, **a.g.e.**, s.345; Mehmed Neşri, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1 Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.109-111.

⁴³⁴ Nişancı Mehmed Paşa, **a.g.e.**, Haz. İbrahim Hakkı Konyalı, s.345; Şükrullah, **Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.29;

Ölüm tarihini Enverî ile aynı şekilde hicri 720 senesi olarak ifade etmektedir.⁴³⁵

Son olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı kaynaklar arasında önemli bir yeri olan **Tarihî Takvim**'lerden bahsedelim. **Tarihî Takvim**'ler kronik veya menakıbnâmeler gibi değillerdir. Bu takvimler kronoloji esaslı oluşturulmuş ilk baştan itibaren sadece olayın ne olduğu verilmiş ve ardından yazılış tarihinden evvel geriye gidilerek not edilmiştir. Kendi dönemlerine yaklaşıldıkça verdikleri bilgiler açısından daha detaylı ve ayrıntılı bilgiler yazmışlardır. Bu takvimlerde genel itibari ile padişahların doğum ve ölüm tarihleri, tahta ne zaman çıktıkları, önemli seferleri ve başarıları kaydedilmiştir. Bunlardan 850 ve 848 senelerine ait iki takvim Osman Turan tarafından hazırlanmıştır. 858 yılına ait bir takvim Hüseyin Nihal Atsız tarafından hazırlanmıştır. 824-835-843 tarihine ait üç takvim daha Hüseyin Nihal Atsız tarafından yayımlanmıştır.⁴³⁶ Bu takvimler kendinden sonra yazılmış olan kroniklere kaynak olabilirler. Müellifler bizzat yararlandığını söylemese de verdikleri bazı bilgiler **Tarihi Takvimler**'le örtüşmektedir.

II. Murad devrine ait Osman Turan tarafından derlenen **Tarihî Takvim**'lerin Paris'te Bibl. Nationale'de bulunan nüshasında Bursa ve İznik'in Orhan Gâzi'nin hükümdarlık devrinde fethedildiği, Osman Gâzi'nin ölümünden sonra gerçekleştiği belirtilir.

*“Osmân beg hurûc edüb çıkaldan berü iki yüz dokuz yıldur;”*⁴³⁷

“Ve Bilâcuk ve Yar-hisâr ve İnegöl ve Yenişehir ce cemî' vilâyetlerile 'Osmân Beg elinde feth'olaldan berü iki yüz bir yıldur”.⁴³⁸

*“Ve Burûsâ Ulubât vilâyetlerile Orhan beg elinde feth'olaldan berü yüz yigirmi dört yıldur.”*⁴³⁹

Ahmedi, **Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Nihad Sami Banarlı, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939, s.67.

⁴³⁵ Nişancı Mehmed Paşa, **a.g.e.**, Haz. İbrahim Hakkı Konyalı, s.345, Enverî, **a.g.e.**, Haz. Necdet Öztürk, s.23.

⁴³⁶ Fahameddin Başar, “İlk Osmanlı Tarihçileri”, **Türkler**, C.11, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.411.

⁴³⁷ Osman Turan, **Tarihî Takvimler**, TTK Yay., Ankara 1954, s.17.

⁴³⁸ Osman Turan, **a.g.e.**, s.17.

Hicri 850 tarihine göre hazırlanan Paris nüshasında Osman Gâzi'nin hurucu Hicri 641 tarihi, dört şehri fethi Hicri 649, Orhan Gâzi'nin Bursa ve Ulubat'ı fethi hicri 726 tarihi olarak verilmiştir.

İstanbul'un fethinden önce hazırlanmış bu **Tarihi Takvim**'ler birçok kuruluş meselesi bakımından Osman Gâzi ve Orhan Gâzi dönemlerine dair verdiği bilgilerde yanlışlık olabilir. Ya da kronik yazarları Osman Gâzi'nin hastalanmış olabileceği ihtimalini daha sonraki dönemde eser sunan kişiler kendileri eklemiş olabilirler. Lakin aynı **Tarihî Takvim**'lerin Oxford Bodleian kütüphanesindeki nüshasına bakıldığında yukarıdaki bilgilerden daha farklı bir izahat ile karşılaşır. Bu nüsha hicri Zilhicce 848 tarihinde sonlandırılmıştır. Bu nüshadaki Osmanlı Devleti'nin başlangıcını izah eden bilgilerde şu notlar kaydedilmiştir;

“Osman beg zâhir olaldan iki yüz biş yıldur; Bilâcık (ve) Yâr-hisar ve İnegöl ve Yeni-şehir tamam vilâyetile alınaldan beri yüz toksan sekiz yıldur;

Bursa ve (U)lubat alınaldan beri yüz yigirmi yıldur;

Orhan beg toğaldan berü yüz yetmiş dört yıldur;”⁴⁴⁰

Osman Bey'in doğumu hicri 643 senesi olarak verilmiştir. Bursa'nın alınış tarihi hicri 727 tarihi olarak verilmiştir. Son olarak Orhan Gâzi'nin doğum tarihi hicri 674 yılı olarak gösterilmiştir.

Hüseyin Nihal Atsız tarafından hazırlanan hicri 858 tarihli Takvim'de;

“Osman Beg hurûcından berü iki yüz tokuz yıldur (Hicri 649)

Ve Bilecük ve Yarhisar ve İnegöl ve Yenişehir cemî ‘ vilâyetleriyle ‘Osman eg elinden feth olaldan berü iki yüz sekiz yıldur (Hicri 650)

Ve Orhan Beg vefatından ve Orhan Beg cülûsundan berü yüz elli yedi yıldur (Hicri 701)

Burusa ve Ulubat feth olaldan cemî ‘ vilâyetleriyle Orhan Beg elinde yüz otuz üç yıldur (Hicri 725).”⁴⁴¹

⁴³⁹ Osman Turan, **a.g.e.**,s.17.

⁴⁴⁰ Osman Turan, **Tarihî Takvimler**, TTK Yay., Ankara 1954, s.53.

Hicri 858 tarihli takvim Osman Turan'ın neşrettiği 850 tarihli **Takvim**'le Bursa'nın fethi konusunda verdiği bilgilerde birbiriyle benzer niteliktedir. 848 tarihli Oxford nüshasında yer alan **Takvim**'de Bursa'nın fethi hadisesinde hükümdar farklı verilmiştir.

Hüseyin Nihal Atsız'ın hazırladığı 824 tarihli takvimde Osman Gâzi'nin ortaya çıkışı hicri 639 tarihi olarak verilir. Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir mecralarının fethedilmesi hicri 646 tarihi olarak gösterilir. Bursa ve Ulubat'ın alınmasını Osman Gâzi'ye atfeder ve tarih olarak hicri 724 tarihini kaydeder. Sadece İznik'in alınış tarihi olarak hicri 731 senesini verir, Orhan Gâzi tarafından gerçekleştirildiğini kaydeder.⁴⁴²

Hicri 835 tarihli takvimde ise Osman Gâzi'nin hurucu h. 641 senesi, dört şehri alması hicri 710 senesi, Bursa ve Ulubat'ın fethi h.676 senesi olarak verilir. İznik'in fethi ise Orhan Gâzi'nin hükümdarlık dönemine atfedilerek h. 733 tarihi kaydedilmiştir. Atsız Bilecik-Yarhisar-İnegöl-Yenişehir'in fetih tarihini hicri 710 senesi olarak verir. Ama metinde “*Bılaçuk ve Yarhisar ve İnegöl ve Yenişehir feth oldu anun zamanında. Yüz kırk beş yıldurur.*” ifadesi vardır. Bu tarih h.690 senesine tekabül eder. Ufak bir yanlışlık yapılmış olabilir.⁴⁴³

Hicri 843 tarihli **Takvim**'de ise dört şehrin fethi h.680 tarihi ile Osman Gâzi'ye atfedilir. Bursa ve Ulubat'ın fetihleri ayrı maddede gösterilip, Bursa'nın fethi için h.725 tarihi verilirken, Ulubat'ın fethi h.726 tarihinde gösterilir. İznik'in fethi h.730 senesi olarak nakledilmiştir. Bunun yanı sıra Orhan Gâzi'nin doğum tarihi ve cülûsuna dair bilgi verilmemiş sadece vefat tarihi hakkında bilgi verilmiştir.⁴⁴⁴

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında bilgi veren kroniklerdeki bilgiler çerçevesinde bir değerlendirme yaptık. İncelediğimiz kaynaklarda görüldüğü gibi ilk dönem eserlerinin birçoğu birbirlerinden kaynaklanarak oluşturulmuş eserlerdir. Bu eserlerin büyük çoğunluğu 15. asırda kaleme

⁴⁴¹858 Yılına Ait Takvim, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, y.y., y.y.y., s.260.

⁴⁴²Osmanlı Tarihine Ait TakvimlerI, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Küçükaydın Matbaası, İstanbul 1961, s.25.

⁴⁴³Osmanlı Tarihine Ait TakvimlerI, s.69.

⁴⁴⁴Osmanlı Tarihine Ait TakvimlerI, s.101.

alınmıştır. Her birinin kendi dönemi ile ilgili vermiş olduğu bilgiler oldukça önemlidir. Kuruluş devri ile ilgili verdikleri bilgileri sözlü gelenekten gelen bir anlayışla veya elimizde bugün mevcut olmayan eserlerden yararlanılarak oluşturulduğu için tam anlamıyla birincil kaynak değildir. Tarih araştırmacıları kronikler arasındaki farklılıkları karşılaştırarak, doğru bilgiye ulaşmaya çalışmaktadırlar.



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MODERN TARİHÇİLERİN OSMANLI

DEVLETİ'NİN KURULUŞU HAKKINDAKİ ÇALIŞMALARI

Türk tarihi araştırmalarının en gizemli olan ve en çok merak uyandıran evrelerinden birisi Osmanlı Devleti'nin kuruluş hadisesidir. Altı asır boyunca dünyaya hükmetmiş bir cihan imparatorluğunun kurulmasının ardından hızlı bir şekilde yükselişe geçmesi, civarındaki beylikleri ve Balkan topraklarını ilhakı halen daha büyük bir merak uyandıran hadisedir. Bu konuda ilk araştırmayı 1910'lu senelerde Türkiye'de görevini icra ettiği dönemde yaptığı araştırmalar neticesinde **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu** adlı eser ile ortaya koyan İngiliz araştırmacı Herbert Adam Gibbons olmuştur. Batılı araştırmacılar arasında Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesi hakkında yapılan çalışmalarda başlangıç olarak kabul edilen bu nazariyenin ardından; Clement Huart, F. Giese, Rudolf Tschudi, W. L. Langer, R. P. Blake gibi araştırmacılar bu nazariyeye dair çalışmalar yaptılar.⁴⁴⁵ Mehmed Fuad Köprülü'nün 1934 yılında **Les Origines de l'Empire Ottoman** adı ile Paris Üniversitesi'nde Türk Araştırmaları Merkezi'nde vermiş olduğu üç konferansın ardından yapmış olduğu çalışma 1935 senesinde Fransızca yayımlanmış ve mesele ilmî bir kimliğe dönüşmüştür. Bu mesele tarihte kara bir delik olarak kalmış ve sürekli bir şekilde yeni teoremler ve tartışmalara neden olmuştur. Günümüzde bile tam manasıyla aydınlatılamayan bu dönem ile ilgili yapılan çalışmaların bir değerlendirmesini yapmaya çalışacağız. Bu bağlamda belirlediğimiz çalışmalar meseleye yön vermiş ve temel yapıtaşı haline gelmiş tetkiklerdir. Özellikle son dönem tarihçilerinden Halil İncelik ve Feridun M. Emecen'in çalışmaları meseleye daha çok objektif tarihçilik çerçevesinde bir bakış açısı kazandırmıştır.

⁴⁴⁵ Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, Haz. Orhan Köprülü, Akçağ Yay., Ankara 2013, s.41.

4.1 Herbert Adam Gibbons'a Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu meselesi tartışmalarının başlangıcı Herbert Adam Gibbons tarafından hazırlanan **The Foundation of the Ottoman Empire** adlı eser ile bir tahlil neticesinde ele alınmıştır. Herbert Adam Gibbons 1900'lü yılların başlarında Türkiye topraklarında bulunmuş bir gazetecidir. Müellif Türkiye'de bulunduğu sürede Osmanlı İmparatorluğu'nun menşeyini araştırmış, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu hakkında bazı teoremler üreterek 1916 senesinde yapmış olduğu tetkikleri İngilizce olarak yayınlamıştır.

Herbert Adam Gibbons eserinde Osmanlı'nın Anadolu topraklarının kuzey batı topraklarına geldiklerinde bu bölgede zaten daha önce Büyük Selçuklu Devleti'nin mensubu olan Türkmen gruplarının var olduğunu belirtir. Bu Selçuklu Türkmenlerinin bu bölgenin zenginliğinden dolayı bu bölgeden hiçbir zaman ayrılmak istemediklerini söyler. Gibbons, İznik'in Selçukluların elinden çıktığı zamanda bile bu bölgede iskân edildiklerini ve bu bölgede etkisiz bir zümre olduklarını belirtmiş hatta Anadolu'nun siyasî hayatındaki müdahalelere karşı çaresiz kaldıklarını ifade etmiştir. Osmanlı Beyliği'nin kuruluş döneminde Bursa ve İznik'in ele geçirilişi sırasında bu kimselerin burada varlığını devam ettirdiğini söylemiş, bu kişilerin de oldukça cahil ve nicelikten uzak olduklarını kaydetmiştir. Hatta durumu öyle abartmıştır ki 1910'lu senelerde bile bu cahil ve şanssız kişilerin hiçbir olay karşısında başkaldıramadıklarını söylemektedir.⁴⁴⁶

Müellifin verdiği bilgilere göre İznik'te yer alan Türkmen grupların burada kaldıklarını ve hiçbir şekilde mücadele etmedikleri anlaşılmaktadır. Lâkin Anadolu topraklarına gelen ilk Türkmen akıncıları tamamıyla Büyük Selçuklu bünyesine ait kitleler değillerdi. Malazgirt zaferinin ardından ortaya çıkan Türk akıncı beyleri Anadolu topraklarının muhtelif yerlerine dağılmış ve fetihlerde bulunmuştu. Bu beyler uyguladıkları hoşgörü politikası ile yerli kimselerin de desteğini kazanmışlardı. Nitekim Süleyman Şâh'ın vefatından sonraki süreçte otorite boşluğunda bile Anadolu topraklarında kurulan Türkiye Selçuklu Devleti'nin bu kritik süreçte yıkılmadığını aksine uygulanan siyasî faaliyetler doğrultusunda I. Haçlı

⁴⁴⁶ Herbert Adam Gibbons, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, Çev. Bülent Arı, Haz. Mustafa Everdi, 21.Yüzyıl Yay., Ankara 1998, s.13.

Seferi'ne kadar elde tutulduğunu daha önce de izah etmiştik. Gibbons'un bahsettiği kadar cahilane, teşkilatsız bir oluşumun kısa sürede yok olması lazımdır. I. Kılıç Arslan'ın ölümünden sonraki süreçte Süryâni kiliselerinde bile aylarca yas ilan edildiğini unutmamak gerekir.⁴⁴⁷ Gibbons'un Türk grupları diye basitleştirdiği cahilane topluluk aslında Bizans İmparatorluğu'nun kötü ve baskıcı idaresinden yılmış Rumeli insanların tek dayanağı olmuştur. Bizans İmparatorluğu basit görülen bu topluluklara karşı sürekli entrika siyaseti gütmüş ve her daim batılı dindaşlarından destek almıştır. IV. Haçlı Seferi'nde bunun karşılığını da en acı şekilde almıştır.⁴⁴⁸

Daha sonra I. Alâeddin Keykubâd devrine bir gönderme yapan Gibbons, Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın Anadolu topraklarına Moğol istilasından kaçan Türkmen muhacirlerin daha evvel hiçbir Moğol kuvveti ile karşılaşmamış olduğunu, Türkmen grupların onu halaskâr⁴⁴⁹ bir kişi olarak gördüğünü söylemiştir. Lâkin Sultan I. Alaeddin Keykubâd'ın hayatta olması hasebiyle Moğol kuvvetlerinin Anadolu topraklarına saldırmadığını görmemiş olmalıdır. O dönemin kaynaklarında bile ünlü Moğol komutanı Baycû'nun Sultan I. Alâeddin'in ölümü üzerine askerlerine "*Demir Sultan gitti! Bundan sonra devlet ve zaman sizden yanadır. Gidip Rûm diyarını alınız!*"demesi bile sultanın kudretini ve kahramanlığını gösterir.⁴⁵⁰

Herbert Adam Gibbons Osmanlılar'ın ilk tarihî lideri olarak tüm Osmanlılar'ın babası adı altında Osman Gâzi'yi göstermiştir⁴⁵¹. Osman Gâzi beyliğin kurucusu olarak gösterilir, lakin Osmanoğulları'nın soy kütüğü hakkında tartışmalar bugün bile devam etmekte olsa da tüm kaynaklar Osmanlılar'ın Oğuz boylarından olduğunu ileri sürmektedir. İstanbul'un fethinden evvel bu döneme dair kaynakların olmadığını ileri sürmektedir.⁴⁵²

⁴⁴⁷ Mehmet Çelik, "Süryâniler", *DİA*, C.38, TDVY, İstanbul 2010, s.177.

⁴⁴⁸ Râşid Ezer, *Türklere Karşı Haçlı Seferleri*, Bilgi Yay., Ankara 1993, s.93-95.

⁴⁴⁹ Herbert Adam Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, Çev. Bülent Arı, Haz. Mustafa Everdi, 21.Yüzyıl Yay., Ankara 1998, s.14.

⁴⁵⁰ Anonim, *Tarih-i Âli Selçuk (Selçukname)*, Çev. Halil İbrahim Gök – Fahrettin Coşkun, Atıf Yay., İstanbul 2000, s.43.

⁴⁵¹ Gibbons, *a.g.e.*, s.15.

⁴⁵² Gibbons, *a.g.e.*, s.15.

Gibbons, Osman Gâzi'nin etrafında toplanan Türk aşiretlerinin bir geçmişlerinin olup olmadığının sorgulanması gerektiğini işaret ederken bunların yeni bir devlet kurma amacıyla olduklarının tartışılabilir olacağını söylüyor. Bu kadar hızlı bir büyümenin şaşırılacak bir seviyede gerçekleştiğini ve bu sebebin sadece en uygun bölgede bulunmuş olmalarına bağlamaktadır.⁴⁵³

Asıl önemli meselelerden biriside Gibbons'un Osmanlılar'ın dinî inançları hakkında kaydettiği notlardır. Gibbons Osman Gâzi ve aşiretinin Söğüd havalisine yerleştiği vakit gayr-i müslim olduklarını iddia etmektedir. Selçuklular'ın Müslüman bir kitle olduğunu savunup Osmanlılar'ın Müslüman olmadığını iddia etmiş ve bu konuda bir bilginin olmadığını söylemiştir. Bu durumun Türkler arasında oldukça doğal karşılandığını iddia ederek buna kanıt olarak Bulgar topluluklarının ilk evrelerde İslâmiyet'e geçme ihtimali varken Hıristiyanlık inancına tabi olmalarını ve Selçuklular'ın sekizinci ve onuncu asırlarda üç defa dini inanç değiştirdiklerini belirtmiştir.⁴⁵⁴

Uzun bir şekilde daha evvel yukarıda izah ettiğimiz rüya hadisesini inceleyip üzerine duran Gibbons daha sonra ortaya Osmanlı adında bir ırk zuhur ettiğini ifade etmiştir. Bu yeni ırkın kabul ettiği yeni din sayesinde bir heyecana kavuşmuş ve "illet-i vücûd" oluşmuştur. Yani onlara bir varoluş sebebi kazandırmıştır.⁴⁵⁵ Bununla da yetinmeyen Gibbons Osman'ın atası Ertuğrul Gâzi ile birlikte çoban topluluğu çizgisinde iktidar gayesinde olmayan bir topluluk olduğunu söylemiştir. Ve emirlerindeki adamların dört yüz kişi olduğunu söyler. Osmanlılar'ın asıl gücü Avrupa'da daha doğrusu Balkan yarımadasında kazandıkları fetihler sayesinde ulaştıklarını ve bu bölgeden devşirdikleri askerlerle bu bölgeyi ele geçirmiş olduklarını belirten Gibbons böylece, hem Bizans hem Avrupa üzerine yürüdüklerini belirtir. Bu devirde doğuda Konya'ya kadar bile hâkim olmadıklarını izah eder.⁴⁵⁶

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundaki amilleri Osman Gâzi ve emrindeki Türk kuvvetlerinin değil yerli halk ile birleşmesinden ortaya çıkan yeni bir ırkın

⁴⁵³ Herbert Adam Gibbons, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, Çev. Bülent Arı, Haz. Mustafa Everdi, 21. Yüzyıl Yay., Ankara 1998, s.16.

⁴⁵⁴ Gibbons, **a.g.e.**, s.16-17.

⁴⁵⁵ Gibbons, **a.g.e.**, s.23.

⁴⁵⁶ Gibbons, **a.g.e.**, s.25-25.

hareketi olarak değerlendirmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar din ile milletin birbirinden ayrılmadığını savunmuştur.⁴⁵⁷ Gibbons'a göre Osman Gâzi Asya milleti ile Avrupa milletini birleştirmiş ve bir hanedan kurmuştur. Osman Gâzi mucize sahibi bir kişiydi ve çevresindekiler ona gönülden hizmet sunan kişilerdi. Askerlikte çok büyük bir karakter değildi. Orhan Gâzi bile onun yanında daha başarılı bir rol çizmişti.⁴⁵⁸ Eserinde birçok yerinde Osmanlılara Türk diye hitap edilmesinin tarihî bir yanlış olduğunu söylemiş ve Osman Gâzi'nin düzenli bir kuvveti bile olmadığını belirterek rastgele etrafa saldıran bir yağmacı çizgisinde hareket ettiğini ima etmiştir. Savaş hazırlığına dair de gönüllü atlı birliklerin katılımı ile gerçekleştirilen harekâtlar olduğunu ileri sürmüştür. Savaşa asker toplamak için "savaşa katılmak isteyenlere davet şeklinde tarih vererek bildirir bu başarılı akıncı birlikleri de onun etrafında toplanırdı" demektedir.⁴⁵⁹

Gibbons Osman Gâzi'nin ataları hakkında da bir tetkik yapmıştır. Bu tetkiklere göre Osman Gâzi'nin babası olarak Çoban Mecnun Delis adında bir şahsı işaret ediyor. Buna ek olarak Osman Gâzi'nin babasının bir Rum şövalyesini öldürmesinin karşılığında Sultan I. Alâeddin Keykubâd tarafından aldığı Osmancık kalesini zikrediyor. Buranın da Söğüt ile karıştırıldığını savunuyor. Çalışmasında batılı tarihçilerin ve araştırmacıların eserlerine itimat ettiğini belirten Gibbons diğer rivayetleri kabul etmiyor.⁴⁶⁰

Sonuç itibari ile Gibbons'un Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkındaki öngörülerini birkaç maddeyle sıralayacak olursak; Osman Gâzi hiçbir şekilde Türkiye Selçuklu Devleti'nin varisi konumuna düşmemektedir, yıkılan Selçuklu Devleti'nin birçok varisi vardır. Osman Gâzi ve oğlu Orhan Gâzi Sakarya havzasındaki belirli sınırlar içerisinde oldukça küçük bir toprakta hüküm sürmüşlerdir. Balkanlarda nüfuzunu genişletmelerine rağmen Anadolu coğrafyasında

⁴⁵⁷ Gibbons, **a.g.e.**, s.41.

⁴⁵⁸ Herbert Adam Gibbons, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, Çev. Bülent Arı, Haz. Mustafa Everdi, 21. Yüzyıl Yay., Ankara 1998, s.42-43.

⁴⁵⁹ Gibbons, **a.g.e.**, s.67.

⁴⁶⁰ Gibbons, **a.g.e.**, s. 219. Burada görüşlerine kaynak olarak gösterdiği isimler genellikle; Joseph Von Hammer, Zinkeisen, Nicola Jorga'dır.

çok etkin olamamışlardır. On beşinci asırda bile Anadolu hâkimiyeti te'sis edilememiştir.⁴⁶¹

Öncelikle değerlendirmemize başlamadan önce belirtmemiz gereken önemli husus Gibbons'un kullanmış olduğu bibliyografyadır. Bibliyografyayı incelediğimizde ağırlıklı olarak batı kaynaklarının tercih edildiğini görmekteyiz. Bu durum Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi açısından incelemelerini belirli bir perspektifte kısıtlamasına neden olmuştur. Ayrıca müellifin Türk kültürüne dair bilgilerinin yeterli olmaması devletin kuruluşunu sadece siyasî bağlamlarda ve basit etnik menşei araştırmaları çerçevesinde oluşturduğu için hatalı bilgiler aktarmasına neden olmuştur. En baştan itibaren bilgileri açıklayacak olursak Osmanlılar'ın Anadolu'nun kuzey batı hudutlarına vardığı esnada burada üç kuşaktır yaşamakta olan Müslüman zümrelerden bahsetmektedir. Bu bilginin dayandırıldığı bir dipnot bulunmamaktadır. Türk topluluklarının Anadolu topraklarına Malazgirt'in akabinde dağıldığını ve bu birinci göç dalgasıyla birlikte bu bölgede yaşayan Türkmen grupların bir daha geri dönmediğini savunmuştur.

Bu kısımda verdiği bilgileri kaynak sunarak biz izah edelim. İznik şehri Türkiye Selçuklu Devleti'nin burayı ele geçirmesiyle bölgedeki hâkimiyet Türk idarecilerinin eline geçmişti. Lâkin Birinci Haçlı Seferi sonucunda bilindiği üzere Sultan I. Kılıç Arslan kuvvetleri ile birlikte güvenlik hattı oluşturmak için geri çekilmek zorunda kalmıştı. 18 Haziran 1097 tarihinde İznik şehri Haçlı kuvvetlerine teslim edilmişti. Butumites emrindeki kuvvetler İznik şehrini almıştır ve şehir düştükten sonra Türk esirlere karşı iyi davranmıştır. Hatta imparatorun bu hareketi Haçlı kuvvetlerinin tepkisini çekmesine neden olmuştur.⁴⁶²

Haçlıların bu şekilde davranmaları Anadolu'nun kuzey hudutlarında olan Türkmenlerin bu bölgede devamlılığını sağlamış olabilir. Lakin Gibbons'un izah ettiği gibi âcizane ve hiçbir etkisi olmayan bir topluluk değil orada iskân ederek bölgedeki sosyal varlıklarını devam ettirmeleri bile oldukça önemli bir vaziyettir. Fuad Köprülü bu konu ile alakalı olarak Bizans'ın başkentini Latinlere kaybetmesinden sonra İznik'te sıkıştığı zaman Anadolu toprakları ile ilgili çok büyük

⁴⁶¹ Gibbons, **a.g.e.**, s.257.

⁴⁶² Işın Demirkent, **Sultan I. Kılıç Arslan**, TTK Yay., Ankara 2014, s.30-31.

planları olmadığını, asıl amacının Balkanlar ve Ege adalarını kontrolü altına alarak Bizans İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'u geri almak için hamlelere giriştiğini belirtir. Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulduğu yıllardaki batı hudutlarına göçünde oldukça manidar ve önemli bir faaliyet olduğunu bahseder.⁴⁶³

Herbert Adam Gibbons'un bir diğer yanlıgısı Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubâd dönemi ile alakalı görüşüdür. Müellif Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın aslında çok kudretli bir sultan olmadığını öne sürmüş ve bu kadar bahadır bir sultan olarak gösterilmesine rağmen Moğollar ile hiçbir şekilde karşılaşmamış olduğunu izah etmiştir. Çalışmamızın birinci bölümünde Osmanlı öncesi Anadolu coğrafyasının siyasî, iktisadî ve sosyal vaziyetini izah ederken Sultan I. Alâeddin Keykubâd dönemine ağırlık verdik, bunun sebebi Anadolu'da Selçuklular'dan sonra kurulacak yeni vaziyetin mimarı bizzat Sultan I. Alâeddin Keykubâd'dır. Kendisi Moğol gruplarıyla karşılaşmamış olsa bile dönemde yapılan seferlerin, ilmî ve sosyal faaliyetlerin tek bir yönü yoktur. Karadeniz'in kuzeyindeki ilk toprak parçasını Türkiye Selçuklularına kazandıran sultandır. Bununla birlikte devrin siyasî amillerini oldukça iyi değerlendirmiştir. Bizans'ın Latin işgalinde olması nedeniyle hamlelerini rahatça yapabirmiştir. Moğol birliklerinin önünden kaçan Türk birliklerini Anadolu coğrafyasında yerleştirmiştir. Yassı-çimen savaşının ardından dağınk halde olan Harezmşahlar'ı bir arada tutmak için Anadolu coğrafyasında yerleştirmiştir. Hatta Selçuklu Devleti'nin inhitatından sonra kurulan beyliklerden Germiyanogulları bunun en güzel örneklerindendir.⁴⁶⁴

Osmanlı Devleti'ne adını veren Osman Gâzi'nin bu devletin ilk atası olduğunu belirten Gibbons, verilen soy kütüklerinin geçersiz olduğunu, İstanbul'un fethinden evvel bu döneme ait bir kaynak olmadığını belirtir. Osmanlı Devleti'nin kurucularının nesebi hakkındaki görüşler ve şecereler iki kola ayrılmaktadır. Birincisi Süleyman Şah çevresinde toplanılan görüşler, ikincisi ise Gündüz Alp çevresinde toplanan görüşler. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun tarihi Osman Gâzi'nin yaşadığı dönemden 150 yıl sonra kaleme alınmıştır. Âşıkpaşazâde, Oruç

⁴⁶³ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s. 64.

⁴⁶⁴ Salim Koca, "Anadolu Türk Beylikleri", **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.718.

Beğ, Anonim Tevârih'ler Osman Gâzi'nin atası olarak Süleyman Şâh iddiasını savunurken, Ahmedî ve Neşrî gibi tarihçiler Gündüz Alp olduğunu savunmaktadır. Osman Gâzi'nin soy kütüğü hakkında önceki bölümlerde verdiğimiz bilgilerde detaylarıyla anlattığımız hadisede Enverî de Şah Melik adında Selçuklu sultanlarının emiri olan bir kişiyi işaret etmektedir. Bu meselede Feridun M. Emecen'in belirttiği gibi kesin bir belirginlik yoktur. Lakin yapılan incelemelerle Ertuğrul Gâzi'nin babası olarak Gündüz Alp ismi gerçekliğe daha çok yakındır. Bu soy kütükleri tamamı ile itimat edilecek bilgiler ve kaynaklar değildir. Sadece meselenin tatbikinde bize yol gösterme hususunda bir kaynak olabilir. Gündüz Alp, Ertuğrul Gâzi, Osman Gâzi silsilesi üç kuşağı temsil ettiği için 1220'li yılların başlarında bu coğrafyaya geldikleri hususunda bir kanıt olabilir.⁴⁶⁵

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda birlikte hareket ettiği Türk topluluklarının geçmişlerinin olup olmadığı hususunda bir iddiayı ortaya atan Gibbons'un bu konuda Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemindeki siyasî ve sosyal amilleri oldukça iyi değerlendiremediği göze çarpmaktadır. Osman Gâzi'nin birlikte fetihlerde bulunduğu Türkmen grupları bir anda değil Osman Gâzi'nin başarıları arttıkça kendisinin yanında toplanmıştır. Özellikle **Bapheus** muharebesi ile birlikte (Bizans kaynaklarında Osman Gâzi'nin adının geçtiği ilk zafer) Osman Gâzi Batı hudutlarında oldukça namdar bir Gâzi Bey statüsüne yükselmiştir.⁴⁶⁶

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren Osmanlı Sultanları İslâm dininin gereklilikleri ile gazâ ve cihâd faaliyetlerinin yapılmasını mecburi bir vazife olarak görmüşlerdir. Gazîlerin baskılarıyla da bu alana yönelen Osmanlılar varoluşunu, gücünü ve durağan bir siyasî çizgide olamamasını bu anlayışa borçludur. Osmanlı Devleti'nin kurucuları karşılaştıkları kültürlerin bilgi ve birikimlerini sentezleyerek kendi perspektifiyle on üçüncü asrın buhranlı dönemlerinden teşkilatlı ve sistemli bir düzen çıkartmışlardır.⁴⁶⁷ Burada sadece İslâmî gelenek değil eski Türk töresi gereğince yerleşmiş olan "kut" anlayışı da hâkimdir. Bazı kaynaklarda Osman

⁴⁶⁵ Feridun M. Emecen, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Fetret Dönemine", **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.18.

⁴⁶⁶ Halil İnalçık, **Osmanlılar**, Ed. Adem Koçal, Timaş Yay., İstanbul 2010, s.94.

⁴⁶⁷ Norman Itzkowitz, **Osmanlı İmparatorluğu ve İslâmî Gelenek**, Çev. İsmet Özel, Şûle Yay., İstanbul 2002, s.69.

Gâzi'nin gördüğü bazı kaynaklarda da Ertuğrul Gâzi'nin gördüğü rivayet edilen rüya hadisesi tam olarak bunun ile alakalıdır. Osmanlılara Selçukluların inhitatından sonra bölgedeki hami devlet olma özelliğinin Allah tarafından ihsan edildiği anlayışı belirtilmektedir.⁴⁶⁸ Özet olarak bu konuda Osman Gâzi'nin yakınındaki Gâzi ve Beylerin kim oldukları bellidir. Anadolu'nun kuzey-batı ucuna gazâ ideolojisi ile hareket eden ayrıca ekonomik boyutta ganimet alabilme amacı ile Osman Gâzi etrafında toplanan Türk gruplarıdır.

Gibbons Osmanlı Devleti'nin kurucularının Söğüt havalisine yerleştiklerinde gayri-müslim bir topluluk olduğunu, daha sonra İslâm dinine geçtiklerini söylemektedir. Gibbons'un söylediği iddialar tamamen asılsızdır. Osman Gâzi'nin bağlı olduğunu düşündüğümüz Kayı boyu temsilcileri Selçuklular'ın ilk Anadolu fütuhatında da yer almış Müslüman topluluklardır. Gibbons'un karışım bir sentez ile birlikte pagan inancından daha sonra İslâmiyet'e geçtiğini varsaydığı Osmanlılar'ın ilk Anadolu'ya girişlerinden itibaren İslâmi geleneklere göre gazâ ve cihâd anlayışı ile bu topraklara geldiklerini unutmamak gerekir.⁴⁶⁹

Ayrıca Gibbons'un bir çoban topluluğu olarak gösterdiği grup Osmanlı kaynaklarında da geçtiği gibi tamamıyla savaşçı karakterde bir teşkilatlanmayı oluşturmaktadır. Ertuğrul Gâzi'nin döneminde çok fazla mücadele olmadığını söyleyen tek tarihçi Âşıkpaşazâde'dir.⁴⁷⁰ Gibbons eserini oluştururken ağırlıklı

⁴⁶⁸ Abdülkadir Özcan, "Türkler'de Kut Geleneği ve Osmanlı Hanedanının Kuruluşu", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.19

⁴⁶⁹ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.48.

⁴⁷⁰ "Ertuğrul Gâzi zamanında ceng ü cidâl olmadı Yaylaların yayladılar ve kışlaların kışladılar." Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.8; Tarihçi Şükrullah Ertuğrul Gâzi'nin Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın savaş için asker topladığını duyar duymaz huzuruna vardığını belirtir. Devamında da Kütahya ve etrafını ele geçirdiğini sunar. Şükrullah, **Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. H. Nihal Atsız, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.27-28; Ahmedî'nin verdiği bilgilere göre ise Ertuğrul Gâzi kâfir üzerine çok sefer yapmış ve muvaffak olması hasebiyle namı artmıştır. Ahmedî, **Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Nihad Sami Banarlı, s.67; Neşrî'nin ifadelerinde ise Ertuğrul Gâzi dönemi durağan bir devir olarak ifade edilmez. Sultan ile olan yakın münasebetleri ve Karacihisar kalesini ele geçirmesi sonrasında olan gelişmeler açık bir şekilde ifade edilmiştir. Mehmed Neşrî, **Kitâb-ı Cihân-Nümâ**, C.1, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.66; Enverî'nin eserinde bile oldukça detaylı ve aktif bir dönem olarak anlatılan Ertuğrul Gâzi dönemi farklı bilgiler ve tarihler içerse de ifade ettiği bilgiler açısından diğer kaynaklara göre farklı malumatlar vermektedir. Enverî, **Düstûrnâme-i Enverî**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.21-22; Nişancı Mehmed Paşa Osmanlı Devleti'nin tarihini ele aldığı eserinde Ertuğrul Gâzi'nin gazâ ehli bir kişi

olarak batı kaynaklarından yararlandığı için bu ifadeleri görmezden gelmesi mümkündür. Bununla birlikte bu kaynakların verdiği bilgilerin hepsini doğru kabul etmek gibi bir durum asla mevzubahis değildir. Müellifin direk bu bilgilerin tamamı uydurma ve hikâyedir diyerek kesip atmasından ziyade o dönemin Anadolu tarihçiliğinde esas alınan bu tarih anlayışının kökenini araştırmakta daha büyük bir fayda vardır. Feridun M. Emecen'in belirttiği üzere ilk Osmanlı tarihçilerinin kaydettiği vakalar ve hadiseler eklenmiş veya abartılmış olabilir. Lakin bu malumatlar nasıl oldu da 14. ve 15. Asır kaynaklarına geçebildi. Bu durumu kaynaklandıran sebep ne idi? Toplumun sözlü kültürden gelen bir geleneğinin olduğunu bu araştırmalarda unutmamak gerekir, söz konusu tarihçiler bu olayları farklı şekillerde duymuş veya aynı kaynaklardan yararlanarak ekleme ve çıkartma yapmış olabilirler. Günümüz modern tarihçilerin gayesi de bu bilgilerin en doğru şekilde sentezlenip gerçeğe yakın olan yönünün ortaya koyulmasıdır.⁴⁷¹ Direkt olarak yaşadıkları coğrafyada eserlerini kaleme alan kişilerin eserlerini yok saymak ile gerçeğe giden yolda doğru anahtar bulabilmek mümkün değildir.

Gibbons'un, Osmanlı Devleti'nin inkişafındaki saydığı en önemli hadise ise kurucu unsur olarak gösterdiği Osman Gâzi'nin devamında gelenlerin yeni bir ırkı oluşturduğunu söylemesidir. Müellifin bir Türkolog olmadığı aşikârdır. Müellifin ifadesini doğru kabul edecek olursak her bir Türk Devleti aslında yeni bir ırkı temsil eder. Osmanlı Devleti ismini aynı Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi kurucu hükümdarın adı ile anıldığını, bu durumun Türk Devletleri'nde bir gelenek olduğunu bilmemektedir. Müellifin Türk devlet anlayışını bilmemesi bu tip hatalar yapmasına neden olmuştur. Yunus Koç'un ifade ettiği gibi Osmanlı Devleti'nin inkişafının anlaşılabilmesi için ilk olarak Türk kültüründeki devlet anlayışının bilinmesi ve tartışılması gerektir. Tipik göçebe kültürü ile hayat bulan Osmanlılar'ın tarih sahnesindeki yeri kökünde İslâmiyet'ten önceki dönemlerde vücut bulmuş ve bu

olduğunu ifade eder. Nişancı Mehmed Paşa, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. İbrahim Hakkı Konyalı, Türkiye Yay., İstanbul [y.y.y.] s.343-344.

⁴⁷¹ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.22.

gelenek asırlar boyunca devam ederek Osmanlı İmparatorluğu'nun inkişafında da kendini göstermiştir.⁴⁷²

Yunus Koç devam eden kısımda da bu duruma oldukça net verebileceğimiz bir cevabı bizlere sunmaktadır. Türk kültüründe devletin oluşturulabilmesi için en önemli unsur idareci aile yani hanedan esaslı bir teşkilatlanmanın belirlenmesidir. Bu hanedanın da Türk budunlarından bir kola bağlı olması gerekmektedir.⁴⁷³ Devleti kuran yapı tamamı ile Oğuz soyundandır. Oğuz boylarının hangi koluna mensup olduğu tartışılabilir. Lakin Oğuz Türkleri'nden olmadığı iddia edilemez. Merhum Mehmed Fuad Köprülü bu meseleyi oldukça ayrıntılı bir şekilde tetkik etmiş ve Osmanlılar'ın kati suretle Oğuz kökenine ve bu etnik menşein Kayı boyuna mensup olduğunu ifade etmiştir.⁴⁷⁴ Son zamanlarda yerli literatürde Halil İncelik ve Feridun M. Emecen'in ortaya koymuş olduğu iddialar Kayı boyundan olamayabileceği söylemişler lakin meseleye kesinlik getirmemişlerdir. Biz Kayı boyu temellendirmesi hakkında net bir bilgi söyleyemiyoruz, sadece Türk etnik menşei mensubiyetinde bir teşkilatlanmanın yok sayılmasının oldukça basit ve temelsiz bir iddia olduğunu ifade ediyoruz.

Nitekim bizim kroniklerimizi efsane ve uydurma tabirleri ile suçlayan Gibbons İsmail Hami Danişmend'in de Osmanlılar'ın kökenini açıklamak için başvurduğu ve verdiği bilgileri dayanak olarak gösterdiği ve bunun neticesinde Adnan Erzi ile aralarında bir tartışmaya yol açan bir kaynağı kullanmıştır. Atinalı **Khalkokondilis**⁴⁷⁵ adında bir Bizanslı tarihçinin Osman Gâzi ve atalarının korsan olduğu hakkında ortaya attığı iddiadır. Gibbons bizim eserlerimizi uydurma, rivayet,

⁴⁷² Üçler Bulduk, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Kurucuları Hakkında", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.82.

⁴⁷³ Üçler Bulduk, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Kurucuları Hakkında", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.83. Yunus Koç, "Osmanlı Beyliği'nin Teşekkülü", **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VII. İlmî Kongresi Beylikten Cihan Devletine**, Haz. Bahaeddin Yediyıldız-Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yay., Eskişehir 2000, s.42.

⁴⁷⁴ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.197.

⁴⁷⁵ 1430'lu yıllarda dünyaya gelen Atina'lı tarihçi eserini Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan 1464 yılına kadar geçen olayları kaydederek oluşturmuştur. Bizim ilk dönem tarihçilerimiz ile çağdaştır. Bkz. Murat Keçiç-Ali Mıynat, "Laonikos Chalkokondyles ve Osmanlı Türklerinin Yükselişi", **OTAM**, sy.31, Bahar 2012, s. 246.

efsanevi bilgiler ile değerlendirmekte iken ve birçoğunun kuruluşundan bir veya bir buçuk asır sonra kaleme alınmış olduğunu söylerken kendisine dayanak olarak aynı şekilde Khalkokondilis tarafından hemen hemen bizim müelliflerimiz ile aynı dönemde kaleme alınmış bir eseri savunması kendisinin objektifliğinin tartışılabilir olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca **Khalkokondilis** bu görüşlerinde edindiği bilgilerin doğruluğunu tenkit etmeden kaydetmiş olabilir. Adnan Erzi, İsmail Hami Danişmend'in Gibbons'tan esinlenerek kaleme aldığı notlar hakkında bu bilgilerin kesinlikle kabul edilemeyeceğini belirterek; “*Seferi icra edenlerin Osmanlı Türkleri olduğunu kat'iyetle iddia etmek ve Aydın oğulları veya Karesi oğullarına mensubiyetlerini hatıra getirmemek, ayrıca bu hareketin denizcilikle pek az münasebettar olduğunu göz önünde bulundurmamak manasızdır.*”⁴⁷⁶ ifadesiyle atfedilen deniz faaliyetlerinin Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey tarafından değil, Aydınoğulları Beyliği'nden Osman Bey tarafından yapılabileceğini izah etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri genişleme politikasını oldukça basit bir şekilde ele alan Gibbons devletin Balkanlar'da var olduğunu, Anadolu topraklarında bir nüfuzunun olmadığını ileri sürmektedir. Kuruluş devrinde bir aşiret düzeninde olan beylik Ortaçağ siyasî politikasında önemli bir unsur olan yakınlık ve ikili ilişkiler aşamasını bir üst noktaya taşımayı başarmıştır. Kuruluş devrinde Bizans'ın otorite boşluğunu kullanarak, Anadolu topraklarında bulunan Müslüman Türk unsurların yeni fethedilen coğrafyaya yerleştirilmesi sağlanmıştır. Balkan fetihleri sırasında yapılan her hamle titizlikle oluşturulmuş, coğrafyanın sağladığı avantajları çevresindeki diğer Türk beyliklerine nazaran daha iyi kullanmıştır. Balkan coğrafyasını ele geçirmenin aynı zamanda verimli tarım arazilerini ele geçirmek olduğunu bilen kuruluş devri Osmanlı sultanları ve idarecileri bu nedenle ilk hedef olarak Balkan topraklarına eğilmiştir. Bu bölgedeki madenler, Avrupa kıtası ile Asya arasındaki transit geçiş noktası olması gibi nedenler fetihlerin bu yönde gelişmesini temellendiren nedenlerdir. Batı bölgesinde gayri-müslim unsurlara İslâmiyet'e göre

⁴⁷⁶ H. Adnan Erzi, “ Osman Gazinin Nesep ve Hüviyeti”, **Yeni Türk Mecmuası**, S.80, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.334.

legal bir harekât yapmak varken ahmakça davranıp Anadolu'daki Müslüman Türk kuvvetleri ile savaşmamışlardır.⁴⁷⁷

Kuruluş sürecinde ve Balkan fetihlerinden sonra Gibbons'un varmış olduğu yargı bu devletin bir Türk unsuru tarafından değil heteredoks bir unsur olduğudur. Kuruluş rivayetlerinde anlatılan bir avuç birlik bir asır gibi bir sürede akıl almayacak şekilde genişleyebilir. Burada sadece Osmanlı ailesini düşünürsek bu durum kesinlikle doğrudur. Lakin Osmanoğulları kurucu hanedanı temsil etmektedir. Osmanlı Beyliği kuruluş döneminde idarî mekanizma kökeni İslâmiyet öncesi Türk kültürüne dayalı örfî kanunları kullanmıştır. Devletin kuruluşundaki etkin olan etnik menşei tamamıyla Türk topluluklarıdır. Yunus Koç Ömer Lütfi Barkan'ı kaynak göstererek bu konuyu destekler bir bilgi sunmaktadır. Koç umumî bir çerçevede karışım bir nüfus izlenimi veren bu yapının merkezinde itici güç olarak faaliyet gösteren etnik unsurun bizzat Türk toplulukları olduğunu söylemektedir.⁴⁷⁸

Osman Gâzi'nin belirli bir askerî teşkilatlanması olmadığı iddiasını öne süren Gibbons on üçüncü yüzyıldaki, Anadolu coğrafyasında etkin unsur olan gâzi beylikleri oldukça iyi incelememiştir. Bizans uçlarında teşkilatlanmış gâzi beyler genellikle savaşçı birlikler esasına dayalı bir askerî güce sahiplerdir. On üçüncü asırdan önce Anadolu'nun kuzey batı hudutlarına ulaşana kadar Selçuklu ve Harezmsahlar'ın teşkilatlanmalarında bulunmaları nedeniyle savaşçı birlikler güruhuna kolay dönüşebilmişlerdir. Osmanlılar Osman Gâzi döneminde sürülerini beslemek ve yaşayabilmek için bir arazi bulma gayesinde olan bir beyliğin lideri

⁴⁷⁷ Haldun Eroğlu, **Osmanlılar Devlet ve Hâkimiyet**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2016, s.38; Feridun M. Emecen, **Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum**, Timaş Yay., İstanbul 2011, s.14; Yeni fethedilen toprakları idare edebilmek için uygulanan bu sistem Türklerin cihan hâkimiyeti anlayışıyla birebir bağlantılıdır. Bu konuda çeşitli deliller gösterilmesi gerekirse; Oğuz destanında yer alan ok ögesi hâkimiyetin simgesi olarak farklı dönemlerde Türk toplulukları tarafından kullanıldığı görülmektedir. Uygur efsanesinde yabguların çeşitli bölgelere gönderilmesi, son olarak Büyük Selçuklu Devleti'nin Malazgirt zaferi akabinde Anadolu topraklarındaki yeni kurulacak düzen için beyler göndermesi cihan hâkimiyeti anlayışının bir ürünüdür. Türk toplulukları İslâmiyet ile birlikte bir değişim süreci yaşamış, kültürlerinde yenileme yaparak bir şekilde Anadolu topraklarında yaşayan gayri-müslim ahalinin de gönlünü kazanabilmiştir. İslâmiyet ile birlikte kendi örflerini sentez edebilmişler. Dinî hoşgörü ve insanları hiçbir şekilde ayırmaksızın Orhun abidelerinde geçtiği şekilde eşit kabul etmişlerdir. Bu anlayış çerçevesinde uzun yıllar İslâmiyet'in yayılmasına hizmet etmişlerdir. Bkz. İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yay., İstanbul 1986, s.350.

⁴⁷⁸ Yunus Koç, "Osmanlı Beyliği'nin Teşekkülü", **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VII. İlmî Kongresi Beylikten Cihan Devletine**, Haz. Bahaeddin Yediyıldız-Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yay., Eskişehir 2000, s.41.

değildi. Bu ifadeye Orhan Gâzi dönemi de dâhildir. Selçuklu Devleti'ndeki askeri birlikler veya bölükler bu dönemde müluk anlayışına dönmüştür. Bu duruma kanıt olarak gösterebileceğimiz muharebe vardır. Birincisi Osman Gâzi döneminde gerçekleştirilen Bafeus muhaberesi, ikincisi de Orhan Gâzi döneminde yapılan Eskihisar muharebesidir. Bu mücadelelerde konar-göçer kuvvetlerin kullanmış oldukları savaş stratejilerinin askerî birliklere dönüşmesinin vücut bulmuş halidir.⁴⁷⁹

Gibbons'un çıkarımındaki genel görüşü dönem kargaşasını Osmanoğulları'nın oldukça iyi kullanması ve Anadolu'daki meşruiyet mücadelesindeki iktidar savaşlarını kendi lehine çevirebilmesi üzerinedir. Tek bir perspektife sığdırılmayacak kadar büyük bir kuruluş hikâyesine bu perspektiften bakmamızı istemektedir.⁴⁸⁰ Genel itibari ile bir değerlendirme yapacak olursak Herbert Adam Gibbons'un Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yaptığı araştırma müellifin kültürel faktörleri bilmemesi ve araştırmasına eklememesinden ötürü kendisini yanlış bilgiler ve çıkarımlara yöneltmiştir. Bununla birlikte etnik menşei hakkında yaptığı tespitlerin kabul edilecek bir yönü yoktur. Osmanlılar, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile birlikte ortaya çıkan yeni bir ırk değildir. Sadece yıkılan bir Türk-İslâm devletinin yerini alan oluşumdur. Olayları değerlendirirken dönem şartlarını da dâhil etmek gerekmektedir.

4.2. Mehmed Fuad Köprülü'ye Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Gibbons'un Nazariyesinin Tahlili

Mehmed Fuad Köprülü'yü Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu hakkında kapsamlı bir eser oluşturmaya yönelten en önemli etken Herbert Adam Gibbons'un 1916 senesinde **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu** adlı çalışmasının yayınlanmasıdır. Köprülü bu çalışmanın Avrupa'da bir takım tarihçiler tarafından kabul gördüğünü belirtirken Türkologlar nezdinde çalışmanın tümüyle kabul edilmediğini izah etmektedir.⁴⁸¹

⁴⁷⁹ Feridun M. Emecen, **Osmanlı Klasik Çağında Savaş**, Timaş Yay., İstanbul 2010, s.16.

⁴⁸⁰ Yunus Uğur-İhsan Fazlıoğlu, "Avrupa Medeniyeti ve Türkler", **Notlar 4 Osmanlı Kuruluş Tartışmaları**, Haz. Reyhan Sarıkaya, BİSAV Yay., İstanbul 2005, s.12.

⁴⁸¹ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.41.

Köprülü'ye göre Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunun nasıl gerçekleştiğini izah edebilmek için öncelikle on üçüncü yüzyılda devletin kurulmuş olduğu Anadolu coğrafyasında meydana gelen toplumsal olayların, siyasî âmillerin, demografik tahlillerin iyice araştırılması gerekmektedir.⁴⁸² Çünkü bu dönem oldukça siyasî hareketliliğin ve sürekli ani değişikliklerin yaşandığı bir süreçtir, durağan bir siyasî hayat yoktur. Bu etkenlerin hepsi Osmanlı Devleti'nin inkişafına zemin hazırlayan bir devamlılık arz eden olaydan ziyade bir olgu haline gelmiş bir unsur oluşturur. On üçüncü yüzyılın birinci devresinde Anadolu Selçuklu Devleti'nin en parlak devirlerini yaşıyor olması, iktidar mücadelesine giriştikleri Dânişmendliler'in ortadan kalkması, kalan diğer siyasî toplulukları da vergiye bağlayıp itaatini kabul ettirmesi gibi nedenler Anadolu'da Türk-İslâm harekâtının Malazgirt'in akabinde başarıya ulaştığını göstermektedir. Haçlı seferleriyle dağılan, Bizans Türk topluluklarının ilerleyişini ve hâkimiyetini genişletmesini engelleyememiştir. Köprülü bu dönemi izah ederken Nicola Jorga'nın ifadesini eleştirmektedir. Jorga İstanbul'un Haçlı birlikleri tarafından işgal edildiği dönemde İznik'te bir imparatorluk kurulduğunu ve bu dönemde de Selçuklu hanedanının dağıldığını iddia etmektedir.⁴⁸³ Köprülü doğal olarak bu durumun kabul edilemeyeceğini, Türkiye

⁴⁸² Köprülü, **a.g.e.**, s.61; Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu açıklayabilmek için dönemin siyasî ve sosyal unsurlarını bilmek mühimdir. Birden çok farklı unsurun bir arada bulunduğu bu coğrafya on üçüncü yüzyılda oldukça fazla siyasî teşekkülün var olduğu bir zamanda ortaya çıkmıştır. Bu nedenle on birinci yüzyıldan başlayarak özellikle 1280 ve 1330'lu yıllara kadar geçen süreçteki amillerin her biri değerlendirilmeli ve bağdaştırılmalıdır. Bkz. Yusuf Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s.89; Ahmet Tabakoğlu da Osmanlı Devleti'nin siyasî hayatını 624 sene ile sınırlandırmanın haksızlık olacağını belirterek, devletin tarihinin on birinci ve yirincinci yüzyıllar arasında değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Tabakoğlu bu devletin oluşum sürecinde süregelen hadiseler ve temel meselelerin ayrı bir bütün olarak düşünülmemesi gerektiğini ve bu durumun incelenmesinde izlenen yöntemin gerçeklikten uzak bir sonucu ortaya çıkaracağını ifade eder. Bkz. Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun İctimâî ve İktisadî Dinamikleri", **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VII. İlmî Kongresi Beylikten Cihan Devletine**, Haz. Bahaeddin Yediyıldız-Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yay., Eskişehir 2000, s.113-114.

⁴⁸³ Nicola Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, C.1, Çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yay., İstanbul 2009, s.134. Jorga'nın verdiği bilgilerin herhangi bir gerçekliği yoktur. Jorga'nın belirtmiş olduğu tarihte Selçuklu Devleti yükseliş devrine geçmiş ve en parlak dönem olan Alâeddin Keykubâd devrine yaklaşmıştır. Türkiye Selçuklu Devleti'nin gerileme tarihi 1243'ten sonra gösterilebilir. Lakin bir dağılma sürecinden bahsetmek doğru değildir. Bu konuda Köprülü haklıdır. Komnenos hâkimiyetinin sona erdiği dönemde Ortodoks Bizans'ın etkinliği ve nüfuzu zayıflarken Selçuklu Devleti en parlak dönemlerine başlıyordu. Bkz. Sayime Durmaz, "Haçlılar, Bizans ve Selçuklular", **Anadolu Selçuklular ve Beylikler Dönemi Uygurluğu**, C.1, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2006, s.49.

Selçuklu şehzadelerinin arasında cereyan eden iktidar mücadelesinin sıklıkla görülebildiğini söylemektedir.⁴⁸⁴

Köprülü'nün 13. asrın sonu ve on dördüncü asrın başlarına dair yapmış olduğu en önemli siyasî izahat Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna da vesile olan Selçuklu'nun yıkılış sürecindeki irili ufaklı beyliklerin nasıl oluştuğuna dairdir. Köprülü bu beyliklerin bir devletin yıkılışı ile birlikte bir anda enkaz üzerine inşa edilen bir siyasî teşekkülden ziyade Moğol egemenliğindeki Anadolu'nun baskıdan uzak olduğu, bir bakıma Moğol idarecilerinin göz yumması ile hızlı bir şekilde teşkilatlanan beylikler olduğunu savunmuştur.⁴⁸⁵ Faruk Sümer, Moğol topluluklarının Anadolu hâkimiyetini üç başlık altında değerlendirmiştir: bunlar tâbîlik, işgal ve son tâbîliktir. Selçuklu Devleti'nin Köseadağ muharebesinden sonra Moğolların her alanda yapmış olduğu sıkıştırımlara dayanamamış II. Gıyaseddin Mes'ud'un vefatı ile birlikte devletin ömrünü tamamlamış olduğunu bildirir. Anadolu'nun kuzey batı ucundaki yeni oluşumların ise kontrol dışında olduğunun altını çizer. İsyân olmadığı sürece bu bölgeye herhangi bir müdahalede de bulunmamışlardır.⁴⁸⁶

Köprülü Anadolu coğrafyasının Moğol istilasından önce ve sonraki Türkiye Selçuklu Devleti'nin etnik menşei haritasının oluşturulmasının geniş kapsamlı bir inceleme ile ortaya konulabileceğini ifade eder. Anadolu coğrafyası tamamı ile Türk topluluklarının muhacereti ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin iskân politikası doğrultusunda Türk-İslâm coğrafyası haline gelmiştir. Buna kaynak olarak birçok yer adının kendi adları ile günümüze kadar gelmesini göstermektedir. Müellife göre birçok isim ve adlandırmanın kökeni Türklerin bu topraklara gelmeleri, aynı zamanda kültürün de Türk toplulukları ile birlikte göç etmiş ve kendisine yeni nüfuz ve yayılma alanı bulmuştur. Marco Polo'nun seyahatnamesinde de Anadolu coğrafyasının on ikinci yüzyıldaki nüfusu hakkında söylediklerimizle örtüşen bilgiler

⁴⁸⁴ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.63.

⁴⁸⁵ Köprülü, **a.g.e.**, s.70.

⁴⁸⁶ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", **Selçuklu Araştırmaları Dergisi I 1969**, TTK Yay., Ankara 1970, s.74-76.

bulunmaktadır.⁴⁸⁷ Bu muhaceretin Anadolu coğrafyasına yöneldiği dönem on birinci yüzyıl olarak gösterilmektedir. Göç eden boylar arasında Hıristiyan Oğuz boylarının da var olduğunu ifade eden müellif asıl dönüm noktasının Harezmsâhlar'ın ortadan kalkması ile birlikte Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın himayesine giren Türk kitleleridir.⁴⁸⁸

Kısaca özetleyecek olursak Anadolu coğrafyası on birinci ve on üçüncü asırda ekseriyetini Türk nüfusunun oluşturduğu bir coğrafya idi. Bu durumu sadece Selçukî Türklerine ait değil birden fazla Oğuz Türkmen boyunun bu bölgede yerleştirilmesiyle oluşturulmuştu.

Bahsettiğimiz konuların dışında Anadolu coğrafyasının toplumsal ve ekonomik yönü açısından on üçüncü yüzyıl Anadolu coğrafyasını inceleyen Köprülü Anadolu insanlarını köylüler, göçebeler, şehir hayatı ve fikri seviye olarak dört başlığa ayırmış her birini ayrı ayrı değerlendirmiştir. Gibbons'un ele aldığı gibi tek bir çerçevede yapılan bir incelemeyle keskin çıkarımlarda bulunmamış, devletin kuruluşunun meydana gelişini aşamalarıyla izah etmiştir.⁴⁸⁹

Osmanlı Devleti'nin kurucularının etnik menşei hususunda değerlendirme yapan Köprülü Osmanlı Devleti'nin kurucularının Oğuz boyu olduğunu iddia etmekle birlikte Kayı boyuna mensup olduklarını da savunmuştur. Bu savunmasını temellendirirken ikinci bölümde belirttiğimiz kronikleri kullanmış ve bu kronikler doğrultusunda bir telakki oluşturmuştur. Bu konuda sadece milli bir tarih şuuru oluşturmaktan ziyade kendi dönemindeki bulgu ve kaynaklara göre objektif bir

⁴⁸⁷ Marco Polo, **Marco Polo'nun Geziler Kitabı**, Çev. Ömer Güngören, Yol Yay., İstanbul 1985, s.20; Sadece Marco Polo'nun seyahatnamesi değil **Mesalik-ül-Ebsâr** adlı eserdeki ifadeler de Anadolu topraklarının Türk boyları ile dolu olduğunu göstermektedir. El-Ömerî, Anadolu'nun kuzey-batı kısmını gezerken Bursa'ya da uğramış Orhan Gâzi devrinde konaklamıştır. Bkz. Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII – XV. Yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi: Çobanoğulları – Candaroğulları Beyliği**, TTK. Yay., Ankara 1988, s.196.

⁴⁸⁸ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s. 73-74; Detaylı nüfus demografisi için seyahatnamelerdeki bilgiler çok önemlidir. El-Ömerî tarafından hazırlanan, **Mesalikü'l Ebsâr** veya İbn Bibî'nin **El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l Umûmri'l-Alâ'iyye Selçuknâme** adlı eseri, İbn Battuta'nın hazırlamış olduğu seyahatname bu çalışmalarını yaparken başvurulacak temel kaynaklardır. İbn Battuta, **İbn Battuta Seyehatnamesi**, Haz. Mümin Çevik, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015. Bu bilgileri kullanırken Anadolu topraklarına Malazgirt Muharebesi akabinde yapılan akınlar ve göç hareketleriyle saydığımız kaynakların verdiği bilgileri karşılaştırarak ulaşılabilir.

⁴⁸⁹ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.75.

yaklaşımına meseleyi ele almıştır. Özellikle II. Murad devrindeki kaynaklara değinen Köprülü, Kayı rivayetinin bu ilk kaynaklardan daha eski dönemlere de denk geldiğini belirtmekle beraber Oğuz ananelerini kaynak göstermektedir. Kayı hadisesine uydurma olarak yaklaşan araştırmacılara farklı bir yaklaşım ile cevap vermektedir. Oğuz boyları arasında devlet kuran hükümdarların Kınık ve Salur boylarından yetiştiğini izah ederek “*Osmanlı hükümdarlarının kuruluş devrinde kendilerini yüceltmek adına bir soy kütüğü oluşturmak isteselerdi kendilerini bu iki Oğuz boyundan birine bağlayabilirdi*” demektedir.⁴⁹⁰

Osmanlı Devleti’nin kurulduğu coğrafyanın jeopolitik açıdan kusursuzluğuna değinen Köprülü, İslâmiyet’in yayılmasında önemli bir pozisyona sahip gâzi dervişlerden bahsetmektedir. Devletin kuruluşunda gâzi dervişlerin ve Alplerin büyük öneme sahip olduklarını ifade etmektedir.⁴⁹¹

Mehmed Fuad Köprülü’nün Osmanlı Devleti’nin kuruluşu hakkında verdiği bilgileri toparlayacak olursak; Osmanlı Devleti’nin gelişmesi tek bir bakış açısıyla kat’i suretle değerlendirilemez. Devletin kuruluşunda on birinci yüzyıl ile on üçüncü yüzyıl arasındaki siyasî ve içtimaî teşekküllerin büyük etkisi bulunmaktadır. Osman

⁴⁹⁰ Köprülü aynı zamanda şecerelerin tamamını doğru olarak kabul etmemektedir. Kroniklere göre oluşturulan şecerelerde, Nuh Peygambere kadar dayandırılan soy kütüklerinin kabul edilebilir bir yönünün olmadığını belirtmektedir. Bkz. Köprülü, **a.g.e.**, s.95.

⁴⁹¹ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.102; Fahameddin Başar da bu konuda Köprülü ile aynı bilgileri vermektedir. Yoğun Türkmen göçlerinin etkisi ile yerleşik ve göçebe toplulukların içerisinde bulunan din âlimleri, askerî ve ekonomik güç ile birlikte yeni bir yapı oluşturmuşlardır. Bu kolonizatör dervişler, Türk kültüründeki alperen anlayışını gazâda bütünleştirmiş, Bizans sınırlarında yer alan kuvvetleri gazâ ve cihâda yönlendirmişlerdir. Bkz. Fahameddin Başar, “Osmanlı: Bir Devletin Kuruluşu”, **Yeni Türkiye**, S.6, sy.31, Ocak-Şubat 2000, s.87; İlerleyişteki önemli unsurlardan birisi de kültür faktörüdür. Osmanlılar bu coğrafyaya yerleştiklerinde burada durağan bir kültür ile karşılaşmışlardır. Türk milletinin kültür dinamizmi sürekli bir hareket içerisinde olduğu için her geçen gün gelişmekte olan bir yapı arz etmektedir. Kültürün temel şartlarından birisi de farklı kültürlerle etkileşime girip revizyona açık bir halde olmasıdır. Bu gibi durumlarda genellikle kültürel alışveriş hadisesine rastlanır. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundaki kültürel aktivitelerin ve devlet müesseselerinin tamamının Bizans İmparatorluğu’ndan alındığına dair söylenen iddialar tamamen asılsızdır. Bkz. Mehmet Ali Ünal, “Osmanlı Devri Türk Kültür ve Medeniyetinin Temel Özellikleri”, **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.54; Köprülü tam olarak Mehmet Ali Ünal’ın ifadelerinin daha geniş bir yelpazede ele alınmasını izah ederek bu sürecin aslında dokuzuncu ve on üçüncü asır arasında meydana gelen bütün kültürel değişimlerin ve siyasî amillerin, yerleşilen coğrafyanın değerlendirilmesiyle gerçek bir sonuca ulaşılabileceğini söylemektedir. Hazırlanmış olduğu bu planı eserinde ilk uygulayan kendisidir. Bkz. Yücel Öztürk, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Hakkında Bazı Görüşler”, **Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri (5-6 Kasım 2007)**, Haz. Mehmet Alparğu-Bilal Çelik, Sakarya Üniversitesi Yay., Sakarya 2008, s.198.

Gâzi'nin soy kütüğü hakkında yapılan incelemeler tartışmaya açıktır. Abartılı ifadeler ve yargılar olabilir lakin Osmanlı Devleti Oğuzların Kayı boyuna mensup bir oluşumdur. Devletin kuruluşunda heterodoxe zümreler etkindir. Yalnız hanedan olarak Oğuzların Kayı boyu koluna mensupturlar. Göç hadisesi dönem kaynaklarının meşrulaştırma faaliyetlerinin bir sonucudur ve asılsızdır. Çünkü Osmanlıların mensup olduğu bu Türk boyu Anadolu topraklarının yurt olarak hedef gösterildiği ilk fetihler döneminden itibaren coğrafyanın muhtelif bölgelerine yayılmışlardır. Hakan Yılmaz Köprülü'nün tezlerine yönelik yapmış olduğu çalışmada Osmanlıların mensup olduğu Kayı gruplarının Cengiz istilasından sonra Anadolu topraklarına geldiğini dönem kaynakları ve Osmanlı kroniklerinin verdiği bilgiler doğrultusunda bağdaştırmaya çalışmış kesin olarak kanıtlayamasa da bir çerçeve oluşturmayı başaramıştır. İbn Nâzif ve İbn Bibî'nin vermiş olduğu bilgilerle Osmanlı kroniklerindeki göç hadisesini karşılaştırarak Anadolu'ya göçün ikinci dalgası olarak değerlendirdiği Sultan Alâeddin Keykubâd devrinde Mahân civarına geldikleri ve bu bölgede yerleştirildiklerini ifade etmektedir. Yılmaz'a göre Osmanlılar'ı oluşturan Kayılar bu ikinci göç dalgasıyla gelmiş olan gruptur.⁴⁹²

Devletin kuruluşunda dinî zümreler, ahî teşkilatlanması ve gâzi hareketi etkindir. Bununla birlikte Osman Gâzi ve etrafındaki bu zümrelerle birlikte uygulamış olduğu politika sınırlarını genişlemesine yardımcı olmuştur. Orhan Gâzi bu siyaseti bozmadan üzerine ekleyerek devam ettirmiştir. Rüya hadisesini en teferruatlı şekilde izah eden Köprülü'ye göre bu durumun o dönemin meşruiyet şartları içerisinde düşünerek açıklanması gerektiğini ve bir delil olarak görmekten ziyade başka örnekleriyle izah edildiğinde anlaşılabilirliğini savunmak gerekir. Osman Gâzi şehir hayatına bağlı bir lider değildir. Bu dönemde halen daha yarı-göçebe bir hayat tarzı hâkimdir.⁴⁹³ Meseleyi tenkit ederken on birinci asırdan başlayıp on dördüncü asra kadar iktisadî, siyasî, dinî ve sosyal her unsuru inceleyen

⁴⁹² Köprülü'nün tezi incelenirken, bu tezin oluşturulduğu dönemin dikkatli tenkit edilmesini ifade eden Yılmaz, bu dönemde Osmanlıların gelişi güzel bir ilerleme ve kökeni olmayan bir topluluk olarak bir takım araştırmacılar tarafından değerlendirildiğini, Köprülü'nün de böyle bir zeminde Türk Devlet geleneğinin ve devamlılığının üzerinde durduğunu ifade ediyor. Hakan Yılmaz, "Mehmed Fuad Köprülü'nün Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İle İlgili Tezlerine İlişkin Yeni Bir Değerlendirme", **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi(The Journal of Social and Cultural Studies)**, C.2, S.4, 2016, s.40.

⁴⁹³ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.197-198.

Köprülü, genellikle gazâ teorisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Köprülü'den sonra Ömer Lütfi Barkan, Halil İnalçık ve Feridun M. Emecen gazâ ideolojisi üzerinde yoğunlaşmış Köprülü'nün nazariyelerini geniş bir yelpazede sunacaklardır.

Fuad Köprülü, Herbert Adam Gibbons'un, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında vermiş olduğu bilgileri geniş bir çerçevede değerlendirmiştir. Gibbons'un vermiş olduğu bilgileri bir önceki alt başlığımızda incelemiştik. Meselenin ele alınışında izlenen yöntemin yanlışlığını, oluşturulan planın yetersizliğini belirten Köprülü oldukça geniş çaplı bir konunun sadece din unsuruyla ifade edilmeye çalışılmasının meselenin önemli bir bölümünü içermesine rağmen ortaya çıkacak sonuçların kaliteli bir bilgi olmayacağını söylemiştir.⁴⁹⁴ Gibbons'a nazaran Fuad Köprülü'nün tetkikleri dönem tarihçileri ve devam eden süreçte desteklenmiştir. Feridun Emecen, Halil İnalçık, Cemal Kafadar, Köprülü'nün çok yönlü tezini destekleyip zaman içerisinde yeni incelemelerde bulunarak farklı görüşler ortaya atmış olsalarda genel mahiyette meselenin tek yönlü bir izahatla açıklanmasının mümkün olmayacağını belirtmişlerdir. İnalçık devletin kuruluş tarihi meselesini ve Kayı boyu mensbuiyetinin olmadığını savunmuştur. Bununla birlikte gazâ ideolojisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Kafadar, Kayı hadisesi ile ilgili bir yargı belirtmemesine rağmen Köprülü'nün çok yönlü çıkarımını daha da açarak eş zamanda dünya üzerinde ortaya çıkan diğer hanedanları da incelemiş, gazâ ideolojisi üzerinde durmuştur. Bununla birlikte Kafadar Köprülü'nün eserini ele alırken Annales ekolünden çıkamadığını ve belirli bir çerçevede kaleme alamadığı için asıl meselenin dışında kaldığını belirtmektedir.⁴⁹⁵

4.3. Zeki Velidi Togan ve J. Marquart'ın “Kay” Kabilesi Hakkında Nazariyelerinin Değerlendirilmesi

Alman bilim adamı J. Marquart'ın W. Bang ile birlikte Komanlar hakkında 1914 tarihinde yayımlanmış oldukları araştırma eserinde **al-Bîrûnî – ‘Awfî**, eserlerini

⁴⁹⁴ Köprülü, **a.g.e.**, s.50.

⁴⁹⁵ Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkın, Birleşik Yay., Ankara 2010,s.59. Müellif Köprülü'yü bu şekilde eleştirmesine rağmen eserinin **Arka Plan ve Değerlendirme** kısmında Köprülü'nün tarih yazımına benzer bir anlatım izliyor. Metni çok akıcı bir şekilde kaleme almayı başardığından farklı bir anlatım tarzı taşıyor izlenimi veriyor. İterleyen başlıklarda meseleyi daha kronolojik bir şekilde ele alsada başlangıç olarak kendi kanaatimce Köprülü'yle aynı şekilde yola çıkıyor.

kaynak göstererek bu eserlerde geçen “Kay” isimli Moğol boyunun Osmanlı Devleti’nin kurucu hanedanının dayandırıldığı, Kayılarla aynı olduğunu öne sürerek Osmanlıların Kayı’dan değil Kay’dan geldiğini öne sürerek daha sonradan Türkleşmiş Moğol boyu olarak söylemiştir.⁴⁹⁶ Araştırmacı bu görüşe kaynak olarak; ilk dönem Osmanlı tarihi kaynaklarında yer alan Kayıların Anadolu topraklarına göçleri hakkında verilen bilgileri öne sürmektedir.⁴⁹⁷ 13. asırda kroniklerce aktarılan hadiseyi sentezlemeden direkt olarak sunması müellifin bir yanlışı olarak görülür. Frederich Giese’nin J. Marquart’ın çalışması hakkında yazmış olduğu özet Osmanlıların Moğol soyundan geldiği çıkarımının bir anda geniş bir sahada kabul görmesine neden olmuştur. Marquart’ın görüşlerini tenkit edip doğu ve batıda kaleme alınmış eserleri incelemeyen bir görüş sunan bilim adamı W. Barthold’tur. Mezkûr bilim adamı da Kayı boyunun aslında Moğol Kay boyundan olduğu görüşünü kabul etmiştir. J. Nemeth bu iki kavmin birbirleriyle yakın olduğunu, lehçe benzerliğinin eklenmesi ile birlikte meselenin tam olarak izah edildiğini belirtmiştir.⁴⁹⁸ Sadece Paul Pelliot meseleyi değerlendirmiş ve bu meselenin doğru olmayacağını ifade etmiştir.⁴⁹⁹ Lakin Marquart’ın telakkisinin çabuk yayılmasındaki en önemli faktör, Frederich Giese’nin **Darü'l-Fünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası**’nda yayınlanan “Türk Elsin ve Tarihine Ait Bazı Yeni Alman Neşriyatı” adlı makalesinde yaptığı tanıtımdır.⁵⁰⁰

Frederich Giese, J. Marquart’ın görüşüne dayanak olarak Kayı boyu mensuplarının Anadolu topraklarına göçünü göstermektedir. Lakin burada atlanan bir husus vardır. Önemli olan Kayı boyu mensuplarının Anadolu topraklarına ne zaman göç ettikleridir. Kaynaklar bu konuda birbirleriyle ayrılmaktadır. Neşrî, Âşıkpaşazâde, Oruç Beg, aynı döneme dair ve birbirine benzer göç hadisesini ifade

⁴⁹⁶ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s. 131. W. Bang, J. Marquart, **Osttürkischen Dialektstudien**, Berlin 1914, s.39-40.

⁴⁹⁷ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.8; Oruç Beğ, **Tevârîh-i Âl-i Osman**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s.8; İdris-î Bitlisî, **Heşt Bihişt**, Haz. Mehmet Karataş-Selman Kaya- Yaşar Baş, TATAV Yay., Ankara 2008, s.75.

⁴⁹⁸ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.132.

⁴⁹⁹ Köprülü, **a.g.e.**, s.133.

⁵⁰⁰ Frederich Giese, “Türk Elsin ve Tarihine Ait Bazı Alman Neşriyatı”, **Darü'l-Fünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası**, sy.3, İstanbul 1332, s.286.

ederken, Yazıcızâde Ali, Enverî gibi tarihçiler Kayı boyunun Selçuklu Sultanlarıyla birlikte ilk fetihlerden beri Anadolu'da var olduğunu ifade ederler.⁵⁰¹ Daha kronikler bu konuda mutabık değilken bu kadar geniş bir temellendirmenin yapılabilmesi mümkün değildir. Basit bir göç hadisesi ile lehçelerin benzerliğini öne sürerek Kayı boyu ile Kay kabilesi arasında bir fark yoktur denilemez. Osman Gâzi'nin ataları ve konusundaki mesele tamamıyla halledilemeyebilir.⁵⁰² Fakat bu mesele tamamıyla farklıdır. Osman Gâzi'nin atalarının kim olduğundan ziyade direkt olarak Kayı kabilesinin geçmişine dair yapılan bir temellendirme değildir. Önceki bölümlerimizde belirttiğimiz üzere tek Kayı ibaresi taşıyan topluluk Osmanoğulları değildir. I. Beylikler Dönemi'ndeki Artuklular ve Osmanoğulları ile çağdaş olan Candaroğulları Beyliği de Kayı boyuna mensuptur.⁵⁰³

Köprülü meseleyi izah ederken özellikle Kaşgarlı Mahmud'a atıf yapmaktadır. Marquart'ın kendisine referans gösterdiği Reşidüddîn'in eserinde Kayılar'ı Oğuz boylarının lideri konumunda gösterildiğini belirten müellif Kaşgarlı Mahmud'un **Divân-ı Lugati't-Türk**'te ki "Kığ" kabilesi ile karşıladığı boyun Kayı olduğunu bilmemektedir. Tatarlar ile Türk toplulukları arasındaki ince ayrımı kaçırın müellif hataya düşmektedir.⁵⁰⁴

Köprülü'yü Marquart'ın teorisi ile alakalı yapmış olduğu tenkitte batılı araştırmacı W. Eberhard **Bulleten**'de yayınlanan "Kay'lar Kabilesi Hakkında Sinolojik Mülâhazalar"adlı makalesiyle desteklemiştir. Eberhard sinolojik araştırmalarda keskin yargılardan uzak durulması gerektiğini ifade etmiştir. Henüz literatürde Arapça, Farsça, Çince, Türkçe birçok kaynağın tahlilinin yapılmadığını, bu nedenle yapılan araştırmaların yanlış bilgiler ortaya çıkarabileceğini söyleyen Eberhard, Orta Asya'daki büyük Türkî kabilelerin tam manasıyla tüm kolları tasnif

⁵⁰¹ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.6; Oruç Beğ, **Tevârîh-i Âl-i Osman**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s.3-6; Mehmed Neşrî, **Kitâb-ı Cihân-Nümâ**, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.63; Yazıcızâde Ali, **Tevârîh-i Âl-i Selçuk**, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s.847.

⁵⁰² Hüseyin Namık Orkun, "Osmanlıların Aslına Dair", **Türklük Mecmuası**, Haz. Hüseyin Saadettin Arel, İstanbul 1940, s. 345.

⁵⁰³ Yücel, "Candaroğulları", s.146. Artuklular için bkz. Uzunçarşılı, **a.g.e**, s.98.

⁵⁰⁴ Mehmed Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1996, s.109.

edilmeden oldukça büyük bir siyasî hadiseyi açıklamanın mümkün olmayacağını ifade eder.⁵⁰⁵

Eberhard'ın yapmış olduğu tetkiklerde Çin kaynaklarında Kay olarak geçen Hsi'ler Moğol kökenlidir. Hsi'ler genellikle köle statüsündeydiler, bu durumu kanıtlayan unsurlar ise dönem Çin kaynaklarında hükümdarın avcıları olarak geçtikleri ve umumiyetle rütbesiz er statüsünde buldukları için bir köle muamelesi gördükleri söylenebilir.⁵⁰⁶ Bu topluluğun Türk toplulukları arasına nasıl karıştığı hususunda da bir izahat veren Eberhard; Karahitay Devleti'ni te'sis eden yirmi dört boy arasında bu Kay kabilesinden olan Hsi'lerin bir kısmının bulunduğunu söyler. Bu grubun 1124 senesinde Ön Asya'da görülmesi oldukça normaldir.⁵⁰⁷

Zeki Velidi Togan da Türklerin Orta Asya göçleri esnasında yalnız Sarılar ve Kunlar'ın göçmediğini, bu gruplarla birlikte Kay'ların da geçtiğini ifade etmiştir. Zeki Velidi Togan'a göre bu dağınık Kay'lar Başkurt toplulukları içinde bulunanlar Kanglı boyundan: "*Edil-Kay'lı, Kır-kaylı, Yurektav-Kay, Aktav-Kaylı, Sklı-Kay*"⁵⁰⁸ adlarıyla gruplar halinde yaşadıklarını belirtmiştir. Zeki Velidi'ye göre Marquart'ın telakkisi çevrilmemiş kaynakların incelenmemesinden dolayı yanlış bilgiler içermektedir. Kaşgarlı Mahmud'un **Divan-ı Lugati't-Türk** adlı eserinin görülmemesi Marquart'ın çalışması için oldukça büyük bir eksiklik oluşturmuştur. Benzer bir duruma Gibbons'un eserinde rastlamıştık. Gibbons da aynı Marquart gibi kaynakların tahlilini çok iyi yapmadan ve kroniklerin birçoğundan faydalanmadan kaleme aldığı eserinde eksik ve yanlış bilgiler vermiştir.

Zeki Velidi Togan'da soy kütüklerinin tamamıyla sistemli bir şekilde Oğuz boylarından Kayı koluna mensubiyete dayandırma amaçlı bir tarih yazıcılığı olduğunu söylemiştir. Bu soy kütükleri oluşturulurken Moğol kabileleri ile bağı olan

⁵⁰⁵ W. Eberhard, "Kay'lar Kabilesi Hakkında Sinolojik Mülâhazalar", **Bellekten**, C.8, TTK. Yay., Ankara 1944, s.567.

⁵⁰⁶ Eberhard, **a.g.m.**, s.582; Ahmet Taşağıl'a göre ise Hsi'ler Gök-Türk iktidarının gücünü kaybetmesinden sonra Çinlilerle münasebette bulunmuşlar. Hsi'ler Mo-lar ile sınırdaşdı. Sarı nehrin kuzeyinde bulunuyorlardı. Altı yüz otuz civarı Tang hâkimiyetini kabul ettiler. Bkz. Ahmet Taşağıl, **Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları**, TTK Yay., Ankara 2004, s.61.

⁵⁰⁷ W. Eberhard, "Kay'lar Kabilesi Hakkında Sinolojik Mülâhazalar", **Bellekten**, C.8, TTK. Yay., Ankara 1944, s.582.

⁵⁰⁸ Zeki Velidi Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, C.1., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1946, s.156.

boylarda rastlanabilecek isimlerin kullandığını, bu durumun Osmanoğulları'nın soy kütüğü hakkında çalışma yapacak araştırmacıları şüpheye düşürebileceğini bildirmiştir.⁵⁰⁹ Türklerdeki devlet geleneği ve hükümdarlık anlayışına göre devletin meşrulaştırılması için kurucu bir kavime, hanedana, boya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum daha önce belirttiğimiz “kut” anlayışından ortaya çıkan bir kültürel gerekliliktir. Anadolu coğrafyasında da bu gelenek devam etmiş ve soy kütüklerinin oluşturulmasında Oğuz'a dayandırılması önemli bir unsur olarak görülmüştür. Bununla birlikte Üçler Bulduk şecerelerin Cengiz'e dayandırılmasının da Türkî devletlerde aynı Oğuz nesline dayandırılması gibi bir gelenek halini aldığını söylemiştir.⁵¹⁰ Osmanlı göç hadisesi ile alakalı o dönemki Kayı birliklerinin 50 bin ile 70 bin civarı miktarı olduğu hususunu kabul eden Togan, bu hususta Cüveynî'yi kaynak göstererek bu kişilerin Kayı değil Türkmen olduğunu belirtiyor.⁵¹¹

Gerçekten de Osmanlıların Kayı boyu mensubiyetini kabul etmek ciddi bir tartışma meselesi gibi görülebilir. Buna yol açan en önemli sebeplerden birisi ise soy kütüklerini oluşturabilmek adına eklenen kişi isimleridir. Soy kütüklerinin bir Oğuz geleneği çerçevesinde oluşturulduğunu söyleyen Cezmi Karasu, Âşıkpaşazâde'nin Karacahisar'ın fethinden sonra Osman Gâzi'den aktardığı: “*O Selçuk soyundan ise ben de Gök Alp soyundanım.*”⁵¹² ifadesinin soy kütüğü araştırmalarında bir yanlışlığa yol açtığını ve meseleyi karmaşıklaştırdığını belirtmiştir. Bu durum Oğuz Han'a

⁵⁰⁹ Togan, **a.g.e.**, s.312.

⁵¹⁰ Üçler Bulduk, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Kurucuları Hakkında”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.83.

⁵¹¹ Togan, bu yetmiş bin kişilik kuvvetin göçü doğrudur, Kayı boyu mensupları da bu kuvvetin içinde bulunmuş olduklarını söylemiştir. Bkz. Zeki Velidi Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, C.1., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1946, s.313; Bayati Mahmud **Câm-ı Cem-âyin**, eserinde bu göç hadisesi ile alakalı olarak önceden Mahân bölgesinden Ahlat'a geçişi sağlayan Osmanlı soy kütüklerinde de yer alan kişinin Kaya Alp olduğunu bahsetmektedir. Bu göçler Ahlat merkezden sonra Anadolu topraklarına doğru yönelmiştir. 1230 senesinde Cengiz hareketi başlayınca bu bölgedeki birliklerin bazılarının kaldığını bazılarının ayrılıp Ahlat'a göç ettiklerini belirtir. Babası Kızılboğa'nında katıldığını söylemektedir. Burada direkt olarak 70 bin kişilik kuvvetin Kayı olduğunu belirtmez. Lakin Türkmenlerin Anadolu topraklarına göçü hakkında detaylandırıcı bir bilgi verir. 1230 senesinde Harezmsahlar'a karşı Selçukî ittifakına geçildiğini ve direkt olarak Sultan Alâeddin Keykubâd tarafına geçildiğini belirten Bayatî bu konuda oldukça önemli bilgiler arz etmektedir. Bkz. Bayati Hasan b. Mahmûd, **Câm-ı Cem-âyin**, Haz. Ali Emirî, Kader Matbaası, Dersaadet 1331, s.41; **Câm-ı Cem-âyin**'de geçen bu hadise benzer şekilde Şikârî'nin, **Karamanoğulları Tarihi**'nde de geçer, Kaya Alp'in Sultan Alâeddin emrinde olduğunu belirtir. Bkz. Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, Çev. M. Mesud Koman, Yeni Kitab Basımevi, Konya 1946, s.12.

⁵¹² Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.29.

dayandırılan **Silsilenâme** geleneğinde Kayı koluna bağlılığını göstermeyen bir görüş ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çünkü Oğuz geleneğinde Kayı'nın üst kolu Gün-Han'a bağlıdır ve Bozok koluna mensuplardır.⁵¹³

Karamanlı tarihçi Şikâri, Sultan I. Murad devrinde kaleme aldığı eserinde, atası Osman Gâzi'nin Germiyanogulları'yla mücadelesinde Osman Gâzi'yi kurtaranın Karamanoğlu olduğunu ifade etmiştir. Kaynaklarda geçen hükümdarlık alametlerinin de emirlik alametleri olarak Karamanoğulları tarafından Osman Gâzi'ye gönderildiği söylemiştir.⁵¹⁴ Şikâri bu notu kaydederken Karamanoğlu Alâeddin Bey'in: “*Anı tabl-u âlem sahibi eylemek bizden oldu; yine cefasını biz çekelim.*” diyerek sitem ettiğini belirtmiştir.⁵¹⁵ Zeki Velidi Togan bu bilgilerin **Müsâmeretü'l-Ahbâr** ve **Câmi'üt-Tevârih** adlı kaynaklarda Sülemiş isyanı kısmında anlatıldığını söylüyor.⁵¹⁶ Sultan III. Alâeddin Keykubâd'ın uç taraflarında hayatlarını sürdüren Türkmen gruplar tarafından kabullenemediğini belirten Togan; Gazan Han'ı “*din düşmanı*” olarak izah ederken, Sülemiş'i “*İslâm bayrağını taşıyan Sultan*” olarak tanıtır. Bu bağlamda Osman Gâzi'nin kendisinden yüksek bir mevkideki kişiden rütbe veya

⁵¹³ Cezmi Karasu, “Osmanlı Vekâyinemalerindeki Soy Kütükleri Hakkında Notlar”, **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel – Kemal Çiçek – Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.93;

“*Kün Han'ın Büyük Oğlu Kayı'nın Han Olması Hakkında*

Kün Han öldükten sonra Oğuz Han'ın bütün torunları ve halkın ileri gelenleri toplanıp Kayı'yı han yaptılar. O da babası gibi halka adaletli davranıp yirmi üç yıl padişahlık yaptı ve Tanrı'nın rahmetine girdi.” Buradan anlaşılacağı üzere Cezmi Karasu'nun ifade ettiği karışıklık kaynaklarda verilen Gök-Alp ibaresinin yanlışlığından kaynaklanmaktadır. Bkz. Ebulgazi Bahadır Han, **Şecere-i Terakime**, Haz. Zuhâl Kargı Ölmez, Simurg Yay., Ankara 1996, s.249.

⁵¹⁴ Şikâri eserinde Germiyanogulları'nın bu saldırısından detaylı şekilde bilgi verirken Karamanoğlu Alâeddin Bey'i Sultan olarak kaydetmektedir. Osman Gâzi'nin yardım isterken huzuruna çıkıp ağladığını bile belirtmektedir. Karamanoğlu Alâeddin Bey, Germiyan kuvvetlerini püskürtmüş ve Osman Gâzi için Germiyanogulu'na “benim çırağım ve hem dünya ve ahiret baba idinmişimdir.” İfadeleriyle Osman Gâzi'nin, kendi himayelerinde olduğu bilgisini söylemektedir. Bkz. Şikâri, **Karamanoğulları Tarihi**, Çev. M. Mesud Koman, Yeni Kitab Basımevi, Konya 1946, s.143.

⁵¹⁵ Şikâri, **a.g.e.**, Haz. M. Mesud Koman, s.163.

⁵¹⁶ Zeki Velidi Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, C.1., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1946, s.320; Kerimüddin Mahmud Aksarayî, **Müsâmeretü'l-Ahbâr**, Haz. Mürsel Öztürk, TTK Yay., Ankara 2000, s.193; Değnilmesi gereken bir diğer nokta ise Zeki Velidi Togan, Aksarayî'yi referans alırken yine aynı eserinde Aksarayî'nin tarihinde Ertuğrul Gâzi ve Osman Gâzi'nin isimlerinin geçmediğini belirtmektedir. Togan, **a.g.e.**, s.314; Togan'a göre Osmanlı Devleti'nin kuruluşu Selçuklu mirası üzerine değil Moğol egemenliğinin iç karışıklıklar sonucunda zayıflamasıyla İlhanlı varisliği üzerine temellendirilmiştir. Gazâ politikasından ziyade Türk ananelerinin tesiri altında oluşmuştur. Bkz. Mehmet Öz, “Kuruluşun Aşamaları: Kaynaklar ve Liteatüre Eleştirel Bir Bakış”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.63; Togan, **a.g.e.**, s.324.

derece alacaksa bu kişinin Selçuklu Sultan'ı değil kesinlikle Sülemiş'ten almış olduğu bilgisini savunmuştur.⁵¹⁷

Bu konuda Osman Turan da Togan'ın tam aksini belirtir. Turan'ın ifadesine göre; Baycu'nun neslinden olan Sülemiş'in Gazan Han'a başkaldırması Anadolu topraklarındaki Türkler tarafından oldukça güzel bir vakaydı. Çünkü bu döneme kadar hep Moğol topluluklarının Türk kitlelerine saldırılarını gören Türkmenler bu sefer Anadolu topraklarındaki Moğol ve Tatar birliklerinin birbirine saldırdığını görecekelardı. Osman Turan'ın ifadesiyle bu isyana Anadolu topraklarında Karamanoğlu Güneri Bey ve Mahmud Bey dışındaki beyliklerden veya Türk kuvvetlerinden hiçbirinin destek vermediğini belirtir.⁵¹⁸ Bu ifadeyle Zeki Velidi Togan'ın ifadeleri arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Eğer Sülemiş bütün Türkmenler tarafından büyük bir güç ve İslâm sancağını dalgalandıran bir lider olsaydı, diğer beyler de onunla birlikte Moğol hükümdarı Gazan Han'a karşı ayaklanabilirlerdi. Ancak o dönemi izah ederken yalnızca Şikâri'nin kaleme aldıklarından yola çıkılarak bir yargı oluşturulursa yapılan izahat doğru olmayabilir. Sülemiş'in amacı zaten kendi devletini kurmakken⁵¹⁹ nasıl olur da Osman Gâzi'ye hükümdarlık alameti gönderebilir? Zeki Velidi Togan'a göre bu alametler sadece kendisine bağlı bir emir olması için verilmiştir.⁵²⁰ Togan burada batı tarihçilerinin yapmış olduğu hatalardan birini tekrarlamıştır. Kroniklerin tamamen okunup, bir tahlil sonucu görüş ortaya çıkartılmasından ziyade bir görüş ortaya koymak adına sadece Şikâri ve Aksarayî'nin yazmış olduğu eserlerde belirli ifadelerle meseleyi açıklamak istemiştir.

Zeki Velidi Togan, Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde Bizans'a karşı korkusuzca ve acımasızca saldıran bu topluluk aynı zamanda doğudaki Moğol hükümdarları karşısında çaresiz ve çekingen kalmıştır. Kuruluş döneminde Osman Gâzi'nin, Germiyanoğulları'nın maiyetinde bir bey olduğunu belirtmektedir.

⁵¹⁷ Togan, **a.g.e.**, s.321.

⁵¹⁸ Osman Turan, **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, C.1, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1969, s.639.

⁵¹⁹ Osman Turan, **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, C.1, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1969, s.639.

⁵²⁰ Zeki Velidi Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, C.1., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1946, s.321.

Aydınoğulları'nın bu dönemde Bizans'ın hizmetine girmesi Türklerin çöküş dönemindeki Bizans'a karşı geliştirdikleri politikada oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadır.⁵²¹ Erdoğan Merçil'in **Diyanet İslâm Ansiklopedisi**'nde yazdığı "Aydınoğulları" maddesinde Bizans'ın hizmetine girmesi ile ilgili bir ibare yer almamaktadır. Aydınoğulları'nın bu dönemde Bizansla iyi ilişkiler kurduğunu bunu bir ilerleme politikası olarak gördüklerini belirtir.⁵²² Bu durum aynı şekilde Osmanoğulları'nda da görülmektedir. Sadece Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrindeki genişleme politikalarının diğer beyliklere nazaran daha dikkatli adımlarla ilerlediğini görmekteyiz. Zeki Velidi Togan, bu konudaki gelişmenin en önemli sebebi olarak iç karışıklıklarla boğuşan Bizans'tan Osmanoğulları'na katılan Hıristiyan ve Türk, Tatar topluluklarından bahsetmektedir. İşte bu nüfus hareketliliğinin ve yönettiği halka karşı Ertuğrul Gâzi ve oğlu Osman Gâzi'nin uygulamış oldukları iyi idare politikalarının Osmanoğulları'nın yükselmesindeki amillerden göstermektedir.⁵²³ Lakin Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde diğer Türk beyliklerinden özellikle sahil beyliklerinden farklı olarak oluşturduğu bir politika vardır. Aydınoğulları, Karesioğulları gibi beylikler doğrudan Latin gruplarla rekabete giriştikleri için hem kendi kuvvetlerinin yıpranmalarını sağlıyorlar hem de bu mücadeleler sonucunda büyük başarılar elde etmiş gibi görünseler de bir sonuç elde edemiyorlardı. Osmanoğulları ise başarı odaklı sefer politikası oluşturarak aceleci davranmadan, gelen göçlerle emrindeki birlikleri güçlendirirken topraklarını da genişletiyorlardı. Gücünü te'sis edene kadar büyük kuvvetlerin dikkatini çekmekten ziyade onların önemsemeyeceği adımlarla yükseliyor ama sağlam adımlarla ilerledikleri için bu başarıları kalıcı oluyordu. Umur Bey'in denizlerdeki faaliyetleri oldukça kahramanca olmuş olabilir fakat mevcudiyetindeki kuvvetleri ve

⁵²¹ Togan, **a.g.e.**, s.326.

⁵²² Erdoğan Merçil, "Aydınoğulları", **DİA**, C.4, TDVY, İstanbul 1991, s.239.

⁵²³ Zeki Velidi Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, C.1., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1946, s. 327; Yönettiği topluluklara karşı iyi uygulanan hoşgörülü siyaset, Ertuğrul Gâzi döneminden başlayarak Fatih Sultan Mehmed devrine kadar çok net bir şekilde devam etmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'un fethinden sonra Bizans tebasını korumak adına yazdığı ferman, Osman Gâzi'nin Orhan Gâzi'ye vefatında etmiş olduğu vasiyetinde açıkça görülen halka karşı hoşgörülü olması bu duruma örnektir. Bkz. Yusuf Oğuzoğlu, "Osman Gâzi'yi Tarih Sahnesine Çıkartan Siyasal ve Sosyal Şartlar", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gâzi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy – Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yay., Bursa 1996, s.128; Osman Gâzi'nin, Orhan Gâzi'ye vasiyeti: "*Ve bir dahi sana mutî olanları hoşgör. Ve bir dahi nökerlerine dâyim in'am ve ihsan et kim senün ihsanun anun hâlinün duzağıdır.*" Bkz. Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2013, s.45.

birlikleri zor durumda bırakacak sonuçlara neden olmuştur. Papa'nın bizzat bu konuyla alakadar olması ile birlikte Aydınoğulları'na karşı bir muharebe başlatılmış ve İzmir kaybedilmiştir. Orhan Gâzi döneminden sonra gücün ve idarenin diğer beyikler gibi herkesin ele geçirdiği yerlerde hüküm sürmesinden her birinin ayrı bir birliği olmasından ziyade merkezî bir otorite oluşturan Osmanoğulları bu politika sayesinde genişlemiştir.⁵²⁴ Orhan Gâzi dönemi itibari ile Osmanoğulları “Devlet” statüsünü oluşturmaya başlamıştır.

Zeki Velidi Togan Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda şeriattan ziyade İlhanlı etkisi ile oluşturulmuş kanunlardan bahsetmektedir. Ona göre “tamga” ve “yasak” terimleri bunun en önemli kaydıdır. Mısır tarihçileri tarafından kaydedilen bu bilgilerin İslâm kültüründen ziyade Moğol kültürü etkisi altında oluşturulduğunu ifade etmektedir. Bunun yanısıra Selçuklu devlet kademesinde yer alan “vezir” ve Moğol siyasî kadrolarından biri olan “noyan” teriminin Osmanlı Devleti'ndeki karşılığının “paşa” unvanı ile karşılandığını, bunun Kıpçak Türklerinin kullandığı “baş-şad” kelimesinden türetildiğini belirtmiştir.⁵²⁵ Togan'a göre Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda kurum ve kademelerinin oluşumunda Bizans'tan ziyade ağırlıklı olarak İlhanlılar'ın etkisi görülmektedir. Anadolu topraklarının 1336 tarihinde İlhanlı hükümdarlığına tabi olduğunu belirten Togan, Orhan Gâzi'nin de Tebriz'e bağlı olduğunu bildirmiştir.⁵²⁶ Bu görüşe karşı birtakım yabancı araştırmacılar da Osmanlıların Bizans tesiri altında kaldığını hatta Bizans'ın devlet sistemi ve teşkilatlanmasını İslâm diniyle vücut bulmuş bir kitledeki devamı olarak görmüşlerdir.

⁵²⁴ Orhan Köprülü, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler”, **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.158-159.

⁵²⁵ Zeki Velidi Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, C.1., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1946, s.331; Osman Turan, Türk kültüründeki Moğol egemenliğinin abartıldığını ve yanlış değerlendirildiğini ifade etmektedir. Türk ve Moğol kavimleri arasındaki etnik benzerliklerin ayrı yönlerini anlamak için bu konu hakkında bahseden kaynakların muhtevasına bakılmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Basit kültürel ayrılıklardan bahseden Turan, Moğol kültüründe saçların alın kısmına kadar kesildiğini belirtirken, Türklerin saçlarını uzattıklarını bu özellikleri ile Moğollardan ayırdıklarını ifade eder. Anadolu topraklarında hüküm süren Türkiye Selçuklu Devleti'nde de İslâm öncesi Türk kültüründe olduğu gibi saç uzatma geleneğinin devam ettiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra batılı kaynakları referans göstererek Türk ve Tatar toplulukları arasında dini, siyasî, kültürel antropolojik açıdan farklılıklar olduğunu onlarında kabul ettiğini bildirmiştir. Turan, **a.g.e.**, s.55.

⁵²⁶ Zeki Velidi Togan, “Moğollar Devrinde Anadolu'nun İktisadî Vaziyeti”, **Türk Hukuk ve İktisat Mecmuası**, C.1., Ed. Köprülüzâde Mehmet Fuat, İstanbul, 1931, s.32.

Bu görüşlere karşı Fuad Köprülü derin tetkiklerde bulunmuş ve kurumlar ve idarî yapılanmadaki devamlılık gibi gözükten unsurların aslında birbirleriyle çok zıt öğelerinin olduğunu belirtmiştir. Hukuk konusunda ise kültürel olarak faydalanabileceği “örff” kanunlar ile İslâm kanunlarının senteziyle yeni bir anlayış teşkil ettiğini ifade etmiştir.⁵²⁷ Buradan da anlaşılacağı gibi devlet birim ve kademeleri birbirine benzeyebilir lakîn derin bir inceleme yapıldığında birbirinden farklılıkları görülecektir. Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda direkt olarak İlhanlı etkisi görülmektedir demek çok doğru değildir. Dönem Anadolu’sunun İlhanlı hâkimiyetinde olduğunu unutmamak gerekir her ne kadar bağımsız birlikler gibi gözükseler de bu uç beyliklerinin veya gâzi beyliklerin tamamı aslında İlhanlılar’a bağlıdır. Osman Gâzi’nin bastırılmış olduğunu düşünülen İbrahim Artuk’un bulduğu sikkede bile bu durum izah edilmiştir. Moğol korkusundan dolayı üzerine tarih atılmamış olunabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur.⁵²⁸

Zeki Velidi Togan, Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda etkili olan unsurlardan birinin de dini zümreler olduğunu belirterek Buhara’dan geldikleri söylenen Abdalların bu bölgelerin iskânı, geliştirilmesi ve genişletilmesi gibi amillerde büyük rol oynadığını ifade ediyor. Orhan Gâzi’nin de babası Osman Gâzi gibi bir şehir hayatı tercih etmediğini sürekli olarak göçebe bir hayat yaşadığını İbn. Haldun’u kaynak göstererek belirten Togan doğudan gelen Türkmen ve Tatar kuvvetlerinin tam aksi şekilde şehirlere ve kalelere sistemli bir şekilde yerleştirildiklerini ifade ediyor. Abdallar ve Osmanlı sultanlarının bu dönemdeki bütün faaliyetlerinin Anadolu topraklarından ziyade batı Anadolu, o zamanki adıyla Bitinya topraklarını isim olarak, kültürel olarak, nüfus ve nüfuz olarak Türkleştirmek maksadıyla yapıldığını belirtiyor.⁵²⁹

Hülasaten Togan, Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda Karamanoğulları’nın etkili olduğunu savunmuş bunun yanı sıra Selçuklu Sultanı III. Alâeddin Keykubâd’dan ziyade Süleymiş Han’ın ona emîrlik atfetmiş olabileceğini belirtmiştir.

⁵²⁷ M. Fuad Köprülü, **Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri**, Akçağ Yay., Ankara 2012, s.180.

⁵²⁸ İbrahim Artuk, “Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Gâzi’ye Ait Sikke”, **I. Uluslararası Türkiye’nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi Bildirileri**, Ankara, 1980, s.27.

⁵²⁹ Zeki Velidi Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, C.1., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1946, s.335.

Bu bilgilerde genellikle Karamanlı Tarihçi Şikâri ile Aksarayî ve Cüveynî'yi kaynak göstermiştir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda kültürel olarak etkilendiği sahanın Selçuklu'dan ziyade Moğol etkisinin olduğunu, bu durumun Mısırlı tarihçiler tarafından izah edildiğini belirtmiştir. Anadolu'ya gelen Türk göçlerinin asıl etkili unsurlardan olduğunu altını çizerek bu yayılma ve yerleşme politikasında abdal ve dervişlerin etkili olduğunu söylemiştir.

4.4. Paul Wittek'in “Gaza” Teorisi Üzerine Değerlendirmesi ve “Süleyman Şah Meselesi”

Avusturyalı bir Osmanlı tarihçisi olan Paul Wittek, Osmanlı Devleti'nin tarihteki yer ve önemini diğer devletlerden ayrı tutmuştur. Hayatının önemli bir kısmını Osmanlı tarihi ve beylikler dönemini araştırarak geçirmiştir. Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu** adlı çalışmasıyla oldukça sakin ve kendi halinde bir beylik çizgisi statüsünde vücut bulan oluşumun uzun yıllar dünyaya hükmetmesinin Osmanlı Devleti'nin tarih araştırmalarında diğer devletlerden ayrı bir öneme sahip olmasına neden olduğunu belirtmiştir. Ona göre bir asır gibi kısa bir sürede dünya siyasetine yön veren etkisi ve devamlılığı yüzyıllar boyunca nesilden nesile geçecek olan bir kültürel mirasın oluşmasını sağlayan devlet Osmanlı Devleti'dir.⁵³⁰

Bu devletin teşekkülündeki etkin unsurları inceleyen Avusturyalı tarihçi Paul Wittek, çalışmalarını iki ana başlık çerçevesinde yoğunlaştırmıştır. Devrindeki diğer batılı araştırmacalara nazaran başarılı sonuçlara ulaşmıştır. Wittek Osmanlı Devleti'nin teşekkülü sırasında yapmış olduğu çalışmaları iki ana başlık altında birleştirmiş, ağırlıklı olarak bu konular çerçevesinde meseleyi izah eymeye çalışmıştır.

Bunlardan birincisi Osman Gâzi'nin soy kütüğü hakkında verilen bilgilerdir. Osmanlı tarihçilerinin Osman Gâzi'yi 52 kuşaktan Oğuz Han'a oradan da Nuh Peygambere bağlamaları üzerinde duran Paul Wittek bu durumun soy kütüklerindeki

⁵³⁰ Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.9.

Oğuz geleneği ile alakalı olduğunu vurgulamaktadır. Mezkûr tarihçi Türk kabileleri arasından en önemli tarihî rolü üstlenen Oğuz boylarının önemini vurgulamaktadır. Oğuz'un yirmi dört kolu üzerinde vurgulanan bu anlayışın sistemli bir efsane olduğunu belirtmektedir. İlk olarak **Divan-ı Lugati't-Türk**'te geçen bu yirmi dört aşiretten ikisinin de tarihten silindiğini söylemektedir.⁵³¹ Paul Wittek bu verilen soy kütüklerinin birçoğunun birbiriyle tutmadığı ve bir kronikte 32 göbek verilmişken bir diğerinde 52 ata verilmesinin bu isimlerin daha sonradan eklenmiş olabileceği kanaatini ortaya çıkarttığını ifade etmiştir.⁵³² Paul Wittek bu konuda verdiği bilgilerde haklıdır çünkü Osmanlı Devleti'nde oluşturulan soy kütüklerin birçoğu arasında bir tutarlılık yoktur böyle olmakla birlikte bu soy kütükleri tamamen yanlış veya uydurma bilgilerle oluşturulmuş değildir. Lakin yazılan eserlerde görüldüğü gibi verilen soy kütüğü cetvellerinde farklılıklar göze çarpmaktadır. Neredeyse tüm kronikler ayrı soy ağaçları çıkarmaktadır.

Wittek'e göre en başarılı soy kütüğü **Oğuzsilsile-name**'sidir. Cezmi Karasu'nun belirttiği Bayatî Mahmud'un düzeltmiş olduğu Gün-Han ile Gök-Han karışıklığına değinen müverrih bu durumun Osmanlıların Kayı boyu mensubiyetine dayandırılma hadisesi ile sonuçlandırıldığını yazmıştır. Daha önce de vurguladığımız gibi bu mesele tamamen Âşıkpaşazâde'nin vermiş olduğu ifade ile ortaya çıkmıştır. Osman Gâzi Karacahisar'ın fethinden sonra ahalinin de isteği doğrultusunda Cuma namazını kılmak ve kadı atamak ister. Dursun Fakih kendisine Selçuklu sultanından izin alması gerektiğini hatırlatınca o da kendisini Selçuklu sultanı ile eşit bir statüye dayandırmak için kendisinin Gök-Alp neslinden olduğunu belirtmesi ile başlayan meseledir. Burada yanlışlığı Âşıkpaşazâde yapmış diğer tarihçiler de bu yanlışlığı tekrarlamıştır. Kayı boyu Oğuz soy kütüğünde Gün-Han koluna bağlıdır.⁵³³

Wittek Osmanlıların Kayı boyu mensubiyetinin Fatih Sultan Mehmed zamanında kaynaklara eklendiğini belirtirken; kaynaklara eklenmeden önce ilk

⁵³¹ Wittek, **a.g.e.**, s.17.

⁵³² Wittek, **a.g.e.**, s.18.

⁵³³ Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.20; Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.29; Cezmi Karasu, "Osmanlı Vekâyinemalerindeki Soy Kütükleri Hakkında Notlar", **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel – Kemal Çiçek – Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.93.

olarak II. Murad devrinde bu meselenin başladığını ifade etmektedir. Sultan II. Murad devrinde, Oğuz soykütüğündeki Kayı bağlılığının tüm devlet kademesinde kabul görmesine karşın mezkûr padişahın sikkelerinde Kayı boyunun sembolüne rastlanılmadığını söylemektedir.⁵³⁴

Bu açıklamalardan sonra Osman Gâzi'nin atası olarak gösterilen Süleyman Şah'ın Osman Gâzi'nin dedesi olmadığına değinen Wittek bu meseleyle ilgili bir görüş ortaya koymuştur. Osman Gâzi'nin dedesi Süleyman Şah'ın Anadolu topraklarına göçü ve akabinde güneye yönelerek Halep civarındaki Fırat nehrinde boğulma hadisesini aktaran kronikleri ele almıştı.

Âşıkpaşazâde, Oruç Beg, Neşrî ve **Anonim Tevârih**'te Osman Gâzi'nin atası olarak Süleyman Şah verilirken göç hadisesi de Wittek'in izah ettiği şekilde ifade edilir. Süleyman Şah, Fırat nehrini geçerken atından düşerek boğulur, gömüldüğü yere Türk mezarı derler. Caber Kalesi civarındadır.⁵³⁵ Wittek, bu ölüm hikâyesinin aslında Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah ile oğlu I. Kılıçarslan'ın ölümünden esinlenerek kaynaklara geçtiğini belirtmektedir. Wittek bu konuda tarihçilerin herbirinin farklı farklı hikâye ve olaylar anlattığını vurgulasa da aslında dönem tarihçilerinin eserlerini oluştururken kaynak olarak kullandıkları eserler ile alakalı bir durumdur. "Süleyman Şah" ve "Gök Alp" isimlerini savunanlar Âşıkpaşazâde'yi kaynak olarak kullanmışlardır. Âşıkpaşazâde de hazırladığı Osmanlı Tarihi'nin kendi döneminden önceki bilgilerini evinde misafir kaldığı Orhan Gâzi'nin imamının oğlu Yahşi Fakih'in **Menakıbnâmesinden** aldığını söylemiştir.⁵³⁶ Günümüz tarihçilerinin birçoğu Wittek'in Osman Gâzi'nin atası olarak gösterilen Süleyman Şah hikâyesinin gerçek olmadığını kabul etmiş ve Gündüz Alp ismi etrafında birleşmişlerdir.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah'tan bahseden Selçuklu kaynaklarını incelediğimizde Wittek'in de ifade ettiği Türkiye Selçuklu Sultanı'nın vefatının

⁵³⁴ Wittek, **a.g.e.**, s.21-22.

⁵³⁵ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.6; Neşrî, **Kitâb-ı Cihân-Nümâ**, C.1, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.53.; Necdet Öztürk, **14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi Devlet Düzeni Sosyal Hayat**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2014, s.9; Oruç Beg, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s.4.

⁵³⁶ Âşıkpaşazâde, **a.g.e.**, Haz. Necdet Öztürk, s.3.

anlatılması Anadolu coğrafyasında 15. asıra kadar hikâye edildiğini ve sözlü gelenekte değişime uğrayarak, Osmanlı kaynaklarına Osman Gâzi'nin dedesi olarak geçtiğini görmekteyiz.⁵³⁷ Bu yanlış bilgi yazılan yeni eserlerde de devam etmesine neden olmuştur. Sistemli bir soykütüğü oluşturmaktan ziyade kaynak olarak kullanılan eserin vermiş olduğu yanlış bilginin tekrarlanmasından kaynaklanmaktadır. Osman Gâzi'nin atasını Gündüz Alp olarak nakleden kaynaklarda bu şekilde bilginin tamamının alınıp nakledilmesine pek rastlanılmaz olaylar arasında bazı farklılıklar anlatılır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu konusunda Wittek'in geniş çerçevede desteklenen bir diğer görüşü ise bizim de ısrarla üzerinde durduğumuz "Gaza" ideolojisinin yaratmış olduğu pozitif atmosferdir. Wittek'e göre Osmanlılara siyasî bir istikrar sağlayan, onlara mücadele ruhu kazandıran olgu soy kütüğündeki asil bir kimliğe dayandırılmasından ziyade Müslüman olmayan topluluklara karşı yapmış olduğu seferler ve "Gâzi" topluluğu olmasıdır. Kendilerini düşmanla cenk etmeye adanmış bir topluluk olduğunu belirten Wittek, gâzilik unsurunun İslâm ile birlikte vücut bulduğunu ve bir hareketlilik kazandığını belirtir.⁵³⁸ Lakin daha önce de ifade ettiğimiz gibi Türk kültüründe var olan savaşçı toplum özelliği, ordu millet olması gibi, etnik menşenin getirdiği vasıflar sayesinde İslâm'a geçişi kolaylaşmış, yapmış oldukları hizmetler fazlalaşmıştır. Osmanlı Devleti'nden önce de var olan Türk-İslâm toplulukları Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile yeni bir sahaya kavuşmuşlardır. Geriye kalan sadece akıllı bir siyaseti izlemek ve devlet teşkilatını sağlam zeminler üzerine oturtmaktır.⁵³⁹

⁵³⁷ Yukarıda Süleyman Şah hikâyesinin, Türkiye Selçuklu Devleti ile alakalı kaynaklar incelendiğinde çok bariz bir şekilde Kutalmışoğlu Süleyman Şah ile Sultan I. Kılıçarslan'ın vefatlarındaki olayın harmanlanarak Osmanlı kaynaklarının bir kısmına Osman Gâzi'nin atası olarak servis edildiği görülmektedir. Bkz. Anna Kommena, **Alexiad: Malazgirt'in Sonrası**, Çev. Bilge Umar, İnkilap Yay., İstanbul 1996, s.195; Sıbt İbnü'l-Cevzi, **Mir'atü'z-Zamân Fî Tarihi'l-Âyân**, Çev. Ali Sevim, TTK Yay. Ankara 2011, s.272; İbnü'l-Esîr, **El-Kâmil Fî't Tarih**, C.10, Çev. Abdülkerim Özyayın, Bahar Yay., İstanbul 1987, s.136; İbn Bibi, **El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l Umûmri'l-Alâ'iyye Selçuknâme**, C.2, Çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay., Ankara 2014, s.13; Kerimüddin Mahmud Aksarayî, **Müsâmeretü'l-Ahbâr**, Haz. Mürsel Öztürk, TTK. Yay., Ankara 2000, s.22.

⁵³⁸ Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.26.

⁵³⁹ 14. yüzyıl Osmanlı siyaseti hakkında bilgi veren Melek Delilbaşı bahsettiğimiz hususu doğrulamaktadır. Osmanlı Devleti'nin hiçbir zaman aceleci bir savaş politikası ve fetih hareketlerinde bulunmadığını belirtmiştir. Bkz. Melek Delilbaşı, "Bizans Kaynaklarında Osmanlıların Fetih

İslâm öncesi dönemdeki “Türk Cihan Hâkimiyeti” anlayışını İslâmiyet ile birlikte geliştirerek “Gazâ” ve “Cihâd” anlayışı ile yeniden şekillendirilmiş ve büyük bir devamlılık kazanmıştır. Türkiye Selçuklu Devleti’nin mirası üzerinde kurulan diğer beylikler de Gâzi Beylik statüsünde iken neden Osmanlı Devleti diğerlerinden daha uzun süre hayatta kalabilmiş ve altı asır boyunca dünyaya hükmedebilmiştir. Evvelki başlıklarda da değindiğimiz Aydınoğulları örneğinde olduğu gibi salt bir gazâ anlayışı ile saldırı politikası hiçbir devamlılığı sağlayamayacaktır. Wittek Ahmedî’nin eserinde verdiği bir cümle ile gâzi sınıfına verilen değeri ve önemi belirtmek ister; “*Sonra gelen ön gelenden yig olur.*”, “*Sonra geldi enbiyadan ol resul.*”, “*Dört kitâbun sonı Kurandur gelen.*”⁵⁴⁰ Wittek burada gâzi birliklerin Anadolu topraklarının kuzey batı ucunda ne denli önemli bir yer teşkil ettiğini ve bunun dönem kaynaklarına yansımından bahsetmektedir. Gâzilerin çok üst bir derecede tutulduğunu ve kuruluş devri Osmanlı sultanlarından bahsederken de Gazi padişahlar olarak anmaktadır.⁵⁴¹

Wittek bu konuda oldukça başarılı bir çıkarımda bulunmuştur. Lakin burada gözden kaçırdığı nokta İslâm öncesi Türk kültüründe var olan “kut” anlayışının İslâmiyet’e geçişten sonra da revizyona uğrayarak devam eden bir kültürel özellik olarak vurgulanması konusudur. Daha önce Abdülkadir Özcan’ın ifadesiyle bu konuyu değerlendirmiştik. İdareciler meşruiyetin Allah tarafından verildiğini belirterek kendilerini yeryüzünde Allah’ın hizmetkârı olarak görmektedirler. Daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz rüya motifine de çok güzel bir açıklama getiren Abdülkadir Özcan; “*Ancak vahiy yolu kapandığına göre bu nasıl olacaktı? Bunun için rüya, keşif, keramet ve astronomi ile ilahî haber kaynağı olabilecek yollara başvurmuştur. Bilindiği gibi “rüya-i sâdika” İslâmî anlayışına göre vahyin kırk altıda biri kabul edilirdi.*” diyerek Beylerin ve idarecilerin İslâm öncesi inançlarını

Politikalarına İlişkin Bilgiler”, **Söğüt II. Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1985, Söğüt)**, Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yay., Ankara 1986, s.55.

⁵⁴⁰ Ahmedî, **Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Nihad Sami Banarlı, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939, s.64.

⁵⁴¹ Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.26; Gazî bey statüsü gereğince Osmanlılar hâkimiyeti altında kendi iktidarını kabul eden ve isyan etmeyen milletlere inanç ve yaşama özgürlüğü tanımış, yeri geldiğinde idaresinde hizmet etme şansını bile kendilerine sunmuştur. Bu nedenle “Osmanlı” toplumu oluşmuş. Bkz. İsmet Miroğlu, “Osmanlılar ve Gayrimüslim Tebaa”, **Söğüt I. Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1984, Söğüt)**, Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yay., İstanbul 1988, s.37.

İslâmiyet ile yoğurduklarını göstermektedir.⁵⁴² Kafadar da bu konuda ilahî bir antlaşma olarak yorumda bulunmuş, bunun o dönemde belirli vasıflara sahip bir beyin iktidarının ilahi bir dayanakla itaat edilmesi maksadıyla bakılmamasını tam aksine Osman Gâzi'nin bu vaka ile birlikte yetki ve sorumluluklarının da artacağını ifade ediyor.⁵⁴³ Bu hadiseyi gerçekten rüyayı görmüş bir lider olarak değerlendirmekten ziyade altında yatan kültürel normları farketmek daha güzel bir bakış açısını oluşturur.

Bu kadar kültürel iz ve etnik bir menşeyden gelen uygulama varken Anadolu topraklarında doğan bu yeni teşkilatlı yapının tamamen karışık bir demografiden oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte savaşta öldüklerinde şehit olacak olan bu gâziler yaşadıkları takdirde de ganimet elde edebileceklerdir. Aynı zamanda İslâmiyet öncesindeki Kadın savaşçılar figürünün Anadolu topraklarında da Bacıyan-ı Rum anlayışı ile devam etmeside bu kültürel ve tarihsel devamlılığın örneğidir.⁵⁴⁴

Wittek bu konuları göz ardı ettiği için Osmanlı Devleti'nin kurucuları hakkında verdiği şecereyi Oğuzlara bağlayamamaktadır. Wittek'e göre Anadolu'nun karışık demografik yapısı gazâ anlayışı çerçevesinde birleşmiş ve bu yapı içerisinde din, millet, sınıf ayrımı yapılmaksızın bir hedef doğrultusunda birleşmiştir.⁵⁴⁵

⁵⁴² Abdülkadir Özcan, "Türkler'de Kut Geleneği ve Osmanlı Hanedanının Kuruluşu", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s. 19.

⁵⁴³ Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkın, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.224.

⁵⁴⁴ Abdülkadir Özcan, "Kuruluş Yıllarında Anadolu'da Bir Kadın Teşkilatı: Bacıyan-ı Rum", **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hz.'lerinin Rolü ve Mehmed Zâhid KOTKU (k.s.) Sempozyumu**, Seha Yay., İstanbul 1999, s.75.

⁵⁴⁵ Yücel Öztürk, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Hakkında Bazı Görüşler", **Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri (5-6 Kasım 2007)**, Haz. Mehmet Alparğu – Bilal Çelik, Sakarya Üniversitesi Yay., Sakarya 2008, s.215; İbrahim Kafesoğlu'nun **Türk Millî Kültürü** adlı eserinde Türk kültüründeki devlet oluşumu hakkında yaptığı araştırmaları incelediğimizde bir bakıma Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı bir temellendirme sayılabilir. Kafesoğlu normal bir devlet anlayışının sosyal ve kültürel ortaklığı olan bir sahanın devlet olabilme vasıflarını (sosyal-iktisadî-hukukî-kültürel) geliştirerek sistemli bir idarî yapılanma haline gelmesi ile oluşturulduğunu belirtir. Lakin buna karşı Türk topluluklarındaki devletin oluşması farklı bir sistematik yapı çerçevesinde gelişir. Kafesoğlu'na göre Türklerde devlet oluşması için soy, boy, bodun adı verilen toplumsal grupların arasında var olan bağlar sayesinde adaletli bir iş dağılımı oluşturularak işleyen merkezî bir yapının oluşturulmasıyla var olur. Bunu tetikleyen bir numaraları etken ise güvenlik açısından bir arada yaşama zorunluluğudur. Aynı dili konuşan ve aynı dine sahip olan boy ve bodunlar bu birliği oluştururlar. Daha çok pragmatik temalı bu oluşumun hayatta

Wittek, 14. yüzyılda yer alan diğer Gâzi beylikler ile ilgili yaptığı açıklamalarda Osmanlı Devleti'nin diğer beyliklere nazaran nasıl ayakta kaldığını güzel bir şekilde izah etmiştir. On dördüncü asır Anadolu toprakları ekonomik olarak bir sıkıntı içerisinde olması bir sorunu daha ortaya çıkarmıştı. Gâzi beylikler, yapmış oldukları gazâ hareketlerine aynı zamanda kaynak sağlamak zorundaydılar. Bu kaynağı sağlayacak bir ekonomik özgürlükte olmadıklarından dolayı ele geçirdikleri daha doğrusu fethettikleri memleketlerden geri çekilmek zorundaydılar. Çünkü yüklendikleri Gâzi Bey statüsünden dolayı ele geçirilen topraklardaki yapılanma ve idarî teşkilatlanma beylerin kendisine aittir. Bu yapılanmayı sağlayamadıkları için fetihlerde sistematik bir devamlılık sağlayamadılar. Osmanlı Devleti bu tip sıkıntılardan nasıl uzaklaşmıştı? Wittek Osmanlı Devleti'ni saydığımız etkenlerden koruyan unsurun Bizanslılar ile girişmiş oldukları mücadelelerdi. Bu sayede Osmanlılar hem nüfuzlarını aldıkları galibiyetlerle diri tutabiliyor hem de akınlar için diğer beyliklerde boşta kalan kadroların büyük çoğunluğu Osmanlı bünyesinde toplanıyordu.⁵⁴⁶ Bu gazî hareketliliğinin Osmanlı Devleti'ndeki başlangıcı Ertuğrul Gâzi dönemindedir. Deneyimli Uç beyleri Söğüt'deki, jeopolitik açıdan can alıcı bir noktada bulunan Ertuğrul Gâzi etrafında toplanmışlardır.⁵⁴⁷ Bununla birlikte diğer

kalmasını sağlayan en önemli faktör ise aynı kültürel normları birbirleriyle paylaşıyor olmalarıdır. Bkz. İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yay., İstanbul 1986, s. 281; Buradan da anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Anadolu'nun demografik yapısı heteredoks bir vaziyette olsa dahi bu toplulukları bir amaç ve hedef doğrultusunda birleştiren kendi öz kültürleriydi. Tabiki İslâmiyet ile birlikte yeni bir devinim kazanmış meşru bir gazâ politikasının oluşması oldukça önemli bir tetikleyici unsurdur. Lakin örneklerini de verdiğimiz diğer beylikler “güven” unsurunu kesin olarak sağlayamadıkları için gazâ politikası güdenlerde bir şekilde Osmanlı Devleti'nin bünyesine katılmışlardır. Asıl olan gazâ ile birlikte diğer bütün ihtimallerin hesaplanması ve sistemli bir politika oluşturulmasıdır. Paul Wittek de bu durumu izah etmek için Menteşe Beyliği ve Aydınöğulları Beyliği örneğini vermiştir. Osmanlı'nın ortaya çıktığı dönemlerde etkin güç olarak bulunan Menteşelilerin önemini yitirmesi ve Aydınöğulları'nın yükselişi akabinde fetih hareketleri durunca ve yerine bir teşkilatlanma te'sis edilemeyince Aydınöğulları'nın rolünü Osmanlılar üstlenmiştir. Bkz. Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s. 52-53.

⁵⁴⁶ Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.58; Pachymeres'te geçen bir vakayı daha önce izah etmiştik. Bu konu ile alakalı olduğu için tekrar etmekte fayda vardır. Osman Gâzi liderlik açısından civar beylerin ve alplerin desteğini sağlamıştır. Bu kroniklerde Karacahisar'ın fethinden sonra açıkça görülürken, Pachymeres'te Bizans imparatorunu kız kardeşinin Osman Gâzi hakkında söylediklerinden dolayı hemen otuz bin civarı Türkmen savaşçının kuzeye yöneldiğini meselenin çözüme kavuşması için bizzat imparator tarafından hediyeler takdim edildiğini belirtmiştik. Wittek'in bahsettiği meseleye kanıt olarak gösterilebilir. Georges Pachymeres, **Bizanslı Gözüyle Türkler**, Çev. İlcan Bihter Barlas, İlgî Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009, s.109.

⁵⁴⁷ Akça Koca, Samsa Çavuş, Kara Tekin, Aykut Alp ve Konur Alp gibi beyler Ertuğrul Gâzi önderliğinde hareket etmişlerdir. Bkz. Fahameddin Başar, “Ertuğrul Gâzi'nin Yaşadığı Dönemde

gazî beylikler Mentешеoğulları, Aydınogulları ve Karesioğulları Osmanlı Devleti'nin bir gazî beylik olarak ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Özellikle Karesioğulları Osmanlı'nın donanma oluşturmaya ve deniz tecrübelerini Osmanlı Devleti'ne adapte edererek Balkan fütuhata ilerlemelerinde önemli rol oynamıştır.⁵⁴⁸

Nitekim Wittek'in görüşleri Lindner ve İmber gibi tarihçiler tarafından eleştiriye maruz kalsa da Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı başarılı çalışmalarda bulunan ve özellikle meseleye en çok önem veren Halil İnalçık ve Feridun M. Emecen başta olmak üzere kabul görmüştür. Wittek'in kuruluş hakkındaki görüşleri desteklenmiş daha da genişletilmiştir.⁵⁴⁹ Karşı görüşte bulunan Colin İmber gazâ ve gâzi kelimelerinin Osmanlı literatürüne on dördüncü asırda girdiğini belirtmiş hatta I. Murad'ın hiçbir şekilde bu ünvanı kullanmadığını ifade etmiştir. Ş. Tekin'in gazâ ve gazî terimleri üzerine yapmış olduğu tarihsel süreçli tetkikleri, yerli ve yabancı kaynaklara yansımaları inceleyen Feridun M. Emecen; gazî ünvanının on dördüncü asırda Anadolu coğrafyasında kullanıldığını kaynaklar ve seyahatnamelerdeki beyanlarla irdeleyerek İmber'in görüşlerini çürütmüştür.⁵⁵⁰ Abdülkadir Özcan da Orhan Gâzi'nin oğlu Murad Hüdavendigâr için Memlûk hükümdarı tarafından verilen "*Sultânü'l-guzât ve'l mücahidin*" ünvanının verildiğini belirterek durumun aslında İmber'in ifadesiyle alakası olmadığını göstermiştir. Abdülkadir Özcan, gazî ve gazâ ideolijisinin topluma çok belirgin bir şekilde işlediğini ifade ederek dönem kaynakları arasında **gazâvatnâme** türündeki kaynakların yaygın bir gelenek haline geldiğini söylemektedir. Ertuğrul Gâzi ile birlikte Osmanlı toplumuna empoze edilen gazî ideolojisi kaynaklarda geçen ifadeleriyle on yedinci yüzyıla kadar net bir şekilde görülmektedir.⁵⁵¹ Halil İnalçık

Anadolu'nun Siyasî Durumu", X. **Osmanlı Sempozyumu**, Ertuğrul Gazî'yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yayınları, Söğüt 1996, s.25.

⁵⁴⁸ Fatih Bayram, Bülent Arı, "Kuruluşa İdari Yaklaşımlar: Gazâ Teorisi ve Beylikler Sistemi", **Notlar 4 Osmanlı Kuruluş Tartışmaları**, Haz. Reyhan Sarıkaya, BİSAV Yay., İstanbul 2005, s.16.

⁵⁴⁹ Mehmet Öz, "Kuruluşun Aşamaları: Kaynaklar ve Liteatüre Eleştirel Bir Bakış", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.73.

⁵⁵⁰ Feridun M. Emecen, "Gazâya Dâir, XIV. Yüzyıl Kaynakları Arasında Bir Gezinti", **Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı**, M.Ü. Yay., İstanbul 1995, s.194.

⁵⁵¹ II. Süleyman'ın Belgrad seferinden sonra Köprülüzâde Fazıl Paşa'yı bir gazî bey gibi karşıladığını belirten Abdülkadir Özcan ayrıca Padişah II. Mustafa'nın tahta çıkışının ardından yayınladığı hatt-ı hümayunundaki "*düşmanlardan intikam almak için gazâyâ niyet ettim.*" ifadesini kanıt olarak

ise Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde sıkça kullanılan bu gazâ unvanlarının devletin temellendirilmesinde ve sınırlarını genişletmek için çizeceği politik sahada İslâmî gazâ anlayışının yerini tartışılmayacak kadar önemli görmektedir.⁵⁵² İlerleyen kısımlarda göreceğimiz üzere Feridun M. Emecen on dördüncü asır kaynaklarını tahlil ederek gazâ ve gazî kelimeleri üzerinde yoğunlaşmış kaynaklardaki işleniş şekliyle bu durumu izah edecektir.

4.5. İsmail Hami Danişmend ve Adnan Erzi'nin Osman Gâzi'nin Soy Kütüğü Hakkındaki Değerlendirmeleri

İsmail Hami Danişmend'in, 1939 senesinde **Türklük Mecmuası**'nın üçüncü sayısında yayınlamış olduğu "Osman Gâzi'nin Nesep ve Hüviyeti" isimli makalesi büyük tartışmalara yol açmıştır. İsmail Hami Danişmend yerli ve yabancı birçok kaynaktan tahlillendirme yapmış lakin araştırmacı bakış açısı ve yorumlamasından dolayı birtakım yanlış neticelere ulaşmıştır. Osman Gâzi'nin soy kütüğünden bahsederken oluşturulan soykütüklerinin Osman Gâzi'nin cesur bir lider olarak yansımalarının önünde engel olarak kaldığını, Osman Gâzi'nin soy ağacını açıklamaktan ziyade tamamen gerçek kimliğini örtmekten başka herhangi bir sonuca ulaşamadığını belirtiyor.⁵⁵³ Kroniklerin bu konu hakkında kat'i suretle yanıldığını ve uydurulduğunu ifade eden Danişmend Fatih Sultan Mehmed devrine kadar yer alan padişahların hepsine şüpheli isimler gözüyle bakmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair kaynaklarda geçen rüya hadisesine değinip eleştiren İsmail Hami Danişmend rüyayı kimin gördüğü konusunda bir ihtilaf olmadığını vurgulamaktadır. Bu rüyanın da hicri 7. yüzyılda kaleme alınan **Anonim**

göstermektedir. Bkz. Abdülkadir Özcan, "Türkler'de Gazâ Ruhu ve Bunun Osmanlılar'daki Tezahürü", **X. Osmanlı Sempozyumu**, Ertuğrul Gazî'yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yayınları, Söğüt 1996, s.12-13.14; Eflakî'nin **Menâkıbnâme**'sinde de gazî unvanına rastlanılmaktadır. Eflakî Arif Çelebi'nin Aydınoğlu Mehmed Bey için "*Sultanü'l-guzât*" ifadesini kullanmış ve çocuklarında gazî beyler olacağını müjdelemiştir. Bu **Menâkıbnâme**'de de dönem Anadolu'sunda gazâ ve gazî terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Ahmed Eflakî, **Ariflerin Menkıbeleri**, C.2, Çev. Tahsin Yazıcı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1987, s.226-227.

⁵⁵² Halil İnalçık, "Osmanlı Tarihi En Çok Saptırılmış, Tek Yanlı Yorumlanmış Tarihtir", **Cogito**, Ed. Vedat Çorlu, S.19, YKY, İstanbul 1999, s.35.

⁵⁵³ İsmail Hami Danişmend'e göre Osman Gâzi'nin Kayı Boyu'nun liderliğiyle veya Sultanlıkla hiçbir alakası yoktur. İsmail Hami Danişmend, "Osman Gâzi'nin Nesep ve Hüviyeti", **Türklük Mecmuası**, S.3, 1939, s.207.

Selçuknâme'nin "Selçuklu Devleti'nin ibtidası" başlığından kaynaklanarak uydurulduğunu belirtir. Olayın aynı olduğunu, kişilerin değiştirildiğini vurgular.⁵⁵⁴

Daha önce de belirttiğimiz üzere rüya hadisesi hususunda İsmail Hami Danişmend bir benzerlik örneği verse de kendisinden daha önce makalesini sunan Fuad Köprülü bu rüya tabirlerinin birden fazla varyasyonunu örnekleriyle birlikte açıklamış, bu durumun daha çok efsanevi ve dönem meşruiyet anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁵⁵ Ayrıca rüyanın vahyin kırk altıda biri kabul edildiğini de izah etmiştik.⁵⁵⁶

Makalesinin ilerleyen kısımlarında Osman Gâzi'nin soy kütüğü arasında verilen Süleyman Şah ve Kızılboğa arasındaki bağlantıya değinen Danişmend burada isimlerin Arapça kökenli olduğunu belirterek bunun doğru bir tahlillendirme olmayacağını belirtmektedir. Soy ağaçlarının efsanevi yönünü Oğuz Han'a ve Nuh Peygambere Yafes vasıtasıyla bağlanmasının kuruluş devri kaynaklarından **Behçet-üt –tevârih**'te, Aşıkpaşazâde'nin **Tevârih-i Âl-i Osman**'ında, İdris-i Bitlisî'nin **Heşt Behişt**'inde gösterildiğini belirtir ve soy ağacındaki ataların sayısının farklı verildiğini söyler.⁵⁵⁷ Yalnız dikkat edilmesi gereken unsur daha önceki bölümlerde bizim de değindiğimiz bu kroniklerin birçoğunda görülen Nuh peygambere dayandırılma hadisesi doğru değildir.⁵⁵⁸ Zaten araştırmacıları zor bir tahlillendirmeye sürükleyen de verilen bu yanlış ve sonradan eklenen bilgilerdir. Veri veya belgelere dayanamayan bu iddialar tarih araştırmalarına ışık tutmaktan ziyade daha büyük bir karmaşıklığa sürüklemiştir.⁵⁵⁹

Uzunca meseleyi tahlil eden İsmail Hami Danişmend hem Süleyman Şah meselesi ile verdiği bilgilerde hem de 15. asır tarihçileri tarafından yapılan eklemeler

⁵⁵⁴ Danişmend, **a.g.m.**, s.209.

⁵⁵⁵ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Baskı, Ankara 1991, s.323.

⁵⁵⁶ Abdülkadir Özcan, "Türkler'de Kut Geleneği ve Osmanlı Hanedanının Kuruluşu", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.19.

⁵⁵⁷ İsmail Hami Danişmend, "Osman Gâzi'nin Nesep ve Hüviyeti", **Türklük Mecmuası**, sy.3, 1939, s.210.

⁵⁵⁸ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Baskı, Ankara 1991, s.95.

⁵⁵⁹ Cezmi Karasu, "Osmanlı Vekâyinemelerindeki Soy Kütükleri Hakkında Notlar", **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel – Kemal Çiçek – Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.89.

ile ilgili konularda haklıdır. Zaten yirmi birinci yüzyıl tarihçilerinin büyük bir çoğunluğu Ertuğrul Gâzi'nin babası olarak klasik Süleyman Şah görüşünün yerine Gündüz Alp ismini yapmış oldukları tahlillendirmeler neticesinde kabul etmiştir.⁵⁶⁰

İsmail Hami'nin literatür dışındaki görüşleri klasik Osmanlı soy kütüklerini verdikten sonra sıralanmaya başlanıyor. **Efsahüt-tevârih** isimli anonim bir Farsça tarihi kaynaktan bilgi veren araştırmacımız bu eserde Osman Gâzi'nin atası olarak Davud isminde bir zattan bahsetmektedir.⁵⁶¹

Arap tarihçilerinden de bahseden İsmail Hami, onlarında yanlış bilgiler verdiğini belirtmektedir. Makrizi'nin Osmanlı Devleti hakkında verdiği soy kütüğü bilgilerinde Osman Gâzi'nin, Orhan Gâzi'nin dedesi olarak kaydedildiğini belirtmiştir. İkinci murad devrinde gören tarihçi yanlış bir soy ağacı belirtmiştir. İsmail Hami Arap kaynaklarının da Osmanlı Devleti'nin soy ağacı konusunda verdiği bilgilerin birbirleri arasında bir tutarlılık sağlayamadığını izah etmektedir.⁵⁶² Arap kaynaklarının yanısıra mesele ile alakalı Bizans ve Gürcü kaynaklarına da değinen İsmail Hami Danişmend Khalkokondilis'in Osmanlı tarihi ile alakalı yazmış olduğu eserin on yedinci yüzyılda Fransızca'ya tercüme edilen eserinde Osman Gâzi'nin ataları olarak “*Ertuğrul Gâzi-Oğuzalp-Düzalp*” isimlerinin verildiğini söylemektedir. Lakin Khalkokondilis ve diğer tarihlerin hangi kaynaklardan faydalandığını bilinmemektedir. Gürcü memleketinin hükümdarı Arçil'e ait bir kronoloji eserinde de Osmanlı Devleti'nin kurucularından bahsedildiğini belirten

⁵⁶⁰ Ahmedî, Enverî, Nişancı Mehmed Paşa gibi tarihçiler Ertuğrul Gâzi'nin atası olarak Gündüz Alp ismini vermektedirler. Kabul gören görüş bu üç müverrihin izahıdır. Âşıkpaşazâde, Oruç Beğ, Neşri Süleyman Şah olarak verdikleri için hataya düşmüşlerdir. Bu hatanın sebebi Oruç Beğ ve Neşri'nin kaynak olarak Âşıkpaşazâde'den yararlanmasıdır. Bkz. Fahameddin Başar, “Ertuğrul Gazi”, **DİA**, C.11, TDVY, İstanbul 1995, s. 314.

⁵⁶¹ Danişmend, **a.g.m.**, s.212; Osman Gâzi dönemine ait bulunan sikke ve üzerindeki “*Ertuğrul Oğlu Osman*” ibaresi, İbrahim Artuk, “Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Gâzi'ye Ait Sikke”, **I. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi Bildirileri**, Ankara 1980,s.27.

⁵⁶² Makrizi'ye göre soy kütüğü; “*Murad Bey-Mehemmed Kirişçi- Yıldırım Bâyezid- Murad- Orhan-Erdün Ali- Osman- Selman*” Akalâni'nin verdiği soy kütüğünde de Erdün Ali isminde bir kişi yer almaktadır. Bu iki kaynak kuvvetli muhtemel bizdeki Âşıkpaşazâde örneği gibi birbirini tekrar eden bir örnek kazanmıştır. Bkz. ⁵⁶² İsmail Hami Danişmend, “Osman Gâzi'nin Nesep ve Hüviyeti”, **Türklük Mecmuası**, sy.3, s.213. Daha önce de belirttiğimiz gibi Osmanlı tarihçiliğinin başlangıcında basit olay anlatısına dayanan Arap tarihçiliğinden etkilendiğini ifade etmiştik. Bu vesileyle daha net bir şekilde görmüş olduk.

İsmail Hami Arçil'in kronolojisinden alıntıyla; “Süleyman'ın nesli, Miladın 1300 tarihinde Enut Karaman isminde bir süvarinin oğlu olan Osman'la ortaya çıktı.” ifadesini belirtmiştir.⁵⁶³

Clement Huart'ın Fatih Sultan Mehmed dönemine ait bir kitabede yazanlardan yola çıkarak hazırladığı Osmanlı soy kütüğünde Sultan II. Murad'ın babası olarak Mehmed Çelebi'nin değil, Mustafa'nın gösterildiğini belirtmektedir. İsmail Hami Danişmend'de kitabenin 1472 senesinde yapıldığını öne sürerek Fatih Sultan Mehmed'in ataları hakkında yaşadığı devirde yanlış bilgi içeren bir kitabeyle izin vermeyeceğini o nedenle bu durum üzerinde durulması gerektiğini belirtir.⁵⁶⁴ İsmail Hami Danişmend yerli ve yabancı kronikleri esas alarak bu değerlendirmelerin tamamının uydurma olduğunu bildirmektedir. Buna kanıt olarak Şükrullah'ın **Behçet-üt-tevârih** adlı eserinde Osmanlı sultanlarına ayırdığı kısımda Sultan II. Murad'ın kendisini Mirza Cihanşah'a elçi olarak gönderdiğini bu vesile ile Mirzaşah'ın kendisine II. Murad ile soy ağacı olarak aynı kökten geldiklerini bildirdiğini belirtmiştir.⁵⁶⁵ Bu ibareye dayanarak bütün Osmanlı kuruluş devri kroniklerini uydurma eserler olarak değerlendirmiştir.

Buraya kadar İsmail Hami Danişmend'in Osman Gâzi ve ataları hakkında vermiş olduğu ifadeleri belirttik. Danişmend vermiş olduğu kaynakların kütüphane kodlarına kadar belirtse de eserlerin muhtevası hakkında detaylandırıcı bilgi vermemektedir. Yazıldığı dönemde vermiş olduğu ifadeler tepkiye yol açmış Hüseyin Namık Orkun, Adnan Erzi gibi araştırmacıların dikkatini bu konuya çekmiştir.

Hüseyin Namık Orkun, **Türklük Mecmuası**'nda çıkan **Osmanlıların Aslına Dair** isimli makalesini İsmail Hami Danişmend'in makalesinden sonra kaleme almıştır. Osmanoğulları'nın soy kütüğünü modern tarihçiler arasında ilk olarak

⁵⁶³ Danişmend, **a.g.m.**, s.214. Burada atfedilen Süleyman'ın kim olduğu belirtilmemektedir. Gürcü hükümdarı Arçil belki Kutalmışoğlu Süleyman Şah ile Osman Gâzi'nin aynı milletten olması nedeniyle karıştırmış olabilir.

⁵⁶⁴ Danişmend, **a.g.m.**, s.215. İlk Osmanlı tarihçilerinden Âşıkpaşazâde'nin Çelebi Mehmed döneminde hayatta olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde Sultan II. Murad devrinde de hayatta olan tarihçimiz görmüş olduğu olayları nakletmiş ve yazmıştır. Kendinden önceki bilgiler tartışılırken Âşıkpaşazâde'nin kendi dönemi ile ilgili verdiği bilgilerin çok mühim olduğunu unutmamak gerekir. Huart'ın verdiği bilgiler yanlıştır. Bkz. Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.21.

⁵⁶⁵ Şükrullah, **Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. H. Nihal Atsız, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.27.

çalışanın Mordtmann olduğunu vurgulayan Hüseyin Namık Orkun, Osmanlı kronikleri esas alınarak söylenen ifadenin yanlış olduğunu belirtmiştir. İlk dönem kroniklerinden Neşrî ve Mahmud Bayatî'nin diğer kroniklere göre iki ayrı eser olduğunu söylemektedir. Bununla birlikte Şükrullah'ın da Neşrî'nin eserinden faydalanarak soy kütüğünü meydana getirdiğini İsmail Hami Danişmend'in izah ettiği gibi hususi tüm kroniklere kaynaklık etmediğini söylemektedir.⁵⁶⁶

Şükrullah'ın önemli bir görevde bulunduğu altını çize çize belirten İsmail Hami Danişmend'e aynı şekilde Nişancı diğer bir adıyla Karamanî Mehmed Paşa'nın eserinde vermiş olduğu bilgilerle bu kroniklerin tamamının doğru olmadığı izleniminin oluşturulması yanlıştır. Nişancı Mehmed Paşa eserinde vermiş olduğu soy kütüğünde ikinci gelenekteki Gündüz Alp ismini Osman Gâzi'nin dedesi olarak vermektedir. Nişancı Mehmed Paşa burada ayrı bir bilgi vermektedir. Gündüz Alp ile verdiği bilgilerde onun aynı zamanda türbesinin yerini belirtmesidir.⁵⁶⁷

*“Kavım başkanlığına Gündüz Alp geldi. Bu kâfirlerin komşusu olduğu için onlarla kanlı savaşlar yaptı. Bu da Kızıl Saray'da Tanrının davetine icabet etti.”*⁵⁶⁸

Hüseyin Namık Orkun bu ifadelerle dayanarak şimdi Eskişehir'e o zamanda Bolu'ya bağlı bu Kızıl Saray hakkında teferruatlı bilgi vermektedir. Buranın günümüzde dahi insanlar tarafından ziyaret edildiğini bu Gündüz Alp'in Horasan'dan Anadolu topraklarına geldiğinin bilindiğini ifade ediyor. Günümüzde türbenin olduğu alan **Kayalık** ismini almıştır. Bununla birlikte Hüseyin Namık Orkun Khalkokondiles'in bahsettiği soy kütüğündeki Düz Alp ibaresinin de yanlış yazıldığını bu ismin Gündüz Alp olduğunu ifade etmektedir.⁵⁶⁹ İsmail Hami Danişmend'in Osman Gâzi'nin soy kütüğü hakkında yapmış olduğu tedkikler Adnan Erzi tarafından da ağır bir şekilde eleştirilmiştir. **Yeni Türk Mecmuası**'nın 80.

⁵⁶⁶ Hüseyin Namık bu kroniklerin birbirilerinden etkilenecek oluşturulduğunu belirtirken Oğuz Han'a kadar bağladıkları göbek sayısında değişiklikler mevcut olduğunu söylemektedir. Daha önce bahsettiğimiz kaynakların tahlili meselesine de değinen müellif bu meselenin kaynakların tahlillendirilmesi yapılmadan açıklanamayacağını vurgulamıştır. Bkz. Hüseyin Namık Orkun, “Osmanlıların Aslına Dair”, **Türklük Mecmuası**, Haz. Hüseyin Saadettin Arel, İstanbul 1940, s.345-346.

⁵⁶⁷ Hüseyin Namık Orkun, “Osmanlıların Aslına Dair”, **Türklük Mecmuası**, Haz. Hüseyin Saadettin Arel, İstanbul 1940, s. 350

⁵⁶⁸ Nişancı Mehmed Paşa, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. İbrahim Hakkı Konyalı, Türkiye Yay., İstanbul [y.y.y.], s.343.

⁵⁶⁹ Orkun, **a.g.m.**, s.352.

sayısında “Osman Gâzinin Nesep ve Hüviyeti”adlı makalesinde İsmail Hami’nin Osman Gâzi’nin nesebi hakkında yaptığı çalışmaların kat’i suretle eleştirilmeye değer olmadığını öne sürmektedir. Adnan Erzi, İstanbul’un fethinden önce hiçbir eserin kaleme alınmadığını belirtmesine rağmen Âşıkpaşazâde tarafından kullanılan Orhan Gâzi devrine ait Yahşi Fakih menakıbnâmesini hatırlatır.⁵⁷⁰

Nihad Sami Banarlı tarafından hazırlanan Ahmedî’nin **Osmanlı Tarihi**’ni, Kaşifi’nin **Gazâvatnâmesini**⁵⁷¹ hatırlatan Adnan Erzi, Osmanlı Devleti’nin kuruluş tarihi ile ilgili verilen efsanevî anlatıları da sadece Osmanlı ve Selçuklu’ya mal etmenin yersiz olduğunu, daha önce değindiğimiz şekilde Fuad Köprülü’nün bu meseleyi zaten İsmail Hami makalesini kaleme almadan önce teferruatlı bir şekilde izah ettiğini belirtiyor. Ayrıca Osmanlı efsaneleri veya uydurmaları diye nitelendirdiği hikâyelerin genel itibari ile Türk devletlerinin birçoğunda farklı varyasyonlarıyla görüldüğünü söylüyor. Adnan Erzi, İsmail Hami Danişmend’i Osmanlı Devleti’nin kuruluşu ile alakalı oldukça önemli bir yer tutan Oruç Beg ve Âşıkpaşazâde’nin eserlerini incelememekle eleştirmiş ve birçok konuyu uydurduğunu, bunların sebebinin bu alanda isim yapmak arzusunun olduğunu fakat tam tersi bir tepkiyle karşılaşıcağını belirtmiştir.⁵⁷²

Bu kısımlardaki tartışmaları izah ettikten sonra İsmail Hami’nin büyük yanlışlıklara yol açan diğer görüşlerini de belirtmek gerekir. İsmail Hami makalesinin ikinci kısmında Ertuğrul Gâzi’nin ve bağlı olduğu boyun Horasan’dan buraya göç hadisesinin bir gelenek haline geldiğini, Ertuğrul Gâzi ve oğlunun aslında bir boyun lideri olmadıklarını ileri sürmektedir. Khalkokondilis’i kaynak göstererek bu kişilerin aslında korsan oldukları görüşünü kabul etmektedir. Ege denizindeki

⁵⁷⁰ 1940’lı yıllarda Osmanlı Devleti’nin kuruluş meselesi oldukça ciddi bir şekilde sahiplenilmiş bir meseleydi. Adnan Erzi makalesinin girişinde bu konu hakkında bahsederken kullandığı “ehemmiyetli olduğu kadar millî bir meseleyi çok yanlış bir şekilde bahsetmesi” ifadesi bile bu konunun dönem tarihçileri arasında adeta bir onur meselesi olarak kabul edildiği görülmektedir. H. Adnan Erzi, “Osman Gazinin Nesep ve Hüviyeti”, **Yeni Türk Mecmuası**, S.80, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.330.

⁵⁷¹ Bkz. M. Ebrahim Mohammed Esmail, **Gazânâme-i Rûm Adlı Farsça Eserinin Türkçe’ye Tercüme ve Tahlili**, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

⁵⁷² Adnan Erzi, İsmail Hami’nin bunların yanı sıra kullandığı yabancı kroniklerin hakkında bir bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Türk tarihçiler tarafından eleştirilen Herbert Adam Gibbons’un dahi bu kaynaklara tenezzül etmediğini söylemiştir. Bkz. H. Adnan Erzi, “Osman Gazinin Nesep ve Hüviyeti”, **Yeni Türk Mecmuası**, S.80, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.331-332.

birçok adada Ertuğrul Gâzi'nin fetihler yaptığını ileri süren, bu görüşe göre Ertuğrul Gâzi bu seferleri bir yerleri fethetmekten ziyade zenginlik ve mal kazanabilmek için yapmış bir yağma ve talan hareketinde bulunmuştur.⁵⁷³ İsmail Hami Danişmend filhakika bu meselelerde Osmanlı kaynaklarının hiçbirini kaynak olarak kullanmamış hatta sadece onların yanlışlığı üzerine gitmiştir. Osmanlı kaynaklarını bu derece yanlış gören araştırmacı, kullandığı kaynakların doğruluğuna nereden ulaşmıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk tarihçilerinin vermiş olduğu bilgileri efsanevî ve uydurma bilgiler olarak değerlendirirken bu yabancı kaynakların vermiş oldukları bilgiler ne derece doğru ve güvenilirdir. Bu bilgilerin bir değerlendirmesini yapmadan sunmak ne kadar doğrudur? İsmail Hami Danişmend yine Khalkokondilis'i kaynak göstererek Rumeli fütuhatının başlangıcının 1310 senesinde Osman Gâzi tarafından gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Fransız kaynaklarını referans göstererek Osman Gâzi'nin Rodos üzerine sefer yaptığını belirtmiştir. Lakin dönem kaynaklarından Enverî'nin **Düsturnâme**'sinde bu seferin Aydınöğulları tarafından yapıldığını söyleyerek, Osman Gâzi'nin yaptığı seferin Aydınöğlü Osman Bey'e mal edildiğini belirtmiştir.⁵⁷⁴

Adnan Erzi İsmail Hami'ye karşı bu mesele ile alakalı kullanılan Bizans kaynaklarının yanlış olduğunu ileri sürerek Orhan Gâzi devrindeki güçlü donanmanın da Osman Gâzi döneminden kaldığını iddia etmenin yersiz olduğunu belirtmiştir. Kuruluş devrinde Osmanlı Beyliği'nin sınırlarının Marmara denizine kıyısı olmadığını hatırlatarak, bütün Osmanlı kroniklerini yok saydığı halde neden böyle bir iddiayı savunmak için Enverî'ye başvurduğunu sormaktadır. Pachymeres'in de kaynak gösterilmesine rağmen Osman Gâzi dönemine ait böyle bir seferin olmadığından bahsetmektedir.⁵⁷⁵ Aydın Taneri Osmanlı Deniz kuvvetlerinin Orhan Gâzi döneminde başladığını ifade ederek üç farklı güzergâha hareket edildiğini söylemektedir. Bu seferlerinde bir sistem ve plan dâhilinde ilerlediğini belirten Taneri, Osmanlı Deniz kuvvetlerinin başlamasında etkili olarak Karesioğulları'ndan

⁵⁷³ İsmail Hami Danişmend, "Osman Gâzi'nin Nesep ve Hüviyeti", **Türklük Mecmuası**, sy.3, s.217.

⁵⁷⁴ İsmail Hami Danişmend, "Osman Gâzi'nin Nesep ve Hüviyeti", **Türklük Mecmuası**, sy.3, s.218.

⁵⁷⁵ H. Adnan Erzi, "Osman Gazinin Nesep ve Hüviyeti", **Yeni Türk Mecmuası**, S.80, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939, s.334-335; İlcan Bihter Barlas'ın hazırladığı **Bizanslı Gözüyle Türkler** isimli eserde de Osman Gâzi ile alakalı bir deniz seferine rastlanmamaktadır. Bkz. Georges Pachymeres, **Bizanslı Gözüyle Türkler**, Çev. İlcan Bihter Barlas, İlgü Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009, s.72-73.

Karamürsel'in Osmanlıların yardım talebine karşılık olarak mahiyetindeki kuvvetlerle birlikte gelmesini gösterir. İlk dönemde yani Osman Gâzi döneminde ise Aydınolu Umur Bey'in askerler üzerindeki etkisinden bahsederek Osmanlı neferlerinin uzun dönem “*Umur Bey'in başı için.*” and içtiklerini belirtir.⁵⁷⁶ Yani buradan da anlaşıldığı üzere Taneri'nin ifadeleriyle Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde ilk olarak kahramanlığı ve gazâları ile nam salmış Aydınolu Umur Bey ve daha sonra Orhan Gâzi devrine gelindiğinde ise bu sefer faaliyet olarak Karesioğulları Osmanlı Deniz Kuvvetlerinin oluşumunda önemli yer tutmuştur. Bu ifadeler doğrultusunda Osman Gâzi'nin bizzat Rodos üzerine bir seferinden bahsedilmemektedir. Fuad Köprülü de Osmanlıların bir korsan soyundan geldiği tezine karşı çıkararak bu durumun Timur'un, I. Bayezîd'e yazdığı mektuptaki gemici Türkmen nesebi ifadesinden yola çıkarak kanıtlanamayacağını, iki hükümdar arasındaki rekabeti hatırlatarak bunun sadece Bayezîd'i yermek amacıyla söylendiğini ifade eder. Bu rivayetin on sekizinci yüzyıla kadar söylendiğini lakin Herbert Adam Gibbons tarafından bu tezin çürütüldüğünü belirtir.⁵⁷⁷

İsmail Hami Danişmend ve Adnan Erzi arasında akademik bir karşıtlığa sebep olan Osman Gâzi'nin neseb ve hüviyeti hakkındaki görüşlerde Adnan Erzi'nin üslubu yanlış olsa da vermiş olduğu bilgiler daha sağlam bir zemine oturtulabilir. İsmail Hami Danişmend her görüşe değer vererek Osman Gâzi'nin soykütüğü hakkında verilen bilgileri aktarmak istemesine rağmen tahlillendirme noktasında yanlışlara düşmüş, salahietsiz bilgileri ve kanıtlanması çok zor olan görüşleri desteklemiştir.

4.6. Rudi Paul Lindner'in “Ortaçağlar Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar” Adlı Çalışmasının Değerlendirilmesi

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında araştırma yapan Rudi Paul Lindner meselenin tarih araştırmaları açısından ilgi çeken yönü ile alakalı, “İlk Dönem

⁵⁷⁶ Aydın Taneri, **Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri Kuruluş Devri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1981, s.321-324.

⁵⁷⁷ Mehmed Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.186.

Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşruiyet” başlıklı makalesinin giriş cümlesinde neden bu konuya yöneldiğini açıklar mahiyette bir açıklamada bulunmuştur;

“Bizanslılarla Osmanlıları karşı karşıya getiren karmaşık ilişkileri çalşan herkes Osmanlıların yükselişiyile ciddi şekilde ilgilenmek zorundadır. Osmanlıları konu alan akademik eserleri yüzeysel bir şekilde okumak bile dikkatimizin onlar üzerine yoğunlaşmasına yeterlidir.”⁵⁷⁸

Bu ifadeden anlaşıldığı üzere Osmanlı Devleti’nin kuruluş meselesi Rudi Paul Lindner’in da dikkatini çekmiş ve bu alanda araştırma yapmasına neden olmuştur. Lindner Osmanlı Devleti’nin kuruluşundaki etkili olan unsurun kendisinin de çok takdir ettiği Wittek tarafından hazırlanan “Gazâ” ideolojisi ışığında ortaya çıkmadığını, bu durumun geçerliliğini yitirdiğini belirtmektedir.⁵⁷⁹ Kitabında bu mesele ile alakalı çok iddialı bir izahta bulunan Lindner; “İlk Osmanlıların Bizans, Selçuklu ve Moğol dönemlerindeki tarihleri açıklığa kavuşturulacak.” cümlesiyle aslında eserin en başında hataya düşmektedir.⁵⁸⁰

Osmanlı Devleti’nin kuruluş meselesi gibi oldukça geniş kapsamlı ve karmaşık bir konu hakkında bu tip ifadeleri kullanmak doğru değildir. Aynı hataya Sencer Divitçioğlu da düşmüştür. Bu tarz ifadeleri bir araştırmacı kullandığı vakit yapmış olduğu hataları açıklayabilmek gibi bir avantajı olmayacaktır.

Lindner kuruluş evresinde göçebe halde bulunan mezkûr toplumun modernleşerek İstanbul’un fethinden sonraki süreçte yaşamış olduğu değişimden bahsetmektedir.⁵⁸¹ Wittek’in gâzi tezine en önemli kaynak olarak gösterdiği Orhan Gâzi dönemine ait kitabenin üzerinde yazan “gâziler Sultanı, gâzi oğlu gâzi” gibi ünvanların kendi teorisi üzerinde çok büyük kanıt oluşturmaktadır.⁵⁸² Lakin Osmanlı

⁵⁷⁸ Rudi Paul Lindner, “İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşruiyet”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.407.

⁵⁷⁹ Lindner **a.g.m.**, s.409.

⁵⁸⁰ Rudi Paul Lindner, **Ortaçağlar Anadolu’sunda Göçebeler ve Osmanlılar**, Çev. Müfit Günay, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.18.

⁵⁸¹ Lindner, **a.g.e.**, s.19. Kitabenin iki adet olmasının nedeni Timur istilasından sonra şehzadelerin birbirleriyle olan mücadelelerinde, Karamanoğulları Beyliği’nin Bursa’yı ele geçirmek için yapmış olduğu kuşatmada harab olma ihtimali olmuştur. Hacı İvaz Paşa muhasarayı atlattığı ve daha sonra şehrin yeniden te’sisi için mücadele etmiştir. Ahmed Tevhid, “Bursa’da En Eski Kitabe”, **TOEM**, C.5, S.29, s.320.

⁵⁸² Rudi Paul Lindner, “İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşruiyet”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.411.

Devleti'nin kuruluş devrinde hızlı yükselmesinde ve sınırlarını genişletmesinde ana unsur gazâ ideolijisi midir? Paul Lindner gazâ tezinin doğru olsa da meseleyi açıklamakta yetersiz kalacağını belirtmiş ve “modern tarih çalışmalarının yaratıcısı” olarak ifade ettiği Fuad Köprülü'nün görüşlerini hatırlatmıştır. Lindner da böylesine geniş kapsamlı bir konunun tek bir pencereden açıklanabilirliğini kabul etmemiştir.⁵⁸³

Lindner burada olaya başka bir perspektif kazandırmaktadır. Orhan Gâzi dönemine ait kitabe iki farklı şekilde yorumlanabileceğini söylemektedir. Lindner; Orhan Gâzi döneminde yapılan bu kitabenin devleti oluşturan temel unsurlar üzerine bir fikir sahibi olmamız için mi yoksa gâzi ideolojisinin yasallaştırılması için mi oluşturulduğunu sorguluyor. Araştırmacı Lindner ikinci seçenekteki görüşü kabul ederek bu dönemin kültürel hayatı ve fikrî temelleri hakkında ilk eserlerden olabileceğini vurgulayarak sadece bir kitabe ile bu meselenin açıklanamayacağını öne sürmektedir. Aynı zamanda komşu beyliklerde benzer kitabeler olduğunun unutulmaması gerektiğini söylemektedir.⁵⁸⁴

Lindner Wittek'in tezinde bir yanlışlık olduğunu belirterek Osmanlı Devleti'nin Hıristiyan kuvvetlere yönelik sefer yapmadığını, Karacahisar kalesinin fethini öne sürerek bu kaleyi Germiyanogulları Beyliği'nden elde ettiklerini, bu durumu da tamamıyla Müslüman kuvvetlerin karşı karşıya gelmesi olarak nitelendirmiştir. Osman Gâzi'nin pazarda Hıristiyanlara da yer verip hakları korumasını örnek gösteren Lindner bu meselenin gazâ ideolojisiyle alakalı olmadığını daha çok politik bir yaklaşım olduğunu öne sürer, diğer beyliklerin de aynı şekilde kendi bünyesindeki gayrimüslim rum halka oldukça iyi baktıklarından bahseder.⁵⁸⁵

Lindner, Paul Wittek'e karşı yaptığı eleştirilerinde genel itibari ile iki ana hat çizmiştir. Birincisi Orhan Gâzi dönemine ait 1337 tarihli kitabe, ikincisi Ahmedî'nin eserini kaynak göstererek çıkarımlarını oluşturması. Gazâ tezi üzerinde oluşturmuş olduğu iki çıkış noktası bu konular üzerinedir. **Ortaçağlar Anadolu'sunda**

⁵⁸³ Lindner, **a.g.m.**, s.411.

⁵⁸⁴ Rudi Paul Lindner, “İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşruiyet”, **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.413.

⁵⁸⁵ Lindner, **a.g.m.**, s.419-420.

Göçebeler ve Osmanlılar adlı çalışmasında diğer batılı müellifler gibi ilk olarak Ahmedî ile birlikte ortaya çıkan gerçeklikle alakası olmayan devletin kuruluşunu meşru kılmak adına yazılan on beşinci asır kronikleri sayesinde, devam eden süreçte de Osmanlı Devleti'nin tarihini kaleme alan kişiler bu gerçek dışı kaynağı olmayan bilgileri tekrarlamaya devam ettirdiklerini söyler.⁵⁸⁶

Lindner'e kroniklerin kendi görüşünü destekleyen kısmını kullanıp diğerlerinin gereksiz ve uydurma olduğunu söylemekten öteye geçemiyor. İddialarını genellikle "bence, bana göre" gibi öznel yargı ve genellemelerle ortaya koymaya çalışıyor. Lakin kitabında bu kronikleri uydurma olarak belirtiyor. Makalesinde ise her fırsatta bu kronikleri kendi görüşlerine kaynak olarak göstermekten çekinmiyor.

Osmanlı-Bizans ilişkilerinin en önemli kaynağının Âşıkpaşazâde'nin eserinin olduğunu söyleyen Lindner Âşıkpaşazâde'nin anlattığı dönemle Orhan Gâzi'nin kitabesinin içermiş olduğu bilgilerin ve oluşturduğu izlenimlerin farklı olduğunu söylemektedir.⁵⁸⁷ Bu durumda suçu Ahmedî'ye yükleyen Lindner; Ahmedî'nin asıl amacının tarihi bir eser yazmaktan ziyade övgülerle dolu bir tarih kitabı oluşturmak olduğunu söylemektedir. Edebi yönünün kuvvetli olması tarihi olayları iyi aktarabileceği manasına gelmediği gibi bazı olayları anlatmadığı görülmüştür. Lindner, 1396 tarihinde Bayezid dönemindeki büyük zaferlerden biri olan **Niğbolu** mücadelesinin Ahmedî'nin eserinde olmamasının bu durumu kanıtladığını söylüyor.⁵⁸⁸ El-Ömeri'den bahseden Lindner, İbn Batuta'nın Orhan Gâzi döneminde kuzey batı Anadolu gezisi sırasındaki notlarında Osmanlı Devleti'nin gazâ hareketi içerisinde olduğuna dair bir bilgi kaydetmediklerini bildirir. Aynı zamanda Bizans kaynaklarının da bu iki seyahatname yazarının verdiği bilgilerle çelişmeyen ifadeler kullandığını belirtmiştir. Lindner hiçbir şekilde gazâ hareketini kabul etmeyip Osmanlı Devleti'nin kurulup gelişmesinde önemli bir faktör olarak görmemiştir. Ona göre Osmanlı Devleti'ni yükselten unsur fetihlerin gerçekleşmesiyle yarı-göçebe

⁵⁸⁶ Rudi Paul Lindner, **Ortaçağlar Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar**, Çev. Müfit Günay, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.28.

⁵⁸⁷ Rudi Paul Lindner, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşruiyet", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.420.

⁵⁸⁸ Lindner, **a.g.m.**, s.421.

konumda olan kitlelerin Osmanlı Devleti'ne katılmasıdır. Bu sayede Rum teba ile Türklerden meydana gelen yeni bir hareket başlamıştır.⁵⁸⁹

Paul Lindner eserini oluştururken Köprülü'yü kaynak göstererek güzel bir ifadede bulunmuştur. Meselenin tek pencereden açıklanamayacağını, birden fazla açılımı olacağını ısrarla vurgulamıştır. Bu meselede kendisi kat'i suretle haklıdır. Biz de Wittek'in bakış açısını ve gâzi tezini değerlendirirken bu ifadeleri belirtmiştik. Lakin sürekli olarak Ahmedî'nin eserini gölgeleyip Âşıkpaşazâde'nin verdiği bilgileri daha ehemmiyetli bulan araştırmacı gazî tezinin tamamen çürütülmesini isterken unuttuğu belirli noktalar vardır. Âşıkpaşazâde'nin Osmanlı Devleti'nin tarihini kaleme aldığı eserinde kuruluş devri Anadolu coğrafyasında var olan etkili dört zümreden bahsetmektedir. Bunlardan bir tanesi de Rum yani Anadolu gazîleridir.⁵⁹⁰ Osmanlı Devleti'nin kurucusu Sultan Osman'ın ve maiyetindeki birçok komutanın adında gazî unvanı yer almaktadır.

Osman Gazî'nin Âşıkpaşazâde'nin verdiği ifadeyle Yarhisar beldesini Hasan Alp adında bir askerine vermesi yakın komutanlarının isimlerine bakıldığı zaman Turgut Alp, Saltuk Alp, Abdurrahman Gazî gibi unvanlar bile kuruluştaki gazâ ideolojisinin bir karşılığıdır. Âşıkpaşazâde'nin eserinin on dokuzuncu başlığındaki Köse Mihâl için kullanılan gazî ifadesi de bu durumu kanıtlamaktadır.⁵⁹¹ Ömer Lütfi Barkan bu konu hakkında güzel bir açıklamada bulunarak durumu izah eder. Barkan'a göre bu gazî hareketi İslâmiyet'ten önce Türk coğrafyası ve kültüründe hâkim olan bir askerî yapılanmadır. Batı terminolojisine göre Türk şövalyesi statüsündedir. İslâmiyet ile birlikte yeni bir mânâ kazanarak, dergâh veyahut tarikatlere bağlı olan, etkisi altında kalmış olan savaşçı kimselerin aldıkları unvandır.⁵⁹²

⁵⁸⁹ Lindner, **a.g.m.**, s.425.

⁵⁹⁰ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.106.

⁵⁹¹ Halil İnalçık, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu", **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel – Kemal Çiçek – Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.78.

⁵⁹² Ömer Lütfi, **Kolonizatör Türk Dervişleri**, Hamle Yay., İstanbul 1993, s.11; Türk milletinin asırlar boyunca süre gelen eğitim hayatında hedeflenen başarı ve misyonlar arasındaki maddelerde, cesaretli ve yiğit neferler yetiştirilmesi anlayışı vardır. Eğitim politikalarındaki bu amaç bile Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki gazâ anlayışının ve gazî statüsünün ne denli önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Orta Asya steplerinde milattan önce başlayan Türk devlet geleneğinde ve eğitiminde

Paul Lindner'ın vermiş olduğu El-Ömeri'nin tasvirinin yanı sıra Sakarya Üniversitesi'nde düzenlenen, **Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi**'nde Hakan Yılmaz tarafından verilen tebliğ metninde Seyyid Kasım El-Bağdadî adında bir sufi gezginin Orhan Gâzi'nin altı ay misafir olduğu ve bu misafirliği sırasında verdiği bilgilerin Ahmedî'nin verdiği bilgilerle benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş araştırmaları açısından adeta yeni bir boyut kazandıran seyahatnamedeki bilgiler batılı araştırmacıların kabul etmek istemediği hususlarda oldukça açıklayıcı bir bilgi bütünlüğünü toplamıştır.

Seyyid Kasım El-Bağdadî'nin Orhan Gâzi için "*sultanû'l-islâm ve'l-halife Sultan Orhan*" ibaresini kullanmış atası Osman Gâzi için de "*Osman el-Gâzi*" ifadesini vermiştir.⁵⁹³ Bu bilgilerde Osman Bey için söylenen Gâzi statüsünün belirtilmesi bu beyliğin Rum ve Türk gruplarının karışımının getirmiş olduğu başarıdan ziyade kuruluş aşamasındaki "Gazâ" anlayışının önemini diğer amillerden daha etkin olduğunu bizlere göstermektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Pachymeres'in Osman Gâzi hakkında vermiş olduğu bilgilerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bizans tarihçisinin Osman Gâzi hakkında söylediklerini evvelki kısımlarda ifade etmiştik.⁵⁹⁴ Belirttiğimiz üzere Halil İnalçık, Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve gelişmesini tek yönlü yorumlanmasının yanlışlığı üzerine yapmış olduğu söyleşide özellikle İslâmî gazâ anlayışının yeri ve önemine de dikkat çekmektedir.⁵⁹⁵ Lindner olayı her açıdan değerlendirmek istediğini ifade etmiştir. Lakin bu değerlendirmeyi oluştururken en önemli amillerden birini basite indirmek meselenin aydınlatılmasından ziyade konunun saptırılmasına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki "Gazâ" ideolojisi Wittek'ten sonra yerli ve

birçok değişik hedef ve politika oluşturulmuştur. Ama kahraman neferler yetiştirilmesi günümüzde dahi devam eden bir anlayıştır. Bkz. Hüseyin Ağca, "Türk Eğitim Sisteminde Lider Yetiştirme Faaliyetleri ve Türk Aile Yapısı", **Söğüt III. Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1988, Söğüt)**, Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yay., Ankara 1989, s.18.

⁵⁹³ Feridun M. Emecen, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş (1300 – 1600)**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2016, s.49; Hakan Yılmaz, "Orhan Gazi'yi Sarayında Ziyaret Etmiş Bir Seyyah Seyyah/Sufi: Seyyid Kasım El-Bağdadî ve Seyehatnamesinin Kuruluş Devri Osmanlı Tarihi Açısından Önemi", **Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi, 14-17 Ekim 2015, Tebliğler Özet Kitabı**, Osark Yay., Sakarya 2015, s.277.

⁵⁹⁴ Georges Pachymeres, **Bizanslı Gözüyle Türkler**, Çev. İlcan Bihter Barlas, İlgü Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009, s.77-109.

⁵⁹⁵ Halil İnalçık, "Osmanlı Tarihi En Çok Saptırılmış, Tek Yanlı Yorumlanmış Tarihtir", **Cogito**, Ed. Vedat Çorlu, S.19, YKY, İstanbul 1999, s.35.

yabancı birçok arştırmacı tarafından kabul görmüş bir zemindedir. Halil İnalçık, Feridun M. Emecen, Cemal Kafadar gibi mevcut konuda kabul görmüş ve kapsamlı araştırmalar ve nitelikli eserler ortaya koymuş akademisyenler de Wittek'in "Gazâ" ideolojisini desteklemişler, üzerine yeni çalışmalar oluşturmuşlardır.

Osmanlı Devleti ile Danişmendlileri kıyaslayan Paul Lindner Osmanlı Devleti'nin başarıya ulaşmasında etkili olan gazâ ruhunun Danişmendliler'de neden muvaffakiyete kavuşamadığını sorgulamıştır. Bu bağlamda Danişmendliler'in Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirdiği fetihleri gerçekleştiremediğini vurgulamış, dinamizm kazandıran unsurun gazâ idealinin olmadığını kanıt olarak göstermek istemiştir.⁵⁹⁶

Rudi Paul Lindner'in bu örneği verirken Danişmendliler ile kıyaslama yapmasına gerek yoktur. Filhakika Osmanlı Beyliği'nin kuruluş yıllarında kuzey batı Anadolu'da yer alan diğer beyliklerde gazî statüsünde idiler. Hemen hemen birçok araştırmacı diğer beyliklerin de gazâ hareketinde olduğunu söylemektedir. Danişmendliler'e kadar özellikle Aydınoğulları Beyliği'ni söylemiş olsaydı daha doğru bir kıyaslama olabilirdi. Çünkü bu beylikler hem çağdaş hem de aynı konumda olan bölgesel güçlerdi. Hatta Aydınoğulları ilk yıllarda Osmanlılar'dan daha kuvvetli konumda idiler. Bunlara ek olarak Menteşeoğulları Germiyanogulları, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında tabi olduğu Candaroğulları Beyliği bile gösterilebilir. Osmanlı toplumu adı altında oluşturulan yeni güç uyguladığı, başarılı siyasî hamleler ile birlikte kendileriyle aynı görüş ve ideolojiye sahip beyliklerin veya beylikler bünyesindeki kitlelerin Osmanlılara katılması ile ortaya çıkmıştır.⁵⁹⁷

Danişmendiler'in Anadolu tarihi ve Türk Siyasî tarihinde üstlendikleri rol tamamen farklıdır. Bu iki beyliğin oluşturmuş oldukları zeminler ve tarihteki konumları hem kuruluş hem de gelişme safhası esas alındığında birbirinden bağımsızdır. Danişmendiler Anadolu coğrafyasına Malazgirt zaferinin akabinde gelmiş birinci beylikler dönemi diye adlandırdığımız zaman diliminde yani 11. yüzyılda gelmişlerdir. Yeni geldikleri Anadolu topraklarının İslâmlaştırılması ve

⁵⁹⁶ Rudi Paul Lindner, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşruiyet", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.427.

⁵⁹⁷ Emecen, **a.g.e.**, 41.

Türkleştirilmesi yönünde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu minvalde Danişmendlileri başarısız saymak bizleri yanlışla düşürür. Adını kurucusu Danişmend Gâzi'den alan bu beylik Anadolu Selçuklu Devleti'nin rakibi olarak bulunsa, bazı dönemlerde gücü ve nüfuzu Selçuklu Devleti'nden fazla olmuş olsa da Anadolu topraklarında tek hâkim olabilme konumuna hiç gelmemiştir.⁵⁹⁸ Danişmendliler etrafındaki diğer beylikler ile birlikte bir mütteliklik kurarak Türkiye Selçuklu Devleti ile birleşip Anadolu'nun Türk-İslâm toprağı olarak payidar kalması için Haçlılar ve Bizans'a karşı mücadele etmiştir.⁵⁹⁹

Jeopolitik konumu Osmanlı Beyliği'nin ortaya çıktığı coğrafya ile tamamen farklıdır. Danişmendliler kısa ömürlü olup yıkılmış olsa bile Anadolu topraklarının Türk-İslâm coğrafyası olarak kalmasına katkı sağlamıştır. Kendi sınırları içerisindeki topluluklar Anadolu'nun farklı bölgelerine dağılmış verilen bilgilere göre de bir kısmı Rumeli topraklarına yerleşmişlerdir.⁶⁰⁰ Bu konuda Kafadar Osmanlı Devleti'nin ortaya çıktığı coğrafyayı değerlendirirken bu bölgenin bir asır önce oldukça önemsiz bir yer olmasına karşın akınlar ve göç hareketlerinin bu bölgede yoğunlaşmasının jeopolitik anlayışı da değiştirdiğini vurgulamıştır.⁶⁰¹

Buna mukabil olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Anadolu topraklarında büyük bir Türk Devleti'nin hâkimiyeti yoktur. Anadolu Selçuklu Devleti yıkılmış ikinci beylikler dönemi başlamıştır. 1248 Köseadağ Savaşı sonrasında Anadolu toprakları İlhanlı idarecilerinin nüfuzu altında siyasî hayatını devam ettirmiştir. Rudi Paul Lindner'ın da görüşlerine katıldığı ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesinde oldukça etkilendiği Mehmed Fuad Köprülü'nün ifadesiyle İlhanlılar, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışının ardından bu bölgede iyi temellendirilmiş ve tamamen kontrollerinde olan bir düzen oluşturamamışlardır. Büyük askerî, siyasî ve ticarî merkez veya noktalarda tüm nüfuzlarını hissettiren kendilerine göre önemsiz gördükleri alanlarda ortaya çıkan oluşumlara büyük ölçüde

⁵⁹⁸ Muharrem Kesik, "Danişmendli Beyliği-Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu İlişkileri (1071-1178)", **Türkiye Selçukluları Makaleler**, Kriter Yay., İstanbul 2015, s.183.

⁵⁹⁹ Ali Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK. Yay., Ankara 2014, s.180.

⁶⁰⁰ Muharrem Kesik, "Türkiye Selçukluları ile Danişmendliler Arasındaki İlişkiler", **Türkiye Selçukluları Makaleler**, Kriter Yay., İstanbul 2015, s.235.

⁶⁰¹ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkin, Birleşik Yay., Ankara 2010, 121.

bir baskı veya yıldırma politikası uygulamamışlardır. Bu bölgelerin en önemlisi kuzey batı Anadolu uçlarında ortaya çıkmış beyliklerdir.⁶⁰² Bu beyliklerin hepsi aynı gaye ve amaç ile hareket eden aralarında kültürel, siyasî, etnik açıdan çok büyük farklılıklar olmayan siyasî oluşumlardır. Özellikle kıyı şeridinde yer alan beyliklere bakıldığı zaman aynı devlete bağlı aynı hedef doğrultusunda ilerleyen sistemli bir politikaya hizmet ediyormuş gibi görülmektedirler. Bunu sağlayan gazâ ideolojisi çerçevesinde hareket etmeleridir.

Paul Lindner'ın bahsettiği devletlerarası kıyaslamayı, Arnold Tonybee'nin tarih felsefesinden bir kesit ile daha da açıklayıcı bir hale getirebiliriz. Tonybee'ye göre aynı siyasî sahada bazı devletler veya milletler başarılı olurken bazıları da tam tersi ya başarılı olamamış ya da yerinde saymıştır. Yeni bir oluşum ne kadar buhranlı bir sahada ortaya çıkarsa, iktidarını sağlama şansı oldukça fazladır. Çünkü devletleri ve milletleri ayakta tutan şey yaşadıkları felaketlerde verdikleri mücadelenin akıllı içtimaî hamlelerle sonuçlanmasıdır.⁶⁰³ İlk dönem Osmanlı coğrafyasını incelediğimizde bu durum oldukça aşikâr bir şekilde önümüze çıkacaktır.

Tonybee'nin düşüncesinin zemini ise İbn Haldun'dan aldığı görülmektedir. İbn Haldun **Mukaddîme** adlı eserinde bir devletin siyasî ömrünün belirli bir zaman dilimi içerisinde olduğunu belirtir. Yaklaşık olarak bir asra tekabül eden bu süre içerisinde devlet herhangi bir felaket yaşar bir buhran görür ve bu sıkıntılardan sağ çıkarsa siyasî ömrünü bir asır daha öne atar. Eğer çıkamaz ise uç kısımlarından itibaren çözülmeye başlar.⁶⁰⁴

Osmanlı Devleti'nin siyasî bir oluşum olarak ortaya çıktığı dönemlerde Anadolu coğrafyası tamamen bir buhran içerisindeydi. Doğu hudutlarındaki Moğol istilası kuzey-batı uçlarında Bizans sınırlarını vurmaya mecbur kıldı. Bu durum onlar için öz kültürlerinden gelen normun veya değerlerin İslâmiyet ile yeni bir şekil almış hali ile gazâ fikrinde birleştirdi. Büyük bir devlet olan Türkiye Selçuklu Devleti'nin atlatamadığı buhranlar üzerinde yeni bir devlet ortaya çıktı. Bu durum sadece

⁶⁰² Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.67.

⁶⁰³ Orhan Fuad Köprülü, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 153.

⁶⁰⁴ İbn Haldun, **Mukaddîme**, C.1., Haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 1982, s.505.

Osmanlı Devleti'nin bir Türk hanedanı tarafından oluşturulması ile alakalı değil uyguladıkları iyi politika ve idare sayesinde gerçekleşti. Sadece etnik bir meselenin başarısı olmuş olsaydı Tevâif-i Mülûk devrindeki diğer Anadolu beyliklerinin de muvaffak olmaları gerekirdi.

Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü tüm toprakları savaş ile almadığı hususunda hemen hemen günümüz tarihçileri hem fikirdir. Bizans kroniklerini inceleyen ve Bizans tarihçiliği ve Türk-Bizans münasebetleri alanında çalışmaları olan Melek Delilbaşı'nın birçok Bizans kroniğinde rastladığı aman dileme ve kendiliğinden Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine teslim olma vakası görülmektedir. Daha önce izah ettiğimiz şekilde gazâ anlayışı doğrudan askerî bir müdahale ve harekât anlayışına dayanmamaktadır. Bir yeri ele savaşız geçirmek de gazâ ideolojisinin bir sonucudur. Sonuçta yeni toprakları fethetme veya hâkimiyet altına alma politikası ve Osmanlı Devleti'nin oluşturmuş olduğu mükemmel siyasî politikaların ortak bir çıkarımı ile başarıyı sağlamıştır.⁶⁰⁵

Rudi Paul Lindner'in gazâ ideolojisine karşı oluşturduğu tezi yine batılı tarihçilerden bazıları arasında destek gördü. Colin İmber, **Osmanlı** kitabının birinci cildinde Heywood'un **Yeni Hipotez Üzerine Düşünceler** isimli çalışması ve Lindner gibi **Söğüt'ten İstanbul'a** adlı eserde makalesi yayımlanan Jennings gibi tarihçiler Paul Lindner'in görüşlerini desteklediler. Mehmet Öz, Paul Lindner'in gazâ ideolojisini değerlendirmesini eksik görmüş, bizim de ifade ettiğimiz gibi oluşturmuş olduğu yöntem ve planın çalışmanın dışına çıkıldığını söylemiştir.⁶⁰⁶

Collin Heywood, Lindner, Jennings, İmber'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yapmış olduğu araştırma ve analizlerin haricinde kalan tüm araştırmaları meseleyi daha büyük bir çıkmaza sokmakla ithaf etmiştir. Meselenin tarihsel süreç açısından ele alınış aralıklarının yanlış belirlendiğini belirterek Anadolu Selçuklu Devleti ve Moğol iktidarı döneminin bu mesele ile alakasının az olduğunu belirterek

⁶⁰⁵ Melek Delilbaşı, "Bizans Kaynaklarında Osmanlıların Fetih Politikalarına İlişkin Bilgiler", **Söğüt II. Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1985, Söğüt)**, Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yay., Ankara 1986, s.59.

⁶⁰⁶ Mehmet Öz, "Kuruluşun Aşamaları: Kaynaklar ve Liteatüre Eleştirel Bir Bakış", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.72.

Anadolu topraklarında Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlayan etkenin Altınordu ve İlhanlı arasındaki rekabetin olduğunu belirtmiştir. 19. yüzyılın tarihçilerinden Stanley Lane-Poole ise meseleye daha farklı bir açıdan bakarak bu iktidar mücadelesinden ziyade barbar yağmacı olarak gördüğü Moğol ve Tatar gruplarının Rusya'nın ilerlemesinde en büyük engel olduğunu ve birliğini tamamlayamamış Rusya'nın güneyinde bir Osmanlı'nın ortaya çıkması ve Balkan fütühatını kolaylaştırdığını belirtmiştir.⁶⁰⁷ Teorisini genellikle bu etkenler ekseriyetinde toparlayan Heywood, aslında Stanley'in görüşlerini biraz değiştirerek kaleme almıştır. Stanley de, Heywood da Avrupa buhranından bahsetmektedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun coğrafi sınırlar ve siyasî nüfuz sahası açısından daha geniş bir perpektifte değerlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Hiç şüphesiz Heywood'un söylediği bu iki fikir doğru olabilir. Lakin bu ifadelerin yanı sıra makalesinde yer verdiği gazâ ideolojisinin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda hiçbir yeri olmadığını vurgulaması gerçek dışı bir yaklaşımdır.⁶⁰⁸ Daha önce Bizans kaynaklarını inceleyerek Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve gelişme aşamalarında fetih politikalarını ortaya koyan Melek Delilbaşı'nın kroniklere göre verdiği bilgileri beyan etmiştik. Lindner gibi sağlam bir dayanağı olmayan kültürel ve devlet anlayışı ve geçmişi açısından incelenmemiş ve basit bir çıkmaz olarak görülmüş meselede yeni hipotez üzerine düşünceler öne süreceğini ifade edip mevcut görüşteki akademisyenleri tekrarlamak ne derece doğru olabilir?

Feridun M. Emecen; Lindner'in basit çiftlik insanı vasfında gördüğü ve geçimini temin edebilmek adına basit yağma ve talan toplumu tanımını yaparak bu unsurların bahsedildiği ve basitleştirildiği gibi bir zümre veya topluluğu teşkil etmediğini tam aksine askerî birliklerin ve savaşların incelendiğinde bahsedilen Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu temellendiren ve ilerlemesine katkı sağlayan reformist hareketin bu faaliyetlerde tohumlandığını söylemektedir.⁶⁰⁹ Emecen'in yanı sıra Cemal Kafadar da Paul Lindner ve adı geçen diğer araştırmacıların eleştirilerini

⁶⁰⁷ Colin J. Heywood, "Osmanlı Devleti'nin kuruluş Problemi: Yei Hipotez Hakkında Bazı Düşünceler", **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Ankara 1999, s.139. (137-145). Stanley Lane-Poole, **Ertuğrul Gazi'den Sultan II. Abdülhamid'e Osmanlı'nın Hikâyesi (1250-1880)**, Çev. Ömer Buğra Kanargı, Kariyer Yay., İstanbul 2012, s.12.

⁶⁰⁸ Heywood, **a.g.m.**, s.143.

⁶⁰⁹ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012, s.16.

yermiş, kronikler hakkında verdikleri bilgilerin gerçeği ifade etmediklerini, mezkûr şahısların yeni bir perspektifi kazandırma çabalarından ziyade ortaya yeni bir belge veya kanıt koymadıklarını söylemektedir. İslâmiyet ile birlikte gazâ anlayışının gelişiminin incelenmediği gibi bu iddiaları tamamen yok saymanın yanlışlığına değinmiştir.⁶¹⁰ Rudi Paul Lindner'ın makalesinde yer alan şahsi görüşlere dayalı yorumlarından biz de yukarıda bahsetmiştik. Cemal Kafadar'ın da ifade ettiği gibi bilimsel bir zemine oturtulmadan yanlış ve spesifik bir temellendirmeye oluşturulan analiz çalışması literatüre zenginlik katmaktan ziyade yeni bir tartışma konusunu ortaya çıkarıp mevcut bilgilerin üzerine yenilerinin eklenmesine değil tam aksine var olan bilgilerin tekrarlanmasına yol açacaktır.

Türk akademisyenlerin savunduğu bilgi ve teoremleri kabul etmemelerine karşın Hakan Yılmaz tarafından literatüre kazandırılan **Bağdadî Seyahatnâmesi**'nin vermiş olduğu bilgilerle yıllardır savunulan iddiaların doğruluğunun ortaya çıkması bu konuda batılı araştırmacıların eksik ve yanlış analizlerini birkez daha göstermiştir. Gazâ ve gazî kavramları gibi çok kapsamlı ve tarihsel süreci olan bir yargıyı tamamen yok saymak, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu gibi oldukça zor ve kapsamlı bir konu ile alakalı yapılan bir araştırmayı tamamen zayıf ve temelsiz kılacaktır.

4.7. Colin İmber'in "Dönem Anadolu'sunun Kargaşa Şartlarının Bir Oluşumu" Üzerine Değerlendirmesi

Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesi hakkında 1970'li yıllarda araştırma yapmaya başlayan Colin İmber'in çalışmasını yayınlamasıyla mezkûr konu yeniden münazaraya açılmıştır. Colin İmber genel itibari ile meseleye modern bilimin ana esaslarını temel alan bir anlayışla eğilmiştir. Kitabı bilgiler ve belgeler ışığında ortaya bir çalışma çıkarmıştır. Colin İmber herhangi bir kanıt veya belge olmadığı takdirde bir meselenin efsanevi yönleriyle değerlendirilip bir görüş oluşturulmasına karşıdır.⁶¹¹

⁶¹⁰ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkm, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.82.

⁶¹¹ Cengiz Şişman, "Kuruluşun Kaynakları Sorgulanıyor: Eski Tezlere Geri Dönüş", **Notlar 4 Osmanlı Kuruluş Tartışmaları**, Haz. Reyhan Sarıkaya, BİSAV Yay., İstanbul 2005, s.28.

İmber'e göre 13. yüzyıl Anadolu coğrafyasında yaşanan gelişmeler aynı zamanda bu coğrafyanın siyasî, etnik ve dinî yapısında temel değişimlere neden oldu. İki asır gibi kısa bir sürede Bizans İmparatorluğu nüfuzu ve sınırları içerisindeki Anadolu Türk-İslâm yurdu haline geldi. İmber, Anadolu topraklarının Selçuklu hâkimiyeti altında olsa dahi etkin unsurun Türk dilini konuşan toplulukların olmadığını ifade ederek bu vaziyetin ancak 13. asrın ikinci yarısında Türkiye Selçuklu Devleti'nin, Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında yaşamış olduğu Köseadağ mağlubiyeti sonrasında değiştiğini belirtmektedir.⁶¹² Çift taraflı bir dönüm noktası izahı çizen İmber Bizans İmparatorluğu'nun dönüm noktası olarak da 4. Haçlı Seferi'ni işaret etmektedir. Araştırmacıya göre Bizans İmparatorluğu Latin istilasından sonra imparatorluğun kuzey batı topraklarıyla yani Balkan coğrafyasıyla bir ayrılma noktasına geldi. Balkanlar'daki ayrım Anadolu'nun kuzey batısındaki göçebe Türkmen birliklerinin etkisini ve nüfuzunu artırdığı gibi onlara yeni bir amaç yükledi.⁶¹³ İmber Selçuklu nüfuzunun azalması, Bizans'ın Latin İmparatorluğu'nun etkisinden kurtulsa da kuvvetinin yeterli olmayışı, İlhanlılar'ın mevcut topraklarla çok ilgilenmemesinin Tevâif-i Mülûk devrinin yaşanmasına sebep olduğunu söyler.⁶¹⁴

Bu noktaya kadar İmber birçok hususta haklıdır. Tabi ki bir tarihçi pozitivist bir yaklaşımla doğru kitabî bilgi ve belgelere göre konuşmalı ve yazmalıdır. Modern tarihçiliğin temel esasları bu kuramlar üzerinde kuruludur. Lakin Osmanlı Devleti'nin kuruluşu gibi geniş çaplı ve muhakkak incelenmesi gereken bir meseleyi izah ederken mevcut kaynakların az olması ve dönemin karmaşası düşünüldüğünde bu tanımın dışına çıkılabilir. Bunu da yanlış bir tarihi bilgiyi zemine oturtup devleti meşrulaştırma gayesiyle değil tam aksine tarihi bilgilere ulaşma ve kendi tabiri olan kara delikleri gün ışığına çıkarmak amacıyla yapmak zorundadır. Nitekim bu durumun en büyük örneği merhum Halil İnalçık'ın yapmış olduğu çalışmalarıdır. İmber'in bahsettiğinin aksine kitabî kaynaklarda verilen bilgiler ışığında, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki coğrafyayı karış karış gezerek olaylar ve verilen bilgiler

⁶¹² Colin İmber, **Osmanlı İmparatorluğu 1350-1650**, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006, s.6-8.

⁶¹³ Colin İmber, **Osmanlı İmparatorluğu 1350-1650**, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006, s.8.

⁶¹⁴ İmber, **a.g.e.**, s.12.

arasında bir bağlantı kurmaya çalışmak ile mesaisini harcamıştır. Bunu yaparken milli tarih anlayışından ziyade Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında verilen bilgileri doğru ve yanlış yönleriyle ortaya koymaya çalışmıştır. Daha önceki analizlerimizde de izah ettiğimiz üzere Feridun M. Emecen'in söylemiş olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarındaki konargöçer Türk beyliklerinin sözlü kültür ögesi topluluklar olduğunu asla unutmamak gerekir. Önemli olan bir buçuk asır boyunca aktarılan bilginin nasıl geldiği ve hangilerinin doğru olup hangilerinin yanlış olduğunu araştırmak ve tahlillendirmektir.⁶¹⁵

İmber'e göre Osmanlı Devleti ortaya çıkış dönemi 13. ve 14. yüzyılda Anadolu topraklarının içinde bulunduğu siyasî istikrarsızlığın ve çok yönlü gelişmelerin orta çıkarmış olduğu vaziyetti.⁶¹⁶ Burada Karamanoğulları ve Osmanoğulları arasındaki rekabeti de izah eden Colin İmber: beylikler devrindeki en önemli konumun daha önce Türkiye Selçuklu Devleti'nin bünyesinde çok önemli bir siyasî statüde bulunmayan liderlerin buldukları bölgedeki hâkimiyeti ele geçirmelerini ve tek yetkilinin fedaratif yapı konumundaki bir yapının hakını olmalarını yeni bir düzenin başlangıç hamlesi olarak görüyor.⁶¹⁷ Yani İmber Osmanlı Devleti'ni tarih sahnesinde önemli bir figür haline getiren argümanların kaynağının bu kargaşa ve kaos olduğunu söylemektedir. Osmanlı Devleti kuruluş evresinde en temel tipik göçebe topluluğundan, üç kıtaya yayılmış sistematik bir yapıyı kurmasının açıklamak oldukça zor bir meseledir. Gazî beylik konumundaki bu oluşum nasıl bir reform ve revizyon hareketinde bulunmuş ve siyasî komşuları olan beylikler ve Bizans İmparatorluğunu kademe kademe yenmeyi başarabilmiştir.

⁶¹⁵ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012, s.21.

⁶¹⁶ İmber, **a.g.e.**, s.11.

⁶¹⁷ Colin İmber, **Osmanlı İmparatorluğu 1350-1650**, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006, s.10; Lakin burada İmber'in gözden kaçırdığı husus bahsetmiş olduğu uç beyliklerinin Selçuklu Devleti'ndeki konumun oldukça basitleştirilmiş bir tebaa statüsünde olmadığıdır. Bu konuda Paul Wittek'in değindiği noktaları yeniden izah etmenin faydası vardır. Wittek, Türkiye Selçuklu Devleti'nin en büyük problemlerinden birisi olarak bu uç beyliklerini görmüştür. Siyasî olarak bir denge unsuru olduğunu izah ederek, yeri geldiğinde devlete kafa tutabilecek konuma geldiklerinin altını çizmektedir. Türkiye Selçuklu Devleti'nin bu dengeli devletin en parlak devrini yaşatan Sultan III. Alâeddin Keykubad devrinden sonra değiştiğini ifade eder. Sultan Alâeddin bu kuvvetleri Türkiye Selçuklu Devleti adına mücadele etmeye ikna etmiş ve perçinlemişti. Vefatı ile birlikte süre gelen olaylar Köseadağ ve Moğol istilası gibi vakaların akabinde devlete muhalif olmuş ve çözülmeyi bu uç beylikleri başlatmıştı. Bkz. Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınları, İstanbul 2013, s.45.

James Gleick'in kaos üzerine kaleme aldığı eserinden bir kesit belirtirsek; “*Karmaşık sistemlerin temelinde karmaşık nedenler vardır Farklı sitemlerin davranışları da farklıdır.*”⁶¹⁸ Gleick'in bilimsel verilerde kullandığı iki kuramını İbn. Haldun ve daha sonra Arnold Tonyybee'nin teorileriyle birleştirdiğimizde aslında İmber'in bahsettiği kargaşadaki uyumu görüyoruz.⁶¹⁹ İlk maddeyi izah edersek İmber'in de ifade ettiği gibi batıda ve doğuda ortaya çıkan birçok vaka ortada kalan Anadolu'nun kuzeybatı ucundaki yeni oluşumun ortaya çıkmasını sağladı. Dönem Anadolu toprakları, Balkan toprakları ve Anadolu'nun kuzey doğusundaki Moğol varlığı bu bölgeyi karmaşık bir siyasî yapılanmanın içerisine itti. Bu sırada meydana gelen birçok olay; Moğol İmparatorluğu'nun taht kavgasına girmesi, Bizans İmparatorluğu'nun Balkan coğrafyasında yaşadığı kayıplar aslında Anadolu'nun kuzey batı uçlarını bir dokunulmazlık kümesi içine aldı. Osmanlı Devleti'nin temelini oluşturan etkenlerden biri anlaşılmak istenmeyen bu kargaşadır. Orhan Gâzi devrinin sonlarına doğru Bizans İmparatorluğu içerisinde de bir iç savaş başlamıştır. Bizans'ın kısa kronikleri ile ilgili araştırmalarda bulunan Şahin Kılıç **Anonim Bizans Kroniği** hakkında kaleme aldığı makalesinde 1320'li yıllarda Bizans İmparatoru III. Michael'in ölümünden sonra Paleogos hanedanlığı arasında çıkan bir taht mücadelesinden bahsetmektedir.⁶²⁰ Kronikte bu iç savaş, Bizans İmparatorluğu'ndaki ilk iç savaş olarak gösterilir.⁶²¹

⁶¹⁸ James Gleick, **Kaos**, Çev. Fikret Üççan, Tübitak Yay., Ankara 1995, s.299.

⁶¹⁹ İbn Haldun, **Mukaddîme**, C.1, Haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 1982, s.505; Orhan Fuad Köprülü, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler”, **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 53.

⁶²⁰ Şahin Kılıç, “Önemli Bir Bizans Kroniği ve Osmanlı Tarihine Katkıları”, **Tarih Dergisi**, sy.55, İstanbul 2013, s.69.

⁶²¹ Georg Ostrogorsky'ye göre; Bizans İmparatorluğu'nun bu kaos döneminde bir iktidar mücadelesine girmesi, İmber'in de değindiği Balkan ayrılıklarını ve Sırp kuvvetlerinin kendini göstermesini sağladı. Doğu hudutlarında ise Osmanlı Devleti Bizans hudutlarında yayılabilmesi için gerekli fırsatı eline geçirmiş oldu. Bkz. Georg Ostrogorsky, **Bizans Devleti Tarihi**, Çev. Fikret Işıltan, TTK Yay., Ankara 2015, s.460; Bu iç çekişmeden III. Andronikos galip çıksa da aslında kazanan sadece kendisiydi. Çünkü bu iç savaşın bedeli imparatorluğa çok ağır bir şekilde yansımıştı. V. İoannes, III. Andronikos'un yerine 1341 yılında tahta oturduğunda çocuk yaşta olması nedeniyle yeniden taht mücadelesi yaşanmış, bu durum Kantakuzenos'un tahta geçişine kadar devam etmiştir. Bu sırada Stefan Duşan Bizans topraklarının büyük bir kısmını ele geçirmiştir. Bkz. Timothy E. Gregory, **Bizans Tarihi**, Çev. Esra Ermert, YKY, İstanbul 2008, s.293-295; Bahsettiğimiz Osmanlı siyasetinin önemi bu dönemde ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti Sultan Orhan zamanında tüm bu iç çekişmelerde denge unsuru olarak bulunmuş ve durumu kendi lehine kullanarak nüfuzunu oldukça artırmıştır. Kantakuzenos her daim Orhan Gâzi'yi önemli bir müttefik olarak görmüş, Stefan Duşan ile olan mücadelesinde yardım isteğini geri çevirmemiş, Şehzade Süleyman Balkan topraklarında ganimet toplayabilecek fırsatı bulmuş, Bulgarların sınırları içerisine kadar sızmayı başarabilmiştir.

İkinci maddeyi izah etmemiz gerekirse Osmanlı Devleti'nin kurulduğu dönemde bütün beylikler aynı amaca hizmet eden farklı federatif yapılarıydı. Bu beylikler gazâ anlayışı ile hareket eden bir siyasî oluşumdur. İlk bakışta farklılıkları gözükmesine de hem etnik hem siyasî hamleler olarak birbirlerinden ayrı yönleri vardı. Örneğin Aydınogulları Beyliği kuruluş yıllarında Osmanlı Beyliği'nden daha çok çekinilen bir konumdadır.⁶²² Germiyanogulları Beyliği de Osmanlı Beyliği'nden daha büyük bir askerî nüfusa ve güce sahiptir. Karamanogulları Beyliği iç kısımlarda kalsa da Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılışından sonra kendisini Anadolu'daki Türk siyasî birliğini yeniden te'sis edebilecek bir varis olarak görmekteydi. Çobanoğulları'nın devamı niteliğindeki Candaroğulları Beyliği ilk başlarda Osmanlı Beyliği'ni bile nüfuzu altına almıştır.⁶²³ Lakin bahsettiğimiz coğrafyada izah ettiğimiz dönem şartları karşısında en başarılı hamleleri gerçekleştirebilen federatif yapı Osmanlı Beyliği olmuştur. Gücü ve nüfuzu kendi egemenliğinde toplayana kadar oldukça başarılı sonuçlar veren askerî harekâtlar düzenlemiş bunun yanı sıra izlediği siyasî hedefler, içyapıda daha önce Selçuklu Devleti'nin de uyguladığı istimâlet politikası beyliğin devlete geçiş sürecindeki zorlukları atlmasına yardımcı olmuştur. Fetret devri gibi bir felaketten de sağ çıkmayı başaran Osmanlı Devleti İbn Haldun ve Arnold Tonybee'nin teorilerinde ifade ettiği ikbalini bir asır öne atmasına zemin sağlamıştır. Bu ifadeler doğrultusunda Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki

Bkz. Şerif Başta, **Bizans İmparatorluğu Tarihi (1261-1461): Osmanlı Türk-Bizans Münasebetleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1989, s.44. İmber'in bahsettiği kargaşa döneminde kazanan sadece Osmanlı Devleti'dir. Bizans İmparatorluğu görüldüğü üzere yaşadığı Fetret Devri sonrasında toparlanmayı başaramamış, bir asır gibi bir süre ancak ayakta kalabilmiştir.

⁶²² Ayrıca sınır bölgelerinde yer alan beyliklerin genişleme politikaları Osmanlı Beyliği ile çatışmalarını gerektirecek bir çizgide değildi. Bizans beylikleri arasında bir husumet ortaya çıkarmak istemişse de başarılı olamamıştır. Bkz. Orhan Fuad Köprülü, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Yeni Türkiye**, sy.31, 2000, s.40; Yıldırım Bayezid'in vefatının ardından iktidar mücadelesini Osmanlı Devleti de yaşamış Çelebi Mehmed'in Mûsâ Çelebi'yi ele geçirip ortadan kaldırtmasıyla sona ermiştir. Osmanlı Devleti'nin fetihleri düzenli bir şekilde devam etmiş, devlet dağılma tehlikesiyle karşı karşıya kalsa da nüfuzunu ve gücünü artırarak buhranı atlattır. Fahmeddin Başar, "Fetret Devri", **DİA**, C.12, İstanbul 1995, s.482; Osmanlı Devleti'nin kuruluş evresindeki fetih politikası ve gazâ anlayışı Fetret Devri'nde bile kendini göstermektedir. Mûsâ Çelebi 1411 tairinde İstanbul'u ele geçirmek için şehri kuşatmıştır. Bu durum Bizans İmparatorluğu'nda büyük bir korku uyandırmış ve endişe yaratmıştır. Bkz. Mahmut Ak-Fahmeddin Başar, **İstanbul'un Fetih Günlüğü**, Tarih ve Tabiat Vakfı Yay., İstanbul 2003, s.4.

⁶²³ Kemal Göde, "Osmanlı-Türk Beylikleri Münasebetleri", **Yeni Türkiye**, Y.6, S.31, Ocak-Şubat 2000, s.75; Ayrıca bkz. Orhan Fuad Köprülü, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Yeni Türkiye**, sy.31, 2000, s.40.

siyasî buhran Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlayan önemli bir unsuru teşkil etmekteydi.

Colin İmber eserinde Sultan I. Murad (Hüdavendigâr) dönemine vurgu yaparak Bizans İmparatorluğu'nun Balkan coğrafyasında yaşadığı toprak kayıplarını ifade ediyor. Araştırmacıya göre Balkan hareketliliği Anadolu topraklarının egemenliğinin ele geçirilmesinden daha önemli bir konumdur.⁶²⁴ Yukarıda izah ettiğimiz III. Michael'in vefatının ardından yaşanan iç kargaşalar Osmanlı Devleti'ne daha rahat bir zemin hazırlamıştır.⁶²⁵ Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri hükümdarlarının fetih politikasının yönü zaten Bizans ve Balkan coğrafyası olduğuna göre doğuda yer alan Türk Beylikleriyle çok büyük bir siyasî kriz olmadığı sürece savaşmasını gerektiren bir unsur bulunmamaktaydı. Nitekim Doukas'ın eserinde de I. Murad döneminde Bizans egemenliğinin sekteye uğraması fırsat bilinerek tüm Thessalia'nın ele geçirildiği anlatılmaktadır.⁶²⁶

İmber Osmanlı Devleti'nin bu dönemde federatif bir yapı halinde bulunduğunu söylemektedir. Balkanlarda akıncı beyleri Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini kabul etmiş, devletin isteği doğrultusunda hizmetler yapan küçük beylikler çizgisindedir.⁶²⁷ Akıncılar hafif süvari birlikleridir. Kışla ve silah teminleri Osmanlı Devleti tarafından karşılanmaz. Bu ibarelerden yola çıkarak bu birlikleri küçük ve etkisiz düzensiz görmek yanlış bir husustur. Akıncı olabilmenin belirli şartları vardır. Kendi içlerinde hiyerarşik bir dağılımı ve bunların düzenlendiği

⁶²⁴ Colin İmber, **Osmanlı İmparatorluğu 1350-1650**, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006, s.17-18.

⁶²⁵ Rumeli fetihlerinin 1340'lı yıllarda başladığı düşünülürse Osmanlı Devleti yaşanan kargaşayı o kadar iyi kullanmıştı ki, Bolayır ve Çimpe kalelerinin ele geçirilmesiyle birlikte kendilerine konuşlanabilecek ve akınlarına süreklilik sağlayabilecek mevzî ve komuta merkezlerini oluşturmuşlardı. Bkz. Fahameddin Başar, "Osmanlı Akıncı Ailelerinin Balkan Tarihindeki Yeri", **Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Uluslararası Üçüncü Sempozyum TebliğleriBükreş 1-5 Kasım 2006**, C.2, Ed. Halit Eren, IRCICA Yay., İstanbul 2011, s.215. Balkan fütuhatından önce Osmanlıların, Ertuğrul Gâzi'nin vefatından sonra Anadolu'nun kuzey batı hudutlarında kalıcı olmasını sağlayan bir diğer üs ise Karacahisar kalesini ele geçirmeleridir. Osmanlı Devleti'nin Bizans İmparatorluğu'ndan ele geçirdiği ilk merkez olan Karacahisar fetihler ve iskân hareketleri için Anadolu'da ilk üs olurken Çimpe ve Bolayır'da Rumeli topraklarındaki faaliyetleri için önemli bir merkez oldu. Bkz. Fahameddin Başar, "Fatih Dönemi Öncesinde Osmanlı Bizans Münasebetleri", **Fatih ve Dönemi (Mehmed II And His Perod)**, Ed. Necat Birinci, Çev. Abdullah Şen, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yay., İstanbul 2004, s.2.

⁶²⁶ Mikhael Doukas, **Tarih Anadolu ve Rumeli (1326-1462)**, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008, s.6.

⁶²⁷ Colin İmber, **Osmanlı İmparatorluğu 1350-1650**, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006, s.17.

kuralları vardır. Bu birliklerin Osmanlı Devleti'ndeki kökeni olarak Osman Gâzi dönemi gösterilir. Balkan fütühatında önemli bir rolü üstlenen bu hudut birlikleri özenle seçilen gençlerden oluşur ve devlet tarafından seçilen komutanları tarafından yönetilir. Aslında bağımsız küçük beyliklerden ziyade buldukları mevki ve üstlendikleri görev bakımından düzenli birliklere göre inisiyatif kararlar alabilen ve uygulayabilen yapılanmalardı.⁶²⁸ Sultan I. Murad, Bizans ve Ceneviz'in ittifak politikasını dahi etkilemiştir. Ceneviz ve Bizans İmparatorluğu iki devletin birlikteliği ve düşmanlarına karşı ortak hareket etme için yaptıkları anlaşmada Ceneviz tarafından sunulan maddede bu durum görülmektedir. Anlaşmaya göre Ceneviz Sultan I. Murad'ı düşman olarak görmeyeceğini ifade etmiştir. Bu anlaşmada Sultan I. Murad'ı daha doğrusu Osmanlı Devleti'ni göstermesi bunun sadece kurulmuş bir federatif yapı değil sistemli bir organizasyon olduğuna kanıttır. İki Hıristiyan müttefikten Ceneviz Bizans İmparatorluğu'na, Sultan I. Murad'a karşı savaşmayacağını belirtmiştir.⁶²⁹

Colin İmber Osmanlı Devleti'ni kuran hanedan üyelerinin buraya hangi yolla ve nasıl geldiklerinin belli olmadığını, bunların sonradan kaleme alınan efsaneler olduğunu söylemektedir.⁶³⁰ Colin İmber belirsizlik hususunda haklıdır. Osmanlı hanedanının Anadolu'nun kuzeybatı ucuna hangi tarihlerde geldiği kesin olarak bilinmemektedir. Tamamen efsanevî bir değer kazandırılmamalıdır. Bu konuda tarihçilerin kaydettiğini belirtmek ve yeni bulgular ortaya çıkana kadar kesin bir yargı ile meseleyi kapatmak doğru bir davranış değildir. Buna en güzel örnek Bağdadî seyahatnamesinin içerdiği bilgilerin ortaya çıkması ve Ahmedî'nin kaydettiklerinin doğruluk payının artması gösterilebilir.⁶³¹

⁶²⁸ Abdülkadir Özcan, "Akıncı", **DİA**, C.2, TDVY, İstanbul 1989, s.249.

⁶²⁹ Mehmed Maksudoğlu, "14. Yüzyılda İslâm Dünyası", **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VII. İlmî Kongresi Beylikten Cihan Devletine**, Haz. Bahaeddin Yediyıldız-Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yay., Eskişehir 2000, s.35.

⁶³⁰ Colin İmber, **Osmanlı İmparatorluğu 1350-1650**, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006, s.12.

⁶³¹ Feridun M. Emecen, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş (1300 – 1600)**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2016, s.49; Ahmedî, **Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Nihad Sami Banarlı, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939, s.68; Hakan Yılmaz, "Orhan Gazi'yi Sarayında Ziyaret Etmiş Bir Seyyah Seyyah/Sufi: Seyyid Kasım El-Bağdadî ve Seyhatnamesinin Kuruluş Devri Osmanlı Tarihi Açısından Önemi", **Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi, 14-17 Ekim 2015, Tebliğler Özet Kitabı**, Osark Yay., Sakarya 2015, s.277.

Osmanlı Devleti'ni kuran aşiretin göç yolları üzerinde tarihçiler farklı güzergâh vermişlerdir. Tüm kaynaklar aynı bilgileri içermediği gibi birbirinden farklı güzergâh ve zaman dilimini işaret etmişlerdir. Bu konuda Colin İmber haklıdır. Osmanlı hanedanının hangi yolla ve ne zaman geldiği belirsiz bir vakadır. Lakin “Karakeçili” aşiretinin Osmanlı Devleti'nin kurucularıyla birlikte aynı boyu paylaştıkları bilinmektedir. Osmanlı Devleti'ni kurmuş olan boylar arasında bahsedilen göç güzergâhlarından ilk grubun verdiği bilgilerde yoğun bir şekilde Karakeçili nüfusunun varolduğu görülmektedir. Hatta Karakeçilileri'n Sultan II. Abdülhamid zamanından beri düzenli olarak Ertuğrul Gâzi'nin türbesini ziyaret ettikleri ve Söğüt'te şenlik yaptıkları bilinmektedir. Göç yollarının doğruluğu için bir ipucu olarak Karakeçili aşiretleri kullanılabilir ama kesin bir bilgiye ulaşma konusunda yardımcı olamaz. Bu hadiseden bir ipucu yakalayabilsek dahi Anadolu topraklarına ne zaman geldikleri konusunda belirsizlikleri ortadan gideremiyoruz. İlk grubun dediği gibi Alâeddin Keykubâd'ın çağrısı ile mi geldiler ya da Selçuklu Sultanları Anadolu topraklarına girdiğinden beri bu bölgedemiydiler tam olarak bir sonuç çıkarmamız mümkün değildir.⁶³² Bu durum kesin bir yargıdan ziyade bir varsayım yapmamıza yardımcı olabilir. Enverî, Osman'ın atalarını Selçuklu Sultanlarının emîri olarak kaydeder. Lakin Enverî'nin Ertuğrul Gâzi ve Osman Gâzi döneminde vermiş olduğu yanlış tarihler araştırmacıyı şüpheye düşermektedir. Bu vesileyle Osman Gâzi dönemine dair verdiği bilgiler tartışılabilir.

Osman Gâzi'nin kimliği hakkında değerlendirmeler yapan İmber söylenenlerin ekseriyetle efsaneye dayandığını ifade ediyor. Osman Gâzi ve onun silah arkadaşı olarak gösterilen Mihâl üzerinden konuya giren İmber iki farklı kronikte ele alınışına dikkat çeker. Âşıkpaşazade'nin ve Oruç Beğ'in eserindeki Mihâl tasvirinin gerçekliği yansıtmadığını söylemektedir. İmber'e göre Oruç Beğ Edirne'de yaşayan bir kişi olduğu için o bölgenin nüfuz ve söz sahibi olan ailesi Mihaloğulları'na iyi gözükme gayesiyle Osman Gâzi ve Köse Mihâl vakası

⁶³² Aşıkpaşazâde, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.6-9; Neşri, **Kitâb-ı Cihân-Nümâ**, C.1, Haz. M. Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.57. Oruç Beğ, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s.3-5; Enverî'ye göre onlar bu topraklarda Selçuklu sultanları ile birlikte geldiler. Enveri, **Düstûrnâme-i Enveri.**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.3-14; Nişancı Mehmed Paşa, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. İbrahim Hakkı Konyalı, Türkiye Yay., İstanbul [y.y.y.], s.343.

tamamıyla Oruç Beğ'in çıkarmış olduğu bir hadisedir. Âşıkpaşazade ve Oruç Beğ'in tarihlerinde anlatılan Köse Mihal figürü, onun Müslümanlığa geçmesi ve Osman Gâzi'ye sağlamış olduğu destek tamamen bir kurgu ürünüdür ve tarihsel gerçeklikten uzaktır.⁶³³ İmber burada öznel bir yargı kullanmaktadır. Edirneli Oruç Beğ'in Mihaloğulları ailesine olan yakınlığı sadece aileyi övmek ve desteklerini kazanmak amacıyla yazılmış olmayabilir. Aynı şekilde Edirneli Oruç Beğ aileye olan yakınlığı nedeniyle vakaları daha iyi öğrenmiş veya sözlü gelenekten gelen anlatılarla eserinde kaleme almış olabilir.

Colin İmber Osman Gâzi ve atası Ertuğrul Gâzi'nin köylü gelenekten geldiğini savunmuş, bu görüşün de Mihailoviç'in kroniğinde yer aldığını savunmuştur. İmber'e göre yeniçeri içerisindeki devşirme askerler kendi köylü kökenlerinin ve tecrübelerinin devletin bir imparatorluğa dönüşmesinde etkili olduğunu göstermek istiyorlardı. Bu durumda kaynak olarak bir dönem Osmanlı Devleti'nde yeniçeri olarak hizmet eden, askerlik görevi sonrasında Sırbistan'a döndüğünde yaşadıklarını gördüklerini ve duyduklarını kaleme alan Konstantin Mihailoviç'in eserinde yazdıklarını ortaya koymaktadır. İmber, Mihailoviç'in Bilecik'in fethi hadisesinde verdiği bilgilerin karıştırıldığını bu nedenle eserde Bilecik yerine Osmancık verildiğini söyler. Çek diline göre "Bile" hecesinin karşılığı kelime olarak beyaz anlamına gelmektedir. Eserdeki bu yanlışlığın Âşıkpaşazâde tarafından değiştirildiğini ve ekleme yapılarak verildiğini ifade eder.⁶³⁴ Araştırmacı makalesinde bir bakıma Konstantin'in eserini doğrulamaya, bir düzleme oturtmaya çalışmaktadır. Konstantin Mihailoviç'in çalışması kıymetli bir tarihî değer taşımaktadır. Lakin Fatih devri ile alakalı vermiş olduğu bilgiler bakımından oldukça önem arz etmektedir. İlk dönem Osmanlı siyasî tarihi hakkında vermiş olduğu bilgilerin büyük bir kısmının yanlış, tutarsız ve taraflı olduğu göze çarpmaktadır. Mihailoviç İslâm hakkındaki ifadeleri ve Türk karşıtlığı eserinin taraflı bir şekilde ele

⁶³³ Colin İmber, "Osman Gâzi Efsanesi", **Osmanlı Beyliği (1300-1389)**, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Çev. Gül Çağalı-İsmail Yerguz, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1997, s.69.

⁶³⁴ Colin İmber, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinde Düstur ve Düzmece", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz – Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.290.

alındığını gösterir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri tarihçilerinde ise diğer dini inanışlar ile ilgili yanlış ve nefret dolu söylemlere rastlanılmamaktadır.⁶³⁵

Devletin gelişmesinde itici unsur olarak gösterilen gazâ anlayışının Osmanlı Devleti'nin büyüyüp genişlemesinde yalnızca meşru bir zemin oluşturma gayesiyle oluşturulduğunu ifade eden İmber, ilk dönem Osmanlı sultanlarının İslâmi geleneğe göre oluşturulan gazâ ve cihad anlayışından uzak olduklarını söylemektedir.⁶³⁶ Bu durum tamamen asılsızdır. Orhan Gâzi dönemine ait kitabe oldukça açıktır. Bu bilgiler Bağdadî'nin vermiş olduğu bilgilerle örtüşmektedir.⁶³⁷ İmber'in gözden kaçırdığı husus Türklerdeki "Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi" anlayışıdır. İslâmiyet öncesindeki Türk Kültüründeki Türk Cihan Hâkimiyeti anlayışı İslâmiyet ile birlikte revizyona uğrayarak Gazâ ve Cihad anlayışına dönmüştür. Alplik devam etmiş, alpler ve akıncı beyler İslâmi geleneğin birer temsilcisi olmuşlardır. Bununla birlikte Gazâ ve Gazî kavramlarının gerekli şartlarının olduğunu daha önceki kısımlarımızda da belirtmiştik. Gazî Bey statüsünde olan kişilerin belirli sorumlulukları ve uyması gereken kaideler bulunmaktaydı.⁶³⁸ Hatta öyleki Osman Gâzi'nin savaşta elde ettiği ganimetten vergisini veren ve iktidarını benimseyen gayrimüslim tebaasında hakkının olduğunu ifade etmiştik.⁶³⁹

Makalesinin ilerleyen kısımlarında bu gazî ve gazâ geleneğinin Osmanlı Devleti'nde 15. ve 16. asır itibarıyla önemini kaybettiğini savunmuştur. Uç kısımlardaki akıncı beyler popüleritesini kaybetmiş bunun yerini düzenli birlikler ve büyük seferler doldurmuştur. Artık Osmanlı Devleti'nin oluşturmuş olduğu hedefler doğrultusunda yerleri yoktu. Bizans'ın yıkılışı ve Balkan fütuhatının gerçekleşmesi

⁶³⁵ Konstantin Mihailovic, **Bir Yeniçerinin Hatıratı**, Çev. Kemal Beydili, TATAV Yay., İstanbul 2003, s.14-15.

⁶³⁶ Colin İmber, "Osmanlı Hanedan Efsanesi", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.244-245.

⁶³⁷ Hakan Yılmaz, "Orhan Gazi'yi Sarayında Ziyaret Etmiş Bir Seyyah Seyyah/Sufi: Seyyid Kasım El-Bağdadî ve Seyhatnamesinin Kuruluş Devri Osmanlı Tarihi Açısından Önemi", **Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi, 14-17 Ekim 2015, Tebliğler Özet Kitabı**, Osark Yay., Sakarya 2015, s.277.

⁶³⁸ Gazî genellikle sınır beylerinin unvanı iken gazî beyin emrindeki asker ve savaşçılara Alp veya Alperen olarak unvan vermişlerdir. Bu ikisi arasında bir ayrım olduğu görülmektedir. Bkz. Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.109-110.

⁶³⁹ Orhan Fuad Köprülü, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.156.

Osmanlı Devleti'ni doğal sınırlar dediğimiz büyük toprak kütlelerine kavuşmasını sağladı. On beşinci asır itibariyle artık Osmanlı Devleti'nin sınır komşuları büyük İmparatorluklar olmuştur. Bu imparatorluklara karşı hızlı ve sonuç odaklı hareket edebilen akıncı beylerden ziyade daha sistematik ve düzenli birliklere ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç gazî beylerin veya gazânın önemini yitirdiği anlamına gelmemektedir. Nitekim on yedinci asırda bile Osmanlı Devleti'nin gazâ anlayışında olduğunu daha önce Abülkadir Özcan'ın ifade ettiği şekilde Sultan II. Mustafa'nın tahta çıkışıyla verdiği hatt-ı hümayûndan anlayabiliriz; “*düşmanlardan intikam almak için gazâyâ niyet ettim.*”⁶⁴⁰. Hatta ve hatta Sultan IV. Mehmed devrinde de seferler devam etmekte paşalar ve komutanlar, gazâyâ yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir.⁶⁴¹ Colin İmber ve yakın görüşteki diğer tarihçiler sadece belirli kroniklerin dışına çıkmayarak, büyük bir meseleyi sadece lekelemek ve önemsiz göstermek amacıyla tek taraflı inceleyerek tarihsel bir derinliğe inememişlerdir. Türk kültürünün normları ve kuruluştan itibaren asırlar arasındaki uluslararası siyasî gelişmeleri göz ardı ederek kesin bir sonuca varamayacaklardır.

Osman Gâzi'nin ve bağlı olduğu kabilenin Oğuz Boyları'nın ikinci kolundan geldiğini söylemelerinin bir düzmece olduğunu ifade eden İmber bu konuda Wittek ile aynı görüşte olduğunu söyler. Bununla birlikte Osmanlıların göçebe topluluk çizgisini tamamlandığını belirtir.⁶⁴² Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz üzere Paul Wittek'in üzerinde durduğu bu hadise ile alakalı Cezmi Karasu'nun notlarından yola çıkarak bir cevap oluşturmuştuk. Oğuz silsilenâmeleri ile ilgili yanlışlığın sebebinin Âşıkpaşazâde'den kaynaklandığını belirtmiştik. Karacahisar kalesinin ele geçirilmesi ve akabinde yaşanan gelişmeleri anlattığı kısmında Gün-Han yerine Oğuz soykütüğünden Gök-Han kolunu yazmasından dolayı bir problem oluşmuştur.⁶⁴³

⁶⁴⁰ Abdülkadir Özcan, “Türkler’de Gazâ Ruhu ve Bunun Osmanlılar’daki Tezahürü”, **X. Osmanlı Sempozyumu**, Ertuğrul Gazî’yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yayınları, Söğüt 1996, s.12-14.

⁶⁴¹ Abdülkadir Özcan, “IV. Mehmed”, **DİA**, C.28, TDVY, İstanbul 2003, s.416.

⁶⁴² Colin İmber, “Osman Gâzi Efsanesi”, **Osmanlı Beyliği (1300-1389)**, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Çev. Gül Çağalı – İsmail Yerguz – Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997, s.76.

⁶⁴³ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.29; Cezmi Karasu, “Osmanlı Vekâyinelerindeki Soy Kütükleri Hakkında Notlar”, **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel – Kemal Çiçek – Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.93.

Osmanlı kuruluş devri tarihçileri bu soykütüklerini oluştururken bir geleneğe göre oluşturmuşlardır. Nitekim bu durumu kasti ve meşru bir zemin aramaktan ziyade devletin köken olarak geldiği milleti temsil eden özellikleri yapılan incelemelerde görebilirsiniz. Emecen'in ifadesiyle Osmanlı Devleti'nin kurulduğu dönemde İslâmlaşmış ve İslâm gelenekleri etkisinde kalmış bir dönemdeyken neden ısrarla Oğuz geleneğine yöneldikleri göz ardı edilmemelidir.⁶⁴⁴ Yücel Öztürk İmber'i bu hususta destekler araştırmacılara göre; ilk dönem Osmanlı tarihçiliğine Gazâ anlayışı ne de İslâm hukuku etkileri görülmemektedir. Evliyalık diye bahsettiğimiz mitolojik gelişmeler zinciri olarak göstermektedir.⁶⁴⁵ Colin İmber aslında verdiği ifadelerle kendini köşeye sıkıştırıyor. Bu Oğuz geleneklerinin tercih edilip İslâm kültürünün tasvirinden uzaklaşıldığını söylüyor. 15. yüzyıl Anadolu topraklarında Türk kültürünün daha etkin ve baskın olduğu aşikâr bir şekilde görülüyor. İlk dönem Osmanlı kronik yazarları bu geleneği görmüş ve devletin kökenlerinin ne olduğu hakkında bir takım bilgi sahibi kimseler olduğunu biliyorlar. Bununla birlikte bu soykütüklerinin tamamının kabul edilmediği bilinen bir vakadır. İmber soykütükleriyle beraber Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı kaynaklarda anlatılan hikâyelerin günümüz araştırmacıları tarafından kısmen de olsa kabul edildiğini ifade etmiştir. Tarihçilerin bakış açısını ve zeminini ilk dönem Osmanlı Devleti'nin tarihi eserlerinde yer alan ifadeler doğrultusunda oluştuğunu söylemiştir.⁶⁴⁶ Efsanevi ve mitolojik anlatılar açısından ise Köprülü'nün vermiş olduğu ifadeleri belirtmek gerekir. Bu mitoloji ve efsaneler yalnızca Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrine ait anlatılar değildir. Dönem şartları ve tarih yazıcılığı gözönüne alındığında bu durum görülecektir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgilenen modern tarihçiler bu hikâyeleri kabul etmekten ziyade bunların köken olarak nereye dayandığını açıklamaya çalışmışlardır. Mehmed Fuad Köprülü bu efsanevî anlatıların birçok farklı devlette farklı varyasyonlarının olduğunu

⁶⁴⁴ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012, s.250.

⁶⁴⁵ Yücel Öztürk, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Hakkında Bazı Görüşler", **Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri (5-6 Kasım 2007)**, Haz. Mehmet Alparğu-Bilal Çelik, Sakarya Üniversitesi Yay., Sakarya 2008, s.212.

⁶⁴⁶ Colin İmber, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinde Düstur ve Düzmece", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.272.

belirtmiştir, köken olarak bu geleneğin başlangıcını Herodot'un tarihinden başlayarak 14. asıra kadar ulaştırır.⁶⁴⁷

Colin İmber Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yapmış olduğu çalışmalarda sürekli olarak meselenin konuşmaya değer bir kısmının olmadığını altını çizmiş, yazılan ve yapılan çalışmaların sürekli olarak yeni yanlışlıklar getireceğini ifade etmiştir. Ama müellifimiz Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yazmaktan vazgeçmemiştir. Sürekli olarak kitabî bilgi ve belgeler ışığında ilerlemeye çalışan araştırmacı içtimaî olarak meseleyi ele almamış, Türk kültürü hakkında yeterli bir bilgi birikimi ve araştırmasında bulunmamış, salt tarihî kaynaklar ile meseleyi basitleştirmekten öteye geçememiştir. Elindeki mevcut bilgi ve malzeme ile bir yargı ortaya koymak yerine meselenin sonlandırılmasını ısrarla dile getirmiştir. Bir tarihçinin görevi bir meseleyi kapatmaktan, "kara delik" olarak betimleyip uzaklaşmaktan ziyade yazılanları takip ederek ipuçlarını ve dönem şartlarını inceleyerek meseleyi açıklığa kavuşturmadır. Bu konuda Elizabeth A. Zachariadou'nun **İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler** adlı makalesi İmber için bir yol gösterici olabilir. Müellif Osmanlı tarihinin düstur ve düzmece olarak adlandırılan anlatıların doğru yanlarını ve bunların nasıl ele alınması gerektiğini dikkatli bir şekilde incelemiştir. Müellif **Yahşi Fakih Menakıbnâmesi** ile Enverî'nin eserini karşılaştırarak bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Balkan fütuhatına geçişte Ömer Lütfi Barkan'a yakın bir görüş ortaya koyan Zachariadou yargılamaktan ziyade eleştirel bir değerlendirmede bulunmuştur.⁶⁴⁸ Bu konuda Colin İmber'in tahlili genel hatlarıyla destekçi bulmasına rağmen yanlış yöntem izlemesinden dolayı eksik kalmış, gerçekten de bakmak istediği şekilde kara bir delik oluşturma gayretiyle oluşturulmuştur.

4.8. Feridun Emecen'in "İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri" Adlı Çalışmasının Değerlendirilmesi

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında çalışma yapan araştırmacıların

⁶⁴⁷ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.46.

⁶⁴⁸ Elizabeth A. Zachariadou, "İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.394.

başında gelen Feridun M. Emecen, sadece mesnetsiz ve içi boş iddialarla yaklaşmaktansa fikirlerini sağlam bir zemine oturtarak olayları tarihsel bir bütünlülük içerisinde ifade etmiştir. Ne Lindner gibi öznel ifadelere yer vermiş ne de İmber gibi meselenin konuşulmaya değer bir yanının olmadığını savunmuştur. İki araştırmacının aksine Wittek'in gazâ terosi üzerinde yoğunlaşmış ve Osmanlı Beyliği tarihini diğer Türk kaynaklarında verilen bilgilerle, Osmanlı Devleti'nin tarihini anlatan ilk kronikleri karşılaştırarak bir temellendirme yapmaya çalışmıştır. Feridun M. Emecen'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yapmış olduğu çalışmaların en çok göze çarpan yönü modern tarihçilerin birçoğunun düştüğü hataya düşmemiş olmasıdır. Kendisini karar verme veya yaftalama mecrasında olan bir hâkim gibi görmemiştir. Müellif bu yönüyle Osmanlı Devleti'nin kuruluş tartışmalarında görüş ve teori oluşturan diğer tarihçilerden keskin bir çizgiyle ayrılmıştır. Batılı araştırmacıların sürekli olarak dikkat çekmek istedikleri lakin tam anlamıyla oluşturamadıkları pozitivist tarihçilik anlayışını uygulamıştır.

Feridun M. Emecen, ilk olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yapılan araştırmaların kısmı bir dairede kalmasından yakınmaktadır. Meselenin spesifik bir yönünün olması, bu yönü itibariyle şüpheli yaklaşımla değerlendirilmeye çalışılmasından ve konu hakkında yapılan araştırmalarının sayısının azlığından yakınmaktadır. Başlangıç noktası olarak da sonucunda bir şey elde edemeyeceğiniz bir çalışma olarak görülmemesini tam aksine yapılan her araştırmanın bu meseleye bir nebze katkı sağlayacağını düşünerek daha fazla araştırmacının yönelmesini istemektedir.⁶⁴⁹ Daha önceki başlıkta değindiğimiz ve Colin İmber'in meseleye yaklaştığı iç karartıcı ve bir kara delik olarak bahsetmesinden oldukça farklı bir ılımlı yaklaşımla bir bilimsel araştırmacının bakış açısının ne olması gerektiği konusunda izlenim sağlamıştır.⁶⁵⁰

Devam eden kısımlarda bir literatür değerlendirmesi yapan Emecen Osmanlıların göç yolları ve Osman Gazî'nin ataları hakkında vermiş olduğu bilgileri değerlendirmiş, bu kaynakların sistematik bir şekilde oluşturulmasından ziyade birbirlerinden kısmen yararlanıldığını ifade ederek bu ana çizginin, Ertuğrul Gazî'nin

⁶⁴⁹ Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Kitabevi Yay., İstanbul 2003, s.21.

⁶⁵⁰ Colin İmber, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinin Kaynakları", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.39.

Anadolu'nun kuzeybatı hudutlarına gelmeden önce verilen bilgilerin düzensiz ve güvenilirliğinin tartışılır olduğunu söylemiştir. Bu hususlarda da bir değerlendirme yapabilmek için Türkiye Selçuklu devrinde kaleme alınmış, birincil yerli kaynaklara başvurulması gerektiğini ifade etmiştir. İbn Bibî'nin vermiş olduğu bilgiler doğru olsa bile Osmanlı kroniklerinde yer alan Osmanlıların göç yolları ve Kayır Han hakkında verilen bilgilerin birbiriyle bağdaştırılması gerekmektedir. Farklı dönemlere ait bu yerli kaynaklar arasında böyle bir bağdaştırma Emecen'in ifadesine göre daha mümkün değildir. Sağlam dayanak ve temelleri olan bilgi birikimi sağlanmamaktadır ve çıkış noktası olarak seçilmesi gereken kronik mevcut durumda Ahmedî'nin eseridir.⁶⁵¹ Günümüze akseden bu sorunların temelinde ise Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında sözlü geleneğin hâkim olduğu anlayıştır. Göç meselesi ve devletin kuruluşu ile ilgili verilen hikâyeler bir şekilde nesilden nesile aktarılırken karışmış veya iç içe geçmiş olabilir.⁶⁵²

Feridun M. Emecen'in bir diğer önemli izahı Osmanlıların Karesioğulları'nı nüfuzu altına alması ve kendilerine bağlamaları ile ilgilidir. Karesioğulları'nın Orhan Gazî döneminde Osmanlı Devleti'ne bağlanmasını beylikten Osmanlılaşmaya ilk adım olarak görüldüğüne işaret eder. Osmanlı Devleti'ni homojen bir yapı olarak açıklayan yorumlara karşı Osmanlı Devleti'nin bu dönemde önemli bir siyasî politika güttüğünü ifade ederek cevap verir. Osmanlı Devleti Karesioğulları'nın iç karışıklıklarını ve bölünmelerini lehine kullanabilmeyi başarmıştır. Onların bilgi ve tecrübeleri sayesinde deniz seferlerine de başlayabilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Kuruluş devrinde her kesimden insan ve zümrenin olduğunu vurgulayarak bir birleşmeye dikkat çeker. "Osmanlılaşma" diye tabir edilen bu hareketin sistemli bir politika olmadığını göttükleri iyi idare ve seyahatnamelerde de geçtiği gibi civar beyliklerle kurdukları iyi ilişkilerin planlanmamış olumlu bir neticesi olarak görür.⁶⁵³

Aynı zamanda çağdaşı diğer beyliklere nazaran Osmanlı Devleti'nin sürekli olarak Balkan istikametli fetih politikalarının izlemesi Anadolu topraklarında ise yukarıda izah ettiğimiz gibi ancak meşru bir zeminde yasallaştırabildikleri vakalarda

⁶⁵¹ Emecen, **a.g.e.**, s.31-35.

⁶⁵² Emecen, **a.g.e.**, s.21

⁶⁵³ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012, s.42-43.

beylikleri nüfuzları altına almaları jeopolitik konumun avantajını iyi kullanmak gibi lanse edilse de Emecen için tatminkâr olmamıştır. Müellif Osmanlı Devleti'nin kuruluş evresinde ortaya çıkartılan bu profilin varlığını tarih sahnesinde yeni yeni ortaya koymaya çalışan bir topluluğa göre aykırı olduğunu söylemektedir. Emecen'e göre henüz daha yeni kurulan bir oluşumun izlediği politika ve yapılan hamleleri oldukça sistematik ve disiplinli, bilinçli bir yapı izlenimi kazandırmaktadır. Mevcut kaynak sorunundan dolayı açıklanamayan bu faktörü şu anda jeopolitik konum ile bağdaştırmaktan başka öteye geçilememiştir.⁶⁵⁴ Bu disiplinli ve sistemli davranışları daha açık izah etmede önemli olacağını düşündüğüm bir tespiti belirtmek isterim. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında daha önceki kısımlarda Selçuklularda da örnekleri görülen istimâlet politikasının önemli bir uygulaması savaştan Alplerin ve neferlerin esir alabilme hakkı olduğu bilinmektedir. Lakin Osman Gâzi döneminde gazâlarda askerlerin esir edindikleri görülmemektedir. Orhan Gâzi döneminde görülse de devlet tarafından müdahale edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin kültür hayatı üzerine araştırma yapan Necdet Öztürk bu uygulamalar hakkında bilgi vermektedir. Necdet Öztürk'e göre esir alımı iki nedenden dolayı istenmemektedir. Devlet yeni kurulduğu ve bir takım ekonomik faaliyetleri bir zemine oturtmadığı için üserayı belirli işlere yerleştirme imkânı yoktur. Diğer bir neden ise bölgede Osmanoğullarının idaresine duyulan sempati ve ilgiyi devam ettirme gayrimüslim unsurların Osmanlılardan korkmamalarını sağlamaktır. Orhan Gâzi dönemine dair Osmanlı Devleti'nin ilk esir ticareti kaydını Aşıkpaşazâde'nin tarihinden nakleden müellif Orhan Gâzi'nin gazîlerinin elde ettiği tüm üserayı satın aldığını beyan eder.

⁶⁵⁴ Emecen, **a.g.e.**, s.55; Ayrıca Palekanon muharebesine değinen Emecen burada tarihçilerin gözden kaçırdığı bir olaya dikkat çekiyor. Bu seferde Orhan Gâzi'nin güçlü bir istihbarat ağının varlığına ve düzenli birliklerine dikkat edilmesi gerektiğini söylüyor. Orhan Gâzi'nin ne denli güçlü bir haber alma ağı vardı ki Bizans İmparatorluğu'nun kendisi üzerine sefere geldiğini biliyordu. Bunun yanısıra iyi gizlenmiş ve atlı birlikler dışında disiplinli yaya kuvvetlerinin de olması, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında bu kadar merkezi ve sistematik bir yapıya sahip olması ve bu seferin Pachymeres gibi bir kronikte yer alması birçok tarihçinin basit çoban sürüsü tabirine uymuyor. Bkz. Emecen, **a.g.e.**, s.59; Bu durum dikkate alınarak, Enveri'nin **Düsturnâme** adlı eserinde vermiş olduğu göç bilgileri bağdaştırılabilir mi? Enveri'nin Osman Gâzi'nin ataları hakkında vermiş olduğu bilgileri hatırlarsak bu kişilerin Selçuklular ile birlikte Anadolu topraklarına geldiğini ve onların yanında olduklarını ifade etmişti. Bununla birlikte bazı seferlerde Osman Gâzi'nin atalarının vazifelendirildiğini ifade ettiğini de hatıra getirirsek Osmanlı Devleti'nin kurucuları ve ataları geçmişten beri büyük bir devletin görevlendirilmesinde yer almışsa kuruluş yıllarındaki teşkilat yapılanmasının yeni var olan oluşuma göre oldukça disiplinli olmasını açıklamaya yardımcı olabilir. Tabi bunlar sadece bir ihtimal olarak değerlendirilebilir ve kronikte verilen bilgilerin zeminlendirilmesine yardımcı olabileceği bakış açısı yaratılabilir maksadıyla düşünülebilir. Bkz. Enveri, **Düsturnâme-i Enveri**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.14-16.

Bu oldukça akıllı bir siyasettir, Orhan Gâzi iki tarafın da gönlünü kazanmayı başarabilmiştir.⁶⁵⁵

14. yüzyıldaki gazâ anlayışını değerlendiren Emecen kendinden önce görüş bildiren Lindner, Jennings, İmber gibi tarihçilerin bu konudaki itirazlarını izah ederek değerlendirmiştir. Bu müelliflerin 14. asır Anadolu coğrafyası hakkında kaleme alınan tarihlere gazâ ve gazî terimlerinin olmadığı üzerine iddialarını çürüten Emecen, dönem kaynaklarında Arif Çelebi, İbn Bibi, İbn Battuta, Hoyî'nin tarihlerinde gazî ve mücahid kelimelerinin geçtiğini belirtir. Bu kaynaklarda geçen gazâ, gazî ve mücahid kavramlarının gayrimüslim unsurlara karşı yürütülen savaşlarda yer alan askerlere ve komutanlara isnad edildiğini ifade eder. Emecen Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda gazâ ve cihad anlayışını önemli bir unsur olarak görmüş, Wittek'in oluşturmuş olduğu teorisinin dar kapsamda kaldığını savunmuştur. Bu durumun tam olarak açıklanabilmesi için yalnızca Osmanlı odaklı değil çağdaşı diğer beyliklerin ve beylikler öncesindeki gelişmelerin ve kitabî bilgilerin incelenmesiyle izah edilebileceğini belirtmiştir.⁶⁵⁶ Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin kuruluş evresindeki gazâ faktörünü yeniden değerlendirmeye alan araştırmacıların gazâ anlayışını meşru bir bahane olarak algılamalarına karşı çıkar. Müellif Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda avantaj sağlayan bu unsurun sadece yağma-talan ve ganimet elde etmek adına yapılmış olmasının kabul edilemeyecek bir görüş olduğunu söylemektedir. Birçok araştırmacı bu içi boş iddialarını doldurmak için sistematik bir yanlış bilgi ve yorum yoğunluğu oluşturulduğunu savunur. Tevâif-i Mülûk devrinin incelendiği zaman gayet açık bir şekilde mezkûr amilin diğer beyliklerde de yaygın bir şekilde kullanıldığını belirtir.⁶⁵⁷

Son olarak Feridun M. Emecen'in Osmanoğulları'nın soykütüğü ile alakalı görüşlerini değinelim, **Oğuzlar Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri**5. Uluslararası **Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu**'nda Osmanlıların menşei ve Kayı boyu mensubiyeti hakkında bir tebliğde bulunan araştırmacı öncelikli olarak kroniklerdeki

⁶⁵⁵ Necdet Öztürk, **14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi Devlet Düzeni Sosyal Hayat**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2014, s.176-177.

⁶⁵⁶ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012, s.119-126.

⁶⁵⁷ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012, s.132-137.

silsileleri inceleyerek tenkit etmiş ve modern tarihçilerin zaman içerisinde Osmanlıların menşei hakkında ortaya koydukları görüşleri değerlendirmiştir. Son dönemlerde özellikle Halil İnalçık'ın üzerinde durmaya çalıştığı sahte kimlik inşası olarak tabir ettiği meseleyi kendi üslubu ile ele almıştır. Emecen'e göre kesin bir ifade vermek oldukça yanlıştır.

Feridun M. Emecen, M. Fuad Köprülü'nün Kayı boyu hakkında yaptığı birçok bilgiyi desteklese de, Anadolu topraklarına Selçuklu sultanlarıyla birlikte geldiklerini kabul etmemektedir.⁶⁵⁸ Bu ayırmda Alâeddin Keykûbad devrinde Harzemşahların ortadan kaldırılmasıyla Anadolu topraklarına yerleşmiş olabilecekleri iddiası üzerinde durmaktadır. Daha önce bizim de Orhan Köprülü, Erol Kürkçüoğlu ve Hasan Geyikli'nin örnekleriyle ifade ettiğimiz, 16. asır tahrir defteri kayıtlarında Anadolu'nun birçok yerinde geçen Kayı kökenli yer adlarının verilmesinin önemli bir unsur olduğuna değinmiştir. Halil İnalçık'ın II. Murad devrinde Osmanlı Devleti'nin kendini Timur Devleti'nin karşısında köken olarak daha üstün olarak göstermesinden ziyade varolan mevcut bilginin tekrardan ele alınarak köklü bir şekilde anlatılması olarak görülebilir.⁶⁵⁹ Kısacası Feridun M. Emecen Osmanlı Devleti'nin kurucularının etnik menşei hususunda yapılan çalışmalarda net bir şekilde Kayı mensubiyetinin olmadığını ifade eden araştırmacalara karşı çıkmıştır. Kendisi direkt olarak Osman Gâzi'nin atalarının Kayı

⁶⁵⁸ Mehmed Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.78.

⁶⁵⁹ Feridun M. Emecen, "Kayılar ve Osmanlılar Sahte Bir Kimlik İnşası mı?", **Oğuzlar**, Ed. Tufan Gündüz-Mikail Cengiz, Ankara 2015, s.243-244; Sürmeli çukurunda yer alan Mahandağ isminin kökeninin Kayılar'dan dolayı gelmiş olabileceği ihtimali üzerinde durulmaktadır. Anadolu'nun kuzey toprakları Kilikya yöresi, Sivas ve Erzincan havalisindeki birçok yer adının Kayı kökenli olması bu topluluğun İnalçık'ın ifade ettiği gibi sadece Timur'a üstünlük sağlama amacıyla uydurulması pek mümkün değildir. Bununla birlikte Anadolu'da birçok Kayı zümresinin bulunduğu kayıtlar nitelikte olan tahrir defterlerinden başka, Selçuklu zamanında kurulan Artuklular ve daha sonra II. Beylikler devrindeki Candaroğulları gibi Kayı kökenli topluluğun olması Osmanlıların Anadolu topraklarına ilk göç dalgasıyla geldiğini kanıtlayabilmek için yetersizdir. Çünkü Anadolu'ya Türk nüfuslarının muhacereti bir seferde olmuş bir hadise değildir. On birinci asırdan başlayıp on dördüncü asra kadar devam eden bir harekettir. Osmanlıların en net ve kesin gözüyle bakabildiğimiz atası Ertuğrul Gâzi'nin Anadolu topraklarına ne zaman geldiği kesin bir tarihle belli değildir. Sadece çeşitli varsayımlar ve görüşlerle bu hadise izah edilebilir. Henüz açıklanabilir bir vaziyette değildir. Bkz. Hasan Geyiklioğlu, "Sürmeli-Çukuru'nda Kayılar", **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, sy. 12, Erzurum 1999, s.251; Erol Kürkçüoğlu, "Kayıların Anadolu'ya Gelişi", **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Ankara 1999, s.179-180; Orhan Fuad Köprülü, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Yeni Türkiye**, sy.31, Ocak-Şubat 2000, s.38; Yaşar Yücel, "Candaroğulları", **DİA**, C.7, İstanbul 1993, TDVY, , s.146; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.1, TTK. Yay., Ankara 1972, s.98.

boyuna bağılı olduğunu ifade etmesede içi boş şekilde olmadığını söylemenin yersiz olduğuna değinmektedir. Karakeçili meselesine değinen Emecen, bu topluluğun tahrir kayıtlarında yer almasına dikkat çekerek; Osmanlı Devleti'nin tarihi kayıtlarında ve belgelerinde yer alması nedeniyle Osmanlılar'ın kökenleri hakkında önemli bir yol gösterici olabileceğini söylüyor.⁶⁶⁰

Karakeçililer hakkında yazılan araştırmalara baktığımızda Feridun M. Emecen'in haklı olduğunu görmekteyiz. İlk olarak Faruk Sümer'in **Diyanet İslâm Ansiklopedisi'nde** "Karakeçililer" hakkında yazdığı maddeyi incelediğimizde mezkûr topluluğun, Anadolu'da birçok farklı bölgede yayılmış konumda olduğunu görmekteyiz. Lakin ilk rastlandığı dönem 14. yüzyıl olarak gösterilir. Ana çıkış noktası ise Ankara, Urfa ve Mardin yöresidir.⁶⁶¹ Urfa ve Mardin bölgesini incelediğimizde buranın eski sahipleri olan Artukluların, Kayı kökenli olduğunu bildiğimize göre bu Karakeçili aşireti de bir şekilde aynı boydan geldikleri Artuklular bünyesine dâhil olmuş daha sonra Anadolu'nun farklı bölgelerine farklı isimlerle yayılmışlardır. Remzi Ataoğlu da "Kayı Boyu Hakkında Bazı Bilgiler" adlı makalesinde Karakeçili aşiretinin 14. asırdan itibaren Anadolu coğrafyasının muhtelif bölgelerine yayıldığını belirterek Söğüt civarındaki Karakeçili aşiretinin mensuplarının bir gelenek halinde Ertuğrul Gâzi türbesinde tören düzenlediklerini belirterek: Sultan Abdülhamid döneminde bu törenlerin resmi bir hale getirildiğini ifade ediyor. Sultan II. Abdülhamid'in kendisini ziyaret eden Alman İmparatoru'na Karakeçili aşiretinin mensuplarını akrabalarını olarak takdim ettiğini söylüyor.⁶⁶² Feridun M. Emecen Gazâ ideolojisi meselesinde Wittek ile yakın görüşleri benimsemiş olsa da Osmanlı Devleti'nin kurucularının etnik kökeni meselesinde hem Wittek hem de İnalçık'ın görüşlerini kabul etmemekle birlikte peşinen hüküm vermenin yanlış olduğunu vurguluyor. Eldeki belge ve bulgular dönemin Anadolu coğrafyasında Kayı ve Avşar boylarının ağırlıkta olduğunu gösteriyor. Hem tahrir

⁶⁶⁰ Feridun M. Emecen, "Kayılar ve Osmanlılar Sahte Bir Kimlik İnşası mı ?", **Oğuzlar**, Ed. Tufan Gündüz-Mikail Cengiz, Ankara 2015, s.242.

⁶⁶¹ Faruk Sümer, "Karakeçili", **DİA**, C.24, TDVY, İstanbul 2001, s. 427-428.

⁶⁶² Remzi Ataoğlu, "Kayı Boyu Hakkında Bazı Bilgiler", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.121.

defterleri hem de tarihsel arka plan düşünöldüğünde Osmanlı Devleti'nin Kayı boyu mensubiyeti imkânsız bir portre olarak durmamaktadır.

15. asrın sonlarında ve 16. asırda kayıt altına alınan tahrir defterlerini inceleyen Yunus Koç, modern tarihçiler arasında Ömer Lütfi Barkan'ın önemine değinmiş olduğu Osmanlı Devleti'nin bu resmi kayıtlarının, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili öneminin oldukça büyük olduğunu vurgulamıştır. Yunus Koç, Âşıkpaşazâde ve Neşri'nin eserlerinde geçen yer adlarını inceleyerek bunların tahrir defterlerindeki karşılıklarını göstermiştir. Kuruluş dönemine göre geç bir dönemde kayıt altına alınmış olsalarda verdikleri bilgiler açısından meseleyi açıklayıcı bir belge niteliği taşırlar. Osman Gazî döneminde ele geçirildiği kroniklerce kaydedilen birçok belde ve şehrin tahrir defterlerindeki karşılığının hemen hemen aynı olduğu göze çarpmaktadır. Buradan kroniklerde verilen bilgilerin birçoğunun yanlış ve uydurma bilgiler olmadığı anlaşılmaktadır.⁶⁶³ Bu bakış açısıyla meseleye yaklaşıldığında Emecen'in **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri** adlı eserinde bahsettiği gibi meseleye katkı amaçlı yapılan her çalışma bizi muhakkak bir doğru yargıya ulaştıracaktır.⁶⁶⁴ Osmanlıların Kayı mensubiyetinde tahrir defterlerinin katkısını savunan Emecen bu hususta Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Anadolu topraklarının garp hudutlarında Kütahya, Manisa, Eskişehir havalisinde varolduğunun en büyük kanıtlarından birisi olarak gösterir.⁶⁶⁵ Bununla birlikte Artuklulardan itibaren Karakeçili aşiretinin yayılma alanları incelendiğinde Osmanlı Devleti'nin kroniklerde yer alan göç haritası ile bağdaştığı gerçeği de yabana atılmamalıdır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Candaroğulları ile Osmanlıların aynı boya mensup oldukları kaynaklar tarafından gösterildiği gibi kuruluş evresinde Candaroğulları Beyliği'ne bağlı olduklarını hatıra getirmek gerekir. Tüm bu yargı ve ifadeler doğrultusunda Osmanlı Devleti'nin kurucularının mensup olduğu boyun

⁶⁶³ Üçler Bulduk, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Kurucuları Hakkında", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.86; Yunus Koç, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Problemi ve Tahrir Defterleri", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.100.

⁶⁶⁴ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012 s.21.

⁶⁶⁵ Feridun M. Emecen, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Dair", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.56.

Kayı olmadığını iddia eden zümrelerin içi boş bilgilerden ziyade yerine sağlam deliller ile Kayı değilse hangi boya mensup olabileceğini ifade etmeleri gerekir.

Feridun M. Emecen'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı görüşlerini hülâsaten sıralayacak olursak;

Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesi ile alakalı temellendirilmesi gereken şey Türkmen kaynaklarında Osmanlı Devleti'ne bakış ve dönem Anadolu coğrafyasının siyasî, kültürel, iktisadî yansımalarının incelenmesidir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu gibi oldukça tartışmalı ve şüpheli bilgi birikiminin olduğu bir konuda asla ve asla kesin yargılardan uzak durulmalıdır. İlk Osmanlı kronikleri incelenirken bu kaynakları oluşturan toplum ve müverrihlerin sözlü kültürden geldiği unutulmamalıdır. Önemli olan bu hadiselerin nesilden nesile aktarılırken değişikliğe uğrayan kısımları ortaya çıkarılmalıdır. Gazâ ideolojisi Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda temel meselelerden biridir. Bu sadece Osman Gâzi ve Orhan Gâzi'ye özgü bir âmil değildir. Batı Anadolu Türk beyliklerinin birçoğu gazâ ideolojisiyle hareket eden topluluklardır. Lindner ve İmber'in görüşlerinin aksine Osman Gâzi ve Orhan Gâzi döneminde yapılan bazı uygulamalar ve stratejiler (Palekanon Savaşı örneğinde olduğu gibi) devletin kurucularının oldukça geniş bir istihbarati ağa mensup sistemli ve disiplinli bir yapı içerisinde hareket eden zümrelerdir. Yeni kurulan bir teşkilata göre oldukça başarılıdır. Kayı boya mensubiyeti ise kesin olmamakla birlikte mevcut bilgi birikimi ve kaynaklar ışığında yakın bir görüştür.

4.9. Halil İnalçık'ın "1302 Senesi Bapheus Zaferi" Esası Üzerine Değerlendirmesi

Öncelikle Halil İnalçık'ın Bapheus muharebesi üzerine yapmış olduğu değerlendirmeyi izah etmeden Bapheus'un nerede bulunduğunu, Osmanlı ve Bizans kroniklerinde bu bölgenin fethinin nasıl verildiğini belirtelim. Bapheus ismi "Boyacı" manasına gelmektedir. Bizanslıların "Boyacı" ismini verdikleri bölge Osmanlılar tarafından ise "Koyunhisar" olarak adlandırılır.⁶⁶⁶ Bapheus muharebesi bazı kroniklerde aktarılırken bazılarında ise bir bilgi verilmemiştir. Osmanlı Devleti'nin başlangıcından itibaren hem Osmanlı kroniklerinde hem de bir Bizans

⁶⁶⁶ Bilge Umar, **Türkiye'deki Tarihsel Adlar**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993, s.152.

kroniğinde yer alan ilk savaş olması hasebiyle oldukça önemlidir. Objektif tarihçilik anlayışı çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin mevcut kaynaklar doğrultusunda ilk büyük zaferi olarak kabul edilir. Bapheus muharebesi Osmanlı Devleti'nin Bitinya coğrafyasında kalıcı olabilmesini sağlayan bir zaferdir. Çimpe Kalesi'nin ele geçirilmesi Balkan fütühatı için nasıl bir önem arz ediyorsa Bapheus muharebesini de bu çerçevede değerlendirdiğimiz zaman tam manasıyla İnalçık'ın işaret ettiği husus anlaşılabilir.

İlk dönem Osmanlı kroniklerinden sadece **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman**'ın, daha sonra 15. asır tarihçilerinden; Aşıkpaşazâde, Neşrî ve İdris-i Bitlisî'nin Bapheus muharebesine değindiğini görmekteyiz. Bunların dışında kalan kronikler sefer hakkında malumat vermemişlerdir. Ahmedî ve Enverî ise tarih belirtmeyerek hadiseye değinmiştir. Öncelikle Bapheus muharebesi hakkında, kaynaklarda geçen şekliyle bir izah edelim. Akabinde, Halil İnalçık'ın Osmanlı Devleti'nin ve saltanatının kuruluşunu neden bu zafer ile başlattığını açıklayalım.

Anonim Tevârih, Osman Gâzi'nin Köprühisar'ı ele geçirmesinin akabinde İznik muhsarasına başlamasının ardından İznik'ten İstanbul'a bir haber gönderildiğini ve yardım talep edildiğini belirtir. Ahalinin veya kale idarecilerinin İstanbul'a gönderdiği haberde; “*Üzerümüze Türk geldi, bizi zebun itdi. Taşra çıkartmaz oldı, âciz kaldık. Eğer bize dermânun varise eyle, yohsa bizi zebun itdi, oğlumuzla kızımızla esîr iderler, veyâhud açlıktan kırılırız, eğer bize dermân itmezsenüz.*” demişlerdir.⁶⁶⁷ Bahsedilen yardım talebinden Bizanslı tarihçi Pachymeres de bahseder; “*İmparatora topraklarımızın düşmanlarla dolu olduğunu bildirmiştik.*”⁶⁶⁸ ifadesiyle **Anonim Tevârih** ile Bizanslı tarihçinin verdiği bilgilerin çelişmediğini görmekteyiz. Pachymeres'e göre Osman Gâzi'nin göndermiş olduğu öncü birlikler komutan Mouzalon ve askerlerine karşı harekete geçmiş lakin başarısız olmuşlardır. Ardından Mouzalon bu yüz kişilik birliğin peşine düşmüşse de muvaffak olamamıştır. Osman Gâzi ve askerlerinin kendi üzerlerine doğru harekete geçmelerine neden olmuşlardır. Osman Gâzi'nin ordusunun hakkında sayısal olarak

⁶⁶⁷ **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992, s.11.

⁶⁶⁸ Georges Pachymeres, **Bizanslı Gözüyle Türkler**, Haz. İlcan Bihter Barlas, İlgi Kültür Sanat Yay., s.75.

bir ifade belirtmeyen Pachymeres mezkûr birliklerin Bizans kuvvetlerinden ve Alanlar'dan sayıca üstün olduğunu belirtiyor. Bizans kuvvetlerinin iki bin civarında olduğuna değinen Pachymeres askerlerin Osman Gâzi'nin birliklerinden zayıf olduğunu belirterek mevcut ekonomik durumun yaratmış olduğu sıkıntıların askerlere de psikolojik olarak yansıdığını söylüyor. Bizans kuvvetlerinin Osman Gâzi karşısında kaçarak dağıldığını belirten müellif Alanlar'ın firar eden askerleri korumak için taaruza geçmesinin de durumu değiştirmedğini, Osman Gâzi'nin emrindeki asker ve komutanlarının mutlak galibiyeti ile sonuçlandığını yazmıştır. Pachymeres, Bapheus mağlubiyetinin gelecekte yaşanacak felaketlerin ilk filizlenmesi olduğunu belirtmiştir.⁶⁶⁹

Anonim Tevârih'te İznik şehrinin bir tasviri yapılarak mezkûr kale hakkında malûmat verilmiştir. Burada, şehrin kalabalık bir nüfusa sahip olduğu belirtilir. Anonim, kaleye saldıran gâzilerin şehrin kalabalık nüfusundan çekinmediğini kahramanca savaşmak istediklerini destansı bir şekilde anlatmıştır.⁶⁷⁰ İznik ahalisinin yardım talebi karşısında imparatorun gönderdiği yardımı anlatan **Anonim Tevârih**, gâzilerin imparatorun gönderdiği yardım birliklerinde bir adamı olduğunu ve daha sahile çıkmadan oraya vardıklarını, düşmanı mağlup ettiklerini ve birçoğunun öldürüldüğünü belirtir. İmparatorun bu durum karşısında çaresiz kaldığını, aynı şekilde İznik'teki ahali ve idarecilerin başka dayanakları kalmadığından ötürü şehri gâzilere teslim ettiğini yazmıştır.⁶⁷¹

⁶⁶⁹ Pachymeres, **a.g.e.**, s.75-76

⁶⁷⁰ "Ol vakit kim gâziler iyiyidi. Her biri bir ejderhâyidi eğer adam başına bin kafir gelse yüz döndürmezlerdi." **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Nihat Azamat, s.11. Halil İncalcık **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman**'ın vermiş olduğu bu bilgilerin yanlış olduğunu söylemektedir. Latin topluluklarının istilasından sonra tekrar egemenliği eline alan Bizanslıların bu bölgeden tekrar İstanbul'a göç hareketinin başladığını ifade ediyor. Halil İncalcık, "Osman Gâzi'nin Nicea Kuşatması ve Bapheus Muhaberesi", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy – Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yay., Bursa 1996, s.28.

⁶⁷¹ Pachymeres'ten farklı olarak **Anonim Tevârih**'te İznik ve İstanbul arasındaki kalan bölge için destansı hikâyeler anlatılmaktadır. Bir din âliminin bu bölgedeki ahaliyi İslâmiyet'e geçmelerini tavsiye ettiğini gayrimüslimlerin onla dalga geçmesi üzerine içlerinden birisini tahta kılıcı ile ikiye ayırdığını ve sonrasında bu bölgedekilerin İslâmiyet'e geçtiği söylenir. Ayrıca bir Rum komutanının cüzam hastalığına yakalanan kızının bu bölgedeki kaplıcalar sayesinde şifa bulduğunu herkesin bu bölgeye yerleştiğini anlatır. **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992, s.11-13. Meselenin aslı Anadolu'nun kuzeybatı uçlarında yapılan seferlerin sürülen veya kaçan halkın bu bölgede sıkışmasıdır. Bölgenin kalabalık bir nüfusu ve ganimet imkânının hayli fazla olması nedeniyle gâziler tarafından fütuhatının gerçekleştirilmesini sağlamıştır.

Neşrî'nin **Kitâb-ı Cihan-Nümâ** adlı eserinde bu sefer ile ilgili farklı bilgiler verilmektedir. Neşrî, Osman Gâzi'nin düşmana karşı Sultan Alâeddin Keykubâd'dan yardım talebinde bulunduğunu, sultanın da bu durum karşısında bölgedeki tüm birliklerin Osman Gâzi'ye destek olmasının emrini verdiğini lakin daha sultanın yardımları ve hediyeleri gelemeden mücadelenin vuku bulduğunu, Osman Gâzi'nin de muvaffak olduğunu söylemiştir. Neşrî'ye göre hükümdarlık alametleri olan Alem, Tabl, At, Kılıç ve Hilat bu olaydan sonra gelmiştir. Sultandan gelen bu alametlerin akabinde son Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubâd'ın vefat ettiğini belirterek Osman Gâzi'nin istikbalini kazandığını bildirir.⁶⁷² Neşrî'nin hayatı hakkında çok bilgi birikimi olmasa da kendisinin Yavuz Sultan Selim'in döneminde Bursa'da vefat ettiği ve mezkûr yerde müderrislik yaptığı biliniyor. Vermiş olduğu bilgileri sözlü gelenekle birlikte duymuş ve kroniklerden edindiği bilgi ile en doğrusunu vermiş olabilir. Bu sebeple diğer kroniklerden bir adım önde olma ihtimalini unutmamak gerekir.⁶⁷³

İlk Osmanlı kroniği diyebileceğimiz eser olan Ahmedî'nin **Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman** adlı menakıbnâmesinde Osman Gâzi'nin dönemi oldukça hülâsa ve detaylandırılmamış bilgiler içerir. Osman Gâzi'nin fetihlerine değinen Ahmedî, Osman Gâzi'nin dört kaleyi aldıktan sonra Köprühisar'a yöneldiğini, her yana asker saldığını, Bursa ve İznik taraflarını ele geçirdiğini kaydetmiştir. Ahmedî'nin vermiş olduğu bilgiler diğer kroniklerle çelişmemektedir. Büyük ihtimalle Köprühisar'dan sonra "*her yana asker saldı*" ifadesini kullanması Osman Gâzi'nin Bapheus'tan sonra Paflagonya ve Menderes bölgesinden gelen göçlerle İznik ve İzmit havalisindeki düz ve geniş araziye ele geçirmesini işaret ediyor. Ahmedî eserinde Osman Gâzi dönemi ile ilgili tarih vermese de vermiş olduğu bilgilerin diğer kroniklerle bağdaştırılabilmesi açısından önemlidir. Orhan Gâzi'ye geçişte ise onu direk Padişah olarak tanımlıyor.⁶⁷⁴

⁶⁷² Mehmed Neşri, **Kitâb-ı Cihân-Nüma**, C.1, Haz. Faik Reşit Ünat-Mehmet Altay Köymen, TTK. Yay., Ankara 1999, s.106-110. Osman Gâzi'nin kanunnamesini ve hutbe okumasını Yalakova savaşının ardından belirten Neşrî; Osman Gâzi Bapheus zaferi ile devleti kurduğunu belirtir.

⁶⁷³ Victor L. Menage, "Osmanlı Tarih Yazıcılığının İlk Dönemleri", **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.85.

⁶⁷⁴ Ahmedî, **Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Nihad Sami Banarlı, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939, s.64.

Halil İnalçık, Anadolu beyliklerinin kurucu bey ile anıldığını ifade ederek bu beylikleri oluşturan zümreler hakkında bir izahta bulunmuştur. Bu beylerin etrafında toplanan kişilerin beyliğin kurucuları ile aynı boydan ve soydan olmaları gibi bir şartı yoktur. 13. asırda kurulan Anadolu beyliklerinin temel yapısı; fetih politikası amacı ile hareket eden beylerin etrafında yer alıp ganimet elde etmek isteyen kişilerin oluşturduğu siyasî oluşumdur.⁶⁷⁵ İnalçık'a göre bu "garipler birliği" yani gâziler, savaşlarda kazanç sağlamak ve gazâ yapmak maksadıyla hareket ederler. Osmanoğulları Beyliği'ni bahsedilen gazî veya alp zümrelerine en çok ilgiyi gösteren beyliktir. Müellif ilk Osmanlı kroniklerine bu durumun yansıdığını ifade ederek onların "garib seviciler" olarak gösterildiğini söyler.⁶⁷⁶ Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemindeki yapıyı bu şekilde izah eden İnalçık bu kişilerin tam manasıyla profesyonel veya teşkilatlanmış bir yapı olmadığını belirtiyor. On üçüncü yüzyılda Anadolu'da etkin olan unsur kudret ve nüfuz sahibi beylerin altında sığınan Moğol zulmünden uzaklaşmak gayesiyle Anadolu'nun batı uçlarına göç ederek ganimet ile geçimini sağlayan kişiler olarak tanımlıyor.

Bapheus muharebesi hakkındaki tetkiklerine Osman Gâzi'ye tarihsel bir arkaplan yükleyerek başlayan İnalçık, Osman Gâzi'nin Bapheus muharebesini kendisine hedef olarak koyduğunu söylüyor. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleyman Şah'ın ilk başkent olarak İznik'i alması nedeniyle bu bölgenin alınmasına ayrıca bir ehemmiyet verdiğini ve bu bölgenin ele geçirilmesinin Osman Gâzi'nin en önemli stratejisi olduğunu belirtiyor.⁶⁷⁷ Hatta İnalçık'a göre Osman'ın karizmasının ve liderlik vasıflarının öne çıkması 1301 ve 1302 senelerinden sonra başlar. Yani

⁶⁷⁵ Bu duruma örnek olarak Karacahisar kalesinin fethedilmesi gösterilebilir. Osman Gâzi Karacahisar'ı ele geçirdiğinde namının artmasından dolayı civar beyliklerden ve Tatarlardan birçok kişinin Osman Gâzi'nin bünyesine girdiği kroniklerde yer almaktadır. Âşıkpaşazâde'nin eserinde Karacahisar'ın ele geçirilmesinden sonra şehirdeki evlerin gâzilere verildiğini buranın İslâm şehri haline getirildiği kaydedilmiştir. Bkz. Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013, s.16; Oruç Beğ, Osman Gâzi'nin Karacahisar'ın fethinden sonra ele geçirilen yerlerin Osman Gâzi tarafından taksim edildiğini söyler, Bkz. Oruç Beğ, **Tevârih-i Âli Osman**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007, s.13; Pachymeres'in tarihinde de Osman Gâzi'nin gâziler ve alpler üzerindeki etkisinden bahsedilir. Pachymeres Osman Gâzi'nin istediği zaman çok büyük bir kuvveti toplayabildiğini söyler. Georges Pachymeres, **Bizanslı Gözüyle Türkler**, Haz. İlcan Bihter Barlas, İlgü Kültür Sanat Yay., s.107.

⁶⁷⁶ Halil İnalçık, **Devlet-i Aliyye**, C.1, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 2009, s.10.

⁶⁷⁷ Halil İnalçık, "Osman Gâzi'nin Nicea Kuşatması ve Bapheus Muharebesi", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.10

dolaylı olarak Bapheus muharebesi ile birlikte Osman Gâzi'nin nüfuzu ve etkisi belirginleşir. Bu konularda kroniklerin de mutabık olduğunu belirtir.⁶⁷⁸ Feridun M. Emecen bu bahiste ifade edilenlere karşı çıkar ve kaynakların incelenirken gözden kaçırdıklarına değinir. Bapheus öncesi Osman Gâzi'nin bir önder olarak öne çıkmadığını kabul edilirse, Pachymeres'teki bilgilerin nereden geldiğini anlamak mümkün değildir. Çünkü daha önce değindiğimiz üzere Osman Gâzi'den bahsederken gücü ve nüfuzu üzerinde zaten durmuştur. Bunun sadece Bapheus ile ortaya çıkmadığını lakin Bapheus ile birlikte ilk olarak devletin kuruluşunu sağlayabilecek bir zaferin kazanıldığını söylemektedir.⁶⁷⁹

Osman Gâzi'nin Bapheus muharebesini gerçekleştirmesini sağlayan hadiseler zincirinin en başında 1298 senesinde vuku bulan Sülemiş İsyanı gelir. Bu başkaldırı sayesinde kuzeybatı Anadolu'daki Türk beylikleri Moğolların kendileriyle uğraşamayacaklarını anladıklarından Bizans hudutlarına gerçekleştirdikleri akınları daha da yoğunlaştırmışlardır.⁶⁸⁰ Bizans İmparatorluğu'nun da mevcut nüfuzunun eskisi kadar etkin olmadığını farkında olan bu beylikler Bizans tebasının Alanlara verilen vergilerden dolayı yılmış durumda olduklarından haberdardılar.⁶⁸¹ Osman Gâzi'nin Bapheus muharebesini her iki tarafın kaynaklarıyla değerlendiren İnalçık, mezkûr savaş ile birlikte Osman Gâzi'nin statüsünün değiştiğini belirtir. Ona göre Osman Gâzi artık Bizans İmparatorluğu karşısında direkt olarak siyâsî ve askerî bir güç olarak durmaktadır. Bitinya coğrafyasında ünü giderek artmıştır. Bununla

⁶⁷⁸ İnalçık, **a.g.m.**, s.14.

⁶⁷⁹ Feridun M. Emecen, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Dair", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.54; Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay., İstanbul 2012, s.47.

⁶⁸⁰ İnalçık, **a.g.m.**, s.16.

⁶⁸¹ Bahsedilen siyâsî gelişmelerin sonucunda Kastamonu'dan Antalya'ya kadar uzanan hatta Moğolların önüne sürdüğü göçer Türk boylarının nüfusu çok arttı. Orta Anadolu'dan kuzey batı Anadolu'ya göç eden Türkmenler bu bölgelere daha önce gelen Türkmen gruplarına katıldı. Durdurulamaz ve sürekli hale gelen bir nüfus ve nüfuz kaynağı oluştu. Fahameddin Başar, "Osmanlı Beyliği'nin Kuruluş Yıllarında Anadolu", **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zait Kotku (KS) Sempozyumu**, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s.41-46; Fahameddin Başar'ın bu ifadelerine dayanarak Osmanlıların ilk kuruluş zamanlarında Candaroğulları'na tabi olmasını açıklayabiliriz. **Mufassal Osmanlı Tarihi**'ni incelediğimizde bu açıklamaya yakın bir bilgi görürüz. Bu eserde 1302 tarihinde Gazan Han'ın doğu seferine doğru giderken ümerasından Çoban Bey'e Bizans sınırındaki hudut beylerini kontrol altına alınmasını ve Gazan Han'ın seferi için asker toplamasını emrettiği kaydedilmiştir. Mustafa Cezar, **Resimli – Harialı Mufassal Osmanlı Tarihi**, C.1, TTK Yay., Ankara s.53. Bu açıklama esas alındığında uç beyliklerinin bağımsız hareket etmesinin Gazan Han tarafından bilindiği lakin umursanmadığı çıkartılabilir.

birlikte yoğun göç dalgalarını kendi üzerine doğru çekmiştir. Göç hareketlenmesinin kendi çevresinde oluşmasında birinci faktör gâzilerin gazâ ve ganimet elde edebilmek amacıyla Osman Gâzi'nin Bapheus'ta kırmış olduğu savunma hattı üzerinde yayılmak ve yeni gücün bir parçası olabilme arzudur. Pachymeres'i kaynak göstererek, imparatorun Osman Gâzi'yi durdurması için Moğol hükümdarlarından destek aldığını ifade eder.⁶⁸²

Hasan Soygüzel Halil İnalçık'ın Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihini 1302 olarak belirlemesini destekler mahiyette bir makale kaleme almıştır. Devlet kelimesini köken olarak inceleyen Soygüzel şu ifadeyi kullanır; “*“Devlet” kavramını ve bir devletin nasıl oluşabileceği anlamak için öncelikle “devlet” kelimesinin terminolojik kökenine bakmak gerekir. “Devlet” kelimesi, Arapça “devle” kelimesinden Türkçeye geçmiştir. Bu kelimenin asli harfleri d,v,l'dir. Aynı asli harfler, “tedavül” kelimesinde de geçmektedir. O halde devlet tedavül eden, dönen, değişen demektir. Bu anlamda devlet kelimesi iktidarın el değiştirmesini hatırlatmaktadır. Nitekim Eski Arapçada savaşan iki ordudan birine veya ötekine geçen galibiyet ve zafere “devlet” denirmiştir. Diğer yandan, servet, makam, nüfuz ve itibar sahibi kimselerin bu durumlarına “devlet” denilmekteydi.*”⁶⁸³

Hasan Soygüzel'in bu ifadelerini değerlendirdiğimizde Halil İnalçık'ın görüşünü meşrulaştırmak için kelime kökeni ve terminolojik olarak bir tahlilde bulunduğunu görmekteyiz. Eski Arapça kelime kökenleriyle Bapheus muharebesinde iki farklı manayı da Osman Gâzi'ye yüklemeyi başarabilecek bir çıkarım oluşturmuştur. Nitekim makalesinin ilerleyen kısımlarında yer alan “Osmanlı Devleti Ne Zaman Kurulmuştur” başlığı altında Halil İnalçık'ın vermiş olduğu 1302 tarihini destekleyerek yapmış olduğu kavramsal ve terminolojik tahlillerin İnalçık'ı haklı çıkarttığını ve doğru bir tespit yaptığını ifade ederek desteklemiştir.⁶⁸⁴ Editörlü bir eser olan **Kuruluş** adlı çalışmada Hasan Soygüzel'in hemen akabinde Halil İnalçık'ın “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Tarihi” adlı makalesini incelediğimizde bunu hemen farkedebiliriz. İnalçık Osman Gâzi için atmış olduğu başlıkta “*Değişimin*

⁶⁸² İnalçık, “Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.160.

⁶⁸³ Hasan Soygüzel, “Kuruluşun Metodolojik ve Kavramsal Tahlili”, **Kuruluş**, Ed.Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.29.

⁶⁸⁴ Hasan Soygüzel, “Kuruluşun Metodolojik ve Kavramsal Tahlili”, **Kuruluş**, Ed.Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.39-40.

Eşiğinde Bir Lider’⁶⁸⁵ ifadesini kullanmıştır. Hülâsaten Osman Gâzi’nin bölgede nüfuzu ele geçirmesi 1290 ve 1330 tarihleri arasındaki değişen kuzeybatı Anadolu demografisini ve siyasî âmillerini değerlendirerek Karacahisar’ın fethinin tartışmalı bilgiler yığını olduğunu belirterek asıl kaynaklandırabileceğimiz tarihin 1302 seferi olduğunu belirtir.⁶⁸⁶ Halil İncak Osmanlı Devleti’nin kuruluşunu temellendirirken Osman Gâzi ile alakalı olarak ise farklı makalelerinde daha önce belirttiğimiz Selçuklu mirası olarak gördüğü İznik’in fethinin birinci meselesi olduğunu vurgular.⁶⁸⁷

Yusuf Oğuzoğlu’da Osmanlı Devleti’nin kuruluşunu Moğolların Anadolu topraklarında Türkiye Selçuklu Devleti’nin sultanlarına yapmış olduğu hamlelerin Osmanlı Devleti’ni ortaya çıkarmasına bir zemin hazırladığını savunur. Sultan II. Alâeddin Keykubâd’ın öldürülmesiyle Türkiye toprakları sadece Gazan Han’ın atayacağı valiler tarafından yönetilmiştir. 1288 ve 1299 tarihleri arasında Osman Gâzi’nin yapmış olduğu siyasî faaliyetler almış olduğu kaleler kendisine Bizans İmparatorluğu’na karşı yapacağı gazâ ve cihad harekâtları için bir üs oluşturmuştur. Bapheus muharebesi siyasî, sosyal ve askerî sonuçları itibarıyla Osmanlı Devleti’nin yayılması ve nüfuz dairesinin genişlemesi açısından önemli bir avantaj kazandırmıştı. Ömer Lütfi Barkan kaynak göstererek bu nüfus yapısındaki değişimlerin yeni oluşum açısından oldukça ehemmiyetli bir vaziyeti ortaya çıkartacağını vurgulamıştır. Yusuf Oğuzoğlu’da Halil İncak’ın 1302 temellendirmeli görüşüne sahip çıkarak bu tarihi desteklemiştir.⁶⁸⁸

⁶⁸⁵ İncak, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Tarihi”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.50.

⁶⁸⁶ İncak, **a.g.m.**, s.47.

⁶⁸⁷ Bu sadece İncak’ın yapmış olduğu bir çıkarımdır. Altında desteklenecek bir kitabî bilgi bulunmamaktadır. Tabiki İncak’ın bilgi ve tecrübeleri bu görüşünün oluşmasında önemli bir etken olabilir. Kendisi kuruluş coğrafyasını karış karış gezmiş, bilgi ve birikimlerini coğrafi olarak da desteklemiştir. İncak, **a.g.m.**, s.50.

⁶⁸⁸ Yusuf Oğuzoğlu, “Yalak-Ova Savaşı Ya Da Osmanlı Hanedanı’nın Doğuşu”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.85-88; Yusuf Oğuzoğlu, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gâzi ve Dönemi Sempozyumu**’nda sunduğu bildiriye yukarıda saydığımız maddeleri belirtir. Dönem siyasî ve sosyal gelişmelerinin Osman Gâzi’nin lehine nasıl döndüğünü başarılı bir şekilde işler lakin **Kuruluş** adlı eserde bahsettiği gibi Bapheus vurgusu yapılmamıştır. Kısa bir şekilde 1302 muharebesinin muvaffakiyetini, Bizans İmparatoru tarafından istenilen yardım talebine karşı Moğolların saldırısını anlatmaktadır. Zaman içerisinde yapmış olduğu araştırmaları ve görüşleri Osman Gâzi’yi siyasî hayatta ortaya çıkaran vakanın Bapheus Savaşı olduğu konusunda etkilemiş olduğu görülmektedir. Bkz. Yusuf Oğuzoğlu, “Osman Gâzi’yi Tarih Sahnesine Çıkartan Siyasal ve

Feridun M. Emecen büyük ölçüde Halil İnalçık'ın Bapheus muharebesi konusundaki görüşlerini destekler. Bu savaşın Osman Gâzi'ye sağladığı üstünlüğü ve açtığı devlet yolunu vurgular. Buna mukabil dikkat çekmek istediği başka bir konuyu izah eder. Bapheus muharebesinin Pachymeres ile birlikte ilk dönem Osmanlı kroniklerinde yer almasının Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı geliş güzel ve içi boş yorumlar yapan araştırmacılara önemli bir delil olduğunu öne sürerek Bizans kroniğinin verdiği bilgilerin bir meseleyi doğruladığını lakin soru işaretleri olan başka sorunları ortaya çıkardığını söylemektedir. Pachymeres'in tarihçiliğini tahlil ettiğinde olayların kronolojik sıradan ziyade geri dönüşleri de içerdiğini belirterek bunu yapmasındaki amacın konuyu daha detaylandırıcı bir şekilde ele almak için oluşturulduğunu belirtir.⁶⁸⁹

Devamında iki noktaya daha dikkat çeken Emecen, Osman'ın düşmanı konumundaki Mouzolon'a karşı arasında oldukça mesafe olmasına rağmen nasıl ivedi bir şekilde harekete geçerek mezkûr kişiden önce savaş meydanına geldiğini düşünülmesi gerektiğini söyler. Ek olarak Osman Gâzi'ye düşmanın içinden bir ajanının haber vermesi o dönemde oldukça basit ve nüfuzsuz gösterilen Osman Gâzi'nin aslında güçlü bir istihbarat ağını kurduğunu ve bunu ancak teşkilatlı bir yapılanmanın oluşturabileceğini vurgular.⁶⁹⁰ Pachymeres'in vermiş olduğu bilgilerle Osman Gâzi'nin 1302 öncesinde de güçlü ve nüfuzunun olduğu, kalabalık kitlelere hâkim olduğu kronikler tarafından verilen bilgilerde görülmektedir. Sonuçta Osman Gâzi'yi tarih sahnesinde bir figür olarak gün ışığına çıkartan siyasî, iktisadî, sosyal ve kültürel dinamikler aynı şekilde Bizans hudut sınırlarındaki diğer beylikler için de geçerlidir. Lindner'in mesnetsiz iddiaları üzerine giden Emecen Bapheus'ta yer alan bilgiler ışığında kendisine güzel bir cevap vererek Bapheus'un Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında önemli bir dönüm noktası olmasının yanı sıra arka planda yer alan meseleler ile alakalı da önemli bir kaynak olduğunu ifade eder.

Sosyal Şartlar”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.135.

⁶⁸⁹ Feridun M. Emecen, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Dair”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.51-52.

⁶⁹⁰ Emecen, **a.g.m.**, s.54; Aynı meseleye Tonybee ve Orhan Köprülü de değinmiştir. Bkz. Orhan Fuad Köprülü, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler”, **Yeni Türkiye**, sy 31, Ocak – Şubat 2000, s.153.

Halil İnalçık, Lindner ve İmber'in aksine kendi iddialarını ve görüşlerini savunmak için sadece kitabî bilgi ile sınırlı kalmamış kuruluş coğrafyasını karış karış gezerek tespitlerde bulunmuştur. Kitabî bilgileri coğrafi bilgilerle birleştirmiş, bu sahanın bütün özelliklerini göz önünde bulundurmuştur. Batılı birkaç araştırmacının yapmış olduğu gibi işin kolayına kaçmamıştır. Bapheus muharebesi sadece Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi açısından değil, muharebeden önceki sosyal, kültürel ve siyasî bakış açısıyla da alakalı birçok izlenim ve delil sayılabilecek ifade bırakmıştır.

Bapheus muharebesi ile ilgili değerlendirmeyi bitirirken hülasaten İnalçık'ın Osman Gâzi'nin atalarının soy kütüğü hakkında vermiş olduğu bilgi ve ifadeleri belirtelim. İnalçık Osmanlı Devleti'nin kurucularının menşei hakkında vermiş olduğu bilgilerde "Kayı" mensubiyetini kabul etmediğini bildirir. Ona göre Kayı kimliği II. Murad devrinde ortaya çıkan bir hadisedir. Bu zamana kadar Osmanoğulları'nın Kayı'lar ile kesin ve meşru bir şekilde bağlarının olmadığını bildirir. Osmanlı kaynaklarında ilk Kayı boyu mensubiyetinin Yazıcızâde Âli tarafından oluşturulduğunu belirterek Yazıcızâde'nin de Reşidüddin Fazlullah-ı Hemedanî'nin **Camiü't-Tevârih** adlı eserinden kaynaklanarak oluşturduğunu söyler.⁶⁹¹

İncelediğimiz zaman Osmanlı kroniklerinin birçoğunda Oğuz soy kütüğü geleneğinin olduğunu görmekteyiz. Sistemli bir şekilde oluşturulan bu soy kütükleri genellikle Oğuz Han'a ondan da Yafes'e bağlanarak sonlandırılır. Batılı araştırmacılar bu soy kütüklerinin tamamına karşı çıkarlar. Hiç şüphesiz Türk akademisyen ve araştırmacıların da eleştirel bir şekilde ele almadan bu soy kütüklerini direkt olarak kabul ettiği söylenemez. Lakin bazı Türk akademisyenleri bu konuda dikkatli karar verilmesini ve peşin bir hüküme varılmamasını işaret ederler.⁶⁹²

⁶⁹¹ Halil İnalçık, "Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg", **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, İstanbul 2015, s.118.

⁶⁹² İç Asya tarihçisi olan İsenbike Togan Osmanlı kroniklerini incelediğinde Moğol geleneklerinin tesirlerinin etkisini gördüğünü belirtir. Soykütüklerindeki Oğuz geleneğinin Neşri'nin **Cihan-nüma**'sında daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığını söylemektedir. Müellif bu durumu sistemli veya bilinçli bir şekilde olmayarak Moğol tarihindeki destansı hikâyelerin Osmanlı kroniklerinde soy kütükleri ile yer aldığını belirtmektedir. İsenbike Togan, "İç Asya'dan, Orta Asya'dan Türkiye'ye Bir Bağlantı ve Uzanış, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Efsaneler ve Gerçekler**, s.66; Feridun M. Emecen soykütüklerinin tamamını kabul etmenin mümkün olmadığını kroniklerde verilen bilgilerle, diğer bulguların karşılaştırılarak kesin bir sonuç çıkmasa da Kayı boyu mensubiyetinin içi boş bir

Halil İnalçık'ı bu doğrultuda düşünmeye iten tarihi hadiseler nelerdir. İnalçık'a göre; Yıldırım Bayezid ve Timur rekabetinin ardından girilen Fetret Devri ve yeniden egemenliğin te'sisiyle II. Murad döneminde Timur Devleti'yle Osmanlı Devleti arasında yeniden bir üstünlük ve hamilik çatışmaları başlamıştır. Şahruh⁶⁹³ I. Mehmed (Çelebi) ve II. Murad'ın kendisine karşı sadakat göstermelerini talep etmiş ve bu durum karşısında Osmanlı Devleti bir siyasî sıkıntıya girmiştir.⁶⁹⁴

Çelebi Mehmed zamanında bu talep zaten getirilmiştir. Hatta İnalçık, Çelebi Mehmed'in Anadolu beyleriyle yapmış olduğu mücadelede Şahruh'a mücadelesinin meşruluğunu kanıtlamak için açıklamalarda bulunduğunu kaydetmiştir.⁶⁹⁵ Burada açıkça Osmanlılar'ın Şahruh'tan çekindiği ve Anadolu'nun siyasî nüfuzunun onun kontrolünde olduğu açıktır. Şahruh'un göndermiş olduğu hilatten sonra birden bire Kayı boyu aidiyeti oluşturmaları tam manasıyla açıklığa kavuşturmaktan ziyade daha detaylandırıcı bilgi birikiminin ihtiyacı olduğu görülmektedir. Tüm bunlar bir görüş oluşturma doğrultusunda önemli bir yol gösterici olabilir. Lakin açılan görüşün altını doldurmakta yetersiz kalacaktır. Sadece basit bir dönem meselesiyle anlaşılması mümkün değildir.

Bu konuda Emecen'in görüşleri daha sağlam bir zemin üzerine oturtulmuştur. Emecen, Osmanlı Devleti'nin II. Murad döneminde Kayı boyu mensubiyetinin inşa edilmesinden ziyade bu dönemde tekrar vurgulanmasına ihtiyaç duyduklarını ifade eder. Nitekim İnalçık'ın açıklamasının altını doldurabilecek çok ciddi bir tespittir.

bilgi olmadığını belirtir. Feridun M. Emecen, "Kayılar ve Osmanlılar Sahte Bir Kimlik İnşası mı?", **Oğuzlar**, Ed. Tufan Gündüz – Mikail Cengiz, Ankara 2015, s.242; Cezmi Karasu "Osmanlı Vekayinâmelerinde Soykütükleri Hakkında Notlar", isimli makalesinde verdiği bilgilerde İsenbike Togan'ın söyledikleriyle örtüşmektedir. Bu soykütüklerinin bir Türk geleneği doğrultusunda oluşturulmadığını savunan müellif Oğuz soyuna dayandırmada aynı görüşü savunurken Kayı boyu mensubiyetinin kronikler esas alınarak ortaya çıkarılmasının mümkün olmayacağını belirtmektedir. Karasu, **a.g.m.**, s.91-92,96; Fuad Köprülü ise kroniklerin tıkanıdığı bu noktada yer adlarından faydalanılmasının yardımcı olabileceğini ifade eder. Osmanlı kroniklerinde bahsedilen göç güzergâhı incelendiğinde muhtelif yerlerdeki yerleşim birimlerinde "Kayı" adlı köy ve kasaba adlarının olduğunu söylemektedir. M. Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.182.

⁶⁹³ Timur'un oğlu, Timurlular Devleti'nin 1405-1447 yılları arasında hükümdarlığını yapmıştır. Anadolu'daki Beyler ve Osmanlı Devleti üzerinde büyük baskısı vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Aka, "Şahruh", **DİA**, C.38, TDVY, İstanbul 2010, s.293.

⁶⁹⁴ Halil İnalçık, "Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg", **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, İstanbul 2015, s.118.

⁶⁹⁵ Halil İnalçık, **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, Çev. Ruşen Sezer, YKY, İstanbul 2015, s.25.

Şahruh'un politikalarına karşı Anadolu beylikleri üzerinde mevcut istikrarını yeniden te'sis etmek adına Osmanoğulları'nın hangi boydan geldiğini ve bu boyun Oğuz boyları arasında ayrı ve önemli bir yerinin olduğunu hatırlatmak istemiş olabilir.⁶⁹⁶

Daha önce de belirttiğimiz üzere Osmanlıların Kayı Boyu mensubiyetinin olmadığını iddia eden bir araştırmacı muhakkak yerine bir şey eklemesi ve iddiasının altını doldurması gerekir. Heterodoks bir yapı olarak tanımlamak oldukça basit bir yaklaşım olacaktır. Toplumsal tabaka zamanla heterodoks bir konjonktüre bürünmüş olabilir. Lakin kurucu hanedanın Kayı olma ihtimali yüksektir. Erol Kürkçüoğlu 16. asır defterlerine yaptığı atıfla Kayı ibaresinin Anadolu'nun muhtelif coğrafyalarında 94 farklı yerde geçtiğini tespit etmiştir.⁶⁹⁷ Bu yerler incelendiği zaman kroniklerde geçen göç yolları üzerinde de Kayı adlı yer isminin olduğunu da eklersek Kayı mensubiyeti basite yadsınacak bir mesele değildir. Hakan Yılmaz'ın yapmış olduğu tetkiklerde Kayı kabilesinin mensuplarının onuncu asırda Selçuklularla birlikte Mâhân bölgesine gelerek bazı Kayı gruplarının onlardan ayrı bir şekilde Ahlat'a yerleştiğini ifade eder. Bayâtî'nin eserini kaynak göstererek belirttiği göç hadisesinde Ahlat'ta ikamet eden Kayı topluluklarının yüz yetmiş sene gibi bir süre burada kaldığını belirtir. Daha sonra Cengiz istilâsı sırasında Mâhân bölgesinde Kayılar Ahlat civarındaki akrabalarının yanına göç ederler. Bayâtî'den yaptığı bu alıntıyı Neşrî'nin verdiği bilgilerle destekleyen Yılmaz, Kayı kabilelerinin Anadolu coğrafyasındaki varlığına değinerek Osman Gâzi'nin atalarının Kayı olmadığı iddialarını reddetmekle birlikte tarihsel verilerin ve kaynakların tahlilinin doğru yapılmadığını ifade etmektedir.⁶⁹⁸

Daha önceki başlıklarda da belirttiğimiz üzere Hakan Yılmaz'ın Bayâtî ve Neşrî'nin kroniklerini ekleyerek yapmış olduğu bu çıkarıma Enverî'yi de eklemek mümkün olabilir. Enverî Osmanlı padişahlarının atalarından Şah Melik adında bir kişiden bahseder ve bu Şah Melik Selçuklu hükümdarlarının önem verdiği bir kişidir.

⁶⁹⁶ Feridun M. Emecen, "Kayılar ve Osmanlılar Sahte Bir Kimlik İnşası mı?", **Oğuzlar**, Ed. Tufan Gündüz – Mikail Cengiz, Ankara 2015, s.243.

⁶⁹⁷ Erol Kürkçüoğlu, "Kayıların Anadolu'ya Gelişi", **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.179.

⁶⁹⁸ Yılmaz, "Mehmed Fuad Köprülü'nün Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İle İlgili Tezlerine İlişkin Yeni Bir Değerlendirme, **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social and Cultural Studies)**, C.2, sy.4, s.34.

Ertuğrul Gâzi'ye gelene kadar Osman Gâzi'nin atalarının Selçuklu sultanlarının mücadelesinde yeri olduğunu belirtir. Çalış Han adında bir atasından bahsederken de bu kişinin Kutalmış'ın kızı ile evlendiğini de bildiriyor. Enveri'nin vermiş olduğu bilgilerin tamamını doğru olarak kabul etmesek de, Hakan Yılmaz'ın bakış açısı dönem Selçuklu kaynaklarının vermiş olduğu bilgiler ile Osmanlı kroniklerindeki soykütüğü bilgileri arasında bir köprü inşa etmek için oldukça önemlidir. Feridun M. Emecen'in bahsetmiş olduğu sözlü kültür geleneğinin yansımalarının ancak ve ancak kroniklerin vermiş olduğu bilgilerin çok yönlü bir değerlendirme ile ekleme ve çıkartmalarının doğru bir şekilde tahlil edildikten sonra meselenin açıklığa kavuşturulabileceğini anımsayarak Kayı boyu mensubiyeti kesin olmamakla birlikte bir zemine oturtulabilir.⁶⁹⁹

Nitekim Osman Gâzi ve ataları hakkında Halil İnalçık'ın görüşleri tartışılabilir. Kesin bir şekilde Osmanlıların Kayı olmadığını iddia etmek ve bunu Timur'un oğlu şahruh'un ikinci Murad ve Çelebi Mehmed dönemindeki gelişmelerle bağdaştırmak meselenin açıklanması için yetersiz kalacaktır. Böyle bir bilginin direkt olarak verilebilmesi için güçlü deliller ışığında Kayı mensubiyetinden başka bir mensubiyetin bağlanması gerekmektedir. İcini dolduramadığımız görüşler bu derece hassas bir meselede daha karmaşık bir sarmal oluşmasına neden olacaktır. Faruk Sümer, **Oğuzlar** adlı çalışmasında bu mevzubahis ile alakalı olarak Kayı boyu sembolünün II. Murad'ın ve varislerinin paralarında olmamış olmasının mensubiyeti yok sayamacağını belirterek; toplumsal olarak kullanılan birçok eşya ve malzemede Kayı sembolüne rastlanıldığını ifade ediyor. Hayvanlara vurulan damgalarda, evlerin duvarları ve el işçiliği ile yapılan malzemelerde, kitabe ve mezar taşlarıyla birlikte padişaha ait şahsi eşya ve silahlarda kullanıldığını altını çiziyor.⁷⁰⁰

Hülasaten birkaç cümle ile değerlendirmek gerekirse Halil İnalçık'ın 1302 Bapheus muharebesi hakkında yapmış olduğu tetkikler hemen hemen bütün bilim çevrelerinde kabul görmüş pozitif tarihçilik anlayışı açısından Karacahisar kalesinin alınması ve 1299 tarihinden daha açık ve net bilgiler ışığında değerlendirilebildiği için kuruluş tarihi olarak kabul edilebilmiştir. İnalçık bu meselede Bapheus'u sadece

⁶⁹⁹ Enveri, **Düstürnâm-i Enveri**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.12-13; Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay., İstanbul 2012, s.22.

⁷⁰⁰ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, Ana Yay., İstanbul 1980, s.202,203.

kuruluş tarihinin önemi açısından değerlendirmekle birlikte kalmamış, Lindner, İmber ve Gibbons gibi tarihçilerin mesnedsiz ve içi boş, Osmanlıların basit konar-göçer toplum yapısına sahip oldukları iddiaları ve bu iddiaların olmayan temelleri de geçerliliğini yitirmiştir. Emecen'in dikkat çektiği şekilde savaşın verilmesinden ziyade savaş öncesi hakkında da önemli çıkarımlar yapmamızı sağlayan Bizans ve Osmanlı kroniklerindeki bilgilerin tamamen yanlış olmadığı ortaya çıkmıştır.

Mesele Bilecik ve Bursa şehirleri arasında bir rekabete dönüşmüş büyük panellerin yapılmasına zemin sağlamıştır. Hatta 2009 senesinde Bilecik'te yapılan Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Meseleleri Sempozyumu'nun kapanış konuşmalarında karşılıklı akademik disiplini yok sayan açıklamalar bile yapılmıştır. Cevdet Küçük ve İskender Pala Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu Bilecik ile ilişkilendirdikleri konuşmalarında kesin bir şekilde kuruluşun mezkûr topraklarda devletin de Bilecik'te kurulduğunu vurgulamışlardır. İskender Pala meselenin magazinsel bir vasıf kazandığını ifade ederek; *“Yalova iki pankart asıyorsa Bilecik buna dört pankartla karşılık vermelidir.”* gibi bir tabirle akademik çizginin dışına çıkarak duygusal bir yaklaşımda bulunmuştur.⁷⁰¹ Cevdet Küçük ise Bilecik Üniversitesi'nin adının Bilecik Osmanlı Üniversitesi olarak değiştirilmesinin gerektiğini ifade etmiştir.⁷⁰² Bu tarz yaklaşımlar akademik çerçevenin dışına çıkmakla birlikte Osmanlı Devleti'nin kuruluşu gibi karmaşık olmadığı halde oldukça karmaşık bir hale getirilen meselenin doğru yazımı hakkında daha büyük karışıklıklar ortaya çıkaracaktır.

4.10. Cemal Kafadar'ın “İki Cihan Aresinde” Adlı Çalışmasının Değerlendirilmesi

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yapılan çalışmalarda, içerik ve üslub açısından en ilgi çekici metin Cemal Kafadar'ın hazırlamış olduğu **“Between Two World”** adlı çalışmadır. Kafadar adeta bir roman anlatısı akıcılığında akademik bir metin ele alabilmiştir.

⁷⁰¹ İskender Pala, “Değerlendirme”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009,126.

⁷⁰² Cevdet Küçük, “Değerlendirme”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.125.

Kafadar Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Gâzi'yi Romalılar'ın kurucusu ile denk tutmaktadır. Tarihsel bir değerlendirme çerçevesinde ikisini de aslında kendi öz toprakları olmayan coğrafyalarda kurulan medeniyetlerin başlangıç kahramanları olarak görür. İslâm Devletleri'nin gelmiş oldukları son noktanın Devlet-i Âliyye olduğunu vurgulayarak tarihsel süreçte en güçlü İslâm Devleti'nin Osman Gâzi'nin temellerini attığı devlet tarafından oluşturulduğunu belirtir.⁷⁰³ Osmanlı Devleti'nin genişlemesini kendisinden önceki ve çağdaşı bazı devletlere göre oldukça yavaş ilerlediğini belirten Kafadar ömrünün uzun olmasının da bu nedenle olduğunu belirtir. Yani buradan anlaşıldığı üzere Osmanlı Devleti'nin kuruluş evresi oldukça sistemli, planlı ve düşünülmüş adımlarla atılmıştır.⁷⁰⁴ Bu konuda Köprülü ve Emecen ile aynı görüşte olan Kafadar Osmanlı Devleti'nin kurucu padişahlarının ve idarecilerinin oldukça yetenekli ve başarılı devlet adamları olduğunu ve askerî anlamda da güçlü bir teşkilatlanma anlayışına mensup olduklarını söylemektedir. Emecen'in vurgulamış olduğu Palekanon seferini hatırlarsak, Orhan Gâzi'nin de atası Osman Gâzi gibi bir istihbarat ağına sahip olduğu ve askerlerini mevzilendirmesi açısından disiplinli askerî bir yapılanmayı kurduğunu görebiliriz. Bunun yanı sıra Necdet Öztürk'ün vurguladığı ganimet olarak elde edilen esir hakkının gâzilerin mağdur edilmemesi ve savaşma azimlerinin sekteye uğramaması açısından bizzat devlet tarafından hepsinin satın alınıp yerleştirilmesi hadisesi bile Osmanlı Devleti'ni kuran hükümdar ve idarecilerin devlet kurma ve yönetme disiplinine sahip olduklarını kanıtlayabiliriz. Bunun birden çok sebebi ve etkisi vardır. En önemli faktör Türk kültürüdür. Osmanlı Devleti'nin kurucuları mensup oldukları kültürün hızlı teşkilatlanabilme ve idare edebilme vasıflarına sahiplerdir. Diğer beyliklerden onları ayıran en önemli özellik bu kültürel normları başarılı bir şekilde yansıtabilen ve uygulayabilen bir yapılanma olmalarıdır. Kuruluş evresini incelediğimizde bu durum açıkça görülebilir. Batı Anadolu uç beyliklerinin hepsi cengâver bir anlayışla korkusuzca gazâ ve cihada kalkışırken, Osmanlı Devleti bir sistem dâhilinde fetih politikası gütmüştür.⁷⁰⁵ Tüm bu meseleler tetkik edildiği

⁷⁰³ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkm, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.1.

⁷⁰⁴ Kafadar, **a.g.e.**, s.12.

⁷⁰⁵ Necdet Öztürk, **14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi Devlet Düzeni Sosyal Hayat**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2014, s.176; Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk**

zaman ve Osmanlıların kültürel etkilişim açısından değişime açık ve uygulamaları yenileme ve topluma adapte edebilme vasıfları göz önünde bulundurulduğunda Kafadar'ın "İslâm dünyasının Roma'sı" tasviri anlaşılmaktadır.

Kafadar, Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi toplumsal özelliklerinin ve değerlerinin gazâ ile uğraşan gâzilerin tanımsal karşılığı ile çeliştiği üzerine yapılan değerlendirmelerin ve münazaraların asıl konunun dışına çıkılmasına neden olduğunu belirtiyor. Kafadar, Köprülü'nün Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı yapmış olduğu çok yönlü amillerin, Osmanlı Devleti'ni ortaya çıkardığını destekliyor. Lakin Köprülü'nün tezinin dışında bir çıkarımda bulunuyor. Mezkûr araştırmacı, bu çok yönlü amillerin Osmanlı Devleti'ni kuran topluluk ve zümrelerin değerleri ile birlikte etkileşime girerek Osmanlı kültürünü oluşturduğunu, bunu on üçüncü yüzyıl siyasî, iktisadî ve içtimaî şartlarını revize ederek ortaya çıkardığını ifade ediyor.⁷⁰⁶

Cemal Kafadar, meselenin ele alındığı dönem kaynaklarının incelenmesi hususunda ise Feridun M. Emecen ile aynı görüşü savunuyor. Kaynaklar değerlendirilirken bilgilerin efsanevî kısımlarının veyahut tamamının yanlış olarak değerlendirilip uydurma eserler olarak kabul edilmesinin yanlışlığını vurgulayarak, bu anlayış ve perspektifin değiştirilmeden meselenin açıklanmasının mümkün olmadığını söylüyor.⁷⁰⁷

Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gâzi'nin mirasına değinen müellif, Osman'ın beyliğinin çağdaşı diğer kuzey batı Anadolu beyliklerine göre avantajlı olup olmadığının tartışılmasının göreceli bir mesele olduğunu söylemekle birlikte, Kafadar'a göre asıl dikkat edilmesi gereken husus mevcut şartları kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilen bir kitleye hâkim olmasının tesiridir. Osman Gâzi'nin izlemiş olduğu siyasî hamleler ve yapmış olduğu fetihler ile birlikte izlemiş olduğu nüfus ve nüfuz alanını genişletme faaliyetleri kendisini 13. yüzyıl sonlarında tarih

Beylikleri, Timaş Yay., İstanbul 2012, s.56-59; Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., 4. Basım, Ankara 1991, s.90; Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkin, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.9.

⁷⁰⁶ Kafadar, **a.g.e.**, s.16.

⁷⁰⁷ Kafadar, **a.g.e.**, s.18; Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.51.

sahnesinde önemli bir figür olarak ortaya çıkarmıştır. Osman Gâzi'nin vefatıyla birlikte ortaya çıkan durum ve Orhan Gâzi'nin faaliyetleri bunun en açık göstergesidir.⁷⁰⁸ Orhan Gâzi de aynı babası Osman Gâzi gibi üstün lider vasıflarına sahiptir. Eğer liderlik vasfına sahip bir idareci olmasaydı kalan mirası hiçbir şekilde devam ettiremez, Batı Anadolu beylikleri arasında kendisini öne çıkaracak hamlelerde bulunamazdı. Palekanon mücadelesinde önemli bir komutan ve lider olduğunu kanıtladı. Örnek vermek gerekirse 16. asırda Yavuz Sultan Selim'in vefatının ardından Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta çıkması, fetihleri ve başarılarıyla devlete en parlak dönemi yaşatmasını da bu çerçevede değerlendirebilir, bir zincirin iki halkası olarak görebiliriz. Yavuz Sultan Selim'in bırakmış olduğu güçlü ekonomi Kanuni'nin akıllı siyasî hamleleri ve istikrarlı yönetimi sayesinde devletin genişlemesine ve en parlak devri yaşamasına zemin hazırlamıştır.

Çok yönlü sentezlerde bulunan müellif Osmanlıları çağdaşı İmparatorluklar ile karşılaştırmış ve hemen hemen aynı konjektürde oluşturulan bu yapılanmaların birbirleriyle benzer özellikler sergilediğini vurgulamıştır. Yani Osmanlılar ile İspanya ve Habsburgları ele alarak oluşturduğu bağlamda küresel bir norm çizgisine bağdaştırmıştır. Müellifin ulusal bir kültür ve millet kavramlarını oldukça sık sorgulamasında bu geniş kapsamlı değerlendirmesinin görüşlerini bu çerçevede oluşturmasına neden olmuş olabilir. Çünkü müellif açık bir şekilde bir imparatorluğun nüfuz bölgesinde bir millet oluşturulabilme kavramına karşı çıkıyor. Yine İspanya ve Osmanlı örneğini hatırlatarak, Müslümanların çekildikten sonra İspanya'nın yine İspanyollara kaldığını aynı şekilde Osmanlı'nın altı asırlık ömrünü tamamlamasının ardından hâkim olduğu Balkan coğrafyasındaki etnik unsurların kendi geleceklerini tayin ettiğini belirtiyor.⁷⁰⁹ Devletin yönettiği tebasına karşı davranışı ne kadar ılımlı va yumuşak olsa da bir asimilasyon politikası yapılmadığı takdirde nihaî sonucun değişmeyeceğini ifade ediyor. Devlet yıkıldığında yönetilen unsur bir şekilde kendisine geri döner. İnalçık bu hususta Osmanlı Devleti'nin babadan oğula aktarılan hanedan anlayışı çerçevesinde milletlerin özgürlüğünü ve

⁷⁰⁸ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkn, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.21.

⁷⁰⁹ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkn, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.27-30.

kendilerine özgü değerlerinin hanedan tarafından koruma altına alındığını vurguluyor, bu sayede milliyetçilik akımlarının doğduğu on dokuzuncu asırda Osmanlı Devleti'ni çok rahat bölebildiğini söylüyor. Çünkü millet olarak gördüğü toplulukların hiçbiri aslında asimile olmamıştır bu vesileyle dünyayı saran bir kırılcım Osmanlı Devleti'nde çok çabuk bir şekilde bir aleve dönüşebilmiştir.⁷¹⁰

Osmanlı Devleti'nin etnik menşei meselesindeki tartışmalara oldukça fazla değinmeyen Kafadar devletin kurucu unsurlarının Türkler tarafından olduğunu ifade ederek bunun tüm herkesçe kabul gördüğünü izah ediyor. Lakin müellif Kayı boyu mensubiyeti meselesi hakkında bir iddiada bulunmadığı gibi asla bir yargı belirtmiyor. Müellifin bu tutumunda mevcut kaynaklar ve elde edilen verilerde kesin bir birliktelik olmaması nedeniyle çekimser davrandığı düşünülebilir. Metninde Osman Gâzi'nin atalarından bahsederken bir ya da iki kuşak diyerek detaya girmemiştir. Ertuğrul Gâzi'yi Osman Gâzi'nin atası olarak kabul etmesi, Osman Gâzi'nin adına bastırılmış olduğu sikkedeki babasının adının yer almasından dolayıdır. Kafadar'a göre Ertuğrul Gâzi devrinde kesin olarak bilinen veya hakkında bilgi birikimi olan bir figür değildir.⁷¹¹

Yahşi Fakih'te Kayı boyu mensubiyetinin yer almamasını vurgulayarak, devam eden süreçte Yazızcâde'nin ve Şükrullah'ın eserlerinde Kayı bağlılığını vermesinin iki metin içinde bir karşıtlık oluşturmayacağını savunur.⁷¹² Bu konuda

⁷¹⁰ Halil İnalçık, "Osmanlı Tarihi En Çok Saptırılmış, Tek Yanlı Yorumlanmış Tarihtir, **Cogito**, Ed. Vedat Çorlu, sy.19, YKY, İstanbul 1999, s.39.

⁷¹¹ İbrahim Artuk, "Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Gâzi'ye Ait Sikke", **I. Uluslararası Türkiye'nin Ekonomik Tarihi Kongresi Bildirileri**, Ankara 1980, s.27. Daha önce Hakan Yılmaz'ın hazırlamış olduğu Ertuğrul Gâzi'nin seferleri hakkındaki çalışmayı incelediğimizde aslında Ertuğrul Gâzi devrinin ortaya koyulan dönem kaynaklarına göre oldukça muğlak bir devir olmadığını sadece bunun başarılabilmesi için çok yönlü kaynak tahlilin yapılması gerektiğini görüyoruz. İbn Nâzif'in ve Mûsâ bin 'Alî & Firdevsî-i Rûmî'nin hazırladığı, **Muhtasar 'Osmân (Otmân) Târîhi** adında bir eserin vermiş olduğu bilgilere dayanarak Osmanlı rivayetlerini karşılaştırmış ve Ertuğrul Gâzi'nin Sultan Alaeddin Keykubâd'ın emrinde girmiş olduğu seferleri sıralamıştır. **Osman Tarihi**, Hakan Yılmaz'ın üzerinde çalıştığı henüz yayınlamadığı ve kendi ifadesiyle Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında en eski iki kronikten biri olarak gördüğü bir eser. Nitekim çalışmanın tamamlanması ve araştırmacıların incelemelerine sunulmaları bekliyoruz. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı her bir evrak, arşiv, kronik veya bir bulgunun önemi tartışılmayacak kadar önemliyken bizatihi Osman Gâzi dönemine ait bir eserin bulunması oldukça önemlidir. Hakan Yılmaz, "Mehmed Fuad Köprülü'nün Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İle İlgili Tezlerine İlişkin Yeni Bir Değerlendirme", "**Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social and Cultural Studies)**, C.2, sy.4, s.43

⁷¹² Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkin, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.209.

Emecen'in görüşünü hatırlatmak gereklidir. Kayı boyu mensubiyetini II. Murad devrine kadar vurgulamaya gerek duymamış olabilirler.⁷¹³ Timur-Bayezid çekişmesinin ardından Şahruh ve II. Murad arasındaki hamilik iddiasından sıyrılmak adına Oğuz ve Kayı aidiyetini yeniden belirtme ihtiyacında olmuş olabilirler. Hakan Yılmaz'ın Mehmed Fuad Köprülü'nün nazariyesini değerlendirdiği makalesinde Kayı boyu mensubiyeti ile ilgili yapmış olduğu tetkiklerde Osman Gâzi'nin atası Kayır Hân'ın Anadolu'ya geldiği tarihi belirterek Kayı gruplarının ilk gelen kafilenden ziyade Selçuklu sultanı Alâeddin Keykubâd devrinde gelen Kayı dalgasıyla gelen grubun Osman Gâzi'nin ataları olduğunun altını çizmektedir. Yılmaz makalesinde detaylandırıcı bir şekilde Kayı'ların muhaceretini değerlendirerek kesin bir görüş belirtmese de Osmanlıların Kayı boyundan geldiğini fakat mevcut belgelerle secereye yansıtamayacağını ifade etmiştir. Araştırmacı bu bağı kurmasa da Kayır Hân'ın Osman Gâzi'nin atalarından olabileceğine işaret eden ciddi deliller sunmaktadır.⁷¹⁴

Osmanlıların var olduğu coğrafyadaki İmber'in ifadesiyle kaos, kargaşa, karmaşa, olgusunu değerlendiren müellif bölgenin etnik olarak ve kültür olarak birbirinden farklı birçok dinamizmi içinde barındırdığını ifade etmektedir. On üçüncü asır Anadolu'sunda yegâne güç ne Osmanlılar ne yerel Hıristiyan kuvvetler ne de diğer beylikler ve Bizans'tır. 13. asır dengelerini değerlendiren araştırmacı bu bölgedeki gücün, istikrarın devamlı bir halde bir kesimin elinde yükseldiği görüşüne karşı çıkmaktadır. Moğol ve Tatar birlikleri dâhil batı Anadolu uç beylikleri ve Bizans arasında sürekli olarak değişen ittifaklar dengesine dikkat çekerek bu unsurlardan kültürel olarak etkileşime açık olan ve belirli görüş sınırlarını aşabilen bir oluşumun başarıya kavuşabileceğini savunur. Bu konuda en başarılı olarak Osman Gâzi'yi göstermektedir. İttifak ve düşmanlık ilişkilerinin kendi beyliğinin veya devletinin çıkar ve kazanımları doğrultusunda değiştiğini bu konuda düzenli ve

⁷¹³ Feridun M. Emecen, "Kayılar ve Osmanlılar Sahte Bir Kimlik İnşası mı ?", **Oğuzlar**, Ed. Tufan Gündüz-Mikail Cengiz, Ankara 2015, s.243.

⁷¹⁴ Yılmaz, **a.g.m.**, s.39-40-41.

sürekli bir ittifakın yer almadığını Osmanlı kroniklerinin vermiş olduğu bilgiler çerçevesinde izah eder.⁷¹⁵

Bapheus muharebesine kadar önemsiz olan bir beyliğin bir anda yükselmediğini söyleyen Kafadar Osman Gâzi'nin yapmış olduğu evlilik stratejilerine değinerek bu evliliklerin kurucu hükümdara siyasî bir nüfuz kazandırdığını söyler. Osman Gâzi'nin beyliğini kurduğu daha doğrusu Selçuklu sultanından ikta olarak aldığı Söğüt ve Domaniç coğrafyasının Moğol istilası, Selçuklu intihatından önce jeopolitik olarak büyük önem taşımayan bölgenin 13. yüzyılın ikinci yarısı itibari ile geçiş yolları ve gazâ faaliyetleri açısından en mükemmel konuma geldiğini belirtir. Osman Gâzi'nin mücadele ettiği Germiyanlılar ve Tatarlılar hakkında da bir değerlendirme yapan Kafadar, Germiyanlılarla yürütülen mücadelenin gazâ dışında gösterilemesi ile alakalı bir açıklamada bulunarak; bu kimselerin büyük çoğunluğunun Babaî hareketine karşı faaliyetlerde bulunmasından dolayı ilk Osmanlı derviş ve şeyhlerinin Edebâli örneği gibi Babaî kökenli olmasından dolayı bir anlaşmazlık çıkmış olabilir. Lakin Bapheus mücadelesinin akabinde Osmanlıların en önemli odak noktası Bizans İmparatorluğu'nun elindeki toprakları ele geçirmek olacaktır.⁷¹⁶

Osmanlıların ilk kuruluş evresinde diğer oluşumlara nazaran daha sönük kalmaları dezavantaj gibi görülse de Osman Gâzi'nin gücünü ve nüfuzunu oluşturmasında yarar sağlamıştır. Kafadar'a göre Osmanlı'nın Bapheus muharebesinden galibiyet ile çıkması Paflagonya yani Kastamonu bölgesinden gelen akınları düzenli bir hale getirdi ve Bizans İmparatorluğu'nun önlem alsada ilerlemesini durduramayacağı bir konumda sistemli bir şekilde ilerlemiş ancak ve ancak 1320'li senelerde kurulduğu coğrafyanın dışında adı duyulmaya başlanmıştır. Bu dönemde gazâ ve cihad faaliyetleri açısından, aynı zamanda mimarî ve diğer alanlardaki gelişmeler açısından Aydınöğulları Beyliği başta olmak üzere diğer beyliklerle mukayese edilecek nüfuza sahip değillerdi.⁷¹⁷ Uygulamış oldukları

⁷¹⁵ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkm, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.214-215.

⁷¹⁶ Kafadar, **a.g.e.**, s.219-221.

⁷¹⁷ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkm, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.222-226.

istimalet politikası sayesinde yavaş yavaş nüfuzu ve gücün kendilerine geçmesini sağladı. Kafadar bu konuda Osman Gâzi ve devamındaki hükümdarların Müslüman olmayan halklarında bu birtakım tarihçiler tarafından devletin hoşgörü politikası olarak gösterilse de yeterli bir açıklama olmayacaktır. Bu durumun direkt olarak bağdaştırılması bizatihi Anadolu'nun büyük kısmının yaşadığı felaketler ve siyasî buhranlardan dolayı dönem insanlarında oluşan bıkkınlık ile alakadardır. Osmanlı Devleti'nin ortaya çıktığı ve genişlemeye başladığı dönemde nüfuzu altına aldığı bu toplulukların ihtiyaç duyduğu eksikleri karşılaması açısından uyguladıkları siyasetle halka inebilmiş, ideal yönetim sistemini oluşturmuştur.⁷¹⁸

Osmanlı Devleti'nin idarî taksiminde yeni getirdiği uygulamaların altını çizen Kafadar, Osmanlıların ne çağdaşı batı Anadolu beylikleri gibi ne de kendinden evvelki Selçuklu ve Cengiz İmparatorluğu gibi devleti hükümdar çocukları arasında paylaşmadığını, merkezi otoriteye oldukça önem verdiğini belirtmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in kardeş katlini vacip kılan kanunnamesini hatırlatarak bu kanunun o dönemde meşrulaştığını belirtmiş, lakin kanunlaşmadan önce de uygulandığını hatta kuruluş yıllarında Orhan Gâzi'nin tahta geçtiği sırada kardeşi Alaeddin'in çekilerek derviş yaşamına yönelmesinin bile bu konu ile alakadar olduğunu ifade etmiştir.⁷¹⁹

Kafadar Osmanlı Devleti'nin gazâ faaliyetlerinde yeni bir saha oluşturmasını kökeninde kendilerinden ziyade Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlı Devleti'ne bağlanmasının sonucu gerçekleştiğini ifade ediyor. Denizcilik faaliyetleri açısından diğer beyliklere nazaran oldukça ileri olan Karesioğulları'nın mezkûr alandaki bilgi birikimi ve tecrübelerini, Osmanlı Devleti'ne aktarmaları Orhan Gâzi gibi akıllı bir siyaset izleyen hükümdar için fırsat oluşturmuş, devlete Balkan coğrafyasına geçişi sağlamış, yeni topraklar ve yayılma sahasının anahtarını açmıştır. Aynı zamanda Karesioğulları bünyesindeki savaşçı gâzi topluluklarının da geçtiğini düşünürsek geniş bir kuvvete de sahip olmuşlardır.⁷²⁰

⁷¹⁸ Kafadar, **a.g.e.**, s.223.

⁷¹⁹ Kafadar, **a.g.e.**, s.229.

⁷²⁰ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkin, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.232; Zerrin Günel Öden'in araştırmalarına göre Karesioğulları Osmanlı Devleti tarafından ele geçirildiğinde yaklaşık olarak kırk bin kişilik bir orduya sahiptir. Aynı zamanda güçlü

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve gelişmesinde gazâ anlayışının etkisine değinen Kafadar bu durumu güzel bir şekilde tasvir etmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini inceleyen araştırmacıların bir kısmını meseleyi dar bir kalıpta değerlendirmelerinden ötürü eleştirerek, gazâ meselesinin Osmanlılardaki uygulamalarının farklılıklarını ve yeni uygulamalarını göremediklerini dile getiriyor. Osmanlı Devleti ne tamamen Türk geleneklerine bağlı kalmış ne de gazâ faaliyetlerini tam tasviriyle gerçekleştirmiştir. İkisinin karışımı ile yeni bir gazâ anlayışı oluşturduklarını ve devletin ilerlemesindeki en önemli etkenin gazâ faaliyetleri olduğunu belirtmiştir. İnalçık da bu konuda net bir görüş sergileyerek; Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda gazâ geleneğinin katkısı olmadığını iddia eden araştırmacılara karşı çıkmıştır.⁷²¹

Osmanlılar, Türk devlet anlayışına yeni bir kazanım getirdiler. Gazâ anlayışını yeniden revize ettiler. Türk ve Cengiz geleneğine göre hatta çok eski örneklere bakmaya gerek bile olmadan Türkiye Selçuklu Devleti'nde dahi sultanın veya hükümdarın memleketin idari taksiminde, hanedan üyeler arasında paylaştırırken Osmanlı Devleti gücü her daim merkezi otoritede bütünleştirmeyi seçmiştir. Orhan Gâzi'nin tahta direkt olarak geçmesini ve Fetret faciasından örneklerle durumu açıklayan Kafadar, devletin parçalanmasına kadar sebep olabilecek bir hadisede bile bütün şehzadelerin amacının tek bir padişah olması yönünde olmasına değinmiştir.⁷²² Bu durum Ertuğrul Gâzi devrine kadar

bir donanması mevcuttur. Zerrin Günal Öden, “Karesioğullar”, **DİA**, C.24, TDVY, İstanbul 2001, 489; **Mesâlikü'l-ı-ıbsâr**'da da Karesioğulları'nın donanma gücü ile ilgili notları bulabiliriz; “*Onlar için her an gemiler denize açılmış ve hazırdır. Gemilerin üzerine binen bu askerler, düşman kadirgalarını uçururlar.*” Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII – XV. Yüzyıllarda Kuzey – Batı Anadolu Tarihi: Çobanoğulları Beyliği – Candar-oğulları Beyliği**, TTK. Yay., Ankara 1988, s.198; Orhan Gâzi dönemi devlet yönetiminin etkisi de unutulmamalıdır. İbn Battûta'nın **Seyahatnâmesi**'ndeki notları hatırlarsak yüz civarında kaleye sahip olan Orhan Gâzi'nin hâkimi olduğu bölgeleri sürekli olarak gezdiği, mesaisinin önemli kısmını denetleme faaliyetleri ile geçirdiğini belirtir. Orhan Gâzi'yi tasvir ederken Türk hükümdarların en güçlüsü olduğunu söyler. İbn Battûta, **İbn Battuta Seyahatnamesi**, Haz. Mümin Çevik, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015, s.230.

⁷²¹ Halil İnalçık, “Osmanlı Tarihi En Çok Saptırılmış, Tek Yanlı Yorumlanmış Tarihtir, **Cogito**, Ed. Vedat Çorlu, sy.19, YKY, İstanbul 1999, s.33.

⁷²² İnalçık Fetret devrinde şehzadelerin mücaadesine dikkat çekerek dört şehzadenin de “Çelebi” namıyla mücaadele ettiklerinin altını çizer. Buradan anlaşılmalıdır ki kuruluşunun ilk yüzyılındaki faciada aslında Osmanlı Devleti'ndeki gücün tek padişahta olması anlayışı yerleşmiştir. Çelebi Mehmed tüm kardeşlerini yenip tek kalana kadar sultan unvanını alamamıştır. Halil İnalçık, “Osmanlı Tarihi En Çok Saptırılmış, Tek Yanlı Yorumlanmış Tarihtir, **Cogito**, Ed. Vedat Çorlu, sy.19, YKY, İstanbul 1999, s.35.

götürülebilir.⁷²³ Ertuğrul Gâzi de hayatının son zamanlarında seferlere Osman Gâzi'yi göndermiş, beyliğe hazırlamıştır. Amcası Dündar'ın öldürülmesi hadisesi de aynı şekilde kanıt gösterilebilir. Görüldüğü üzere Osmanlılar geldikleri coğrafyanın kültürü altında yok olmadı. Aksine baskın olan kültürlerini çağın gereklilikleri doğrultusunda revize edip geliştirdi.⁷²⁴

Yine Kafadar'a göre Osmanlılar, iktidarın paylaşılmasını devletin bekası için bir tehdit olarak görmüşlerdir. Gazî unsurları, görünüşte özgür ve keyfi hareket edebilen oluşumlar gibi dursalar da devletin otoritesi her zaman hissettirildi ve mümkün merteye otoriteye önem gösterildi.⁷²⁵ Osmanlı Devleti'nde gazî unsurları iki asırlık süreçte oldukça faydalı bir konumdaydılar. Lakin devletin imparatorluğa dönüşmesi ve büyük bir devletin gerekliliklerinden dolayı bazı unsurlardan vazgeçmesi gerektiği bu doğrultuda 15. ve 16. asırda uç birliklerini dizginledi. Kazanç sağlama amaçlı akınların yerini sadece sultanın emriyle yapılan seferler ve antlaşmalar aldı.⁷²⁶ Bu durum Osmanlı Devleti'nin gazilikten ve gazâdan vazgeçtiği şeklinde algılanmamalıdır. Kuruluş evresinde geçmişten gelen birçok geleneği ve unsuru revize edip kendi çıkarları doğrultusunda uyguladıkları gibi bu dönemde de uç beyliklerinin veya beylerinin idarî hayattaki rolünü revize etmişlerdir. Kanunî Sultan Süleyman devrinden sonra devlet doğal sınırlarına ulaşmıştır. Artık Osmanlı Devleti'nin rakipleri Balkanlardaki ufak devletler veya güçler değil, kendisine denk sayılabilecek büyük devletler ya da imparatorluklar olmuştur. Bu yeni komşulara karşı izlenen siyaset oldukça ciddi ve akılcı olmak zorundaydı, bizatihi devletin idarî mekanizmasının haberi olmadan hiçbir hamle yapılamazdı.⁷²⁷

⁷²³ Ertuğrul Gâzi yaşlandığı vakitte, beyliğin idaresini oğlu Osman Gâzi'ye bırakmıştır. Fahameddin Başar 1279 senesinden sonra beyliği Osman Gâzi'nin yönettiğini söylemektedir. Fahameddin Başar, "Ertuğrul Gazi", **DİA**, C:11, TDVY, İstanbul 1995, s.315.

⁷²⁴ Cemal Kafadar, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkin, Birleşik Yay., Ankara 2010, s.236-238.

⁷²⁵ Kafadar, **a.g.e.**, s.238.

⁷²⁶ Kafadar, **a.g.e.**, s.263-264. Sadece gâzilerin statüsü olarak değil devlet kurulduğu andan itibaren iki asır gibi bir sürede ortaya çıkan saray kültürü tüm imparatorluğa etki etmiştir. Bu oluşan kültürün yayılması elit kesim tarafından sağlanmıştır. Batı medeniyetinde Rönesans-reform hareketlerinden sonra yenilikleri topluma alıştırmak için kullanılan üst tabaka figürünü Osmanlı ilk iki asırında uygulamıştır. Halk yeniliği elit kesimden öğrenerek toplumsal bir aktarım sağlanabilmiştir. Bu sayede Osmanlı saray kültürü sanattan mimariye, edebiyata yansımış özellikle şehirlerde yaşayan zümrelere etki edebilmiştir. İnalçık, **a.g.m.**, s.39.

⁷²⁷ Feridun M. Emecen, "Süleyman I", **DİA**, C.38. TDVY., İstanbul 2010, s.72.

Genel itibari ile Kafadar'ın tezini değerlendirdiğimizde; Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde ortaya çıkan yeni hanedanlara değinmesi ve bu hanedanları incelediğinde zaman içerisinde benzer davranışlar sergilediğini belirtmesi açısından diğer çalışmalarından ayrılmaktadır. Olayı daha geniş bir yelpazede değerlendirerek Osmanlı'nın kuruluş evresindeki vakalara yeni bir bakış açısı daha kazandırabilmiştir. Köprülü'nün Bizans ve Cengiz İmparatorluğu ve diğer beylikler çerçevesinde oluşturduğu değerlendirmesini daha farklı bir şekilde ele almıştır. Buna mukabil Osmanlı İmparatorluğu'nun İslâm'ın Roma'sı olduğu üzerine tasvirini daha da detaylandırması gerekmektedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş evresindeki yeni gelişmeleri değerlendirirken bunların kendi kültüründen tamamen kopmadan gerçekleştirildiğinin belirtilmesi lazımdır. Osmanlı Devleti'nin asimilasyon faaliyetleri gütmeyişinden ötürü aslında kendi sonunu hazırladığını belirtirken sanki kendisinden önceki Türk topluluklarının boyunduruğu altına aldığı milletleri zorlu bir etnik değişime zorladığı anlamının çıkabileceğini unutulmamalıdır. Osmanlı Devleti'nin etnik menşei meselelerinde durmaması bu konuda hem kaynaklar hem de belgeler ve araştırmacıların görüşleri doğrultusunda bir ihtilaf sağlanmaması nedeniyle olduğu kabul edilebilir. Oldukça dikkatli bir şekilde meseleye yaklaşılarak etnik menşei konusunda yeni bir tartışmaya girmemiştir. Gazâ anlayışının destekçisi olmuş Köprülü, Lindner ve Wittek'in tezlerini ele alarak değerlendirmiştir. Kafadar'a göre Osmanlılar gazâ anlayışını da revize ederek çağın gereklilikleri ve kendi çıkarları doğrultusunda ele almışlardır.

Milli tarih anlayışını tek taraflı sorgulayan Kafadar Osmanlı Devleti'nin kuruluş meselesinin Türkiye'deki araştırmacılar tarafından milli bir mesele olarak ele alındığını ve bu bağlamda tek dağarcıkta ilerlediklerini ifade etmiştir. Bu değerlendirme yapılırken modern tarihçiler arasında meselenin tartışılmaya başlandığı dönem iyi incelenmeli ve o dönemin tarih anlayışı ele alınmalıdır. Kafadar'ın milli bir tarih anlayışıyla ele alındığını söylediği eserler yine milli bir anlayışla Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve kurucularını yermek, kültürel arkaplanı incelenmeksizin basit bir topluluk olarak göstermek maksadıyla kaleme alınan eserlerden sonra tartışmaların başladığı unutulmamalıdır. Yine de Cemal Kafadar, gazâ anlayışı ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarını değerlendirmesi açısından

oldukça değerli yaklaşımlarda bulunmuş Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun temellendirilmesi açısından en az Halil İnalçık ve Feridun M. Emecen kadar katkıda bulunmuştur.

4.11. Heath W. Lowry'nin "Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı" Adlı Çalışmasının Değerlendirilmesi

Heath Lowry, Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri hakkındaki tartışmaları hakkında yeni bir bakış açısı sunarak tartışmaları tekrardan gündeme getirmiştir. Lowry **Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı** adlı eserinde yeni bir görüş sunmaktan ziyade kendinden önce ortaya atılan görüşleri değerlendirerek meseleye bakış açısını değiştirmeye çalışmıştır. Araştırmacı Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri kaynaklarının güvenilirliğini tartarak bu kaynakların daha sonraki tarihçiler tarafından da kullanılmasının yanlışlığını vurgulamıştır. Lowry Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri hakkında en iddialı tezlerden biri olan Paul Wittek'in gazâ tezine karşı çıkmış Osmanlıların kuruluş devrinde yapmış olduğu seferlerine ve genişleme politikasına günümüz tarihçileri tarafından dini bir anlam yüklenmesini kabul etmemiştir. Osmanlı kaynakları arasında günümüze ulaşmış ilk Osmanlı tarihi kabul edilen Ahmedî'nin **Dâsitân-ı Tevârih-î Âl-i Osman** adlı eserini kaynak göstererek akın kelimesinin değerlendirmesini yaparak akın kelimesinin Osmanlılar tarafından gazâ ile eş anlamlı olarak kullanıldığını ifade etmiştir. Lakin araştırmacıya göre bu gerçek değildir. Çünkü Osmanlılar her ne kadar yaptıkları seferleri ve akınları gazâ olarak belirtse de bu sadece kendilerini dinî yönden ve halkın gözünde meşrulaştırmaktan başka bir şey değildir.⁷²⁸

Lowry eserini ele alırken genel olarak incelemiş olduğu tarihçiler bellidir. Ahmedî, Âşıkpaşazâde, Mevlana Mehmed Neşrî, Michael Doukas, Konstantin Mihailoviç ve Spandugnino, Joseph Von Hammer'in yazdıkları üzerinden, kuruluş devrine ait kitabeler, vakfiyeler, belirli berat ve fermanlara dayanarak görüşlerini ortaya koyar ve bir çıkarım yapmaya çalışır. Cumhuriyet devrinin ilk dönemleri üzerine ise daha çok İsmail Hakkı Uzunçarşılı, İsmail Hami Danişmend ve Ömer

⁷²⁸ Heath Lowry, **Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı**, Çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2010, s.18.

Lütfi Barkan gibi tarihçilere dayandırarak görüşlerini ortaya koyar.⁷²⁹ Bu araştırmacılar ile ilgili alıntılar yaptığı bölümlerde yeni çalışmalar üzerine söylenenleri katmamakla birlikte sadece Halil İnalçık'ı referans alır ve onun görüşlerinin de gerçek durumu yansıtmadığını meselenin anlaşılmasından ziyade aynı çerçevede geliştiğini belirtir.⁷³⁰ Lowry üslup olarak İmber ile aynı çizgide gözüke de kaynakların verdiklerini tamamen yok saymadığı için Colin İmber'den ayrılır. Lowry'nin Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi üzerine bakış açısı temel esas olarak Wittek'in gazâ tezine karşıtlık üzerine oluşturulmaktadır.⁷³¹ Osmanlı Devleti'nin kuruluş tartışmalarını başlatan Herbert Adam Gibbons'u Osmanlıca bilmediği ve kaynaklar üzerinde hâkim olmadığı hususunda eleştirse de onun yeni bir ırk oluşum tezini destekler mahiyette bir çalışma ortaya koymuştur.⁷³² Bunu yaparken direkt olarak Osmanlı Devleti'nin kurucu kadrosunun soy kütüğü üzerine ortaya koyulan şecereler üzerinden gitmemektedir. Meseleye yukarıda bahsettiğimiz gazâ teriminin Osmanlı Devleti'ndeki açılımını yorumlamasıyla başlayarak Hıristiyan toplulukların ilhakından sonra yeni kurulan devlete katılmasıyla bağdaştırır. Müellife göre gâzilerin Müslüman bir vasıfta olması gerekir lakin Osmanlı kuruluş devrindeki bazı akıncı oluşumları gayrimüslimdir. Bu gruplar Katalanlar veya paralı Frank askerlerinin güç ve otoriteden dolayı saf değiştirenlerdir. Bunun yanı sıra Ortodoks Hıristiyanlardan da iktidarın yanında durma ve ganimet elde etme gayesiyle Osmanlı Devleti'ne katıldığını savunur.

Lowry hanedana mensup olmayan bazı bey ve akıncıların kitabelerini ve vakfiyelerini inceleyerek bu kişilerin Osmanlı Devleti'nin sultanları ile aynı unvanı taşıdıklarını bu durumun devlet geleneği gereğince yerinin olmadığını belirtir ve aynı zamanda bu kişilerin Hıristiyan olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu savunur. Bu çıkarımla Osman Gâzi'nin Müslüman olması vesilesiyle diğer Hıristiyan beylerden

⁷²⁹Heath Lowry, **Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı**, Çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2010,s.64; Adı geçen tarihçilerden bazılarının vermiş olduğu bilgilerin tartışmalı olduğu hususunu önceki kısımlarımızda belirtmiştik. Kaynak statüsünde değerlendirebileceğimiz Mihailoviç'in eserinin kendinden önceki dönemlere dair vermiş olduğu yanlış bilgiler tarihçilerin büyük kısmı tarafından kabul edilmektedir. Özellikle İslâmiyet ve Osmanlıların inançları noktasında vermiş olduğu notlar gerçeği yansıtmamaktadır.

⁷³⁰Lowry, **a.g.e.**, s.10.

⁷³¹Lowry, **a.g.e.**, s.8.

⁷³²Lowry, **a.g.e.**, s.5-6.

ayrıldığı söylemektedir.⁷³³ Bu duruma iten sebep ise Anadolu topraklarının Kuzey-batı kısmı yani Bitinya toprakları Müslüman toplulukların ve göçerlerin ağırlıkta olduğu bir bölgedir. Hıristiyan veya daha sonradan Müslüman olmuş bir lidere biat etmelerindense Osman Gâzi gibi Müslüman bir Türk beyine itaat etmeleri daha kolaydır.⁷³⁴ Lowry'nin bu konuda ileri sürdükleri ilk bakışta doğru olarak kabul edilebilir.

Paul Wittek'in bu konudaki görüşlerini tekrardan anımsamanın gerekli olduğu kanaatindeyim. Lowry gazâ ideolojisini terim anlamıyla bağdaşmadığı yönünde incelemiş ve bunun kaynaklardaki ve kitabelerdeki yansıması üzerinden ilerlemek istemiştir. İzlediği yol ve yöntem doğru olabilir. Lakin Paul Wittek Osmanlıların gazâ ideolojisini incelerken bunun Osmanlı Beyliği dışındaki diğer gazâ beylikleri inceleyerek oluşturmuştur. Diğer beyliklerin yapmış olduğu gazâ faaliyetlerinden kısa bir süre çekilmek zorunda kalmaları ve uzun ömürlü olmamalarının gazâ faaliyetlerinin başarısızlığına bağlamamıştır. Araştırmacıya göre aceleci davranan ve fetih hareketlerini hızlı bir şekilde gerçekleştiren beylikler fethettikleri yerlerde kalıcı olarak tutunamıyor veya bir süre sonra fetihlerine kaynak bulmakta zorlanıyordu.⁷³⁵ Yerel halkı memnun etmedikleri için de bu bölgedeki idari yapılanmalarını sıkıntılı bir duruma düşüyordu. Çünkü daha tam manasıyla devlet statüsünde olmayan bu oluşumlar var olma mücadelelerini gazâ faaliyetlerine borçluydular. Bu sayede göçerlerin de desteğini alarak diğer beylikler arasından sıyrılarak Türkiye Selçuklu Devleti'nin mirasçısı konumuna gelip sınırlarını genişleteceklerdi. Lakin bunu yaparken bir yandan topraklarını genişletirken diğer taraftan kuracakları idarî düzeni tesis edemediler. Osmanlılar ise daha Balkanlara geçmeden bu düzeni kurmak için faaliyetlerde bulunmuşlardı. Buna örnek olarak gazâ faaliyetlerinde bir gazinin esir alma hakkı olduğu halde Osman Gâzi devrinde izin verilmemesi ve Orhan Gâzi devrinde de devlet tarafından alınan esirlerin

⁷³³Heath Lowry, **Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı**, Çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2010,s.72.

⁷³⁴ Lowry, **a.g.e.**, s.74.

⁷³⁵ Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yay., İstanbul 2013, s.58.

ücretinin ödenmesi gösterilebilir.⁷³⁶ Wittek tam olarak diğer beylikler üzerine ilgiyi çekemese de bakış açısını oluşturabilmiştir. Daha sonra Feridun M. Emecen diğer beyliklerdeki ve Selçuklu kaynaklarında ve seyahatnamelerde geçen gazâ ve cihad faaliyetlerini de inceleyerek Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki önemini vurgulamıştır.⁷³⁷

Tüm bunların yanı sıra Osmanlı Devleti özgün bir devlet modeli oluşturmaktan ziyade Bizans'ın devlet modelini ve aristokrasisini kendine devşirerek yapısını oluşturmuştur. Araştırmacıya göre Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve gelişme sürecinde genişlemesini sağlayan ve devletin temellerinin sağlam bir zeminde olmasını sağlayan güç karşısında boyun eğen ve Osmanlı Devleti'ne hizmet eden Bizans aristokrasisidir. Bu sayede Osmanlı Devleti oluşumunu sağlamış lakin Hıristiyan köylüsü ve aristokrasisini 15. asırda kaybetmiştir. Osmanlı Devleti Balkan topraklarında fethettiği bölgedeki nüfusun yerine yerleştirmiş olduğu Türk nüfusla birlikte buradaki kesimden de Osmanlı topraklarının belirli bölgelerine zorunlu göç gerçekleştirmiştir. Bu iskân politikasına Mehmed Fuad Köprülü ve Ömer Lütfi Barkan geniş olarak değinir. Lakin Lowry bu meseleleri derinlemesine incelemekten kaçınarak, Halil İnalcık'ın 1954 tarihli "Fatih Devri Üzerinde Tetkik ve Vesikalar" isimli makalesine atıf yaparak, Osmanlı Devleti'nin Bizans ve Balkan aristokrasisini kendisine dâhil etmesinin istimâlet politikasıyla açıklanamayacağını savunur.⁷³⁸ Osmanlı Devleti Bizans İmparatorluğu'ndan bir model almasına gerek yoktur. Osmanlı kaynaklarında geçtiği üzere Osman Gâzi'nin atalarının Türkiye Selçuklu Sultanları ile birlikte hareket ettiği bilinmektedir. Bununla birlikte göçebe toplulukların gerektiğinde devlet kademesinde görevlendirildiği gerçeğini de düşündüğümüzde Osmanlı Devleti'nin kurucu kadrosu daha önceden hiçbir siyasî teşkil içerisinde bulunmamış şahsiyetler değillerdir.⁷³⁹ Kuruluş yıllarında I. Murad ve hatta Yıldırım Bayezid devrinde merkeze bağlı feodal bir yapılanma çerçevesinde

⁷³⁶ Necdet Öztürk, **14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi Devlet Düzeni Sosyal Hayat**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2014, s.176-177.

⁷³⁷ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Timaş Yay, İstanbul 2012, s.119-126.

⁷³⁸ Heath Lowry, **Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı**, Çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2010, s.101.

⁷³⁹ Feridun M. Emecen, **Osmanlı Klâsik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum**, Timaş Yay., İstanbul 2011, s.14.

gelişmesi araştırmacıyı Hıristiyan aristokrasinin dâhil edilmesiyle gelişimin gerçekleştiği düşüncesine sevk etmiş olabilir. Lakin Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemindeki ilim hayatını incelediğimizde bu yönünde kuvvetli olmadığı görülmektedir. Osman Gâzi ve Orhan Gâzi'nin etrafındaki ilim insanların fikir ve görüşlerine danışarak devletin siyasî ve toplumsal temellerini attığı görülmektedir. Osman Gâzi'nin Konur Alp, Turgut Alp gibi komutanlarla birlikte Dursun Fakih, Hattab el-Karamâni, Muhlis Baba, Aşık Paşa gibi şahsiyetlerden de istifade ettiği görülmektedir. Yani Osmanlı Devleti'nin daha oluşum sürecinden itibaren kendi kültür ve inancına ait aristokrat zümresi vardır. Yeni etkileşime girmiş olduğu topluluklardan da bazı noktalarda etkilenmiş olabilir. Ama tamamen toplumsal bir karışımın sonucunda oluştuğunu söylemek doğru değildir. Bursa'da kurulan ilk Osmanlı medresesinde Hıristiyan bir zümrenin etkisi yoktur. Aksine kökenini ahilikten alan Davud-ı Kayserî tarafından kurulmuştur. Davud-ı Kayserî, Evhadüddin Kirmanî'nin talebesi olan Sadreddin Konevî'nin öğrencisidir. Bu da bize Selçuklu Devleti'nin yıkılmış olmasının aristokrat zümreyi etkilemediğini bir şekilde yeni oluşumlardan güçlü olanı destekleyerek teşkilatlanma faaliyetlerinde hizmet aldığını gösterir.⁷⁴⁰

Diğer Türk devletleri gibi Osmanlı Devleti de kurulduğu dönem itibari ile kendi siyasî modelini hemen oluşturmamıştır. Kendinden önce kurulmuş olan Türk devletlerinin siyasî-iktisadî-askerî ve sosyal hayatlardaki teşkilatlanmalarını örnek model olarak almıştır. Özellikle siyasî bir yapı olarak ortaya çıktığı dönem itibari ile İlhanlı Devleti ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin mirasçısı olarak ortaya çıkmıştır. Bu Türk devlet geleneğinin bir getirisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlılardan önceki devletlerde kendilerine yakın olan ve ilişki içerisinde oldukları Türk – İslâm devletlerindeki uygulamaları revize ederek devam ettirmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin var olmayan bir yapıdan çıkarak direkt olarak Bizans ve Balkan Hıristiyanlarının aristokrasisi sayesinde genişlediği kabul etmek doğru değildir.⁷⁴¹ Bu hususta Mehmed Fuad Köprülü de aynı görüştedir. Bizans Müesseselerinin Osmanlı

⁷⁴⁰ Cahid Baltacı, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde İlim ve Ulemaya Verilen Değer", **Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zaid Kotku (KS) Sempozyumu**, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s.84.

⁷⁴¹ Mehmet Ali Ünal, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta 1997, s.1.

müesseselerine bizzat tesirini kabul etmeyerek benzerliklerin silsileler halinde geçmişten geldiğini savunmaktadır.⁷⁴² Osmanlı Devleti'nin idarî ve teşkilat yapılanmasına 14. asırda Bitinya topraklarındaki Ahi teşkilatlanmasının faaliyetleriyle birlikte dinî zümrelerin desteğini de unutmamak gerekir. Araştırmacı eserinde bu konuya değinse de geniş bir yelpazede meseleyi incelememektedir. Anadolu coğrafyasındaki siyasi istikrarın yeniden tesisinde ve İslâm topraklarının genişletilmesindeki rolleri incelenmediğinde Bizans İmparatorluğu'ndaki ve Balkan coğrafyasındaki diğer Hıristiyan unsurların devletin otoritesini nasıl kabullendiğini anlamak mümkün değildir. Lowry meseleyi sadece güç ve iktidar yönünün değişmesinden dolayı Hıristiyanların Osmanlı Devleti'nin hizmetine girdiğini ve yapının bu duruma ihtiyacı olduğunu ifade etse de Ahi yapılanmasının yeni fethedilen yerlerde kalıcılığı sağlamak adına yapmış oldukları şehirleşme faaliyetleri Balkanlarda başarıyı getirmiştir.⁷⁴³ Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve gelişme devrinde yaşanan teşkilatlanma yapısında Bizans ve Hıristiyan aristokrasiden ziyade Ahi teşkilatlarının ve dinî zümrelerin etkisi daha büyük olmuştur.

Lowry Osmanlı Devleti'ni tasvir ederken; içeride dil, din, ırk ve ekonomik olarak katı bir sınıflandırmanın yapılmadığı ihtiyaca göre herkesin hizmet edebildiği büyük bir konfederasyon olarak görüyor. Araştırmacıya göre Osmanlı Devleti'ne Türk toplumu demenin zor olduğunu altını çizerek devletin ulaştığı seviye ve gelişimin ortaya çıkardığı ihtiyaçların yalnızca Türk nüfusu ile karşılanamayacağını belirtiyor. Uygulamış oldukları devşirme ve Hıristiyan veya

⁷⁴² Mehmed Fuad Köprülü, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, Akçağ Yay., İstanbul 2004, s. 34.

⁷⁴³ Haşim Şahin, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Abdalân-ı Rum (1300 – 1400)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2001, s.122; Özellikle I. Murad devrinde devletin ihtiyaçlarının giderilmesi için yeni müesseseler oluşturulmuştur. Bu müesseseler oluşturulurken daha önceki kısımlarda da değindiğimiz üzere Türk kültüründeki devlet geleneğinden tam olarak kopmamakla birlikte İslâm devlet modeli çerçevesinde kurum ve idarî yapılanmasını oluşturmuştur. Vergi sisteminin oluşturulmasından vezirlerin yetki ve hâkimiyet alanının belirlenmesine kadar birçok unsur klâsik İslâm devletlerinden örnek olarak alınmıştır. Osmanlı Devleti'nin Bizans İmparatorluğu'ndan etkilendiği unsur ise yerleşik hayatın bir zorunluluğu olan Saray hayatının oluşturulmasıdır. Bu hususta Osmanlılardan evvel Selçukluların ilk olarak etkilendiğini görmekteyiz. Lakin saray hayatının Osmanlı Devleti'ne tesirini tamamen bir Hıristiyan aristokrasisinin Osmanlı Devleti'nin idarî, siyasi ve askerî kurumlarını ve gelişimlerini tesis etmesinde birinci unsur olarak göremeyiz. Necmi Ülker, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemindeki Hâkimiyet Anlayışı", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s. 80 – 81.

başka dine mensup kişilerin devlet hizmetinde bulunmasının buna kanıt olduğunu belirtiyor.⁷⁴⁴ Araştırmacı eserinin son bölümünde bu görüşünü kanıtlamak için 15. ve 16. yüzyıla ait bazı tahrir defterlerini incelemiştir. Bu defterler sayesinde Hıristiyan köylü hayatının bir profilini çıkararak bu kişilerin devlet içerisinde yer aldığı hizmetler üzerinden bir çıkarım yaparak yeni bir görüş ortaya koymaya çalışmıştır. Özellikle **1490-1520 Limni Tahrir Defterleri**'ni inceleyen Lowry bu bölgenin Osmanlı Devleti için oldukça stratejik bir öneme sahip olsa da buranın savunma ve idaresini yerel halka bıraktığını belirtmektedir. Osmanlı Devleti'nin 21 kişilik bir Yeniçeri garnizonu dışında bir kuvveti olmadığını ve bu kişilerin de zaten Hıristiyanlardan kazandırılan devşirme birlikler olduğunu söylemektedir. Bu bölgenin Osmanlı öncesi durumunu da inceleyen Lowry Bizans İmparatorluğu'nda da Limni'nin benzer statüde olduğunu belirtir. Bu kadrolar Osmanlı hâkimiyetinden sonra bir şekilde Osmanlı Devleti'yle uzlaşmış ve önceki hayatlarını devam ettirmiş topluluklardır.⁷⁴⁵ Lowry bu durumun sadece Limni adasına özgün olmadığını belirterek bu durumun Makedonya'nın belirli bölgelerinde Karadeniz havalisindeki Maçka Vadisi'nde farklılıkları olsa da benzer tahrirlere rastladığını belirtmektedir.⁷⁴⁶

Lowry, Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri idari yapısını değerlendirirken yeni bir idari yapılanmadan ziyade model alınan bir sistemin genişletilerek geliştirilmesi olarak görülüyor. Gazâ ideolojisi tamamen stratejik olarak oluşturulan bir ifade İslâmiyet'teki gazâ anlayışıyla hiçbir şekilde bağdaşmıyor. Daha çok Bizans'ta da karşılığı olan "Akın" terimi Osmanlı Devleti'nin fetih politikasını karşılıyor. Araştırmacıyı bu düşünceye sevk eden neden ise incelemiş olduğu kaynak ve belgelere göre Osmanlı Devleti'nin Balkan coğrafyasında genişlerken fethettiği bölgelerdeki yerel halkı devlet hizmetinde yer alması ve belirli imtiyazlar tanınmasıdır. Lowry genel olarak araştırmasında yeni bir görüş ortaya koymaktan ziyade kuruluş devri tartışmalarının ilk ortaya çıktığı dönemdeki bakış açısının genişletilmesini amaçlamıştır. 14. ve 15. asırda Osmanlı Devleti'ndeki gazâ algısı kendi inancından olmayan toplulukları yok etme veya diğer inançları yasaklamak

⁷⁴⁴Heath Lowry, **Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı**, Çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2010,s.106.

⁷⁴⁵Lowry, **a.g.e.**, s.106-110.

⁷⁴⁶Lowry, **a.g.e.**, s.111-112.

gibi bir ideolojiyi yansıtmamaktadır. Ahmedî'nin eseri üzerinden yapmış olduğu çıkarımlar bir noktada görüşünün yanlışlığını çürütecektir. Çünkü Ahmedî eserini bir tarih kitabı ortaya koymak gayesinden ziyade edebi yönü yüksek anlatının olduğu bir çalışma kaleme almıştır. İslâmiyet'in gereklilikleri arasında her hangi bir topluluğu veya şahsı sadece inancından dolayı öldürmek veya zulmetmek yoktur.⁷⁴⁷

Sonuç olarak Lowry meseleye yaklaşım tarzını ele aldığımızda diğer batılı tarihçilerle aynı hataya düştüğünü görmekteyiz. Meseleyi geniş çaplı olarak ele almaktansa dönem üzerinden bazı olguların seçilerek tekrardan değerlendirmeye çalışıyor. Bunu yaparken izlemiş olduğu yol meseleye geniş bir perspektiften bakmayı hedeflese de mevcut tartışma ve görüşleri yeniden gündeme getirmekten öteye geçemiyor. Daha çok Gibbons'un tezinde verilen ve altı doldurulamayan zayıf bilgileri eldeki kaynaklar çerçevesinde anlaşılır bir hale getirmeye çalışmıştır. Yine de tahrir defterlerini örnek göstermesi meselenin ele alınışında farklı bir yaklaşım içerse de bu incelemeler yalnızca belirli bölgeleri kapsadığı için kesin bir sonuç çıkarmaz. Bu konuda Yunus Koç'un tahrir defterine yapmış olduğu araştırmaları da göz önünde bulundurarak yeniden bir tahlil yapması gerekmektedir.

⁷⁴⁷ Feridun M. Emecen, **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası**, Timaş Yay., İstanbul 2012, s.143-147.

SONUÇ

13. asrın siyasî, iktisadî ve içtimaî hadiselerinin ortaya çıkarmış olduğu en önemli oluşum hiç şüphesiz Osmanlı Devleti'nin kuruluşu meselesidir. Mezkûr hadise ile ilgili kaynak azlığı ve kaynaklarda verilen bilgilerin birbirleriyle ilişkilendirilememesi konunun tam manası ile anlaşılmasına neden olmuştur.

Devletin bir buçuk asır gibi kısa bir sürede imparatorluk seviyesine kadar yükselmesinde etkili olan uygulamaların kuruluş dönemindeki faaliyetler sayesinde olduğu düşüncesi on dokuzuncu yüzyıl modern tarihçilerini Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında araştırma yapmaya itmiştir. Modern tarihçilerin ortaya koydukları görüş ve karşıt görüşler kapsamında mesele halen daha bir açıklığa kavuşmamıştır. Modern tarihçilerin birçoğu, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yaptıkları araştırmalarda umumî olarak öznel ifadelerde kalmışlardır.

Gibbons, Lindner, İmber, Jennings, J. Marquat gibi tarihçiler meseleyi ele alırken kroniklerin verdiği bilgiler doğrultusunda hareket etmeyerek kroniklerin sadece görüşlerini destekleyen kısımlarını kullanmış, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu gibi oldukça kapsamlı bir meselede, konuyu açığa kavuşturmak gayesiyle araştırmalarını oluşturmuşlarsa da yeni tartışma alanları açmaktan öteye geçememişlerdir. Kesin ve net yargıların belirtilmesinin oldukça yanlış olduğu Osmanlı Devleti'nin kuruluşu konusunda vermiş olduğu bilgilerin doğru olduğunu iddia etmelerine rağmen birçok tarihçi meselenin arkaplanını incelemeyerek kültürel kısmını ve tarihi devamlılık esaslarını es geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu incelenirken gazânın Türk toplulukları tarafından tarihsel süreç içerisindeki değişim ve gelişimini incelememişlerdir.

Fuad Köprülü, Halil İalcık, Feridun M. Emecen, Cemal Kafadar gibi tarihçiler bu hususta tarihsel arkaplana daha çok yer vermişler, meselenin batılı tarihçiler tarafından oldukça basit bir şekilde ele alınmasına karşı çıkararak dönem Anadolu'sunun siyasî, içtimaî amillerini göz önünde bulundurarak geniş kapsamlı bir şekilde ele alınmadan anlaşılacağını vurgulamışlardır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile alakalı araştırma yönetiminin belirlenmesinde Türk akademisyenler

hemen hemen aynı doğrultudayken soy kütüğü ve Osmanlı Devleti'nin kurucularının menşei hakkındaki görüşlerde ayrılmaktadırlar.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında araştırma yapan bir tarihçi, ilk dönem Osmanlı kroniklerinin yalnızca belirli bir kesitine göre bir görüş ortaya koyduğu zaman meseleyi tam anlamında anlamaktan ziyade şahsî teorisini oluşturmada bir materyal olarak kullanmaktan öteye geçemeyecektir. Meselenin tam anlamıyla anlaşılabilmesi için verilen bilgilerin bir bütün içerisinde ve on üçüncü asır Anadolu coğrafyasının şartlarını göz önünde bulundurarak, devletin kuruluşuna katkı sağlayan ana amillerin yanı sıra diğer unsurları da incelemeli ve kronikler ile karşılaştırarak bütünleştirmelidir. Toplumun sözlü kültürden beslendiğini göz ardı etmemelidir. Öncelikle inceleyeceği topluluğun boy esası dışında bir Türk topluluğu olduğunu bilerek meseleye Türk kültürünün normlarını inceleyerek başlamalıdır. Kültürel normlar ile birlikte kroniklerde geçen bilgiler, on ikinci ve on üçüncü asır Anadolu'nun dinamikleriyle birlikte rakibi olan devletlerin konjonktürü ele alınmadan değerlendirildiğinde yapılan çalışma eksik kalmış olacak veya yanlış çıkarımlar yapılmasına neden olacaktır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki gazâ ideolojisinin yerini anlayabilmek için öncelikle gazâ ve cihad anlayışının Türk toplulukları tarafından benimsenmesi ve tarihsel süreç içerisindeki örnekleri incelenmelidir. Türk topluluklarının İslâmiyet'i kabulü ile birlikte Abbasiler döneminden itibaren askerî hayattaki öne çıkışı ve İslâm öncesi cihân hâkimiyeti anlayışı iyi tahlil edilmelidir. Gazâyı sadece Osman Gâzi döneminde başlamış bir siyasî politika olarak ifade etmek doğru değildir. Türk kültüründe var olan Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi'nin İslâmiyet'ten sonra gazâ ve cihâd ideolojisine geçiş sağladığını, Osmanlılar'ın mezkûr anlayışı kendi çıkarları doğrultusunda İslâmiyet ile çelişmeyecek şekilde reform ettiklerini analiz edebilmek daha anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Osmanlılar kendisinden önce var olan bir ideolojiyi başarılı bir şekilde uygulayabilmiştir.

Osman Gâzi'nin nesep ve hüviyeti, bunun yanı sıra Kayı boyu mensubiyeti ve Kayı boyunun önemine haiz yapılan araştırmalarda ise kesin bir yargı oluşturmak günümüzdeki mevcut kaynak ve bilgi birikimi ile mümkün değildir. Osmanlı

Devleti'nin bir Oğuz Türkmen soyu olduğu hususunda hemen hemen bütün araştırmacılar hemfikirdir. Kayı boyunun Oğuz boyları arasındaki önemi dönem kaynaklarında da izah edildiği üzere Mehmed Fuad Köprülü tarafından etraflıca incelenmiştir. Osmanlıların kesin bir şekilde Kayı boyu mensubiyeti kabul edilmiyor olsa da yapılan araştırmalar ve incelemeler Osmanlı Devleti'nin Kayı boyu mensubu olması hususundaki araştırmalar, toponomik veriler, on altıncı asır tahrir kayıtlarının incelenmesi ve son dönemde ortaya koyulan araştırmalar doğrultusunda uzak bir ihtimal olmadığını gösteriyor. Kayı boyu mensubiyetini işaret eden araştırmacılar bu konuda daha ılımlı ve tenkitçi bir yaklaşımla görüşlerini bildirirken, Osmanlıların Kayı boyu mensubiyetine karşı çıkan araştırmacılar ise tam aksine tentikçi bir yaklaşımdan ziyade sadece kroniklerde geçen bilgileri kullanarak diğer veri ve kaynakları yok sayıp temelsiz iddialarda bulunmuşlardır.

Hakan Yılmaz tarafından bulunan Seyyid Kasım El-Bağdadî'nin **Seyahatnâme**'sinin vermiş olduğu bilgiler, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında kesin yargıda bulunan birçok araştırmacının görüşlerinin yanlışlığını ortaya çıkarmıştır. Mezkûr araştırmacının üzerinde çalıştığını belirttiği bir diğer kaynak, **Muhtasar Osman Tarihi** literatüre kazandırıldıktan sonra içerdiği bilgilerle en eski Osmanlı kaynaklarından biri olarak birçok bilgiye ışık tutmuş olacaktır. Eser Orhan Gâzi döneminde kaleme alınmıştır. Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti'nin kuruluşu meselesine yeni araştırmacılar katıldıkça ve yöneldikçe yapılan incelemeler daha da zenginleşecek, meselenin açığa kavuşmasında yardımcı olacaktır. Halil İnalcık ve Feridun Emecen'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında araştırmacıların dipsiz bir kuyu olarak görmemeleri aksine gerçek bilgiye ulaşmak için gayret sarfetmelerini istemelerinin haklılığı ortaya çıkmıştır. Batılı araştırmacıların öznel ifadeler ve salt kitabî bilgiler doğrultusunda ortaya koydukları çalışmalar Türk akademisyenleri meselenin düzgün ve anlaşılır bir şekilde incelenebilmesi için araştırma yapmaya itmiştir. Günümüzde Osmanlı Devleti'nin kuruluşu meselesi tamamen sonlandırılmasa da bir temel üzerine oturtulabilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

KAYNAKLAR

- Ahmedî: **Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Nihad Sami Banarlı, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939.
- Ahmedî: **Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Ötüken Yay., Ankara 2015.
- Anna Kommena: **Alexiad: Malazgirt'in Sonrası**, Çev. Bilge Umar, İnkilap Yay., İstanbul 1996.
- Anonim: **Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemed Hân**, Haz. Halil İnalçık-Mevlûd Oğuz, TTK. Yay., Ankara 1978.
- Anonim: **Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992.
- Anonim: **Anonim Tevârih**, Haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 2000.
- Anonim: **Tarîh-i Âli Selçuk (Selçukname)**, Çev. Halil İbrahim Gök-Fahrettin Coşkuner, Atıf Yay., Ankara 2014.
- Âşıkpaşazâde: **Osmanlı Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013.
- Ebulgazi Bahadır Han: **Şecere-i Terakime**, Haz. Zuhâl Kargı Ölmez, Simurg Yay., Ankara 1996.
- Enverî: **Düstûrnâme-i Enverî**, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012.
- Georges Pachymeres: **Bizanslı Gözüyle Türkler**, Çev. İlcan Bihter Barlas, İlgî Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009.

- Hadîdî: **Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)**, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1991.
- Hadîdî: **Hadîdî Tarihi**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015.
- Hoca Sadettin Efendi: **Tacü't-Tevârih**, C.1, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992.
- İbn Battuta: **İbn Battuta Seyehatnamesi**, Haz. Mümin Çevik, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015.
- İbni Bibi: **Anadolu Selçukî Devleti Tarihi**, Çev. M. Nuri Gençosman, Uzluk Basımevi, Ankara, 1941.
- İbn Bibi: **El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l Umûmri'l-Alâ'iyye Selçuknâme**, C.2, Çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay., Ankara 2014.
- İbn Haldun: **Mukaddîme**, C.1, Haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 1982.
- İbn-i Kemal: **Tevârih-i Âl-i Osman**, C.1. Haz. Şerafettin Turan, TTK Yay., Ankara 1991.
- İbnü'l Esîr: **El-Kâmil Fî't Tarih**, Çev. Murat Temelli, Ark Yayınları, İstanbul 2013.
- İdris-î Bitlisî: **Heşt Bihîşt**, C.1, Haz. Mehmet Karataş-Selman Kaya-Yaşar Baş, BETAV Yay., Ankara 2008.
- Kemal: **Selâtin-nâme**, Haz. Necdet Öztürk, TTK. Yay., Ankara 2001.
- Konstantin Mihailovic: **Bir Yeniçerinin Hatıratı**, Çev. Kemal Beydili, TATAV Yay., İstanbul 2003.

- Marco Polo: **Marco Polo'nun Geziler Kitabı**, Çev. Ömer Güngören, Yol Yay., İstanbul 1985.
- Mehmed Neşri: **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C.1, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, TTK Yay., Ankara 1999.
- Mevlâna Mehmed Neşri: **Cihânnümâ**, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013.
- Mikhaël Doukas: **Bizans Tarihi**, Çev. Vladimir Mirmiroğlu, İstanbul Fetih Derneği Yay., İstanbul 1956.
- Mikhaël Doukas: **Tarih Anadolu ve Rumeli (1326-1462)**, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008.
- Muhammed Bin Hâvendşah
- Bin Mahmûd Mîrhând: **Ravzatu's-Safâ fi Sîreti'l- Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ (Tabaka-i Selçûkiyye)**, Çev. Erkan Göksu, TTK Yay., Ankara 2015.
- Müneccimbaşı Ahmed
- b. Lütfullah: **Camiü'd-Düvel: Osmanlı Tarihi: (1299-1481)**, Haz. Ahmet Ağırakça, İnsan Yay., İstanbul 1995.
- Nişancı Mehmed Paşa: **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Çev. İbrahim Hakkı Konyalı, Türkiye Yay., İstanbul [y.y.y.].
- Sıbt İbnü'l-Cevzî: **Mir'atü'z-Zamân Fî Tarihi'l-Âyân**, Çev. Ali Sevim, TTK Yay. Ankara 2011.
- Şeref, Abdurrahman: **Fezleke-i Devlet-i Tarih-i Osmaniye**, Haz. M. Sait Karaçorlu, Volga Yay., Kocaeli 2014.
- Şükrullah: **Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1939.

- Şükrullah: **Behcetü't-Tevârih**, Haz. H. Nihal Atsız, Ötüken Yay., Ankara 2015.
- Yazıcızâde Ali: **Tevârih-i Âl-i Selçuk**, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009.
- 858 Yılına Ait Takvim**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, y.y., y.y.y.
- Âşıkpaşaoğlu Tarihi**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Ötüken Yay., İstanbul 2012.
- Osmanlı Tarihine Ait TakvimlerI**, Haz. Hüseyin Nihal Atsız, Küçükaydın Matbaası, İstanbul 1961.

TELİF ESERLER

- Ağca, Hüseyin: “Türk Eğitim Sisteminde Lider Yetiştirme Faaliyetleri ve Türk Aile Yapısı”, **Söğüt III. Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1988, Söğüt)**, Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yay., Ankara 1989, s.17-25.
- Afyoncu, Erhan: **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yay., İstanbul 2016.
- Aka, İsmail: “Şahruh”, **DİA**, C.38, TDVY, İstanbul 2010, s.293-295.
- Akdağ, Mustafa: **Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi**, C.1, Cem Yay., İstanbul 1974.
- Aksoy, Hasan: “Dursun Fakih”, **DİA**, C.10, TDVY, İstanbul 1994, s. 7-8.
- Aktepe, Münir: “Enverî Sadullah”, **DİA**, C.11, İstanbul 1995, s. 268-270.
- Alp, Erdoğan: **Candaroğulları Beyliği ve Kastamonu**, Kastamonu Belediye Başkanlığı Yay., Kastamonu, 2000.

- Anzerlioğlu, Yonca: “Bizans İmparatorluğu’nda Türk Varlığı”, **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002.
- Artuk, İbrahim: “Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Gâzi’ye Ait Sikke”, **I. Uluslararası Türkiye’nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi Bildirileri**, Ankara 1980. s.27-31.
- Ataoğlu, Remzi: “Kayı Boyu Hakkında Bazı Bilgiler”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.117-121.
- Atçeken, Zeki-
Yaşar Bedirhan: **Malazgirt’ten Vatana Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi**, Eğitim Kitabevi, Konya 2004.
- Ayönü, Yusuf: “Umur Bey Döneminde Aydınoğulları-Bizans İttifakı”, **Aydınoğulları Tarihi Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-I**, Haz. Mehmet Ersan-Mehmet Şeker-Cüneyt Kanat, TTK Yay., Ankara 2013, s. 83-97.
- Babinger, Franz: **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, Çev. Coşkun Üçok, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1982.
- Baltacı, Cahid, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Döneminde İlim ve Ulemaya Verilen Değer”, Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zaid Kotku (KS) Sempozyumu, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s.83-86.

- Barkan, Ömer Lütfü: **Kolonizatör Türk Dervişleri**, Hamle Yay., İstanbul 1993.
- Barthold, V. V.: **Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler**, Çev.: Râgıb Hulusi Özdem, Yay. Haz.: Kâzım Yaşar Koparman – İsmail Aka, TTK Yay., II. Basım, Ankara 2013.
- Başar, Fahameddin: “Osmanlıların Anadolu Birliğini Kurma Yolundaki Çalışmaları”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, S.18, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1988, s.2-4.
- Başar, Fahameddin: **Osmanlı Kaynaklarına Göre Osmanlı-Bizans Münasebetleri (1299-1451)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1991.
- Başar, Fahameddin: “Ertuğrul Gazi”, **DİA**, C.11, TDVY., İstanbul 1995, s. 314-315.
- Başar, Fahameddin: “Fetret Devri”, **DİA**, C.12, İstanbul 1995, s.480-482.
- Başar, Fahameddin: “Ertuğrul Gâzi'nin Yaşadığı Dönemde Anadolu'nun Siyasî Durumu”, **X. Osmanlı Sempozyumu Bildiriler**, Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s.15-25.
- Başar, Fahameddin: “Ertuğrul Gâzi'nin Yaşadığı Dönemde Anadolu'nun Siyasî Durumu”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., S.123, İstanbul 1997, s. 39-44.
- Başar, Fahameddin: “Osmanlı Beyliğinin Kuruluş Yıllarında Anadolu”, **Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hazretlerinin Rolü ve Mehmed Zaid Kotku (KS) Sempozyumu**, Seha Neşriyat, İstanbul 1999, s. 37-49.

- Başar, Fahameddin: “Osmanlı: Bir Devletin Kuruluşu”, **Yeni Türkiye**, S.31, Ocak-Şubat Ankara 2000, s.85-96.
- Başar, Fahameddin: “İlk Osmanlı Tarihçileri”, **Türkler**, C.11, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 409-417.
- Başar, Fahameddin: “Fatih Dönemi Öncesi Osmanlı Bizans Münasebetleri”, **Fatih ve Dönemi (Mehmed II And His Perod)**, Ed. Necat Birinci, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yay., İstanbul 2004, s.1-21.
- Başar, Fahameddin: “Osmanlı Akıncı Ailelerinin Balkan Tarihindeki Yeri”, **Balkanlar’da İslâm Medeniyeti Uluslararası Üçüncü Sempozyum TebliğleriBükreş 1-5 Kasım 2006**, C.2, Ed. Halit Eren, IRCICA Yay., İstanbul 2011, s.215-232.
- Baştav, Şerif: **Bizans İmparatorluğu Tarihi Sondevir: (1261-1461): Osmanlı Türk-Bizans Münasebetleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1989.
- Baykara, Tuncer: **Anadolu’nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Üzerine Araştırmalar**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1990.
- Baykara, Tuncer: **Türkiye Selçuklularının Sosyal ve Ekonomik Tarihi**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Bayrak, M. Orhan: **Osmanlı Tarihi Yazarları**, Osmanlı Yayınevi, İstanbul 1982.
- Bayram, Fatih–Bülent Arı: “Kuruluş İdari Yaklaşımlar: Gazâ Teorisi ve Beylikler Sistemi”, **Notlar 4 Osmanlı Kuruluş Tartışmaları**, Haz. Reyhan Sarıkaya, BİSAV Yay., İstanbul 2005, s.13-19.
- Bayram, Cumaali: **Karamanoğulları Tarihi**, Gece Yay., Ankara 2016.

- Bergenç, Cahit: **Söğüt**, Ankara Çankaya Matbaası, Ankara 1952.
- Boray, Ferit Erden: **Bilinmeyen Tarih ve Türkler**, Kum Saati Yay., C.1., İstanbul 2005.
- Bulduk, Üçler: “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu ve Kurucuları Hakkında”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s. 82-90.
- Burgu, Yavuz Selim: **Anadolu Selçukluları Alâeddin Keykubad ve Zamanı**, Selenge Yay., İstanbul 2011.
- Cahen Claude: **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Çev; Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008.
- Cezar, Mustafa: **Resimli-Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi**, C.1, TTK Yay., Ankara 2010.
- Çay, M. Abdulhalûk: **Anadolu’nun Türkleşmesinde Dönüm Noktası Sultan II. Kılıç Arslan ve Karamıkbeli (Myrioekfalon) Zaferi**, Orkun Yayınevi, İstanbul 1984.
- Çay, M. Abdulhalûk: **II. Kılıç Arslan**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.
- Çelik, Mehmet: “Süryânîler”, **DİA**, C.38, TDVY, İstanbul 2010, s. 175-178.
- Çetin, Kenan: **Selçuklu Medeniyeti Tarihi**, Yitik Hazine Yay., İstanbul 2011.
- Çetin, Osman: “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunda Ahiler”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Busra Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s. 105-117.

- Çetin, Osman: “İskânlarla Anadolu’nun Türk Vatanı Hâline Gelmesi”, **Türkler**, C.6, Ed: Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002.
- Çınar, Hüseyin: “Osmanlı ve Candaroğulları Hanedanları Arasında Evlilik ilişkileri”, **Kuzey Anadolu’da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları**, Ed. Halil Çetin, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, s. 14-27.
- Delilbaşı, Melek: “Bizans Kaynaklarında Osmanlıların Fetih Politikalarına İlişkin Bilgiler”, **Söğüt II. Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1985, Söğüt)**, Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yay., Ankara 1986, s.55-59.
- Delilbaşı, Melek: “Türk Tarihinin Bizans Kaynakları”, **Cogito**, Ed. Serra Civil, sy.17, YKY, İstanbul 1999, s.339-351.
- Demir, Mustafa: “Türkiye Selçuklularında Yerleşim Yapısı”, **Türkler**, C.6., Ed. Hasan Cemâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002.
- Demirbilek, Salih: “Ahi Kelimesinin Kökenine Dair”, **I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu 12-13 Ekim 2004**, C.1., Haz. M. Fatih Köksal, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yay., Kırşehir 2005, s. 277-283.
- Danışman, Zuhuri: **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, C.1, Yeni Matbaa Yayınları, İstanbul 1964.
- Danışmend, İsmail Hami: “Osman Gâzi’nin Nesep ve Hüviyeti”, **Türklük Mecmuası**, sy.3, 1939, s. 207-223.

- Danişmend, İsmail Hami: **Izahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C.1, Türkiye Yay., İstanbul 1947.
- Demirkent, Işın: “Kılıçarslan I.”, **DİA**, C.25, TDVY, İstanbul 2002.
- Demirkent, Işın: **Sultan I. Kılıç Arslan**, TTK. Yay., Ankara 2014.
- Divitçioğlu, Sencer: **Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu**, Eren Yay., İstanbul 1996.
- Durmaz, Sayime: “Haçlılar, Bizans ve Selçuklular”, **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı**, C.1, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2006.
- Eberhard, W: “Kay'lar Kabilesi Hakkında Sinolojik Mülâhazalar”, **Belleten**, C.8, TTK. Yay., Ankara 1944, s.567-588.
- Emecen, Feridun M.: “Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Derterleri”, **Tarih ve Sosyoloji Semineri 28-29 Mayıs 1990**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1991, s.143-156.
- Emecen, Feridun M.: “Gazâya Dâir, XIV: Yüzyıl Kaynakları Arasında Bir Gezinti”, **Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı**, M.Ü. Yay., İstanbul 1995, s.192–197.
- Emecen, Feridun M.: “Osmanlı Kronikleri ve Biyografî”, **İslâm Araştırmaları Dergisi**, S.3., İstanbul 1999, s.83-90.
- Emecen, Feridun M.: “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Fetret Dönemine”, **Türkler**, C.9, , Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 15-32.
- Emecen, Feridun M.: **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Türk Beylikleri**, Kitabevi Yay., İstanbul 2003.

- Emecen, Feridun M.: “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşuna Dair”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.50-57.
- Emecen, Feridun M.: **Osmanlı Klasik Çağında Savaş**, Timaş Yay., İstanbul 2010.
- Emecen, Feridun M.: “Süleyman I”, **DİA**, C.38. TDVY., İstanbul 2010, s.64-72.
- Emecen, Feridun M.: **Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum**, Timaş Yay., İstanbul 2011.
- Emecen, Feridun M.: “Aydınoglu Umur Bey: Kısa Bir Biyografi Denemesi”, **Aydınogulları Tarihi Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-I**, Haz. Mehmet Ersan-Mehmet Şeker- Cüneyt Kanat, TTK Yay., Ankara 2013, s. 41-63.
- Emecen, Feridun M.: “Kayılar ve Osmanlılar Sahte Bir Kimlik İnşası mı?”, **Oğuzlar**, Ed. Tufan Gündüz-Mikail Cengiz, Ankara 2015, s. 237-245.
- Emecen, Feridun M.: **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş ve Yükselişi (1300-1600)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2015.
- Engin, Vahdettin: **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Tarihi Devamlılık**, Yeditepe Yay., İstanbul 2015.
- Erer, Râşid: **Türklere Karşı Haçlı Seferleri**, Bilgi Yay., Ankara 1993.
- Ergenç, Özer: “Osman Gazi’nin Liderliğinin ve Karizmasının Ortaya Çıkışı”, **Kuruluş**, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s. 67-80.

- Erken, Veysi: **Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahîlik**, Seba Yay., Ankara 1998.
- Eroğlu, Haldun: **Osmanlılar Devlet ve Hâkimiyet**, Bilge Kùltür Sanat Yay., İstanbul 2016.
- Ersan, Mehmet: **Tùrkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı**, Birleşik Yay., Ankara 2010.
- Ersan, Mehmet–
Mustafa Alican: **Osmanlı'dan Önce Onlar Vardı...**, Timaş Yay., İstanbul 2013.
- Erzi, Adnan H.: “Osman Gazinin Nesep ve Hüviyeti”, **Yeni Türk Mecmuası**, S.80, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1942, s.330-336.
- Eskikurt, Adnan–
Mehmet Akif Ceylan: **Myriokephalon Zaferi**, Çamlıca Yay., İstanbul 2015.
- Faroğlı, Suraiya: **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, çev. Ercan Ertürk, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2010.
- Fehd, Tevfik: “İlm-i Felek”, **DİA**, C.22, TDVY, İstanbul 2000, s. 126-129.
- Freely, John: **At Üstünde Fırtına: Anadolu Selçukluları**, Çev. Neşenur Domaniç, DK. Yay., İstanbul 2012.
- Genç, Reşat: “Osman Gazi ve Türk Devlet Geleneği”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kùltür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996. s. 43-46.

- Geyiklioğlu, Hasan: “Sürmeli-Çukuru’nda Kayılar” **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.12, Erzurum 1999, s. 251-253.
- Gibbons, Herbert Adam: **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu**, Çev. Bülent Arı, Haz. Mustafa Everdi, 21.Yüzyıl Yay., Ankara 1998.
- Giese, Frederich: “Türk Elbine ve Tarihine Ait Bazı Alman Neşriyatı”, **Darü'l-fünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası**, S.3, İstanbul 1332, 286-294.
- Gleick, James: **Kaos**, Çev. Fikret Üççan, Tübitak Yay., Ankara 1995.
- Göde, Kemal: “Selçuklular ve Beylikler Devri Anadolu’sunda Askerî-Dinî-Meslekî Kuruluşların Türk Siyâsî ve San’at Hayatındaki Rolü”, **Türk Kültürü ve Ahilik 21. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri 13-15 Eylül 1985**, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yay., Kırşehir 1986, s. 221-227.
- Göde, Kemal: “Osmanlı-Türk Beylikleri Münasebetleri”, **Yeni Türkiye**, S.31, Ocak-Şubat 2000, s.73-80.
- Göksu, Erkan: “Kösedağ Savaşı (1243)”, **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Pursuit of History International Periodical for History and Social Research)**, sy.2, Ekim 2009, s.1-14.
- Göksu, Erkan: "Türkiye Selçuklu Ordusundaki Frenk Ücretli Askerler ve Babaîler İsyanı’nın Bastırılmasındaki Rollerini", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, sy.74, 2015.
- Günel, Zerrin: “Karamanoğulları Beyliği” , **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi**, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, C.1, T.C.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2006, s. 133-141.
- Güngör, Erol: **Târihte Türkler**, Ötüken Yay., İstanbul 1990.
- Gregory, Timothy E.: **Bizans Tarihi**, Çev. Esra Ermert, YKY, İstanbul 2008.
- Halaçoğlu, Yusuf: “Tarihi Kaynaklara Göre Osman Gazi’nin Şahsiyeti”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Busra Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s. 47-52.
- Imber, Colin: “Osman Gâzi Efsanesi”, **Osmanlı Beyliği (1300-1389)**, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Çev. Gül Çağalı-İsmail Yerguz, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1997, s.,68-77.
- Imber, Colin: “İlk Dönem Osmanlı Tarihinin Kaynakları”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.39-72.
- Imber, Colin: “Osmanlı Hanedan Efsanesi”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.243-270.
- Imber, Colin: “İlk Dönem Osmanlı Tarihinde Düstur ve Düzmece”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.271-300.
- Imber, Colin: **Osmanlı İmparatorluğu 1350-1650**, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006.
- Itzkowitz, Norman: **Osmanlı İmparatorluğu ve İslâmî Gelenek**, Çev. İsmet Özel, Şûle Yay., İstanbul 2002.
- İnalcık, Halil: “Osman Gâzi’nin Nicea Kuşatması ve Bapheus Muharebesi”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu**

Osman Gazi ve Dönemi, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.9-38.

İnalcık, Halil: “Osmanlı Tarihi En Çok Saptırılmış, Tek Yanlı Yorumlanmış Tarihtir”, **Cogito**, Ed. Vedat Çorlu, S.19, YKY, İstanbul 1999, s.25-40.

İnalcık, Halil: “Âşıkpaşazâde Tarihi Nasıl Okunmalı?”, **Söğüt'ten İstanbul'a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s. 119-149.

İnalcık, Halil: “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu”, **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 66-89.

İnalcık, Halil: “Osman I”, **DİA**, TDVY, C.33, İstanbul 2007, s. 443-453.

İnalcık, Halil: **Devlet-i Aliyye**, C.1, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 2009.

İnalcık, Halil: **Osmanlılar**, Ed. Adem Koçal, Timaş Yay., İstanbul 2010.

İnalcık, Halil: “Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s. 109-170.

İnalcık, Halil: **Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları**, İSAM Yay., İstanbul 2015.

İnalcık, Halil: “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Tarihi”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s. 41-66.

İnalcık, Halil: **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, Çev. Ruşen Sezer, YKY, İstanbul 2015.

- İpşirli, Mehmet: “Lütfi Paşa”, **DİA**, C.27, TDVY, İstanbul 2003, s.234-236.
- Jorga, Nicola: **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, C.1, Çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yay., İstanbul 2009.
- Kafadar, Cemal: **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu İki Cihan Âresinde**, Çev. Ceren Çıkın, Birleşik Yay., Ankara 2010.
- Kafalı, Mustafa: “Anadolu’nun Fethi ve Türkleşmesi”, **Türkler**, C.6, Ed: Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.177-193.
- Kafalı, Mustafa: “Osman Gazi’nin Ataları ve Ahilik”, **Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi (07-09 Nisan 1999)**, Haz. Alâaddin Aköz-Bayram Ürekli-Ruhi Özcan, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya 2000, s.17-22.
- Kafesoğlu, İbrahim: **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yay., İstanbul 1986.
- Kafesoğlu, İbrahim: **Harezşahlar Tarihi**, TTK Yay., Ankara 1984.
- Kafesoğlu, İbrahim: “Alparslan”, **DİA**, C.2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1989.
- Kalfazade, Selda: “Aydınolu Cami Mimarisine Genel Bakış”, **Aydınolu Tarihi Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-I**, Haz. Mehmet Ersan-Mehmet Şeker- Cüneyt Kanat, TTK Yay., Ankara 2013, s. 249-275.
- Kaplanoğlu, Raif: **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu**, Avrasya Etnografya Vakfı Yay., İstanbul 2000.
- Kara, Mustafa: “Fütüvvet, Ahilik ve Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu”, **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunda Şeyh Edebâli**

Hızlılarının Rolü ve Mehmed Zâhid KOTKU (k.s) Sempozyumu, Seha Yay., İstanbul 1999, s. 59-75.

Karasu, Cezmi: “Osmanlı Vekâynamelerindeki Soy Kütükleri Hakkında Notlar”, **Türkler**, C.9, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 89-98.

Kazıcı, Ziya: “Ahîlik”, **DİA**, C.1, TDVY, İstanbul 1988, S. 540-542.

Keçiş, Murat, Mıynat, Ali: “Laonikos Chalkokondyles ve Osmanlı Türklerinin Yükselişi”, **OTAM**, S.31, Bahar 2012, s. 243-258.

Kemaloğlu, Muhammed: “Türkiye Selçuklu Tarihi Birinci Elden Kaynakları”, **Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi**, C.2, Karabük 2013.

Kerîmüddin Mahmud-i

Aksarayî: **Müsâmeretü'l-Ahbâr**, Çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay. Ankara 2000.

Kesik, Muharrem: “Müînüddin Süleyman Pervâne”, **DİA**, C.34, TDVY, İstanbul 2006, s. 91-93.

Kesik, Muharrem: “Pervâne”, **DİA**, C.34, TDVY., İstanbul 2007, s. 244.

Kesik, Muharrem: **At Üstünde Selçuklular**, Timaş Yay., İstanbul 2011.

Kesik, Muharrem: “Muînüddîn Süleyman Pervâne”, **Türkiye Selçukluları**, Kriter Yay., İstanbul 2015, s. 140-147.

Kesik, Muharrem: “Danişmendli Beyliği-Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu İlişkileri (1071-1178)”, **Türkiye Selçukluları Makaleler**, Kriter Yay., İstanbul 2015, s. 183-210.

Kesik, Muharrem: “Türkiye Selçukluları ile Dânişmendliler Arasındaki İlişkiler”, **Türkiye Selçukluları Makaleler**, Kriter Yay., İstanbul 2015, s.211-239.

- Kılıç, Şahin: “Önemli Bir Bizans Kroniği ve Osmanlı Tarihine Katkıları”, **Tarih Dergisi**, S.55, İstanbul 2013, s.31-80.
- Koca, Salim: “Anadolu Türk Beylikleri”, **Türkler**, C.6., Ed: Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 703-755.
- Koca, Salim: “Türkiye Selçuklu Devleti’nin Kuruluşu ve Süleyman Şâh”, **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi**, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, C.1., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2006, s. 23-37.
- Koca, Salim: “Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddin Keykubâd’ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı”, **I. Alâeddin Keykutbat ve Dönemi Sempozyum Bildirileri**, Ed. Yusuf Küçükdağ-Mustafa Çıpan, T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay., Konya 2010, s. 19-45.
- Koca, Salim: **Anadolu Türk Beylikleri Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2012.
- Koç, Yunus: “Osmanlı Beyliği’nin Teşekkülü”, **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VII. İlmî Kongresi Beylikten Cihan Devletine**, Haz. Bahaeddin Yediyıldız-Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yay., Eskişehir 2000, s.36-43.
- Koç, Yunus: “Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Problemi ve Tahrir Defterleri”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.98-121.
- Köprülü, M. Fuad: “Oğuz Etnolojisine Dair Notlar”, **Türkiyât Mecmuası**, s.1, 1925.

- Köprülü, M. Fuad: **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, TTK. Yay., Ankara 1991.
- Köprülü, M. Fuad: **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1996.
- Köprülü, M. Fuad: **Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri**, Akçağ Yay., Ankara 2012.
- Köprülü, Orhan Fuad: "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay, Ankara 1999, s. 153-160.
- Köprülü, Orhan Fuad: "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesindeki İtici Güçler", **Yeni Türkiye**, S.6, S.31, Ocak-Şubat 2000, s. 35-43.
- Küçükdağ, Yusuf: "Karamanî Mehmed Paşa", **DİA**, C.24, İstanbul 2001, s. 449-451.
- Kürkçüoğlu, Erol: "Kayıların Anadolu'ya Gelişi", **Osmanlı**, C.1, Ed. Güler Eren, Ankara 1999, s. 176-181.
- Kurat, Akdes Nimet: **Çaka Bey**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1976.
- Kurat, Akdes Nimet: **Peçenekler**, Haz. Ahsen Batur, TTK Yay., Ankara 2016.
- Kurnaz, Cemal: "Hızır", **DİA**, TDVY, C.17, İstanbul 1998, s. 411-412.
- Kut, Günay: "Ahmedî", **DİA**, C.2, İstanbul 1991, s. 165-167.
- Küçük, Cevdet: "Değerlendirme", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.125.
- Küçükdağ, Yusuf: "Rûhî Çelebi", **DİA**, C.35, TDVY, İstanbul 2008, s.206-207.

- Lindner, Rudi Paul: “İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşruiyet”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.407-427.
- Lindner, Rudi Paul: **Ortaçağlar Anadolu’sunda Göçebeler ve Osmanlılar**, Çev. Müfit Günay, İmge Kitabevi, Ankara 2000.
- Lowry, Heath: **Erken Dönem Osmanlı Devleti’nin Yapısı**, Çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2010.
- Lütfi Paşa: **Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. Kayhan Atik, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001.
- Maksudoğlu, Mehmed: “14. Yüzyılda İslâm Dünyası”, **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VII. İlmî Kongresi Beylikten Cihan Devletine**, Haz. Bahaeddin Yediyıldız-Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yay., Eskişehir 2000, s.27-35.
- Menage, Victor L.: “Osmanlı Tarih Yazıcılığının İlk Dönemleri”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.73-92.
- Merçil, Erdoğan: “Aydınöğulları”, **DİA**, C.4, TDVY, İstanbul 1991, s. 239-241.
- Merçil, Erdoğan: “Menteşeoğulları”, **DİA**, C.29, TDVY, İstanbul 2004, s.152-153.
- Miroğlu, İsmet: “Osmanlılar ve Gayrimüslim Tebaa”, **Söğüt I. Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1984, Söğüt)**, Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenliğı Vakfı Yay., İstanbul 1988, s.37-67.

- Ocak, Ahmet Yaşar: “Babaîlik”, **DİA**, C.4, TDVY, İstanbul 1991, s. 373-374.
- Ocak, Ahmet Yaşar: **Babaîler İsyanı**, Dergâh Yay., İstanbul 1994.
- Ocak, Ahmet Yaşar: “Osmanlı Beyliği Topraklarında Sufi Çevreler ve ‘Abdalan-ı Rum’ Sorunu”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Busra Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s. 53-73.
- Ocak, Ahmet Yaşar: “Anadolu’da İslâm”, **Ortaçağlar Anadolu’sunda İslâm’ın Ayak İzleri Selçuklu Dönemi**, Kitap Yay., İstanbul 2011.
- Ocak, Ahmet Yaşar: “Babailer İsyanından Kızılbaşlılığa: Anadolu’da İslâm Heteredoksisinin Doğuş ve Gelişim tarihine Kısa Bir Bakış”, **Ortaçağlar Anadolu’sunda İslâm’ın Ayak İzleri Selçuklu Dönemi**, Kitap Yay., İstanbul 2011.
- Ocak, Ahmet Yaşar: **Ortaçağlar Anadolu’sunda İslâm’ın Ayak İzleri**, Kitap Yayınevi, İstanbul 2011.
- Oğuzoğlu, Yusuf: “Osman Gâzi’yi Tarih Sahnesine Çıkartan Siyasal ve Sosyal Şartlar”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s.127-145.
- Oğuzoğlu, Yusuf: **Osmanlı Devlet Anlayışı**, Eren Yay., İstanbul 2000.
- Oğuzoğlu, Yusuf: “Yalak-Ova Savaşı Ya Da Osmanlı Hanedanı’nın Doğuşu”, **Kuruluş**, Ed. Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.81-90.

- Okuyay, Rifat: **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1996.
- Orkun, Hüseyin Namık: “Osmanlıların Aslına Dair”, **Türklük Mecmuası**, Haz. Hüseyin Saadettin Arel, İstanbul 1940, s.345-357.
- Oruç Beğ: **Tevârih-i Âl-i Osman**, Çev. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2007.
- Ostrogorsky, George: **Bizans Devleti Tarihi**, Çev. Fikret Işıltan, TTK Yay., Ankara 2015.
- Öden, Zerrin Günel: **Karası Beyliği**, TTK. Yay., Ankara 1999.
- Öden, Zerrin Günel: “Karesioğulları”, **DİA**, C.24. TDVY, İstanbul 2001, s. 488-489.
- Öden, Zerrin Günel: “Aydınoğulları” **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 793-797.
- Öngül Ali: “Mengücekler”, **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 452-461.
- Öngül, Ali: “Saltuklular”, **Türkler**, C.6., Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 461-471.
- Öngül, Ali: **Selçuklular Tarihi**, C.2, Çamlıca Yay., İstanbul 2014.
- Öz, Mehmet: “Kuruluşun Aşamaları: Kaynaklar ve Liteatüre Eleştirel Bir Bakış”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s.59-80.
- Özcan, Abdülkadir: “Akıncı”, **DİA**, C:II, TDVY, İstanbul 1989, s.249-250.
- Özcan, Abdülkadir: “Âşıkpaşazâde”, **DİA**, C.4., İstanbul 1991, s. 6-7.

- Özcan, Abdülkadir: “Câm-ı Cem-Âyîn”, **DİA**, C.7. TDVY, İstanbul 1993, s. 43.
- Özcan, Abdülkadir: “Türkler’de Gazâ Ruhu ve Bunun Osmanlılar’daki Tezahürü”, **X. Osmanlı Sempozyumu**, Ertuğrul Gazî’yi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı Yayınları, Söğüt 1996, s.9-14.
- Özcan, Abdülkadir: “Kuruluş Yıllarında Anadolu’da Bir Kadın Teşkilatı: Bacıyan-ı Rum”, **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunda Şeyh Edebâli Hz.’lerinin Rolü ve Mehmed Zâhid KOTKU (k.s) Sempozyumu**, Seha Yay., İstanbul 1999, s. 75-83.
- Özcan, Abdülkadir: “İdris-î Bitlisî”, **DİA**, C.21, İstanbul 2000, s. 485-488.
- Özcan, Abdülkadir: “IV. Mehmed”, **DİA**, C.28, TDVY, İstanbul 2003, s.414-418.
- Özcan, Abdülkadir: “Fatih Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, İstanbul’un Fethinin 550 Yılı Özel Sayısı**, S.14, Kayseri 2003, s.55-62.
- Özcan, Abdülkadir: “Oruç b. Âdil”, **DİA**, C.33, İstanbul 2007, s. 425-426.
- Özcan, Abdülkadir: “Neşri”, **DİA**, C.33, İstanbul 2007, s. 20-22.
- Özcan, Abdülkadir: “Türkler’de Kut Geleneği ve Osmanlı Hanedanının Kuruluşu”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s. 14-20.
- Özcan, Abdülkadir: “Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış”, **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, S.1 İstanbul 2013, s.271-293.

- Özgüdenli, Osman Gazi: “Tarih-î Âl-i Selçûk”, **DİA**, C.40, İstanbul 2011, s. 72-73.
- Öztoprak, Fahrettin: **Oğuzların İsyanı ve Babai Türkmenler**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2012.
- Öztürk, Necdet: “Hadidi”, **DİA**, C.15, TDVY, İstanbul 1997, s. 14-16.
- Öztürk, Necdet: “Osmanlı Kroniklerine Göre Ertuğrul Gazi”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş Meseleleri Sempozyumu**, Bilecik Üniversitesi Yay., Bilecik 2009, s. 22-48.
- Öztürk, Necdet: **14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi Devlet Düzeni Sosyal Hayat**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2014.
- Öztürk, Necdet-
- Murat Yıldız: **Osmanlı Tarihçileri. Ahmedî’den Ahmed Refik’e**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013.
- Öztürk, Yücel: “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Hakkında Bazı Görüşler”, **Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri (5-6 Kasım 2007)**, Haz. Mehmet Alpargu-Bilal Çelik, Sakarya Üniversitesi Yay., Sakarya 2008, s.193-232.
- Parmaksızoğlu, İsmet: “Yeni Bir Şehnâme”, **Belleten**, S.182, TTK. Yay., Ankara 1982, s.319-322.
- Peacock, A.C.S.: “Kırım’a Karşı Selçuklu Seferi ve Alaaddin Keykubad’ın Hakimiyetinin İlk Yıllarındaki Genişleme Politikası”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C.29., Sayı: 47, Çev. Murat Keçiş – Ali Mıynat, Ankara, 2010, s. 243-265.

- Rice, Tamara Talbot: **Anadolu Selçuklu Tarihi**, Çev. Tuna Kaan Taştan, Nobel Yay., Ankara 2015.
- Sevim, Ali: **Selçuklu-Ermeni İlişkileri**, TTK YAY.. Yay., Ankara 1983.
- Sevim, Ali–Yaşar Yücel: **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Dönemi ve Beylikler**, TTK Yay., Ankara 1989.
- Sevim, Ali: “Süleyman Şah”, **DİA**, C.38, TDVY, İstanbul 2000, s. 103-105.
- Sevim, Ali: **Anadolu’nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK. Yay., Ankara 2014.
- Seyyid, Eymen Fuad: “Mesalikü’l-Ebsâr”, **DİA**, C.29, TDVY, İstanbul 2004, s.265-266.
- Soygüzel, Hasan: “Kuruluşun Metodolojik ve Kavramsal Tahlili”, **Kuruluş**, Ed.Elif Ayla, Hayy Kitap, İstanbul 2015, s.19-40.
- Sümer, Faruk:, “Anadolu’da Moğollar”, **Selçuklu Araştırmaları Dergisi I 1969**, TTK Yay., Ankara 1970, s.1-147.
- Sümer, Faruk: **Oğuzlar**, Ana Yayınları, İstanbul 1980.
- Sümer, Faruk: “Karakeçili”, **DİA**, C.24, TDVY, İstanbul 2001, s. 427-428.
- Sümer, Faruk: “Karamanoğulları”, **DİA**, C. 25, TDVY, İstanbul 2001, s. 454-460.
- Sümer, Faruk: “Keykubad I”, **DİA**, C. 25, TDVY, İstanbul 2002, s. 358-359.
- Şahin, Haşim: **Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Döneminde Abdalân-ı Rum (1300 – 1400)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2001.

Şahin, Haşim:

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Dini Zümreler, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007.

Şahin, Haşim:

“Yahşi Fakih”, **DİA**, C.43, TDVY, İstanbul 2013, s.180-182.

Şahin, İlhan:

“Ahî Evran”, **DİA**, C.1, TDVY, İstanbul 1988, s. 529-530.

Şakiroğlu, Mahmut H.:

“Marco Polo”, **DİA**, C.28, TDVY, İstanbul 2003, s.41-43.

Şapolyo, Enver Behnan:

Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Güven Matbaası, Ankara 1972.

Şeker, Mehmet:

“Anadolu'nun Türk Vatanı Haine Gelmesi”, **Türkler**, C.6, Ed: Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 269-283.

Şeşen, Ramazan:

Sultan Baybars ve Devri (1260-1277), Takdim Halit Eren, İsar Yay., İstanbul 2009.

Şişman, Cengiz:

“Kuruluşun Kaynakları Sorgulanıyor: Eski Tezlere Geri Dönüş”, **Notlar 4 Osmanlı Kuruluş Tartışmaları**, Haz. Reyhan Sarıkaya, BİSAV Yay., İstanbul 2005, s.27-30.

Tabakoğlu, Ahmet:

“Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun İctimâî ve İktisadî Dinamikleri”, **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VII. İlmî Kongresi Beylikten Cihan Devletine**, Haz. Bahaeddin Yediyıldız-Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yay., Eskişehir 2000, S. 113-143.

- Taneri, Aydın: **Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri Kuruluş Devri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1981.
- Taneri, Aydın: **Harezmşahlar**, Tdvy, Ankara 1997.
- Tellioğlu, İbrahim: “Ermeni Kaynaklarının Gözüyle Anadolu’nun Fethi”, **Tarihte Türkler ve Ermeniler**, C.2., TTK YAY. Yayınları, Ankara 2015.
- Tevhid, Ahmed: “Bursa’da En Eski Kitabe”, **TOEM**, C.5, S.29, s.318-320.
- Togan, İsenbike: “İç Asya’dan, Orta Asya’dan Türkiye’ye Bir Bağlantı ve Uzaniş”, **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Efsaneler ve Gerçekler**, İmge Kitabevi, Ankara 1999, s.57-66.
- Togan, Zeki Velidi: “Moğollar Devrinde Anadolu’nun İktisadî Vaziyeti”, **Türk Hukuk ve İktisat Mecmuası**, C.1., Ed. Köprülüzâde Mehmet Fuat, İstanbul Evkaf Matbaası, 1931, s. 1-42.
- Togan, Zeki Velidi: **Umumî Türk Tarihine Giriş**, C.1., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1946.
- Topal, Nevzat: **Karamanoğulları Hayât Vekâyi’ Tarihiyeleri**, Kömen Yay., Konya 2010.
- Turan, Ahmet Nezihi: “Osmanlı Devleti Ne Zaman Kuruldu?” **Osmanlı**, C.I, Haz.Güler Eren, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.190-194.
- Turan, Osman: **Tarihî Takvimler**, TTK Yay., Ankara 1954.
- Turan, Osman: **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, C.1, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1969.
- Turan, Osman: **Selçuklar Zamanında Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005
- Turan, Osman: **Selçuklular Ve İslâmiyet**, Ötüken Yay., İstanbul 2005.

- Turan, Şerafettin: “Hoca Sâdeddin”, **DİA**, C.18, TDVY, İstanbul 1998, s.196-198.
- Turan, Şerafettin: “Kemalpaşazâde”, **DİA**, C.25, İstanbul 2002, s. 238-247.
- Uçma, İsmet: **Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahîlik**, İşaret Yay., İstanbul 2011.
- Uğur, Yunus–
İhsan Fazlıoğlu: “Avrupa Medeniyeti ve Türkler”, **Notlar 4- (Osmanlı Kuruluş Tartışmaları)**, Haz. Reyhan Sarıkaya, BİSAV Yay., İstanbul 2005, s. 7-12.
- Uludağ, Süleyman: ”Fütüvvet”, **DİA**, C.13, TDVY, İstanbul 1996, s.259-263.
- Umar, Bilge: **Türkiye’deki Tarihsel Adlar**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993.
- Uyumaz, Emine: **Sultan I. Alâeddîn Keykubadın Devri Türkiye Selçuklu Devleti Sîyasi Tarihi (1220-1237)**, TTK Yay., Ankara 2003.
- Uyumaz, Emine: “Sultan I. Alâeddin Keykubad ve Zamanı (1120-1237)”, **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygurlığı**, C.1, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2006.
- Uyumaz, Emine: **Türkiye Selçuklu Devleti’ne Gelen ve Giden Elçiler**, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2011.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, TTK Yay., Ankara 1969.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Osmanlı Tarihi**, C.I., TTK Yay., Ankara 1972.

- Ülker, Necmi: “Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Dönemindeki Hâkimiyet Anlayışı”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gazi ve Dönemi**, Haz. Kadir Atlansoy-Sezai Sevim, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1996, s. 73-82.
- Ünal, Mehmet Ali: “Osmanlı Devri Türk Kültür ve Medeniyetinin Temel Özellikleri”, **Türkler**, C.9, , Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 54-59.
- Ünal, Mehmet Ali: **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta 1997.
- Ünal, Oğuz: **Horosan’dan Anadolu’ya Türkiye Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2014.
- Ünal, Tahsin: **Karamanoğulları Tarihi (Türkçe Kaynaklara Göre)**, Yıldız Matbaacılık, Ankara 1957.
- Varlık, Mustafa Çetin: **Germiyanogulları Tarihi (1300-1429)**, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.
- Varlık, Mustafa Çetin: “Yâkub Bey”, **DİA**, TDVY., C.43, İstanbul 2013, s.278-279.
- Witteck, Paul: **Menteşe Beyliği**, Çev. Orhan Şaik Gökay, TTK. Yay., Ankara 1999.
- Witteck, Paul: **Osmanlı İmparatorluğu’nun Doğuşu**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınlar, İstanbul 2013, s. 29.
- Yakupoglu, Cevdet: “Candarogulları Beyliği”, **Anadolu Beylikleri El Kitabı**, Ed. Haşim Şahin, Grafiker Yay., Ankara 2016, s. 409-427.
- Yavuz, Nuri: **Anadolu’da Beylikler Dönemi**, Gündüz Yay., Ankara 2003.

- Yazıcı, Nesimi: “Anadolu’da Kurulan İlk Türk Devletleri”, **Türk Tarihi ve Kültürü**, Ed. Cemil Öztürk, Pegem Yayıncılık, Ankara 2007.
- Yazıcı, Nesimi: **İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008.
- Yılmaz, Hakan: “Ertuğrul Gâzî’nin Bithynia’daki Seferleri ve Sivas’ta Moğollar’a Karşı Kazandığı ‘Boğa-öyüğü Zaferi’ 1”, **Hakikat İslâm Dergisi**, S.201, Haziran 2010, s.42-44.
- Yılmaz, Hakan: “Ertuğrul Gâzî’nin Bithynia’daki Seferleri ve Sivas’ta Moğollar’a Karşı Kazandığı ‘Boğa-öyüğü Zaferi’ 2”, **Hakikat İslâm Dergisi**, S.202, Temmuz 2010, s.45-46.
- Yılmaz, Hakan: “Orhan Gazi’yi Sarayında Ziyaret Etmiş Bir Seyyah Seyyah/Suffi: Seyyid Kasım El-Bağdadî ve Seyahatnamesinin Kuruluş Devri Osmanlı Tarihi Açısından Önemi”, **Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi, 14-17 Ekim 2015 Tebliğler Özet Kitabı**, Osark Yay., Sakarya 2015, s.277.
- Yılmaz, Hakan: “Bursa Fethine Yönelik Yeni Yaklaşımlar ve Bursa’nın Gerçek Fetih Tarihi”, **Şehir&Toplum**, Ed. Ezgi Küçük, S.2, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yay., İstanbul 2015, s.61-74.
- Yılmaz, Hakan: Yeni Kaynaklara Göre “Bursa Beg-Sarayı’nın Yapılış Tarihi ve Orhan Gâzî Döneminde İnşâ Edilen İlk Bölümleri”, **TAC**, Ed. Münevver Azrâ Genim, S.7, TAC Vakfı Yayınları, İstanbul 2015-2016, s.54-65.
- Yılmaz, Hakan: “Mehmed Fuad Köprülü’nün Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu İle İlgili Tezlerine İlişkin Yeni Bir Değerlendirme”, **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar**

Dergisi (The Journal of Social and Cultural Studies), C.2, S.4, 2016, s.19-60.

Yinanç, Mükrimin Halil: “Ertuğrul Gâzi”, **İA**, C.4., MEB Yay., İstanbul 1978, s. 328-337.

Yinanç, Mükrimin Halil: “Anadolu’nun Fethi”, **Türkler**, C.6, Ed. Hasan Celâl Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002.

Yinanç, Mükrimin Halil: **Türkiye Tarihi Selçuklular Devri**, C.1, Yay. Haz. Refet Yinanç, TTK. Yay., Ankara 2013.

Yücel, Yaşar: **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII - XV. Yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi: Çoban-oğulları Beyliği – Candar-oğulları Beyliği**, TTK. Yay., Ankara 1988.

Yücel, Yaşar: “Candarogulları”, **DİA**, C. 7 TDVY., İstanbul 1993, s. 146-149.

Yücel, Yaşar: “Candarogulları Beyliği”, **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi**, Ed. Ahmet Yaşar Ocak, C.1., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2006, s. 165-175.

Zachadiadou, Elizabeth A.: “İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler”, **Söğüt’ten İstanbul’a**, Haz. Mehmet Öz-Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s. 341-397.